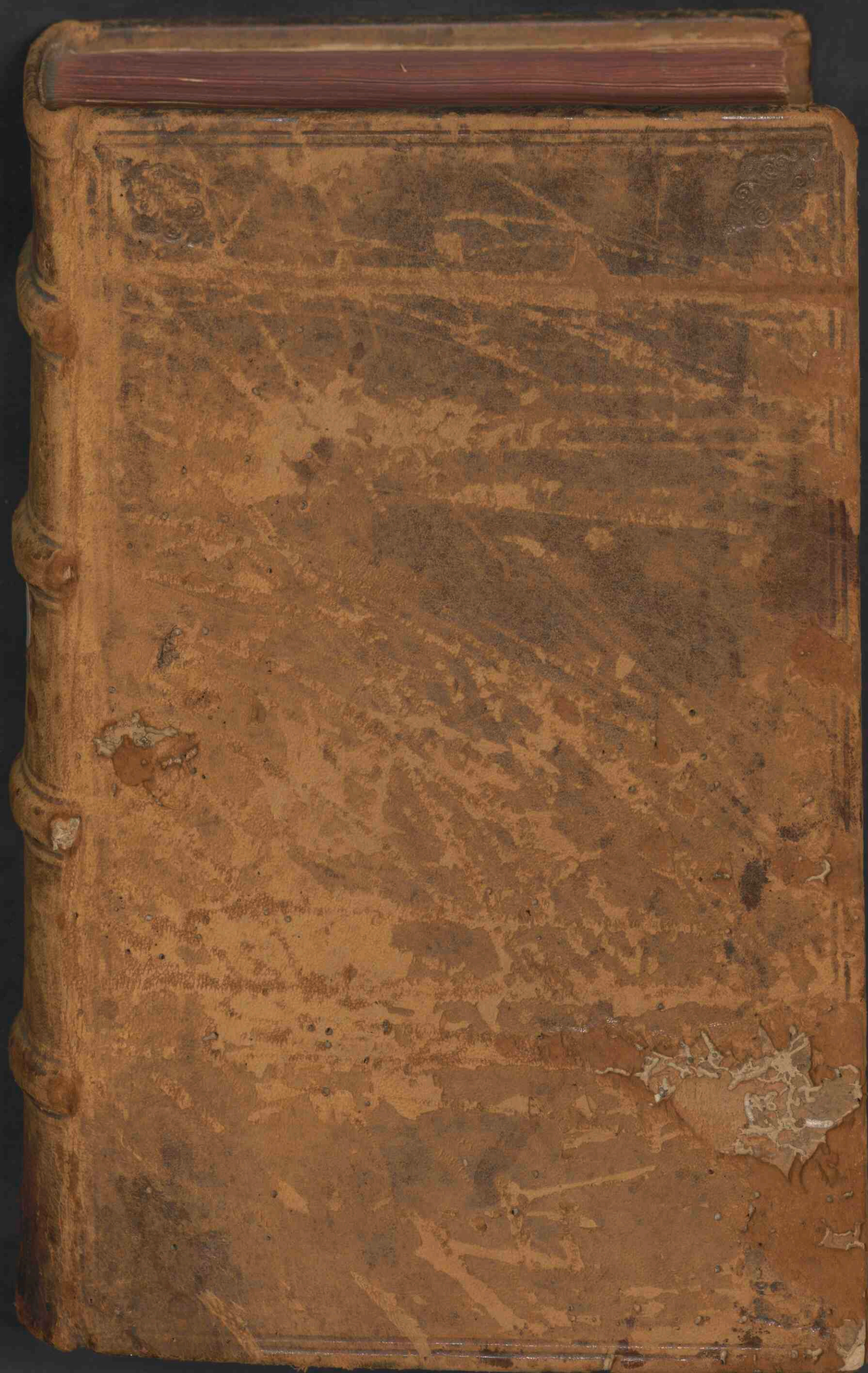

Herbarium Oth. Brunfelsii, tomis tribus : Exacto tandem studio, opera & ingenio, candidatis Medicinae Simplicis absolutum. Quorum contenta, Index cuiusq[ue] Tomorum suo loco explicat.

<https://hdl.handle.net/1874/453129>

Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell Huybert van Buchell (1513-1599)

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

This book is part of the Van Buchell Collection Huybert van Buchell (1513-1599)

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

RARIORA

qu.

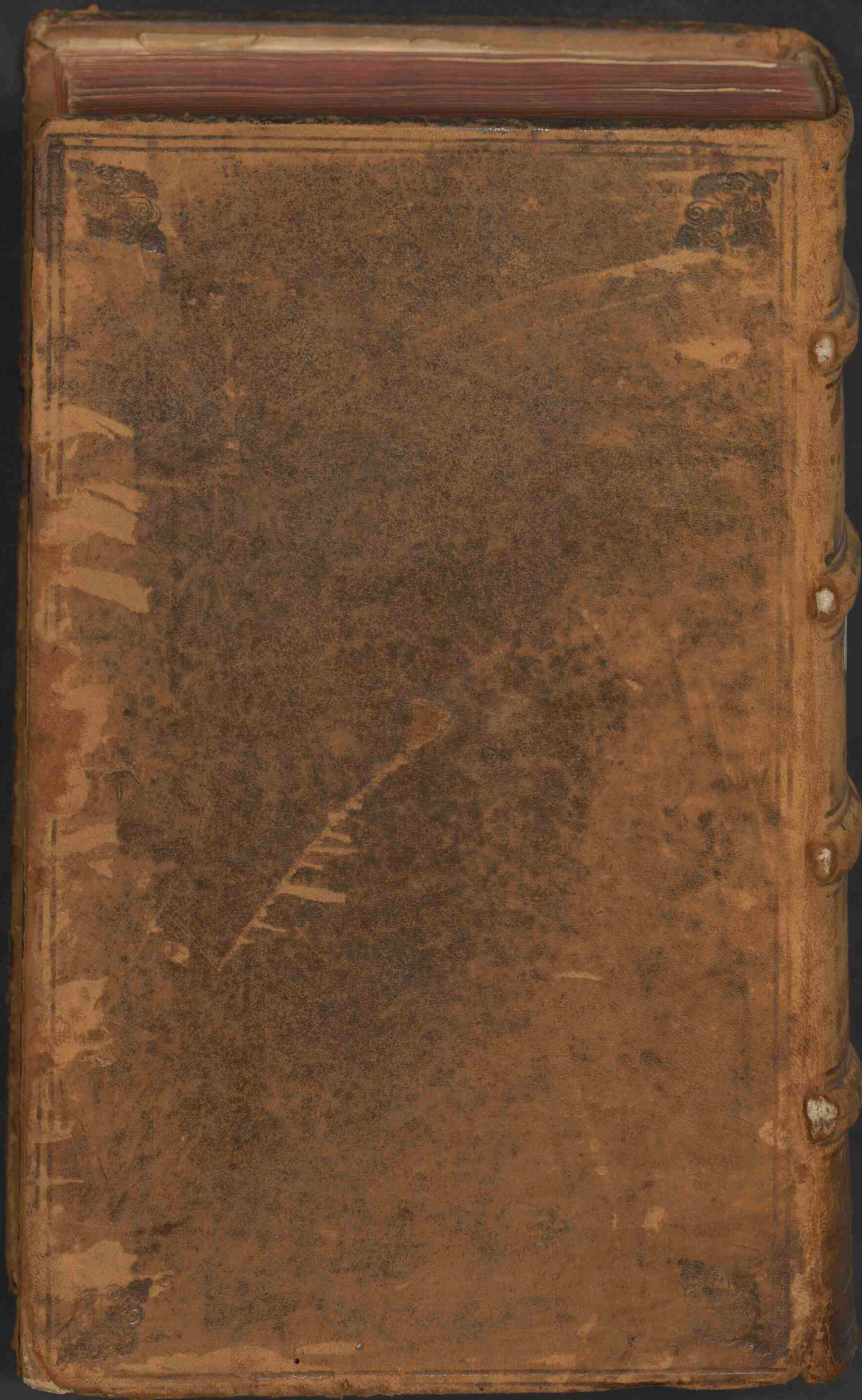
240

U.B.U.

H14

Historia Naturalis

Folio n°. 44.

K (Kruisboeken)

plank 3

K. (Kruis boeken)
plank 3

No 101. R.

HERBÆ RIVM

O T H. B R V N F E L S I,

T O M I S T R I B V S

Exacto tandem studio, opera & ingenio, candidatis
Medicinæ Simplicis absolutum.

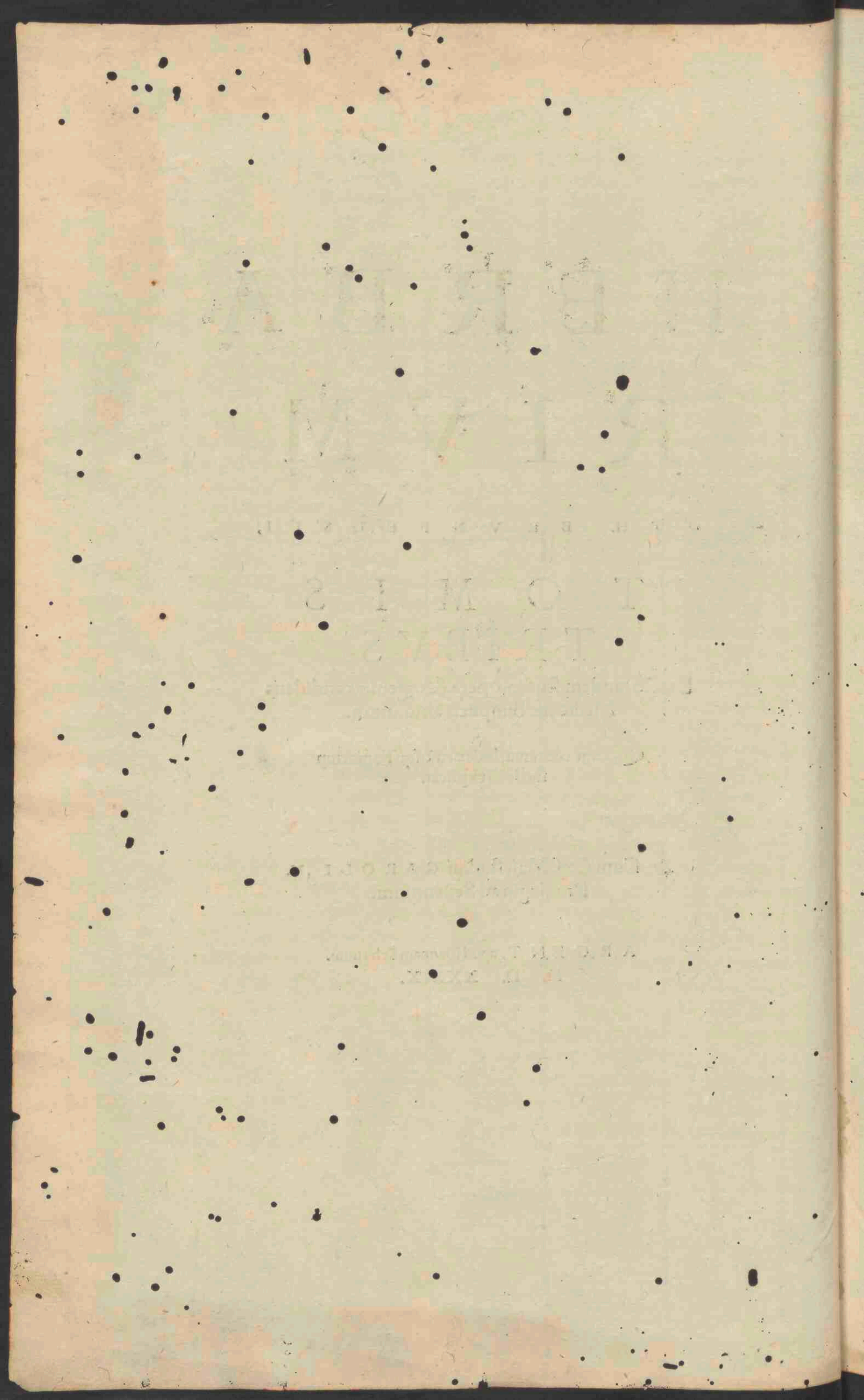
Quorum contenta, Index cuiusq; Tomorum
suo loco explicat.

Ex donat. B. B. B.

Cum Cæs. Maieft. diui CAROLI .VI.
Priuilegio ad Sexennium.

A R G E N T. apud Ioannem Schottum,
M. D. XXXIX.

Inclytæ urbis ARGENT. prudentissimo Sen-
nati, OTTHO BRUNFEL-
SIUS S. D.

QVI DE MAGISTRATIBVS COLENDIS
bene senserunt, non id tantum censuerunt, honore primores viros exci-
pere, caput scilicet aperire, flectere genu, & quemadmodum pueri Iuno-
nis autem admirantur, laudibus subinde in cœlum ferre, idq; adeo titula-
ribus præstigijs illis, tragicis & ampullosis, sed magis laudem illis tribue-
re iusticię & prudentiæ, de illis ex animo bene & sentire & mereri, illorū
iudicia nostris anteferre, planeq; tanq; Deos suspicere, & sumum illum
huius mūdi *νοσητωρ* in eis admirari & colere. Succinūt ad id multis lo-
cis diuina oracula, dum Deos faciunt, dum uetant eis maledicendū, dum
Decimas subinde decernunt, & rerum primitias, postremo & gladij ius
tribuunt. Atq; haud scio, an huc respexerint, qui aut ueteres autores in
lucem acturi, aut ingeniorum suorum specimen aliquod posteris editu-
ri, frequenter, aut maximis Principibus, aut summis Magistratibus lucu-
brationes inscripserunt suas: uidelicet, quo non tam ab inuidia publica,
& maledictorum hominum pestilentibus linguis essent tutiores, q̃ ut is-
psi quoq; de maioribus suis bene mererentur: rati, non ultimā, iuxta Po-
etæ sententiam, esse laudem, Principibus placuisse uiris. Nec alio sane ani-
mo ego Hortos meos, celsitud. uestris nuncupauī, clarissimī atq; amplis-
simi uiri, q̃ ut beneuolentiam apud celsitud. uestras mihi pararem, pa-
lamq; facerem, in re non adeo fortasse magna, animum erga rempub. ue-
stram, quid in arduis ac serijs uestri causa obiturus sim, si uires & fa-
cultates permitterent. Proinde, ne ab consuetudine illa laudata ueterum
scriptorum discederem: quam si contemnerem, profecto aut confidens,
aut animi superciliosi iudicari queam. Vtenim S. O. L. diei decor est,
L. V. N. A. inter nocturna astra micat, uniones ac gemmę añulos ac preci-
osas uestes exornant: ita clarissimorum uirorum imagines, & splendidis-
sima nomina, a librorum uestibulis, quasi lucem quandam & autoritatē
addunt opusculis. Merentur hoc primum multis nominibus celsitud. ue-
stræ, tum ob singularem prudentiam, iusticiam, æquitatem, magnificen-
tiam, liberalitatem, benignitatem, pietatemq; qua in omnes homines cle-
mentes estis, omnibusq; æquo bene uultis, tum ob optima studia & bo-
nas literas: quas cum in uestra urbe munificentissime instituitis, idq; a-
deo in omni disciplinarum genere, ut nullis hodie totius Germaniæ gym-
nasijs, scholasterium uestrū inferius habeatur: nullis alijs sane debeban-
tur primitiæ nostræ, q̃ talibus, tantisq; syderibus nostris, columinibus,
anchoris. Decuit idem & gratitudinem meā in rempub. uestram, ingra-
tus ne essem, pro qua etiam mortem mihi oppetendam cēseo. Aluit hæc
me, tuto atq; honeste ad hanc ætatem perduxit, munivit meas rationes
bonis legibus, optimis morib. honestissimis disciplinis. Quid est quod

D. Iacobus
Sturmius.
D. Nicola-
us Knyeb-
sius.
D. Iacobus
Meyer.

De ratione
operis.

Nihil no-
tum sub
sole.

uicissim a me persolui non deceat, unde hæc accepta mihi sunt. Et ut de ampliss. ordinis uestri, etiam priuatis personis attingam, merebatur hoc inprimis antistites nostri D. Iacobus Sturmius ille, & ueteribus imaginibus, insigniq; eloquentia, & multarum literarum eruditione nobilis, D. Nicolaus Knyebsius, & D. Iacobus Meyerus, uiri longe spectatissimi: q̄s cum consulari prudentia, cumq; insigni pietate, et ipsos Camcenę ornāt suæ, quibus si penſam operæ nostræ subsecundariæ non reddidissemus, ingrati essemus: si alienis sceneremur, etiam iniqui. Eam itaq; meam, quantulamcunq; munificentia, deq; pauperi suppellectili *δοσιν τὴν ὀλίγην* lætis, oro auspicijs, adsumite, nec rei solum quæ datur, uel usum, uel inopiam, sed alacrem magis dantis uoluntatem, respicite. Memores illius Artaxerxis Imperatoris, cui cum omnis generis munuscula illi offerret ex uulgaria plebe, dicere solitus fertur. Esse animi præcellsi, ac prorsum regij, donaria, uel ab infimæ fortunæ hominibus collata, non adspernari, uerum erugata, & renitenti potius fronte excipienda. De inuidia profliganda, quod alij multis a librorum frontispicijs agunt, abunde mihi satis factum erit, si celsitud. uestris bonam operam me collocasse intellexero. Dicamq; & illud Horatij. Non ego uentosa plebis suffragia uenor. Riserunt & sua secula Meoniden, Raraq; coronato plausere theatra Menandro. Cæterum de Herbarij nostri ratione, hoc uelut in compendio habetote. Primum nihil aliud nos spectasse, in toto hoc opere, q̄ ut publico omnium bono, Herbariæ iamiam collapsæ, porrigeremus subsidiarias manus, eamq; prope extinctam, in lucem reuocarem. Quod, quia non alia ratione fieri posse animaduertimus, q̄ abolitis prioribus ac ueteribus Herbarijs, atq; de nouo uiuis & acupictis imaginibus, editis: deinde solidis ac firmis descriptionibus, ex priscis & authenticis authoribus prolatis, utrunq; tentauimus, atq; curauimus: q̄ feliciter, qualique cum gratia, v. cels. iudicium esto, certe cum magna molestia. Nam quanta nobis legenda fuerint, quot autores euoluendi, quanta ab Herbarijs exploranda, ab seplasiarijs & agyrtis dolo & technis extorquenda, & res indicat ipsa, et aiaaduertent facilius, qui similem aliquando operam post nos sunt nauaturi. Quo magis uenia dignos nos existimamus, si in re tam seria, tamq; ex omni usu & cognitōe obsoleta, non protinus ipsissimū ipsum, quod dicitur, scopū attigerimus. Cesso enumerare, in quas syrtes, in quas Symplegadas interdum inciderimus, ac longe densissimas tenebras, non nunq; impegimus etiam. Nam id quælibet a fronte præ se feret herba, quanto nobis negotio constiterit. Vnde nomen etiam cōmentarijs Rhapsodiæ indidimus: quod id genus scribendi, non solum sine inuidia erat, uerū cum maiori etiam fructu. Videbatur enim consultius, unicuiq; reddere quod suum erat, q̄ nostra ambitiose commēta uenditare, ne si repetitum uenerit olim, Grex auisū plumas, mouet cornicula risum, furtiuis nudata coloribus: cum potuissemus fortasse, ut Georgius Valla, & post hunc omnes Neoterici (adeo ab ea impostura neminem excipio) uere

tendo stylum, aliorum opes nostras facere. In his autorum placitis, nullius
us etiā reiecimus sententia: memores illius, quod nullus liber tam malus est,
quin emolumentum aliquid conferat. Singulis suum honorem dedimus,
uel barbarissimis etiam. Ne autorem quoque Pandectarum, & Genuen-
sem illum Simonem posthabuimus, autores ut corruptissimos, infantissi-
mosque, ita instructos pulchre ad perniciem, si quis non attente & cum iu-
dicio legat. De quibus tamen ingenue fatemur, interdum magnopere
quoque nos adiuuatos, & uel ad hoc contulisse, ut facilius neuos & men-
da deprehenderemus. Hermolai quoque Barbari Corollaria & annotati-
ones passim adiecimus: quod ex his solis hodie Herbarum cognitionem
existimemus petendam. Interdum ubi res poscebat, & controuersia de
herba aliqua fuerat, duos fortissimos pugiles induximus, Daretem unū,
Entellum alterum, Nicolaum Leonicensem, & Pandulphum Collinuti-
um, alterum summum ac primum hac nostra tempestate medicum, alte-
rum eloquentissimum iureconsultum, sed qui ita tamē in herbis uersatus
sit, ut multis parasangis, quod dicitur, totum hodie medicorum uulgus
post se reliquerit, mutuis sese ictibus collidentes, uelutque in duello & ha-
rena pugnantes, commisimus. In qua Tragedia, spectatores interdū sum-
us & admiratores, atque nunc huius, nunc illius partibus gratulamur: in
plurisque item ipsi dirimimus, in multis conuiuemus. Maluimus enim
quædam indiscussa, & aliorum arbitrijs relinquere, quæ temere pronūciare
de ea re, de qua tot doctissimi uiri addubitarēt. Quamquam alicubi confiden-
ter etiam nostra proferimus: quibus tantum uolumus esse robur, donec
alius firmiora attulerit, id quod nusquam non alias etiam testamur. Autores
non minus quadraginta citamus, ex quibus Centones hosce conuimus.
Nec hos passim, neque ubilibet, sed ubi res ita postulabat. Vbi similia omnes
dicebant, potiores delegimus: ubi contraria, iuxta posuimus, ut in aperto
esset pugnantia. Aetium, Oribasium, & Paulum temetipsi autores alioqui
optimos, tamen rarius citauimus: quod hos græce desiderauimus, & lati-
ne translationes male fidei erant. Idem & cum Galeni simplicibus fecimus,
ex ueteri translatione. In quibus tamen conquirendis nunc toti sumus: nec
secundo huius operis Tomo coronidem addituri, nisi ex his græcis fonti-
bus, aut si id non successerit, alteri demandaturi eam prouinciam. In his
igitur omnibus, si quid digne a nobis sudatum est, totum uobis debetur
Mæcenatibus, totumque uestris celsitud. acceptum fero, studiorum no-
strorum alumni: nec longiora nobis uiuendi spacia optamus, quam quo pu-
blicis huiusmodi munus, stipendijque illis literarijs obeundis, idonei fu-
erimus, & de celsitud. uestris, deque uestra repub. publice & priuate be-
nemereri. Ex libera Argentina Nonis Martij, Anno redempti orbis

CAVTORES quorum testimonijs in hoc opere
usi sumus.

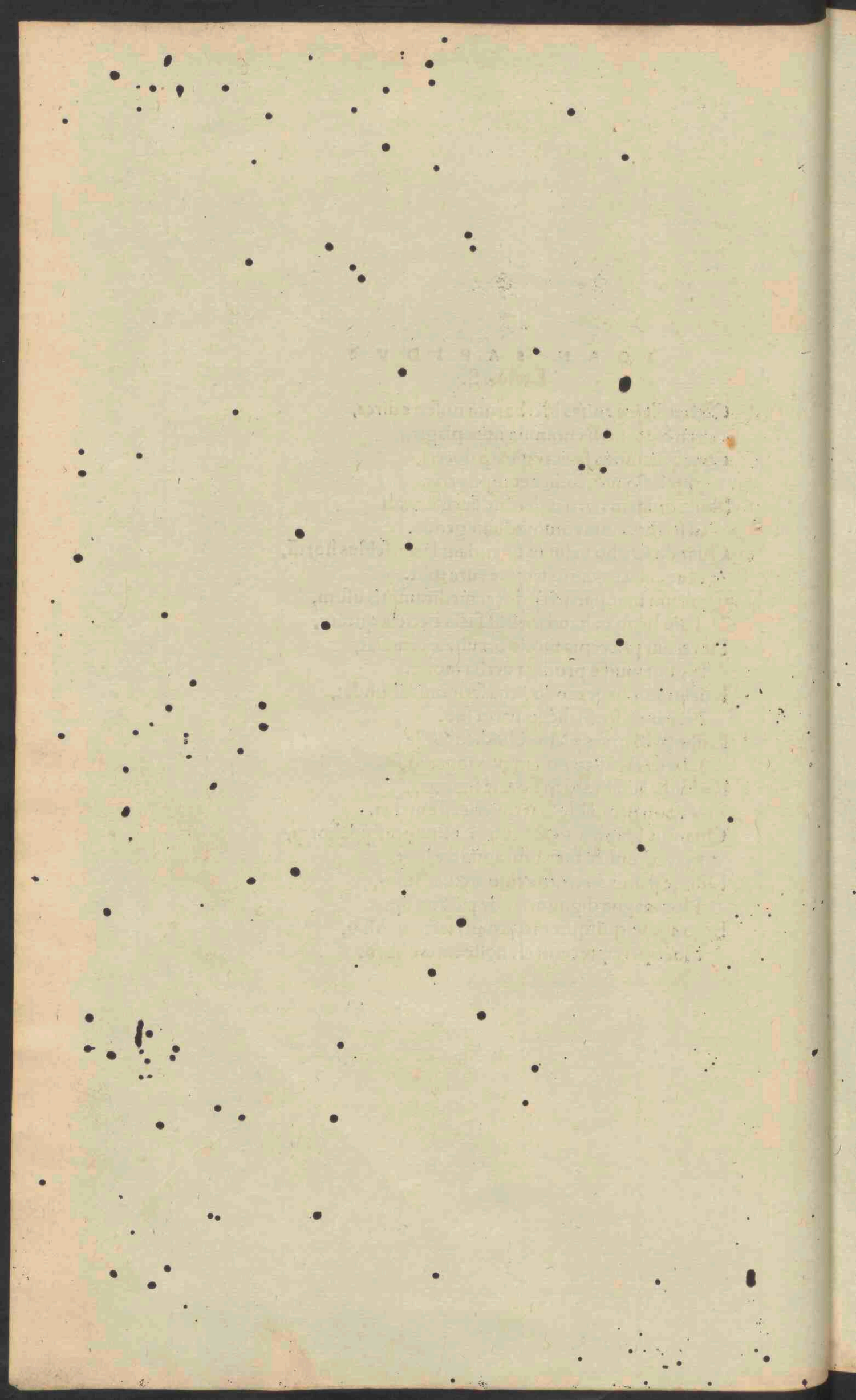
Hippocrates.
Theophrastus
M. Varro.
Plinius
Plutarchus
Apuleius.
Psellus.
Vergilius.
Cornelius Celsus.
C. Galenus
Oribasius.
Avicenna.
Serapion.
Auerrois.
Cassius Felix.
Aggregator herbarum.
Io. Mainardus.
M. Vergilius.
Georgius Valla.
Nicolaus Perottus.
Baptista Ferrar.
Philippus Beroaldus.
Strabus Gallus.
Hieronymus herbarius.

Aristoteles.
M. Cato.
L. Columella.
Dioscorides.
Palladius.
Aemilius Macer.
Polybius.
Hesiodus.
Q. Serenus
Paulus.
Aetius.
Io. Mesue.
Razes.
Constantinus.
Platearius.
Nicolaus Leoniceus.
Pandolphus Collinutius.
Hermolaus barbarus.
Platina.
Baptista pius
Iacobus Constantinus Faueñ.
N. Pomponius.
Ioannes Vigonius.

I O A N . • S A P I D V S

Lectori S.

Qui cupis ingenitas Herbarum noscere vires,
Scireq; diuersis nomina nota plagis,
Quæq; sit unius facies cuiusq; doceri,
Hoc lecto uoti codice compos eris.
Nulla quidem retro uiderunt sæcula tradi
Id scripti tanta commoditate genus.
Quando Ottho uelut in quendam Bränsfelsius hortu,
Huc culta ex uario semina rure tulit.
Quorum uim, pariterq; docet medicaminis usum,
Tam bene, ut haud melius facta pericla queant,
Sic rerum præcepta modo breuitate coarctat,
Ne sint inuisæ prodiga uerba moræ.
Rursum ambage modo licita sermonis abundat,
Ne careat sensu dictio parca suo.
Nunc & Iōannes pictor Guidicius ille
Clarus Apelleo non minus ingenio,
Reddidit adfabras acri sic arte figuras,
Vt non nemo Herbas dixerit esse meras.
Quantus Iōannis s C H O T T I sumptusq; laborq;
Et studium, & fuerit cura, uidere licet,
Dum, calamis æreis, inuento fretus Auito,
Hoc magna dignum laude parauit opus.
Ergo age te, quisquis medico uel saris in Albo,
Hoc operæ precium est nolle carere libro.

OTHONIS BRUNNEL
SII DE UTILITATE
& præstantia Herbarni, &
simplicis Medicinæ

P R A E F A
T I O.

ALEXANDER Philippi deuictio in Arbelis Dario, a satrapis suis cōpendium sciscitatus, quæ ex Persia in Aegyptum ireturtuto, Mercator quidam, homo quidem multarum rerum peritus, sed obscurior, Sidonius natione, illi allatus est (nomen Lucianus historiæ author, non meminit) Ego, Rex, inquit ille, uiam haud longe ex Persis in Aegyptum me tibi ostensurum polliceor. Etenim si quis montana hæc superauerit (transgredietur autem triduo) confestim in Aegypto erit. Et sane ita res habebat. Verum Alexander locorum imperitus, & mercatorem impostorem ratus, boni uiri salubre consiliū pertinaciter aspernabatur: nimirum cæco illo amore sui dementatus. Id uitiū Plato quondam malorum omnium fontem existimauit. Neque iniuria, mea quidem sententia. Facit enim interdū personæ uel exilitas, uel contemptus, deinde φιλαυτία illa, qua nemo non sibi placet ipsi, ut quantum uis etiam sana & recta consilia non admittamus, amplectamur uero quæ pessima sunt.

Vereor itaque, ne quod Mercatori cum Alexandro, idem mihi cum Seplasiarijs, Agyrtis, & Pharmacopolis eueniat: uidelicet, si ego Methodum aliquā præmonstrauero, quæ non mo-

Cdo præsentius, uerum minori quoque ualitudinis cum dispendio, adeoque impensis etiam exilioribus, morbis consulatur, solis inquam simplicibus, & herbis, illi me suspicetur nescio quid monstri alere, et eorum *μεμυγμένα ἀμφιφάρμακα*, amuletaque, et *ἀντιβαλόμενα* damnaturum. Id enim fere fit, *ὥς πᾶς ὑπάρτει* *ἂν αὐτοῦ περὶ πάντα ὀφθαίνεται*, degeneresque animos, ut inquit Poëta, timor arguit.

Atqui nihil tale molior, ita me omnes Musæ bene ament: perque illud sacrosanctum iusiurandum Hippocratis, neque alienius unquam crimen aliquod a me fuit. Sed ne tanti quoque me facio, qui tot doctissimorum Medicorum placita, compositionesque magistrales subuertere queam: nec si queam, debeam. Sed quando Herbarium librum molimur, semelque id in animum induximus, Herbas rursus in usum & cognitionem reuocare: ne tanquam Megarensium, tam nulla earundem ratio haberetur, antequam ad has quidem explicandas pergeremus, obiter saltem, quantas haberent illæ utilitates, quæque commendatæ ueteribus olim seculi hominibus fuerint, nouitijs Medicinæ candidatis ostendere placuit: id quod & faciemus pro uirili, si in prius id ab Myropolis impetrauerimus, ut omnem ipsi de nobis malignam suspicionem amoliantur. Et ut ipsi quoque Compositiones suas magnificiunt, ornantque subinde magnis titulis, obauratis, & picturatis: ita Herbis & Simplicibus, ne suam etiam gloriam inuideant: & si quidem consentanea dixerimus, salubribus monitis bene obtemperet, destomachari in nos desinant. Sin uero *τὰ δὲ ἐν πρὸς ἐπὶ δὲ*, uicissim nos admoneant, nostra

D. melioribus argumentis confutent. quod erit nobis tam gratum, ut omnium maxime: tantum abest, ut nouatores uelimus haberi, uel alicuius mercedem damnare, quam non antea uel æquitas ipsa, uel ipsa se, & primi illi artis summates non reprobauerint atque damnauerint. Quod si acerbius etiam quædam dixerimus, bonos omnes obtestamur, in malos dictum accipiant, non in suam contumeliam: meminerintque, multos esse subinde, qui sub eo quæstu etiam orbi imponunt, multaque hominum milia nedum compilant, uerum conficiunt etiam, atque interimunt.

Ne id quoque uelim expectet a me aliquis, quod uniuersas Herbarum utilitates adscripturus sim, id enim operosum foret, & negotij infiniti: & quod si contendam, non aliud plane molirer, quam longam Iliados fabulam post Homerum. Cæterum quando hodie meras imposturas faciunt myropolæ quidam (de malis loquor) horum fucos tantum detegemus: ut in ordinem cogantur tandem illi: quod boni omnes optabunt mecum, Præstigiatoribus & impostoribus, etiam si displiceant nostra, tamē pro ueritate audendum est. Et quæso audiant me illi paulisper uel hallucinantem: mox etiam intelligent, uel holitorem opportuna dixisse.

Dij. Herbarum demon-
stratores.

Multa olim Herbis laudē apud Veteres fuisse, tametsi multis subinde demonstrari atque conuinci queat, tamen id non postremum est, quod Dij etiam inuentoribus sunt adsignatæ. Sic enim laudatissimam herbam Moly, Mercurio tribuit Homerus, diuina quadam clementia mortalibus demonstratam, *Odyss. κ.*

ῥίζα μὲν μέλαν ἴσκι γάλακτος δὲ, μέλον ἄνθος
μῶλον δὲ, μιν καλεῖσσι θεοὶ ἀνδράσι γε θνητοῖσι
θεοὶ δὲ, πάντα δύνανται.

Quam & Vlyssi adsignauit aduersus illectamenta Circes. Nascitur illud (ut inquit Plinius) circa Phenæū, & in Cyllene Arcadiæ, specie illa Homerica, radice rotunda, nigraque, magnitudine cepæ, folio Scyllæ, difficile lique folsu.

Deinde sancta illa Panace, ipso nomine omnium morborum remedia promittens: & ipsa quoque Dñs inuentoribus adscribitur, nimirum Chironi, Herculi, atque Aesculapio.

Herculi quoque uindicatur quæ Apollinaris, apud Arabes Altercum, siue Altercamgenum, apud Græcos uero ὑοσκύναμυον appellatur. Vt illud quoque Heraclion Siderion, oīa uulnera ferro illata, efficacissime sanans.

Mercurialis herbæ qui primus author fuerit, uel nomen ipsum indicat, quod usque hodie retinet. Achilleon et ipsa quoque notissima herba est. At illam demonstrauit primus Achilles, non ille quidem in bello Troiano, ut opinor, sed discipulus Chironis, uulnerariam herbam. Quæ ob id Achillis uocatur. Hac sanasse Telephum dicitur.

Facit ad id, quod in hanc usque diem, hñdem adhuc nominibus appellamus, scilicet Labrum Veneris, Barbam Iouis, sanguinem Herculis, herbam solarem, Lunariam. Qua superstitione factum, ut & apud Christianos in eam æstimationem uenerint herbæ, ut Diuis inscriberentur: uidelicet, D. Iacobo, Petro, Ioanni, Magdalenæ, Mariæ. Sic enim hodie quasdam uocant. Cardum Mariæ, herbam S. Petri, herbam S. Iacobi, herbam S. Christophori, & sexcenta huiusmodi. Non ob aliam rationem, quæ quod diuinum aliquid habere in se, uel ab magnis uiris demonstratæ, uulgo creditæ sunt.

Arborum quoque genera fuisse numinibus suis dicata, ut Ioui Esculæ, Apollini Laurū, Mineruæ Oleam, Vitem Iacho, Veneri Myrtum, Herculi Populum, Pani Arcadiæ Deo Lilia, non tam Poëtarum libri, quæ herbarum quoque scriptores testantur. Verū cum hæc pueri etiam in phrontisterijs legant, in re tam protrita ac manifestaria, obiter saltem meminisse se, ne ignorasse uideamur, satis superque fuerit.

Venio ad inuentores Herbarum, quoniam nihilominus clari quoque homines fuere: quippe, aut Reges, aut Reginae, aut certe quidem alterius cuiusdam conditionis eminentioris. Sic Gencius quidam Rex Illyriorum fuit. Fertur ille etiam inter media arma tam studiosus fuisse Herbarum cognitioni, ut Gencianæ uires primus deprehenderit, atque monstraerit. Haud dubium, multo maiorem inde gloriam se consecuturum sperans, quæ si centū urbes subegisset, quanto etiam honestius est, tot homines seruare ab infirmitatibus noxijs: id quod apprime præstat radix illa, passim etiam nota mulomedicis & ueterinarijs. Feliciores etiam tum herbæ eius seculi, quæ Reges & Principes habuerunt inuentores & excultores, eorumque dignitate & præstantia, suam & ipsæ gloriam auxerunt. Huius-

Quæ arbores
quibus Dñs
sunt consecratæ.

De inuentoribus
herbarū.

C modi fuerunt etiam apud Arabes Auicenna, Razes, Hali, Messuas, Abrahah, Principes quidem uiri, sed tam pertinaces disciplinæ cultores, ut omiſſa regni & principatus gloria, medicinæ potius antesignani & summates habiti ſint. Clymenes, & Lyſimachia, Plinio olim notiſſimæ herbe fuerunt, at hæc ab Regibus ſui nominis appellatæ: & qui cū Imperio fortasſe & nomen perdidiffent, qđ herbis ſtudioſi fuerunt, poſteritati ſunt reſeruati.

Scordion nobilis herba, Dioſcoridi celebrat, non inter poſtremas etiam, ſed Mitridati regi adſcripta, primūq; demōſtratori, deinde per Crateiam herbariū, ex manu depicta herba ab Rege, nouiſſime tandē Dioſcori. quoq; exhibita. Iubæ regis Euphorbia, quā ab medici ſui nomine, & fratris Muſæ eius, a quo ferunt conſeruatiū Cæſ. Auguſtum, ſic inſcripſit: notior fortasſe exiſtit apud Pliniū, q̃ ut in preſentiarum adducatur.

Pro Reginis (affectauere enim & mulieres hanc gloriā) uel una Mauſoli uxor ſatis fuerit, quæ adoptauit herbam, quæ nobis Artemiſia dicitur: & de Nymphæa ſimiliter, quæ ab Nympha nomen inuenit, zelotypia erga Herculem mortua. Quorum alioqui ne nomina quidem ſuper eſſent, ſi herbe non fuiſſent.

Inuenerunt herbas & uniuerſæ gentes. Scythia enim, quæ Scythice dicitur, circa Beōtiam naſcentem, dedit. Iſchneumonem Thracia: qua ferunt ſanguinem ſiſti, non aperta modo uena, uerū etiam præciſa. Vetones in Hiſpaniis eam reppererunt, quæ Betonica dicitur in Galliis, in Italia autem Serratula, ab Græcis Ceſtron, aut Psychotrophon.

Animalia
quas her-
bas inue-
nerunt, at
q; demon-
ſtrauerunt.

D Quod etiā animalia inuenerunt, uel potius demonſtrauerunt herbas haud dubiū, quin benignitate Dei optimi max. uel ob hoc mihi ad herbarū laudem facit: quod ea cū non nouerunt myropolia & confectiones, & iſdem quoq; morbis laborant quibus homines, tamen ſi quid accideret noxiū, ſuo pte Marte auxiliantur ſibi, idēq; herbis tantūmodo. Nec pigebit ſuper hoc miraculo, Pliniū etiā uerba adſcribere, quæ ſunt apud illum hiſto. natu. lib. 8. cap. 28. Hippotamus inquit, in quadam medendi parte magiſter extitit, aſſidua namq; ſatietate obefus, exit in littus, recentes harundinū ceſtras perſpeculatus: atq; ubi acutiſſimū uidet ſtipitem, imprimens corpus, uenam quandā in crure uulnerat: atq; ita profluuiū ſanguinis morbidum alias corpus exonerat, & plagam limo ruruſum obducit.

Simile quiddā & uolucris in eadē Aegypto monſtrauit, quæ uocatur Ibis, roſtri aduncitate per eam partē ſe proluens, qua reddi ciborū onera ſalubre eſt. Nec hæc ſola multis aīalib. repta ſunt, uſui futura & hominib.

Dictamum herbam, extrahendis ſagittis, cerui monſtrauere percuſſi, eo telo paſtuq; eius herbæ eiecto. Iidem percuſſi a phalangio (id eſt aranei genus) aut aliquo ſimili, caneros edendo ſibi medentur. Eſt & ad ſerpentum ictus præcipua, qua ſe lacerti, quoties cum hiſ conſeruere pugnam, uulnerati refouent.

Chelidoniam uiſui ſaluberrimam hyrundines monſtrauere, uexatis pullorū oculis illa medentes. Teſtudo Cunilæ, quam Bubulam uocant,

pastu uires contra serpentes refouet. Mustela Ruta in murium uenatu cum ijs dimicatione conferta, Ciconia Origano, Edera Apri in morbis sibi medentur, & caneros uescendo, maxime mari eiectiones. Anguis hybernino situ, membra corporis abducta, Feniculi succo impedimentum illud exuit, nitidiusque uernat. Idem hyberna latebra uisu obscurato, Marathro herba se affricans, oculos inungit, ac refouet: si uero squammæ obtorpue re, spinis luniperi se scabit.

Draco uernam nauseam, syluestris Lactucæ succo restringit, Pantheras per carnes fricatas aconito (uenenum id est) barbari uenantur: occurrat ilico fauces eorum angor, quare Pardalianches id uenenum appellare quidam. At fera hæc contra, excrementis hominis sibi medetur: & alias tam auda eorum, ut a pastoribus de industria in aliquo uase suspensa, altius quam ut queat saltu contingere, iaculando ea, petendoque defatigata, postremo expiret: alioqui uiuacitatis adeo lentæ, ut eiectionis intera-
neis diu pugnet.

Elephas Chamæleonte concolori fronde deuorato, occurrit Oleastro huic ueneno suo. Vrsi cum Mandragoræ mala degustauere, formicas lambunt. Ceruus herba Cinnaræ, uenenatis pabulis resistit. Palumbes, graculæ, merulæ, perdices, Lauri folio annum fastidium purgant: Columbae, turtures, & gallinacei, herba quæ uocatur Helxine. Anates, anseres, ceteræque aquatice, herba Siderite. Grues, & similes, lunco palustri. Coruus occiso Chamæleonte, qui etiam uictori nocet, Lauro infestum uirus extinguit. Atque hæcenus Plini. Cui subscribens Helianus, Pastu inquit, Hyoscyami herbae, resoluuntur & conuelluntur Apri: sed remedium non uerunt, aquas enim statim adeunt, uel caneros uenantur: palam indicantes, ne homini quoque salutarem herbam existere.

Restat, ut Scriptores adsignemus, ne res usque adeo nihili putetur esse herbaria, ab tam insignibus, ijsque adeo doctissimis & uetustissimis celebrata. In primis Iuba uolumen extitit olim de herba Euphorbia. Themison Placitum extulit herbam, non ita uulgarē, quin innumeris utilitatibus præditam. Polion Musæus, et Hesiodus, Pythagoras Scyllam, Brassicam Chrysippus. Eandem iterum Dieuches, & Caro, itemque uniuersa adeo Ionia, ut per eandem etiam palam iurauerit. Zeno Stoicæ familiæ, Capparim, Antinomachus Atheniensis Cytisum, Morchion græcus Raphanum, Apuleius Be-
tonicam, Vergilius Ebenum, Erasistratus Lysimachiam. Ex Oliua Amurcam Cato, Homerus Crocon, Loton, & Hyacinthum. Hesiodus Maluam, & Albucum. Archigenes Castorium, Euchronius Hicetium, Coniades, & Aristomachus uina & uites. Asclepiades Anthemin, quæ & Leucanthemis, & Chamemilon: quorum tamen intercederunt hodie multa, tamen argumentum est longe melius, de herbis fuisse meritos ueteres Philosophos, quam nos hodie sumus, qui uix nosse dignamur: tantumque inesse illis uirum putauerunt, ut uix paucissimis ad describendum sufficerent. Recenset & Plinius pluresque historiae suæ lib. 25, cap. 2, quos, ne longiores simus, omittimus.

Ctimus: ut obiter interim etiā pretereamus Crateiam, Bythinū, Iollā, Heraclidem, Andreā Chium, Niceraū, Petronium nigrū, & Diodotum, quorū meminit Dioscorides, qui etiā Myriades scripserunt herbarum.

Iam si ad gloriam etiā uetustas aliquid facit, facit autem plurimum, nihil herbaria medicina antiquius, nihil apud antiquos auctores celebratius: cū *μεμυγμένα* uix secūdo loco apud eos habeantur, suntq; recēs quoddam curiosiorum hominum inuentum. Quod ne fabula esse prorsus putetur, primum exemplis, mox autoritate comprobabimus.

Chiron Centaurus, cum Herculem recepisset (ut inquit Plinius) hospitio, casuq; arma eius petraclātī, sagitta illi excidisset in pedē, nullo alio pharmaco medicatus est uulneri, q; herba Centaurea: quæ tam præsens remedium illi fuit, ut in hanc diem etiā nomen inde retineat.

Sic Machaon uocatus ad Agamemnonem, qualia tandem putabimus medicamenta adhibuisse in tanto exercitu, in tam uasto loco, tanta strage, tantis tumultibus, q; fortasse simplicia pharmaca. Sic enim dēreliquit Homerus Iliad. *Δ.*

*αὐτὰρ ἐπεὶ ἰδὲν ἔλκε' ὅδ' ἔμπεσε πύρρος οἷσ' ὅσ'
αἶμα ἐκμηΰσας, ἐπ' ἄρ' ἦπια φάρμακα ἰδὼσ'
πάσσει, τὰ, ὅποτ' ἐπατρὶ φίλα φρονέων πόρε χείρων.*

D Similiter & Peonem quoq; qui *ὁδ' ἀνίφατα φάρμακα* Plutoni dicitur imposituisse. Sed & Helena Telemacho tristitiæ suæ obliuionē inducere uolens, nihil aliud commemoratur a Poëta adhibuisse, quā nobilem illam Nepenthes. Ea herba est Aegyptia (ut inquit Plinius) nulla mixtura. Verba Poëtæ sunt Iliad. *..*

*αὐτὴν ἄρ' οἷον βάλει φάρμακον ἔνθεν ἑπίνον
ὑπὲρ θ' ὅσ' ὀλόντε κακῶν ἐπιληθὼν ἀπάντων
ὅτ' ὅ κατὰ βρόχιν ἐπὶ νηὶ κρατῆρι μίγνυκ.*

Voco autē simplicia pharmaca, aut simplices herbas, radices, semina, flores, cortices: & eas uino, oleo, aqua, melle, aceto, sacharoq; excoctas atq; maceratas compositiones, in quibus non una & altera, non tria aut quinque in unū confunduntur, uerū sine discrimine, sine iudicio interdum so, cōmifcentur. Quod genus pharmacorum priscis illis ignotum fuisse existimo, aut alio certe simplicium delectu coāluisse.

Sed redeo ad herbarū miracula. Loto tantā inesse uim idem Homerus poëta testat, ut obliuisci etiā patriæ & liberorū faciat: quæ tamē iuxta aliū poëtam tam dulcis est, ut neminem sinat immemorem esse sui.

*ἀλλὰ σφιδόσαν λωτοῖω πάσας
τῶν δ' ὅσις λωτοῖο φάροι μελὶν δία καρπὸν
οὐκ ἐπὶ ἀπαγγέλοι παλιν ἠθέλει οὐδ' νέεσθαι
ἀλλὰ αὐτὸν βούλοντο μετ' ἀνδρασι λωτοφάγοις
λωτὸν ἐρεπόμενοι νόσον λαλῆσθαι.*

Sed & olim a draconis catulo occisum, atq; subinde Bali herba reuocatum ad uitam, idq; a parentē ipso, Plinius ex Xantho historiarum auctore pro re omnino certissima affirmat. Eadem quoq; Tillonem quendam, quem Draco occiderat, restitutum.

Facit ad hoc & Iubæ illud, apud eundem Plinium, apud quem est, in

Arabia hominem simpliciter reuocatum ad uitam.

Dixit Theophrastus, & credidit Democritus, esse herbam, cuius applicatione exilierit aliquādo cuneus a pastoribus arbori adactus. Quāq; quid hoc tam portentosum suspicimus? cum sint hodie qui Picū martiam auem, aiunt, si quando dolo illi nidus in arbore occiuditur, herba quadam, sed sibi tantummodo nota, foramen sine omni prorsus negotio rursum aperire: quæ si casu inuenta atq; collecta sit, etiam quallibet feras ferreas recludat. Quod si uerum est, tanto minus Betonicæ uirtutes mirabimur, cui tanta perhibetur uis inesse, ut inclusi circulo eius serpentes, ipsi interimant sese flagellando.

Incredibile etiam fortasse uidebitur, quod de Scythice atq; Spartanica herba tradunt: sed tamen suos autores habet, Scythas uidelicet. duodecim dies durare fame & siti, gustata saltem, uel in ore tenta eadem.

Ethopide herba amnes & stagna siccare, tametsi ridiculum est fortasse quod dicam, tamen uulgo olim creditum est: attractu uero eius, clausa omnia aperiri. Quāq; non minus quoq; *ἄριστον* quod de Achimenide affirmant, scilicet, si in hostium aciem conijciatur, trepidare agmina, ac terga uertere. Subinde Latacem dari solitam a Persarū rege legatis, ut quocumq; locorum uenissent, omnium rerum copia abundarent, memoriæ proditum est.

Et quando in herbarū miracula incidimus, fortasse & non inepte pro B miraculis cenferi debent, quarundam herbarum mirabiles, atq; adeo insolentes naturæ. Siquidem oleum oderunt Cucumeres in tantū, ut etiam in hamos curuentur, ne attingant. Ozimon capræ sic aspernantur, ut nihil ducant pestilentius: quippe quæ & *μαρία* etiam illis excitat.

Origanum tam pertinaci cum Brassica dissentit odio, ut alternatim se se conficiant. Eringij caulem, si ex grege ouis, capellæ uel aliqua morfu defectum ore sustulerit, totus statim subsistit, relictoq; pascendi studio, nō uo uelut spectaculo attonitus, non prius admirari rem definit, q̃ accedens pastor caulem illum abstulerit, abiectoque longius, inutile gregis suocium ea ratione castigauerit. Autores huius rei Aristophanes, deinde Plutarchus.

Veniamus ad lapides quoq; , quos nō tam demirabitur fortasse quispiam, uelut qui præter colorem & duriciem nihil aliud habeant. Sic enim & gallus gallinaceus, granum hordei unū maluit, q̃ sexcentos Smaragdos: at hī tam multis præditi dotibus sunt, ut multis parasangis herbis etiā prepolleant: qd uno tantū & altero exēplo palam faciemus. neq; em̃ nunc decretū est, totū Albertum, Pliniū, & Dioscoridem adscribere.

Ferarum unicū asylum Lippares, lapillus, ut inquit, alioqui tam contemptus, ut ne teruncij quidem reputetur, & tamen si ad hunc confugerint feræ, adeoque in fuga ipsum deprehendant, inuisibiles, aut etiam tutas a uenatoribus reddit. Quod si in animantibus permittimus, in homine similiter posse fieri, cur non æque crederemus?

C Epistrites lapis, in feruentissimam aquam coniectus, tam contemperat illius furorem, ut ilico etiam in frigus concidat.

Smaragdi & Magnetis uirtutes notiores sunt, quā ut pluribus a me prosequantur. Reliquorum uires ipse ex authoribus petito, tum in primis Plinio, Dioscoride, & Alberto. Quae omnia tametsi apud quosdam fide carent, tamen admirationem Dei omnipotentis, & artis etiam medicę tanto magis implent, quanto magis supra fidem sunt ueri, & inmensum esse fateri cogunt, quod uero superfit. Quantū apud me certe fide non carēt, nam quum alia, & similia nobis comperta, meditataq; sunt, cur hæc sola nugas esse ducimus & inficiamur? & solos in nos culpa recidit, quod aut periculum nullum facimus, aut si maxime facere cupiamus, tamen herbas non agnoscimus. Et quod Thaleti quondam accidit sidera contemplantī, ut incideret in foueam, id nobis egregie contigit in medicinis, quidum abstrusissima quęq; scrutamur in ultramarinis, fit, ut ne contemptifunas etiam herbas agnoscamus, quas quotidie pedibus calcamus. Nihil igitur nunc de Panace memorabo, nihil de Dodecatheo, quibus uere solis antiqui illi omnibus morbis medicabant. Nihil item de metallis, quæ & ipsa latentes suas ἐνέργιας habent: quas si studeā recitare, et mihi fortasse non sufficiēt γλώσσαι δ' ἐκα δ' ἐσώματα δ' ἐκα. Quare ad alia pergerimus.

D Venio autem ad authorum axiomata & gnomas, quas de abusu pharmacorum reliquerunt: & præstat fortasse adscribere, ut maior uerbis nostris fides habeatur. Nec dubito, quin quam nos sacris literis fidem habemus, & pythagoristæ suo primati. quorū illud est ἐν τὸς ἐφ' αὐτῷ, eandem reuerentiā suo Plinio, Theophrasto, Hippocrati, Dioscoridi, & Galeno habitori sint medici. Quod si donauerint, salua omnis res est. Igitur a Plinio, quoniam ille omnis antiquitatis parens est, & omnium ante se grauer et scite dicta in ἐπιτομὴν cōtraxit, auspicia sumemus. Eius uerba sunt libro 22. capite. 1. Hæc solā naturæ placuit esse remedia parata, uulgo inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominum, & ingeniorum capturæ, inuenere officinas istas, in quibus sua cuiq; promittitur uita. statim mixturæ & compositiones inexplicabiles decantantur. Arabia atq; India in medio aestimantur, ulceriq; paruo, medicina a rubro mari importatur: cum remedia uera, quotidie pauperrimus quisq; coenet. Nam si ex horto aut petatur herba, uel frutex queratur, nulla artium utilior fiet. Ita est profectio. Magnitudo porro perdidit ritus, uincendoq; uicti sumus. Paremus externis, & una artium Imperatoribus quoque imperat.

Rursum lib. 32. cap. 11. Atq; hæc omnia medici (quod pace eorum dixisse liceat) ignorant. Pars maior & nomina intantum a conficiendis his medicaminibus absunt, quod esse proprium medicinæ solebat. Nunc quoties incidere in libellos, cōponere ex his uolētes aliqua, hoc est, in impendio miserorum experiri cōmentaria, credunt Seplasiæ, ea omnibus quidem fraudibus corrumpenti, factaq; iam pridem emplastra et collyria

mercantur, talisq; mercium fraus seplasiæ sic exeritur. Hæc si ipse dices **A** rem, iam pendendum mihi esset. Sed pergamus citare plura.

Idem lib. 13. in præfatione. Hactenus in odoribus habent precia sylvarum, erantq; per se mira singula: iuuatq; luxuriam, singula miscere, & cunctis unum odorem facere. Ita reperta sunt unguenta. Quis primus inuenierit, non traditur. Iliacis certe temporibus non erant, nec thure supplicabatur: Cedri tantum, & Citri, suorum fruticum in sacris fumo conuolutum, nō odorem uerius q̄ odorem nouerunt, iam Rosæ succo reperto.

Lib. 16. cap. 2. Hippocratis certe, qui primus medendi præcepta clarissime condidit, herbarum referta inuenimus uolomina. Nec minus Dyoclidis Carystij, qui secundus ætate, famaq; extitit. Item Praxagoræ, & Chrysippi, ac deinde Erasistrati, Hierophilo quidem, quamq; subtilioris sectæ conditori, ante omnes celebratā rationē eam, paulatim usu, efficacissimorum rerum omnium magistro, peculiariter utiq; medicinæ ad uerba, garrulitatēq; descendente. Sedere namq; in scholis, auditionibusq; occupatū gratius erat, q̄ ire p̄ solitudines, & querere herbas: alij etiā alijs diebus anni.

Libro. 12. cap. 17. Hæc sunt peculiaria Arabiæ, & pauca præterea alia genera dicenda: quoniam in his uincit, peregrinosq; ipsa myrrhæ odores, & ab exteris petit. Tanta mortalibus rerum suarum satietas est, alienarumq; fastidium.

Cap. 18. Verum Arabiæ etiam nū felicius mare est. Ex illo namq; margaritas mittit, minimaq; computatione milies centena milia sestertiū annis omnibus India, & Seres, Peninsulæq; illa imperio nostro adimunt. Tantiæ nobis deliciæ, & foemine constant.

Libro. 13. cap. 3. Hæc est materia luxus e cunctis maxime superuacui. Margaritæ enim, gemmæq; ad heredem tamen transeunt, uestes prælongant tempus, unguenta uero suis moriuntur horis, & ilico expirant. Summa cōmendatio eorum, ut transeuntem foeminam, odor inuiter etiam aliud agentem, exceduntq; quadragenos denarios libræ: tanti emitur uoluptas aliena. Etenim odorem qui gerit, ipse non sentit. Sed & hæc aliqua differentia signanda sunt. In M. Ciceronis monumentis inuenitur, unguenta gratiora esse, quæ terram, q̄ quæ crocum sapiant. Quando etiam corruptissimo in genere, magis tamen iungat quedam ipsius uitæ seueritas. Sed quosdam crassitudo maxime delectat, id ipsum approbantes, licetq; iam, non solū perfundi unguentis gaudent. Vidimus etiam uestigia pedum tingi: quod M. Othonem monstrasse Neroni principi ferebant. Quæso, ut sentiretur iuuari ab ea parte corporis? Nec aliquem ex priuatis audiuius, iussisse spargi parietes balnearum unguento, atq; Caium principem attemperari, lauariq; solitum: ac ne principale uideatur hoc bonum, & postea quendam ex seruis Neronis. Maxime tamen mirum est, hanc gratiam penetrasse in castra. Aquilæ certe, ac signa puluerulenta illa, & custodijs horrida, inunguntur festis diebus. Utinam dicere possemus, quis primus instituisset ista. Nimirum hac mercede orbem terrarum

Corruptæ deuicere aquilæ. Ista patrocinia querimus uitij, ut per hoc ius, fumantur sub casside unguenta. Quando id primum ad Romanos pene trauerit, non facile dixerim: certum est, Antiocho rege, Asiæq; deuictis, urbis anno quingentesimo sexagesimo quinto, P. Licinium Crassum, L. Iulium cesarem censores edixisse, ne quis uenderet unguenta exotica. Sic enim appellauere. At hercle iam quidam etiam in potu addunt: tantæq; amaritudo est, ut odore prodigo fruantur, ex utraq; parte corporis. L. Plotium, L. Plotij bis consulis censorisq; fratrem proscriptum a Trium uiris, in Salernitana latebra, unguenti odore, constat, quo dedecore tota absoluta proscriptio est. Quis enim non merito iudicet perijisse tales?

Lib. 15. cap. 26. Quæ cura & Cornis atq; Lentisco adhibetur: ne quid non hominis uentri natum esse uideatur. Miscentur sapes, & alio aliis placere cogitur. Miscentur uero & terræ coelique tractus, inq; alio cibi genere India aduocatur. In alio Aegyptus, Creta, Cyrene, singulaq; terræ. Nec cessatur in ueneficijs, uita dummodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in herbarum natura.

Lib. 9. cap. 20. Nec habent finem uitia, iuuatq; ludere impedio, & lusus geminare, miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ.

Cap. 21. eodem. Non satis est abstulisse gemmæ nomen, Amethystus rursus absolutus inebriatur Tyrio: ut sit ex utroque nomen improbum Tyriamethystus, simulq; luxuria duplex.

D Lib. 9. Nullus iam prope mortalis estimatur pluris, q̃ qui peritissime censum domini mergit.

Lib. 2. in procemio. Diu fuere occulta terræ beneficia, summūq; munus homini datum, arboresq; syluæq; intelligebantur. Hinc primum alimētum, harum fronde mollior specus, libro uestis: etiamnum gentes sic degunt. Quō magis ac magis admirari subit ab ijs principijs, cædi montes in marmora, uestes a Seribus peti, unionem in rubro maris profundo, Smaragdum in ima tellure queri. Atq; hucusq; Plinij uerba recitauimus: quem cum hodie grāmaticum uocāt potius q̃ medicum, quid alijs quocq; super huiusmodi μεμυμένοις uideatur, pergere monstrābimus.

In Theriacas
adulterinas.

Idem de re medica lib. 3. cap. 52. Antidotum Mithridaticum laudant Medici, eiusq; diuersas afferunt compositiones, & ad commendanda pigmenta preciosa, propter raritatem ingentes pecunias poscunt. Appendant nāq; singulas libras uicenis .H.S. & infeliciū credulitatē hoc quoque ingenio circūueniunt, ut illis persuadeant emere quæ noceant. Alia namq; stomachum lædunt, alia caput aggrauant, alia pallorem afferunt, aggrauant & corporis maciem: et ita frequenter accidit, ut hi qui illorum Antidoti usi sunt, miserius morerentur, quasi bibissent uenenum.

Plutarchus.

Plutarchus grauis, & fide dignus autor est, nemo bonus & meliores literas edoctus, negat opinor: at is adeo ad stipulatur Plinio in decade. 2. τῶν συμποσίων, ut sic palam etiam prodiderit. ἀλλὰ inquit, πολὺ μᾶλλον δεῖ εἰς μὴ γινῆναι τὰς βασιλικὰς καὶ ἀντιφάρμακον ἰνύας δύναμιν, ἢ τοῖαν χίτραν ἐνέμεναι, ἢ πρὸς τὰς τοῦ σώματος ἀντιφάρμακον.

τὴν ἀποπικάν καὶ περιεργάν ὁμοῦ μεταμικὰ, καὶ βοτανικὰ, καὶ θηρικὰ, καὶ τὰ ἀπὸ
γῆς καὶ θαλάττης, εἰς τὰ αὐτὰ συγκεκράνηντας· καλὸν γὰρ ταῦτα ἐάσαντες ἐν
πτισάνῃ καὶ συνία καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἱατρικὸν ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ νῦν διὰ τὸ ποικίλον
ἐφαγεῖ καὶ γοιτεῦν τὴν ὀρίξιν.

Quæ si latine audire malis, græce nesciens, sic habent. Quin multo ma-
gis, cum regales illas & efficaces uariorum remediorum mixturas con-
ficiunt, quas Deorum manus appellant. Erasistratus autem coarguit ab-
surditatem et curiositatem eorum, qui simul & metallica & herbaria & fe-
rina, quæq; terra gignit, quæq; mare in unū cōmiscuerunt. At bene habe-
ret, si his omissis in ptisana, & cucurbita, et hydrelæo medendi artē finiuisset.
Verum per Iouem, ipsa rerum uarietas imponit nobis, & appeten-
tiam illicit. Atq; hæcenus etiam Plutarchus.

Varietas
mater im-
posturæ.

Veniamus ad Celsum. Hic cum aliquas mixturas probet lib. 5. ubi di-
cit, sæpe simplicia opitulari, aliquando etiam mista, tamen immodicas mi-
xturas uetat lib. 1. Homini inquit, utilissimus cibus est simplex, accruatio
saporum pestifera. Et condita omnia duabus de causis inutilia sunt. qm̄
& plus propter dulcedinem adsumitur: quod modo par est, tamen ægri-
us concoquitur. Quod si ita habet in cibus, quanto magis in medicinis,
ubi grauius leuibus, & sine pondere habetia pondus, ubi corpore in uno
frigida pugnant calidis, humentia siccis, mollia cum duris, sine pondere
habentia pondus. Fitq; tandem ille, quem poetæ fabulantur, Chaos ru-
dis, indigestaq; moles.

Celsus.

Nec quicq; nisi pondus iners, congestaq; eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.

Galenus tametsi ex Neothericis est, tamen adeo non probat ineptas il-
las compositiones, ut ubicunq; datur opportunitas, etiam pessime explo-
dat. Veluti est illud, quod in Methodo non semel repetit.

B

καὶ μὴν ὁ ἑταίρειος τῇ συμπλοκῇ τῶν ἐιδῶν, ὅν φυλάττονται τῶν οἰκτῶν οὐσιῶν αἱ ἐνεργίαι, ὥς ἐπὶ ἐνὸς ἐκάστου ἰδίου τοῦ
ὀφελὲν εἰς νόσον ἢ νῆπρ χρεὶ θέραιπειν, ἐν πορὶ τοῦ προσήκοντος ἢ μὴν γὰρ ἦτοι τὴν φύσιν, & quæ sequuntur. Quæ
latine sic reddi poterunt fortasse.

Galenus.

Sed o amice, in mixtis speciebus non seruatur actio sua cuiusq; substan-
tiæ, sic ut in unaquaque substantiæ specie, non desit quod morbo curan-
do conueniat. Nam si aut corporum naturam inuenire possent, aut præ-
stiti medicamenti uires, non esset fortasse ipsis tali uarietate opus: ueluti
quibus unum medicamentum quod uni corpori conueniret, inuenire in-
parato esset. Nunc cum ignorant, utrunq; parum recte, omnia miscent,
unum scilicet, quod omnibus naturis quadret, moliri medicamentū stu-
dentes. Hanc ergo componendorum medicamentorum rationem a pri-
mis illis medicis excogitatam arbitror, atq; ut antiquum inuentum reci-
pio. Cæterum tantum ab uera medicinali methodo abesse reor, quanto
certe ratio nobilior est, transfusis in se mutuo cribris.

Dum autem hæc scribo, ex Francofordiensi emporio Scribonius Lar-
gus mihi affertur, idem bonus & uetus autor, qui tempore Iulij Cæsaris
uixit: hic in principio Therapeutice suæ ad Iulium Callistum sic præfa-

Cur inter alia. Est hæc pars medicinae ut maxime necessaria, ita certe antiquissima, & ob hoc primū celebrata atq; illustrata. Siquidem uerum est, Antiquos herbis & radicibus eorum corporis uitia curasse: quod etiam tunc genus mortalium inter inania non facile se ferro committebat. Et rursum fine. Dabimus operam, ut simplicia primum ponamus. Interdum enim hæc efficaciora sunt, q̃ ex pluribus composita medicamenta.

Lubens & uolens multa prætereo: ne & tedium pariat oratio, & alios interim omittere cogamur: ex quibus est Hesiodus, & Poëta, & Medicus, cui nihil tam dolet, q̃ quod ignorant homines, quantum boni insit in malua & albuco, dum sic inquit.

Hesiodus. *νῦπιοι οὐδ', ἱσασιν ὅσῳ πλείον ἡμῖν πάντοσ' οὐδ', ὅσον μάλαχ' ἢ τε καὶ ἀσφιδέλω μέγ', ὄνειαρ κίψαντες γὰρ ἔχονσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι.*

Homerus. Homerus præterea, ubi subinde expaciari ad herbas datur, Dī boni, q̃ lepide illas pingit, quantū philosophatur: uidelicet dum Calipsus hortos describit, hortos Alcinoi, dum Moly suum celebrat, & Nepenthen, Cedrum, Loton, & id genus plantas alias: ut prorsus uera dixerit de illo quidam, nihil non uidisse cæcum illum. Quanc̃ quid illos tam superstitione cōminiscor, quos aduersarij nostri naso suspendunt suo, uel potius ut abrogatos, condemnant & naucifaciunt. Quicquid enim illi uel non assequuntur, uel non proxime quæstum olet, illud ipsis abrogatum est,

Arnoldus. uel grāmaticum, medicum autē minime. Audiant igitur suum Arnoldū, hominem quidem barbarum, sed plane sui seculi minime obscure notæ,

D Huius etiam aphorismus est, & artis quoddam principium, ubi in promptu habentur simplicia, dolum esse, si quis compositis nitatur.

Auicenna Et Auicenna lib. 2. cap. 2. Medicinae inquit, simplices, habent operationes uniuersales, & operationes particulares. Nolo multis hæc persequi. Equidem nolui a testibus pendere iudicium solum: nam id oratorū est potius, q̃ hominis apud quē in precio sit ipsa ueritas. Ceterū quando illi confugiunt ad testiū multitudinē, ad suos uidelicet Auicennas, & Razes, & Serapiones, ut hinc roborent institutū suum, coacti sumus & nos obijcere testes eorum ueteres, & eos aliquando in summo precio habitos: ne hic quidem se esse nobis putent superiores.

Iam ad institutum redeamus, & quod simplex atq; herbaria medicina salubrior sit, etiam rationibus aliquot confirmare nitemur. Hæ cum multæ assignari possent, tamē illa uel præcipua est, quod domi nobis nascuntur, & (ut Plinius inquit) optimus quisq; coenat: q̃q̃ pedibus has ignotas calcamus. Contra exotica quantis cum periculis aduehuntur, per maria uasta, ratibus atq; nauigijs, in quibus omnium instar ibi sunt hominum tantum & audacia, & ea tamen interdum adulterata, antiquata, obsoleta, reiecticia, nothaq;. Sunt enim infinita adulteria quibus ea gens Barbarorum imponit nobis: nisi non uera sunt quæ multis retro seculis Plinius & Dioscorides de ijs prodiderunt.

Deinde, quod nec cognoscimus etiam, probata sint ne, uel adulterata A
 quæ eminus aduehuntur. Quod inde maxime palam fit. Quotus enim
 quisque est nostratium, qui unquam crescere uidit folium Indum, Nucem
 Indicam, luncum odoratum, Cypirum, Cardamomum, Cinnamomum,
 Calamum odoratum, Balsamum, Agolloeum, Cancham, Cyphi, Hele-
 nium? Denique omnia illa, quæ hodie præcipua in officinis habentur, præ-
 fertim, si in ea re iudices constituantur & speculatores homines, qui in sim-
 plicibus uestigandis nullam unquam bonam horam collocauerunt: qui
 interdum adeo sine literis sunt, ut conuinci ualeant, nunquam decem pa-
 ginas in Plinio, uel Dioscoride legisse, immo quorum id aliqui palam fa-
 tentur. Qui si mihi Messuen suum citabunt, qui huiusmodi suis notis pin-
 gat, Thurbit uidelicet album, gummosum, etc. sic enim illi loquuntur, per
 inde id mihi facit, quemadmodum Plinius, uel Strabo Indiam mihi spe-
 ctatam proponunt: quam cum nunquam oculis contuitus sum, interim
 tamen ex Ptolomeo per spacia & miliaria demetior, quantum sit illo miliu,
 idque per gradus, usque ad minutissima minuta, quam tamen si casu contin-
 gat uidere, non agnosceremus. Verum id somniare est potius, non rei ex-
 actam noticiam tenere. Neminem nominatim perstringam, sed noui tam-
 en, qui cum se rerum naturas & formas exactissime callere gloriarentur,
 ubi allata fuerant, nihil cognouisse. Sunt qui ne Petroselinum probe per-
 spectum habeant: cum id tamen nouerint omnes ex popina toti, & coqui-
 naria epularum struictrices. Experti autem medici est, non ex nomine tan-
 tum tenere herbam, uel quodlibet tandem est illud simplex, uerum etiam
 contrectasse, uidisse, gustasse, olfecisseque oportuit. Hinc enim est, quod B
 etiam Dioscorides, non ex aliorum narratione, scripsisse se historiam su-
 am iactat, sed omnia suis locis uidisse, tetigisseque, & tentasse.

Postremo, quod est omnium maximum, magno redimuntur quæ trans-
 marina sunt. At nos Croesi, uel Midæ non sumus. Proinde stultum fue-
 rit illic impensas facere, in rebus longe petitis, ubi domi habeas, quod non
 solum minoris redimas, interdum etiam gratis, uerum etiam quod natu-
 ræ & temperamento conueniat plus. Ad hæc magna pars, & omnis or-
 dinis homines exotica illa pharmaca abhorrent, & quo quisque salutis suæ
 studiosior est, immo quo quisque sanior incorruptiorque uiuit, eo amplius
 nauseat ac detestatur. Vidi qui cum maximis egritudinibus laborassent,
 pharmaca omnia deprecabantur. Vidi qui citius etiam perierunt, quam pi-
 lulas, aut electuarium uellent glutire. Quibus si herbam aliquam, uel ra-
 dicem propinasses, non detrectassent. Quod dico, notius est, quam ut demon-
 stratione egeat: cum sint hodie eorum multa milia qui mecum sentiant.
 Contra, simplices herbae, radices, semina, flores, arborum fructus, & fo-
 lia, & si quæ sunt alia nostræ terræ, cocta, assa, frixa, macerata, insolata, tu-
 sa, expressa, idque melle, quod in terra Germanica copiosum prouenit: sa-
 charo, quod ipsum quoque non tam magno constat, & ex proxima Hispania
 petitur: aceto, mulso, aqua, non tam homini cibus, quam salutaris medicina.

C Et ut maxime donemus, acriores vires habere; quis enim id inficiatur, tamen suas cuique terræ herbas, ad hominum naturas contemperavit
D E V S Opt. Max. Nec minus Spica illa, quam nos Nardinam uocamus operabitur, si probe adhibeatur, quæ Sticas illa remotissime ex Arabia allata. Postem enim huiusmodi multa, quæ ἀντιβαλλόμενα illi uocant, cōaceruare. Proinde maiores vires habet, sed in sui climatis hominibus, quibus sunt creata.

Quod autem obijciūt, nihil nos proferre posse ex nostris terris, quod Garyophyllis, Cinnamomo, Piperi, Galangio, Nuci muscatæ æqualiter confortet ac calefaciat. Id respondemus, nostra culpa fieri, qui hoc ignoramus. Deinde contemptam aliquam herbam, uel non adeo odoriferam, idem ualere atque præstare, si non tam delicati essemus. Verū id palatū nostrum non fert: quia non titillat, quod non ex Calococijs adsportatur.

Ergo damnas tu, fuisse obijciēt ex illis aliquis, magistrales illas compositiones, Messuæ, Auicennæ, Serapionis: item duo illa Luminaria apothecariorū, maius, & minus: subinde illud Copiæcornu, quod The-saurum uocant, ex quo ad omnes morbos promuntur medicamina: Bona uerba. Scriptores non damno, nisi quantū inepte latine nobis redditi sunt: & periculum est ob hanc rem, quod in multis cum periculo eos imitemur. Sed neque ullius quoque mercem damno, id quod initio præoccupauit: sed aio, suis seculis scripsisse, suæ etiā genti, Arabes Arabibus, Barbaros Barbaris, idque in suo etiam cœli climate. Cum enim illi mihi idem in Dioscoride & Plinio opprobrent, & propterea eo minus etiā probant, cur mihi quoque non simile liceat causari, si ad locorum distantias tantopere esset respiciendum. Quantū aliud longe res cum Dioscoride habet, qui Simplicibus tantum agit: quæ tamen si locis aliquibus acriores vires habent, in quolibet tamen climate pro suo temperamento idem operantur. Nec minus Vrtica urit, siccatur, ac pellit in nostro climate, quæ apud Sabæos, & remotissimos Asianos. Sileo quod alia secula sunt. Deinde quod in Germania agimus, non in Asia, non in India, quas nationes constat aliam temperiem, aliud cœlum, aliam item influentiam habere.

Postremo uel ob hoc nō necessaria, quod succidanea multa habemus. Quis enim neget, & nostris herbis esse uim, ut prædixi: nisi quis plane detrahare ausit opifici: præsertim, cum id pleno consensu confirmet magni etiam scriptores & empirici.

Præterea, ut mea nō magnopere interest, quæ sumptuose quisque cœnet, si uel totam etiam Arabiam (ut Heliogabalus) heluetur & abliguriat: ita nihil moramur, modo nobis pmittant ac donent, idē præstare posse nostræ terræ Simplicia, quæ illorū ultromarina. Habeant qui ditiores sunt sua aromata, suū Moschū, Sandalos, Been, Rhaponticū, et Rhabarbarū, quin si uolent, uniones etiā uorent & gēmas ut Cleopatra, quæ multis aureorū milibus consent, modo non inuideant pauperib. suā uindemiā, id est, Marrubiū, Scolopēdriam, Inulā, Hylsopū, Elelisphacon, Buglosson,

Plantaginem, & uel Quercum etiam, & uilissima camporum gramina. A

Atqui inquit illi rursus, talia scribunt doctores medici, atque illi in primis, qui antesignani habentur. Tum communis quoque praxis (quam sic uocant) ita habet. Belle prorsus. Et hos optarim aliud didicisse, & uel sero sapere, cum id suae etiam ipsorum conscientiae testentur. Id sic pulchre efficient, si non tantum ad seplasiarios, uerum ad se quoque herbarum cognitionem spectare putauerint. Denique si in compositis & simplicibus immodice miscendis, non toti sint, atque adeo consenescant, sed herbarum quoque uires, quid ualeant, & in quibus gradibus, ueluti in aequilibrio praeponderauerint. Quod Dioscorid. docebit compressis. Inde Plinius, & Theophrastus. Auicennam & Serapionem quoque si quis accersiat, nihil repugno, modo ad fontes semper adspiret. Comperi enim, dum sedulo in Dioscoride & Plinio uersor, nihil aliud habere Auicennam, quam quod in ueterum quoque libris scriptum habetur: habeamque mihi male propitios omnes Musas & Medicos, nisi singula simplicium Auicennae ex uno Plinio & Dioscoride demonstrare, si quis curiose a me requirat. Alioqui quale, ac quantum est illud artificium scribere myropolae, Recipe pilularum aurearum, cochiarum, ana scrup. 15. & acuantur cum diagridij gra. 2. fiant pilulae. 7. cum syrupo de sticade. Vel sic. Recipe Electuarij de succo Rosarum drach. 3. diaphiniconis, electua. Indi ana drach. 1. sacchari quantum sufficit, & fiat bolus. &c. Quae omnia rudissimus quisque barbitonsor in uno & altero mense facile perdiscet, quando sic omnia etiam acupuncta habentur, & constituta, ut nisi quis plane Thessalius asinus sit, non possit aberrare. Pollicebatur olim Thessalus quidam (ut inquit Galen.) huiusmodi quandam *θεραπευτικὴν* nimirum sex mensium spacio, atque ob id ab omni medicorum schola explodebatur. Atqui disperiam, si ad triuiale illam medicinam spectes, nisi ita habeat, & omnino uerum dixerit Thessalus.

Sed quando ita in aromata incidimus, libet obiter referre, quod saepe ex ore nobilissimi ac doctissimi equitis Hutteni audiuius, & quod ille etiam Guaiaco suo inseruit. Aui mei, inquit, Laurentij Hutteni frugalitas magno nobis ad gloriae ambitum incitamento esse debet. Is cum locupletate esse censu, ac in magnis etiam Principum nostrorum negocijs domi pariter ac militiae uersaretur, in suam domum piper, crocum, zinyiber, & id genus peregrina condimenta nunquam admisit: nec alio ipse, quam ex nostra lana uestimento uti solitus est, cum ob bene gestam rem preciosa illi quandoque uestes donarentur. Idque non tantum faciebat ipse, sed magno etiam apud aequales suos conuicio mores hominum insectabatur. Quasi non apud nos inquit, nascatur, quo si gulae oblectamenti oblectari opus sit, condiri nostra possint. Atque haec genus quidem ille.

Quantum quid hunc tantum cominiscor? cum id prisca etiam testentur historiarum scriptores, non nisi tenuissimo uictu, et paucissimis pharmacis uictitasse maiores nostros: & tamen cum sic uiuerent frugaliter, bene firmatis corporibus fuisse, contra famem, sitim, frigus, plane duratos & ada-

Vlr. Hut-
tenus.

C mantinos, raro agrotasse, senes effectos: cum nos ad primas pruinas statim manus ac pedes cōtrahamus, & quo pluribus alienis pharmacis utimur, eo magis ac uehementius ab morbis urgemur. Quotus enim quisque est, ex delicatulis illis, qui cum statim ad retentū bombum, uel crepitum, haurit potionem, non stomacho, hepate, podagra, hydrope, morbo regio, uel gallico cruetur? Quos inq̃ magis diuexant hæc mala, q̃ qui ex myropolijs uiuunt, qui omnē simplicem uictum contemnunt? Rursum, quos magis incolumes cernimus, q̃ qui simplici contenti uictu, & procul ab officinis, pultem miscent caseo et ouo, quemadmodum de Catone dicitur. Non erat quidem nostrum institutū, eo usq̃ progredi: sed quando cum bonis, æquisq̃ hæc agimus, libertate nostra confisi, simulatq̃ de animis illorū erga nos æquis, magis ignauia nostram & lubricitatem lamentari, q̃ alicuius damnare mercē, si non dolo & usura nimia hanc dispensauerint. Neq̃ sic quoq̃ contēnimus transmarina, ut non eadē etiam in magno precio habeamus, si pro tempore adhibeantur cum delectu, & qui hæc redimere ualeant. Deinde si frequenti lectione, & sedulo scrutinio, herbarum nostratiū eo promouerint Doctores, ne primo loco haberent exotica: cum tot, tantaq̃ suppeditent etiā domi nostræ domestica & inquilina. Alioqui nisi id plurimū referret, male cum Hippocrate actum fuisset, & cum alijs, qui illi successerunt ueteribus medicis, qui tanto dispendio bonorū & corpusculi, in syluis & montibus oberrarūt, herbis inuestigandis & queritādis: male illi tot solitudines, exterascq̃ nationes peragrassent, idq̃ alijs & alijs diebus & temporibus anni, id quod de se testatur Dioscorides præstitisse, nisi diuinū plane esse duxissent, cum herbis philosophari: sed ut hodie nostrates faciunt in scholis, sedissent, et potius de rebus nullius ad uitā momenti disputassent, fataq̃ hominū, non sua, sed aliena fiducia gubernassent. At quanto prudentius quondā egerunt Aegyptij, quibus tanta cura fuit in adhibendis medicis (ut inquit Herodotus) ut singulis etiam morbis singulos medicos præfecerint. Alij enim sunt apud eos ocularij medici, alij dētib, alij alui partibus & interaneis medicantur: adeo, ut medicis referta sint omnia. Rati, impossibile esse, ut quis omniū morborum, et causas, & remedia queat in promptu habere.

Cæterum unde irrepsit talis ille, tantusq̃ herbarum neglectus: deinde tam crassa & supina illarum cognitio, nemo disertius tradidit Plinio. Huius hæc fere uerba sunt natura. histo. lib. 2. in præfatione. Illud satis mirari non queo, interisse quarundam herbarum memoriam, atq̃ etiam nominū quæ authores prodidere noticiam. Quis enim non cōmunicato orbe terrarum, maiestate Roma. Imperij profecisse uitam putet cōmercio rerum ac societate festæ pacis, omniaq̃ etiā quæ occulta ante fuerant, in promiscuo usu facta? At Hercle, non reperiuntur qui norint multa ab antiquis prodigia: tantum priscorum cura fertilior, aut industria felicior fuit, ante milia annorum, inter principia literarum Hesiodo præcepta agricolis pandere orso, subsecutisque non paucis hanc curam eius, un-

de nobis creuit labor. Quippe cum inquirenda sint, nō solum postea in A
uenta, uerum etiam ea quæ inuenerant prisci, desidia internitione rerum,
memoriæ inducta. Cuius somni causas quis alias, q̃ publicas mundi in
uenerit? Nimirum alij subiere ritus, circaq; alia mentes hominum detinē
tur, & auariciæ tantum artes coluntur; antea inclusis gentium imperijs
intra ipsas. Ideoq; & ingenijs quadam sterilitate fortunę, necesse erat ani
mi bona exercere. Reges innumeri honore artium colebātur, & in osten
tatione has præferebant, opem & immortalitatem sibi per illas prorogari
arbitrātes. Quare abundabāt & præmia, & opa uitæ: posteris laxitas mū
di, & rerum amplitudo damno fuit, postq̃ senator censu legi ceptus, iu
dex fieri censu, Magistratum, Ducemq; nihil magis exornare q̃ census,
postq̃ cœpere orbitas in autoritate summa & potētia esse, captatio in quę
stu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, pessum iere uitæ precia, o
mnesq; a maximo bono liberales dictæ artes, in contrariū cecidere, ac ser
uitute sola profici ceptum. Alius hanc alio modo, & in alijs adorare, eodē
tamen habendi quo eat spes hominum, tendente uoto.

In eandem sententiam Galen. in Therapeu. lib. 1. Nemo nostra ætate
ueritatis inquisitioni est deditus, sed pecuniam, & ciuilem potentiam, &
inexplebiles uoluptatum delicias omnes eousq; suspiciunt, ut si quis sapi
entiæ quoduis studium sectetur, pro infano hunc habeant. Et cetera, quę
requirere eodē loco citato.

C O N C L U S I O.

Sed hæc omnia tam longo repetita principio, quorsum nam spectant, B
aut quo. tandē consilio a nobis dicta sunt? Nimirū, ut obsoletis hæcenus
atq; obscuratis diuinis herbis & omnis generis plantis, deniq; quicquid
uel cāpi, uel syluę gignūt, rursus in usum reuocemus, antiquitatē & sar
tatecta, quod dicit, instauremus, collapsaq; herbarie medicinae manū ut
porrigamus. Deinde, ne inter paucos esset illarū peritiā & cognitio, sed
totus mūdus agnosceret magnalia Dei, quę nusq; procliuis est uidere, q̃
in ipsis herbis, tā festiui ter, tot & tam uarijs coloribus pictis, cū tot flori
bus, seminibus ornatis, & quod est oīm maximū, tot etiā uiribus p̃ditis.
Postremo, qd me uident urgere, posterioris seculi & neoterici Medici, id
ipsi multo uehemētius, maioriq; opera p̃sequant. Quod si me quoq; cō
sultorem audiant Medici, cū uideant illi hodie alia secula inolescere, me
mores illius quoq; Comici, hæc res aliam uitā, aliā etiam dietam postulat,
relictis tot ueteribus ambagibus, & barbarorum nenijs, tot incertis tradit
mentis, immo nugacissimis nugis, pro his genuinæ ac puræ illę Medicin
æ se mancipient. Puram uoco, quæ ex Hippocrate, Galeno, Theophra
sto, Plinio, Dioscoride, Oribasio, & id genus priscis rei Medicæ scripto
ribus, & artis ipsius primis principibus petiit, agnoscatq; q̃ *διο διαπασών*
discedant ab his, quos hæcenus, & quasi diuos admirati sunt, & in præ
cio habuerunt: discant inde salubrius ac præsentius mēderi, minus ali
o qui grauata[m] satis miseram plebeculam exigere & compilare, minori

C quoque compendio, & maiori cum oblectamento, ueterum subinde ingeniorum elegantiam, splendorem, rerum cognitionem admirabuntur, barbaros detestabuntur, dum uidebunt quicquid usquam est in Auicenna, in Raze, in Serapione & Messue, idem quoque in Hippocrate, Galeno, Celsoque, & alijs multo luculentius haberi: planeque æsopice corniculæ pennas esse, quicquid in uniuersum iactant hodie omnes barbarorum scholæ: quæ præterquam quod asciticia & alienum furtum sunt, pristinum etiam splendorem suum amiserunt, insulsaque uerborum stribiligine conspurcata: ut interim omittam, quod multo laudatius est, fontibus potari, quam turbidis lacunis, & ex magistris artis sapere, quam ex ineptis & obstreperis corniculis. Accedunt lingue, quas nullo unquam tempore licuit discere feliciter, Accedunt secula, quæ releuato fuce, detectaque impostura, meliorem institutionem requirunt & moliuntur. Postremo & optimi libri, quos nunc licuit parare promptius, minorique pro pecunia. Nec tam facile parabiles unquam fuere Germanis, Bertruchij, Sillani, Gordonij, Auicennæ, & id genus alij, quam nunc sunt integri Galeni, Greci & Latini, Celsi, Oribasij, Hippocrates & Plinij. Simul bonos quoque & studiosos medicos, itemque myropolas mihi uelim ignoscere, quos neque docere uolui, neque perstringere. Dicam enim & illud Christi, Qui pro nobis est, nobiscum sentit. Verum de stolidis, ineptis, & impostoribus nobis sermo fuit. Absit autem, quod hominum uicium, in artis calumniam uoluerimus detorquere. Cum nulla

D tam sancta professio sit, quæ non alat monstra sua.

VETERIBVS Medicis hunc fuisse morem uideo, ut scripturi de Re Medica, ante omnia summi Dei, aut alicuius numinis auxiliū implorarent. Fecerunt idem & poëtæ quondā Homerus, & Vergilius: quod ut celebre habitum, ita pium iuxta, ac sacrosanctū. Quo magis miror, quomodo abolita longe religiosissima consuetudine, illa tandem recepta est, fucata & adsentatoria rhetorum beneuolentię captatio: quam ut minime improbo, ita miseret me plane ineptiarum & ingratitudinis nostrę. Cum enim in omnibus humanis rebus diuina ope & clementia plurimum indigeamus, tum maxime in pharmacis porrigēdis, morbis quoq; subinde peruestigandis & curandis numine in primis est opus: uel maximo etiam, & uere diuino Hippocrate consentiente, qui in libro de Medici nouitij institutione sic inquit. Quamplurima præter res, Medicum habere certum est. Siquidē Deorum cognitio, cogitatioq; et metus, in eius mente uersatur. Quando in plerisq; morbis, siue symptomatis, Medicina plurimum etiam Dñs concedit, Deosq; colere reperitur. Medici namq; plurimum Dñs concedunt, quoniam Medicina, posse omnia, sibi non arro- at; neq; hoc in ea existit. Proinde & Mesue in hunc modum Canones exorditur suos. In nomine Dei misericordis, cuius nutu sermo recipit gratiam. Et item libro suo Curationum. Sanat solus languores Deus, & de frugalitatis folio produxit in largitate sua Medicinam benedictus, gloriosus, & excelsus. In quo solo latissime ab Galeno dissentio, qui ab sola corporis & humorum temperie morborum causas trahēs, nullos a Deo infligi, uel curari impie fabulatur. Quando igitur et ipsi similem operam meditamur, & magnifica opera Dei, quæ in PLANTIS illo quoti- die, & mirabiliter operatur, conspicua facere intendimus, Christianum esse arbitramur, si ante, quam ad descriptionem accingamur, prius factorem quoq; ipsum DEVM opt. max. ductorē operis nobis constituamus, auspicijs nostris ut benigne faueat, susceptoq; semel negotio longe operosissimo, patrocinari dignetur. Subinde munera nostra, quę in templum conferimus suum, boni consulere. Vt nostra hæc legentes, consimiles quoq; rerū effectus, quos primi illi Medicinæ scriptores obseruarunt, partim etiā nostra experientia didicimus, & ipsi aliquādo experiantur et consequantur. Clamemus igitur & nos quoq; cum religiosissimo Poëta,

O D E V S .

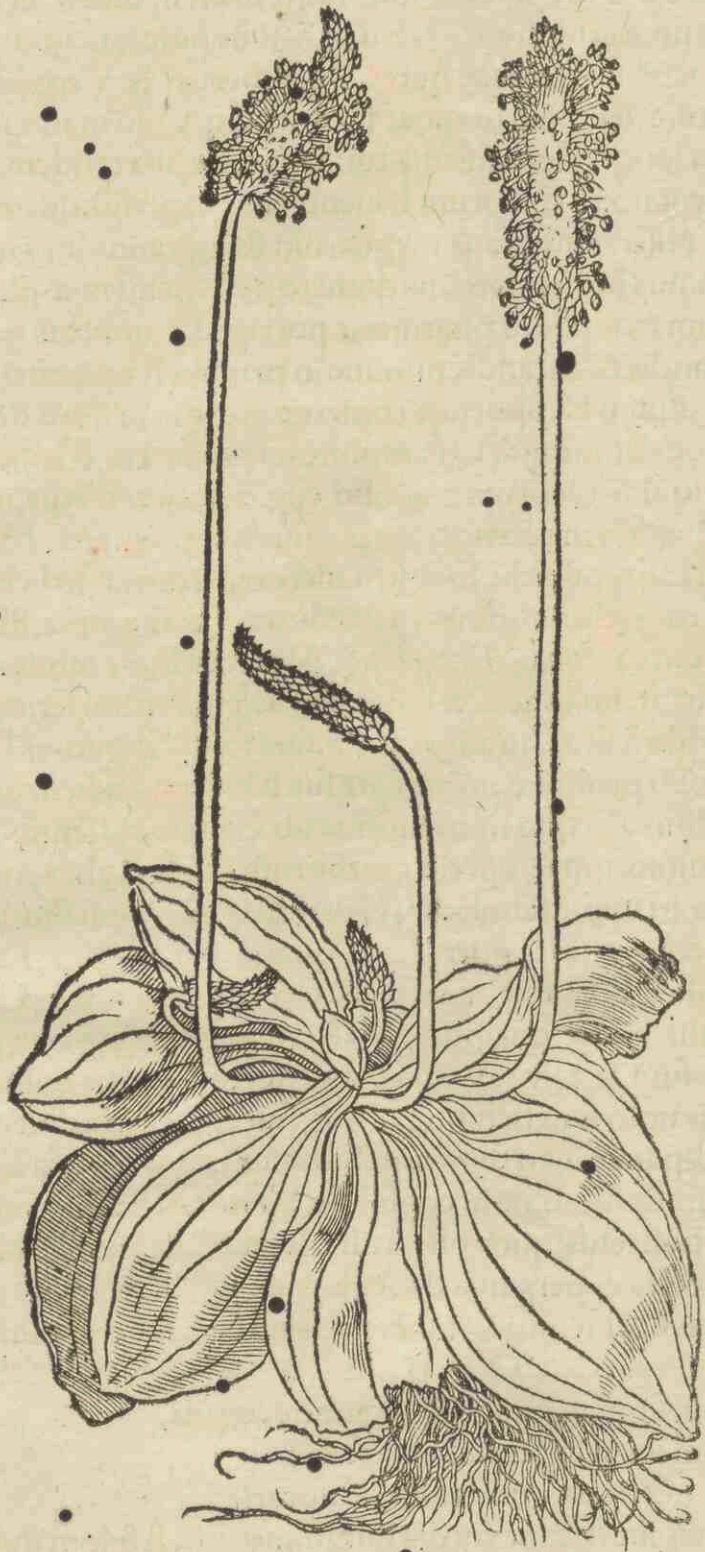
Da facilem cursum, atq; audacibus annue cœptis,

Ignaros uia, mecum miseratus agrestes.

Ingredere, & uotis iam nunc adfuesce uocari.

PLANTAGINE igitur exordia sumpsimus, non solum quia uulgaris, & notissima hæc herbula est, uerum etiam quod nulla æque diuinitatem DEI referat in se, excitetq; subinde et animet, ad suū plus agnitionem, & operum suorum, qui semper operatur mirabilia in minimis, negligit uero quicquid hominibus altum, et suspiciendum uidetur.

Plantago Maior.

Breyter Wegreich.

Plantago Minor,

Spitzer Wegreich.

Plantago Aquas
tica.

Froschlöffel
kraut.

Plantago Rubra.

Rot Wegreich

DE PLANTAGINE,

Rhapsodia Prima.

¶ Nomenclaturæ Maioris

GRÆCÆ,

αἰσνόγλωσσα, πολύνευρος, προβάτειος, ἐπὶ ἀπλευρος,

LATINÆ,

Arnoglossa. Ortygia. Cynoglossa. Coturnix.

Heptapleura. Gelapyros. Polyneuros. Lin-

gua agni. Septineruia. Stelaphuros.

GERMANICÆ,

Wegreich. Schoßzung.

¶ Nomina Minoris.

LATINÆ,

Lanciolata. Plantago minor.

GERMANICA,

Klein Wegreich. Spitz Wegreich.

C

Plantago
duplex

PLACITA AVTORVM.

Sententia DIO SCOR. de
Plantagine lib. 2.

PLANTAGO DVPLEX EST, Maior, & Minor. Habet minor Plantago, angustiora, minora, molliora, tenuiora, & maioris leuoris folia, coliculos angulosos in terrā inclinatos, flores pallefcētes, & in sumis caulib. semen.

Maior contra, crassior, speciosiorq; est, latiore folio, & oleris figura. Angulosus etiam Plantaginis huius caulis est, modice rubens, altitudine cubitali, ex medio usq; ad summum cacumen, paruo semine uestitus.

Radices illi sunt teneræ, pilosæ, colore candido, crassitudine digitali.

Nascitur Plantago humentibus locis, prope lacus, sepes, & uliginosa loca. Efficaciorem, melioremq; usum Maior habet.

Plantago
ubi nasci
tur.

Sententia PLINII libro. 29. capite. 8.

de Plantagine.

PLANTAGINIS duo sunt genera, Maior, & Minor. Minor angustioribus folijs & nigrioribus, linguæ pecorum simillimis, caule anguloso, interdum inclinato, in pratis nascens.

Altera Maior, folijs laterum modo inclusa: quæ quia septena sunt, quidam eam Heptapleuron uocauere.

Huius & caulis cubitalis est, & Napi similis. Nascitur in humidis, multo efficacior. Vis mira, in siccando, densandoq; corpore cauterij uicem obtinens.

Sententia APVLEII de Plantagine, cap. primum.

GRÆCI ἀνών agnum uocant, γλῶσσαν uero linguā. Rursum quod sepe adnata habeat germina, in lōgitudine septem lateribus similia, Græci ἐπὶ πλεῦρον uocauerūt. Caterum sunt eius species duæ. Nam quæ Heptapleuros nominat, est maior forma, folijs ornatoribus, & latioribus, & neruosis. Nascitur in uallibus atq; hortis, necnon & paludibus plurimum, et in pratis: estq; magis cōstrictiua. Alia uero minor, atq; nigrior, leuior, & tenuior. Nascitur in chartarijs locis, sed in usum uarie adhibet. Eadem fere Serapion.

Sententia HERMOLAI BARBARI

de Plantagine.

PLANTAGO quandoq; Septineruia. Quanq; Heptaneruia alia uidetur herba q̃ Plantago. Id quod exemplario quodam aduersus collectiones, cui nomē est, Botanicon, aperte liquet. Quippe in quod tres quæ runtur herbæ. Plantago ternis uncijs, Septineuron senis, Leoneuron, quoq; ternis. Neq; quæ sit Leoneuron, intelligo. Flosculus ei Lanugineus, ut frumento, particulatim erumpens, ut Aphaca, et Intybum. Inter spicatas est Plantago, sed Minor, nigrioribus folijs, & linguæ pecorum

simillimis, unde nomen apud Græcos Arnoglossa.

Hieronymus Herbarius de Plantagine.

PLANTAGO triplex perhibetur. Maior, quæ Septineruia, & Arnoglossa. Minor, quæ Lancea lata, qd lanceæ similis sit. Et Aquatica, cui ranæ insident frequenter. Vnde & Germanis *Fröschlößelkraut*, dicitur.

T E M P E R A M E N T V M.

Refrigerat, & arefacit in secundo ordine. Habet autem austeri aliquid. Ideo aduersum ulcera maligna, & fluxus, & putredines congruit. Arefacit autem citra uellicationem, particepsq; est acerbatis. Et tam fructus, q̃ ipsius radix potestatis sunt propemodum eiusdem, nisi quod aridioris & minus frigida. At fructus tenuissimarum partium est: radices autem partium crassiorum. Folia porro ipsius herbæ arefacientia, tenuiorum partium, & potestatis minus frigida.

V I R E S & luuamenta eius ex Dioscoride

Vim habent folia exiccatoriâ, constringentē. Quare oibus malignis ulcerib. & fluctioni opportunis, atq; elephanticis, sordidiscq; illita p̃sunt.

Profluuiâ sanguinis, ulcera quæ serpunt, epinictidas, carbunculos, non masq; cohibent.

Vetera ulcera, & inæqualia cicatrice obducunt.

Chironia sanant.

Sinus conglutinant.

Morsibus canis, ambustis, igni inflammationibus, panis, parotidibus, B strumis, argylopijs illita cum sale prosunt.

Coctū cū aceto & sale olus, dysentericis, celiaciscq; sumptū subuenit.

Datur & in locum Betæ, cum lenticula coctum.

In leucophlegmatia, inter aridas epulas herba decocta datur.

Comitialibus, & suspiciosus data, proficit foliorū succus. Collusa sub inde oris ulcera purgat.

Cum cimolia, aut cerusa, igni sacro medetur.

Fistulis infusus prodest.

Lippitudinibus, & aurium doloribus, idem succus instillatur.

Additur quoq; in oculorum collyria.

Gingiuīs cruore suffusis, & sanguinis reiectionibus pota confert.

Clystere dysentericis.

Contra tabem datur in potu.

Aduersus strangulationes uulvæ in uellere subiicitur, etiamsi uulua fluctione laboret.

Semen ex uino potū, alui fluctiones, & sanguinis excreationes sistit.

Decocta radix, & manducatu, & collutione dentium dolores sedat.

Eadem, cum folijs, ulceribus renum, & uesicæ in passio datur.

Ferunt tres radices, cum tribus uini cyathis, & pari aquæ modo tertis anis auxiliari, & quatuor quaternis.

Sunt qui radices gestamine discutiendis strumis utantur.

C Syrius Plantaginis & calamynthæ cū melle produnt ijs mederi, quos uires defecerunt, datū die secunda, & quarta, & parasceue. i. ueneris die. Hoc autē ueluti arcanū accipito, quod ueraci experientia compertū est.

E X A P V L E I O.

Herbæ Plātaginis radix in collō suspensa, capitis dolorē mirifice tollit. Succus quoq; tepēfactus, fomentando uentris dolorem adimit: & si tumores fuerint, tusa herba & imposita, tollit tumorem.

Potui datus idem succus, & interiora sanat, & thoracē purgat mirifice.

His qui purulentum cum sanguine excreant, herbæ Plantaginis succum dato bibere, sanabuntur.

Semen tufum, & subinde in uulnus sparsum, uulnera cito sanat.

Et ipsa herba tusa & imposita, refrigerat ea loca quæ nimio calore urgentur, & per sanat.

Ad uentrem sistendum, & aceto cocta, in mero bibitur mensura unius cyathi.

Serpentium moribus trita, & ex uino sumpta prodest.

Lumbricis purgandis herbam Plantaginē contundes, & succi eius de cochleario dabis bibere, ipsam q̄tidie herbā tufam umbilico imposito.

Pistata cum axungia, sine sale, instar malagmatis facta, & imposita, duriciam discutit.

D In febre quartana, succum in aqua mulsa ante duas horas accessiōis potui dato, & miraberis effectum.

Idem facito in tertiana, & radices tres conterito, & sub accessiōe cum uino, aut ex aqua ieiunus bibat.

Podagræ, et omniū neruorum dolori & tumori folia contusa, uel pistata cum salis modico, & imposita, optime facere certum est.

Secundæ doloribus, semen contritum prodesse creditur.

Vulneribus recentibus contusa folia cum axungia uetere, sine sale imponuntur, & laborans sanus efficietur.

Si cui pedes tumuerint ex itinere, Plantago contusa, & cum aceto imposita, tumorem tollit.

Si cui ulcus secus oculum, siue nares natum fuerit, herbæ Plantaginis expresse & contusæ succo, lana molli madefacta, & imposita, per dies nouem curat.

Cum auxungia ueteri parotidas sanat, ulcera oris omnia, & alcolā mirifice per sanat.

Tusa, & imposita, morsum canis rabiosi sanat.

Contra omnes uesicæ difficultates, herbæ Plantaginis folia, uel radices ex passo fortiter medentur.

E X P L I N I O.

Nulla res æque sistit fluxiones, quas Græci *ῥευματισμοίς* uocant.

Vis mira in sistendo, densandoq; corpore, cauterij uicem obtinens.

Febres frigidas leuiore facit Plātago ex aqua mulsa, duabus horis an

te accessiōem pota binis drachmis, uel
Succus radicis madefactæ, uel tussæ, uel
Ipsa radix trita, in aqua ferro calefacta.
Pituitas, eruptionesq; emendat Plantago, panosq; sanat cum sale.

E X O R I B A S I O

Desiccat absq; aliqua mordicatione Plantago, ea quæ necdum stupida sunt. Nam & semen, & radix simili sunt uirtute. Quanquam semen amplius extenuat.

E X M A C R O H E R B A R I O

Maiorem uim tamen esse
Dicunt maiori,
Qui cum lachryma medicatur adustis,
Et strophas spargit, superaddita cum sale trita.
Hydropicis ut olus decocta prodest.
Sic iuuat asthmaticos, ferturq; iuuare caducos,
Et dolor hac auris sedabitur.
Pellitur ex oculis tumor hac.

Experimentatores H E R B A R I I.

Arnoglossa hepar confortat cum aqua Endiuia, & saccharo albo, si
epitimetur.

Extinguit ignem sacrum, cum succo Semperuiui & aceto.
Remouet hæmorrhoidas, cum puluere radicis Aron.
Et omnem carnem, quæ est ex ignis uisione, refrigerat.
Menstrua retinet.
Valet etiam hemopthoicis, & ulceratione pulmonis laborantibus,
Radix cocta cū aqua & picro, ualet dolori dentiū, si tepida indatur.
Succus cum aceto ualet ad maculas & lentigines detergendas.
Ad quartanam est eius usus cum theriaca ante accessiōem.
Et semen & radix aperiunt meatus hepatis, & renum obstructus.

Iuuamenta Minoris, E X M A C R O.

Cuncta potest Plantago minor prædicta iuuare,
Quamuis non tantas uires uideatur habere.

D E S C R I P T O R E S P L A N T A G I N I S.

Dioscorides lib. 2. Theophrast. lib. 7. cap. 9.

Plinius lib. 25. cap. 8. lib. 26. cap. 8. 9. 11.

Apuleius cap. 1.

Oribasius

Serapion cap. Lisen alhamel. 233.

Herm. Barb. in Corollario suo.

Macer dict. Plantago.

Galenus. 6. Simpli. cap. 56.

Ad Paternianum cap. 215.

Idem de morbis curandis lib. 5.

Platearius cap. 29. lib. de simplici Medicina.

Hieronymus herbarius dict. Plantago.

Helleborus Niger.

Christwurtz.

DE VTROQUE HELLEBORO,
ALBO, ET NIGRO,
Rhapsodia Secunda.

¶ Nomenclaturæ Albi.

Græcæ, . ἡμέβορ & λευκός. ασκίς. πηγνατόφερις. γόνος
ἡράκλεος. πολύειδος. ἀνάφυς.

Latinae, Helleborus albus. Veratrum album.

Teutonicæ, Weiss Ayeswurtz.

¶ Nomenclaturæ Nigri.

Græcæ, ἡμέβορ & μέλας. μελάμωδιον. πολύρριζον. μελανόρριζον.

Latinae, Helleborus niger. Prætion Veratrum nigrum.

Teutonicæ, Christwurtz.

PLACITA Authorum de H E L L E B O R O.

A

Folium Veratri, secundum D I O S C O R. descriptio.
Folia fert betae, aut Plantaginis similia, sed breuiora & nigriora, rubescentia. Caulem cauum, quadrantalem, tunis
 cis conuolutum, cum arescere coepit. Radicibus nititur multis tenuibus,
 ab oblongo capite exeuntibus, cepearum modo fibratis. Nasitur in montibus
 & asperis. Radices messibus colligendi. Optimu habetur candidu,
 friabile, carnosum, modice extentu, nec tñ lunci modo mucronatu, quod
 frangendo puluerem emittit, & tenuem habet medullam, gustu non admodu
 feruens, neque saliuam subinde ciens. Huiusmodi autem strangulat.

ἐικὼν Nigri.

Folia ei uiridia, Platani similia, minora, folijs Sphondylii proxima,
 subaspera, pluribus diuisuris incisa. Caulis asper, flores purpurei, racemati
 matim cohaerentes. Semen Canici, quod in Anticyra Gesamoides uocant,
 quo deiectiones moluntur. Radicibus cohaeret nigris, tenuibus, a capitulo
 cepae simili confibratis, quarum est usus.

In collibus, asperis, & sitientibus locis nascitur.

Locus.

Optimum quod ex Anticyra petitur. Eligi debet corpulentum & plenum,
 in quo tenuis sit medulla, acre gustu, feruensque.

Electio.

De inuentore & monstratore ex P L I N I O

MELAMPODES fama diuinationis artibus nota est. Ab hoc B
 appellatum ferunt eum, qui niger Helleborus dicitur. Alij pastorem eodem
 nomine inuenisse tradunt, capras purgari eodem pastu animaduertentem,
 datoque lacte coram sanasse Proetidas furentes.

Tempus Collectionis A L B I.

Tempestiuum esse tradunt messibus Album. Sed non facile colligitur.
 Nempe caput aggrauans, nisi praesumatur allium, & subinde uinum
 sorbeatur, celeriterque fodiatur.

Superstitiosa Collectio Nigri ex

T H E O P H R A S T O.

Cum praeparatione solenni, & religione quadam, colligitur Niger, ut inquit
 Theophrastus. Siquidem gladio circumscribebatur primum. Deinde qui
 succisurus est, ortum spectat, precaturque, bono omine ut id sibi liceat, Dijs
 sibi concedentibus, Apolline scilicet & Aesculapio. Ad postremum aquila
 uolatus obseruat. Fere enim secantibus ille intererat: atque si propius ille
 aduolasset, moriturum illo anno qui succidisset, augurium erat. Tandem
 eximebatur, quemadmodum & ex Albo interior medulla.

D I F F E R E N T I A V T R I V S Q U E.

Purgat aut Niger humorem melancholicum, per uentrem in primis inferiori.
 Albus uero per superiorem, crassos & glutinosos humores expellit.

Subinde Nigrum, equi, boues, suesque cauent, cum impune Candido
 uescantur. Tamen si Nigro uiolentius Album dicatur.

Vtriusque quoque semen, coturnicibus gratissimum est, ut scribit Aristot.

C quam ob causam ueteres eas damnauerunt mensis: nunc quæruntur.

Durantia A L B I.

Durare uim Albi. xxx. annis ferunt.

Temperamentum utriusq.

Abstergendi, calefaciendiq. potentia est, unde ponitur tertio ordine calefacientium & arefacientium.

• Præparatio & administratio.

Antiqui corticem carnosissimum, & radicem eligebant, quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongijs operam, turgescentemq. in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra siccabant, his utentes. Nunc ramulos ipsos ab radice sua grauissimi corticis ita dantes. Pani etiam compinsitur, & torretur. Quidam porrigunt in sorbitione pultis, aut alicæ. Quidam cum modicum antea dederint cibum.

Mesue sic corrigendum censet, uidelicet ut maceretur prius in melle & passulis, uel in iure gallinarum & aliarum carniuum, abiecta deinde radice.

Sunt qui cauata radice raphani, indunt de Helleboro per diem, inde rursum extrahunt: feruntq. tum raphanum soluendi uim habere.

Alij infundunt in oximelle, uel uino dulci, aut syropis, uel robob, ut uocant, atq. subinde ministrant. Adhibito fortasse & hordei modico, uel rizo.

Vigorant eius operationem sal Indus, Epithymus, Polypodium. Emendant quoq. Daucus, Petrosilenon, Piper longum, Hyssopus, Calamentum, & Origanum.

Vires & luuamenta A L B I ex D I O S C O R I D E.

Purgat uomitionibus, diuersa & multiplicia trahens.

Miscetur collyrijs, quæ claritati oculorum officientia repurgare possunt.

• Ducti idem menses.

• Foetus in utero necat.

• Sternutamenta cit.

Quinetiam melle cum polenta maceratum, mures enecat.

Carnibus concoctum eas minuit.

Datur ieiunis, per se, & cum Sesamo, aut Tapsiæ succo, aut alicæ, aut mulsæ aquæ, aut pulte, aut lenticula, aut sorbitione aliqua alia.

• Pani etiam compinsitur, & torretur.

Mensura, dispensatioq. eius, ab ijs tradita est, quibus præcipuum fuit studium de ea docere. Dant siquidem aliqui Veratrum album in sorbitione pultis, aut alicæ. Quidam cum modicum ante cibum dederint, præsertim in ijs, in quibus suspecta, timendaue stragulatio, aut corporis imbecillitas impedit. Tanto enim sic ea purgatio perficitur. propterea, quod importuna corpori non aduenit.

Sedi etiã, ex Veratro albo appositæ balani cū aceto, uomitiones faciunt.

Item suppurationi ueteri.

• Eodem phthiriasis emendatur.

Item scabies, impetigo, fistula callosa.

Decoctione eius in aceto, & collutione, dentium dolor sedatur.
 Muscæ quoque in eo enecantur, si cum lacte maceretur.
 Medetur quoque morbis comitialibus, uertigini, melancholicis, infan-
 entibus, limphaticis, podagricis, hydropicis incipientibus, tympaniticis,
 stomachicis, spasmaticis, clinicis, Ischiaelicis, elephantia alba, lepris, teta-
 no, tremulis, quartanis, quæ aliter non desinant, tussis ueteri cum inflam-
 mationibus, torminibus redeuntibus.

Galli, ut inquit Plinius, sagittas, in uenatu Helleboro tingunt, circum-
 cisque uulnere, teneriorem sentiri carnem affirmant.

R A Z E S

Helleborus niger choleram nigram curat.

Albus uomitum facit.

Ipsam tamen bibere non est securum.

Iuuamenta N I G R I ex Plinio & Dioscoride.

Prodest comitialibus, melancholicis, infanientibus, articulorum do-
 loribus, & resolutis.

Educit choleras uarias, & phlegma per aluum.

Elixaturæ potu, caligo fugatur.

Duricias suppuratas concoquit & purgat, facto inde cataplasmate.

Auditum reddit, si surdis auribus indatur, atque post bidduum, triduum
 ue repellatur.

Cataplasmata ex eo tollunt maculas, lepras, scabies, omnem denique B
 impetiginem.

Sanat scabies etiam: in quem usum cum thure, ceraue, piceque & cedri
 noliquore inungitur.

Ex aceto per se emplastri modo impositum, uirilgines, impetigines
 que, & lepras emendat.

Purgat superiorem uentriculum, pituitam trahens & bilem: daturque
 per se, & cum scamonio, saleque drachmæ, aut trium obolorum pondere.

Ore diu tentum acetum, in quo coctus sit Helleborus, dolorem sedat.

Miscetur omnibus emplastris, quæ exedendo sunt.

Contra cutem subeuntes aquas, cum farina hordæacea, uinoque emplae-
 stri modo utiliter imponitur.

Seritur ad radices uitium, fitque ex eis uinum, quod purgando est.

Trahit menses, idem appositum.

Fœtus in utero enecat.

Fistulas purgat inditum, & post tertium diem exemptum.

Iuuamenta Nigri ex M E S V E.

Diximus uitari Album, quia prefocatiuum est, Nigrum autem debere
 sumi, sicut concordant omnes, & proprie rectificatum secundum artem: &
 non conuenit nisi animosis corporibus, idque Veris tantummodo tempore.

Datus itaque quando, & cui conuenit, facit reuiuiscere, & constitutionem
 temperatam. Hæc enim est proprietas eius secundum Hippocratem. Et

C ipse quidem mundificat totum corpus, & singula membra, & solutione educit cū facilitate cholerā permixtā phlegmate. Et mundificat sanguinē,

Et trahit a uenis superfluitates mixtas sanguini, immo a toto corpore, a concavitatibus membrorum, & quibuscumque partibus remotis.

Est ex rebus solēnibus in mundificando cerebrum & caput totum, & instrumenta sensuum, neruosque & uiscera, una cum uesica, & matrice.

Et confert iuuamētum manifestum ægritudinibus eorum, sicut sodæ, hemigraneæ, mania, melancholiæ, uertigini, epilepsiæ, & paralyfi.

Item apostematibus membrorum, strophulis, cancro, & herpeti.

Destillatur acetum decocto eius in aurem, & confert tinnitui, & sibilis, & corroborat auditum.

Confert ægritudinibus splenis, & febribus antiquis, longis, quartanæ cholericæ, & melancholiæ difficilis eradicationis.

Prouocat quoque urinam, & menstrua.

Frequens etiam usus eius colorem inducit corpori bonum, cutem repurgat, & quamlibet scabiem abstergit.

De V E R A T R I purgatione, seu Helleborismo, Hippocrates ad Democritum philosophum.

Q V I non facile per superna purgantur, ante potionem corpora multo cibo, quieteque madefaciant. Cum autē Veratrum potauerint, corpora magis commoueant, nec dormiant. Quod autem agitatio, & motus corpora conturbet & moueat, nauigatio demonstrat. Cum autē Veratrū magis agere, & purgare uolueris, corpora magis commoueto. Veratrū autē nō periculosum est qui sanas carnes habet. Præterea qui post potionis purgationem non sitiunt. Spasmusue post Veratrū letalis est. Si in magna purgatione superueniat, malum est. Si in uentris motionibus, & purgationibus, & uomitionibus sponte factis, quemadmodum oportet purgetur, confert, & facilem ferunt: si minus, contra. Quemadmodum præterea in præscito, prognosticoue dixeramus, supna purgatio his commoda est, qui cibos sine febre auersantur, coruellantur, caligant, os amoro uexantur: & ut in summa & in uniuersum dicamus, doloribus cunctis, qui supra præcordia sunt, confert. Per inferna uero, cum sine febre tormina uexant, lumborum dolor, genuum grauedo, cum menses non facile decurrunt, cum dolores sub septo transuerso sunt. Cum uero sic potionabis, urbanos, ociosos, pigros corpore plurimū caueto & obseruato: maxime uero fuscis, carnes humiditas habentes, et subsiccas, balbos et blæfos. Qui uero per morbi principia, pituitosa per potionem discutere & dissoluere nituntur, pituita crescēte nihil prosunt: quemadmodū in libello de pituita dixeramus. Crudus enim morbus cū est, nihil cedit. Quæ enim morbo repugnant & salutifera sunt, contabescunt. Debilitato siquidē corpore, morbus supat, languetisque nō medicabiles facit. Veratro autē, Helleborisatoue eos, quibus de capite destillat rheuma, purulentisue dato, maliue coloris, nec raucescentibus, nec lienosis, nec ex anguibus, nec uentositate laborantibus, nec

tulsi sicca, nec siticulosis, nec uētris dolore uexatis, nec distēto uētriculo, A
nec p̄cordijs, & ilibus, & scapulis distētis, laterūq; dolore uexatis, nec tor
pidis, nec hebetius cernentibus, nec auriū tñicu laborantibus, nec lotium
non continētibus, nec arcuatis, nec uētriculo, stomachoue nō ualētibus,
nec ficosis, nec furūculosis. Sin aut Veratro purgare uideat, per superna
tutius purgabis, per inferna uero minime: q̄s cibus ualide nutricabis & re
plebis. Quemadmodū aut in p̄dictorio dixeramus, nec cibaria auersan
tes, & nigra supuomentes, & delyros potionato. Præ dolore parū dormi
entes, lumina, & oculos audaces & patentes, uel reclinatos, tortuososue
habētes, turgidos, caligantes, mali coloris, & discolors, nec febre estuan
tes & præfractos, quemadmodū in libello de pituitana dixeramus, sesamo
mistū, et sesamoides cōmode per superna purgat. Potio aut est drachma,
uel eius dimidiū cū aceto mulso, tertiā aut huius partem cū Veratro mis
ceto, & minus præfocat, strangulatue. Quod & longas quartanas pur
gat, & eos qui longa & molesta febre uexātur, & eos qui non sitiunt, nec
excreant, hosq; non ante tria trinūdina, quandoq; & laterum morbo la
borantes, conuoluuloq;. Sicuti autem in libris de fœminarum morbis
dixeramus, si locelli purgationis egeant, purgato.

N O C V M E N T A.

Nigro uiolentior Albus est. Proinde hodie in usu non habet. Sed &
olim senibus, pueris, fœminis, imbecillibus, inuidis, et quibus exulcerata
præcordia fuissent. Item sanguinem excreantibus, causarijs, uel latere, uel B
faucibus, negabatur.

Niger interficit canes, mures, & porcos,
Et stercus ipsum bibentes perimit gallinas.

C O M M V T A T I O.

Loco eius hodie usurpant Scammonium.

D O S I S

Themison binas, non amplius drachmas dabat. Sequētes, & quater
nas dedere, claro Herophili præconio, qui Helleborū fortissimi ducis si
militudini æquabat. Concitatis em̄ intus omnibus, ipsum primū exire.
Mihi uidet, inquit Macer, significare Pliniū, Albi dimidiū pondus tan
tūmodo dandum: id est, quia Nigri est drachma una, aut. 2. scrupuli, Al
bi sit dimidiū. Secus Mesue. Dosis eius est, inquit, a charitis sex usq; ad
tertiā, 31. uel usq; ad. 31.

A V T H O R E S & descriptores Hellebori.

Plinius lib. 25. cap. 5. Dioscorides lib. 2. de Helleboro.

Galenus. 6. simplicium pharma. cap. 125.

Mesue in canonibus uniuersalibus.

Theophrastus lib. 9. cap. 10. in.

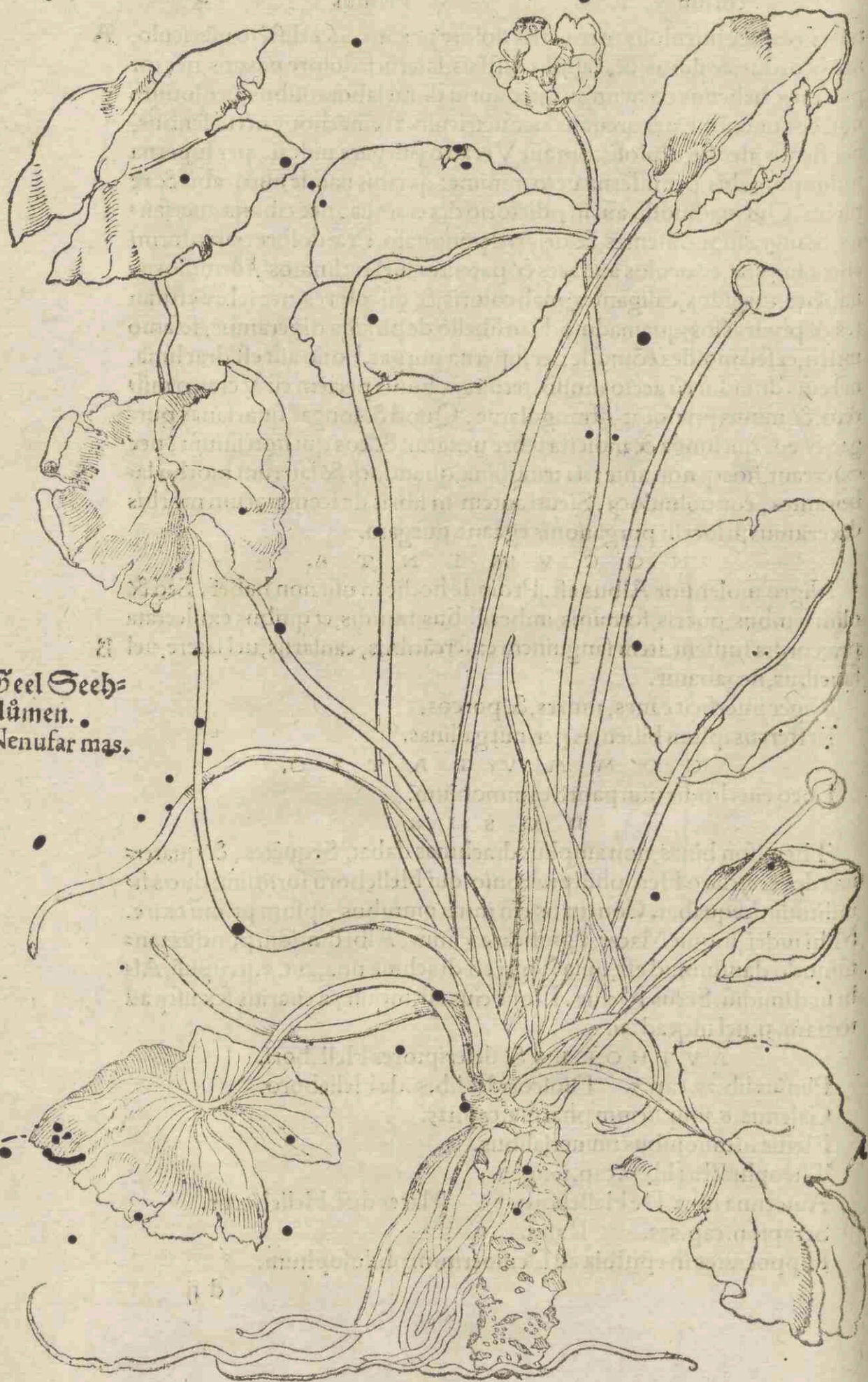
Auicenna lib. 2. De Helleboro.

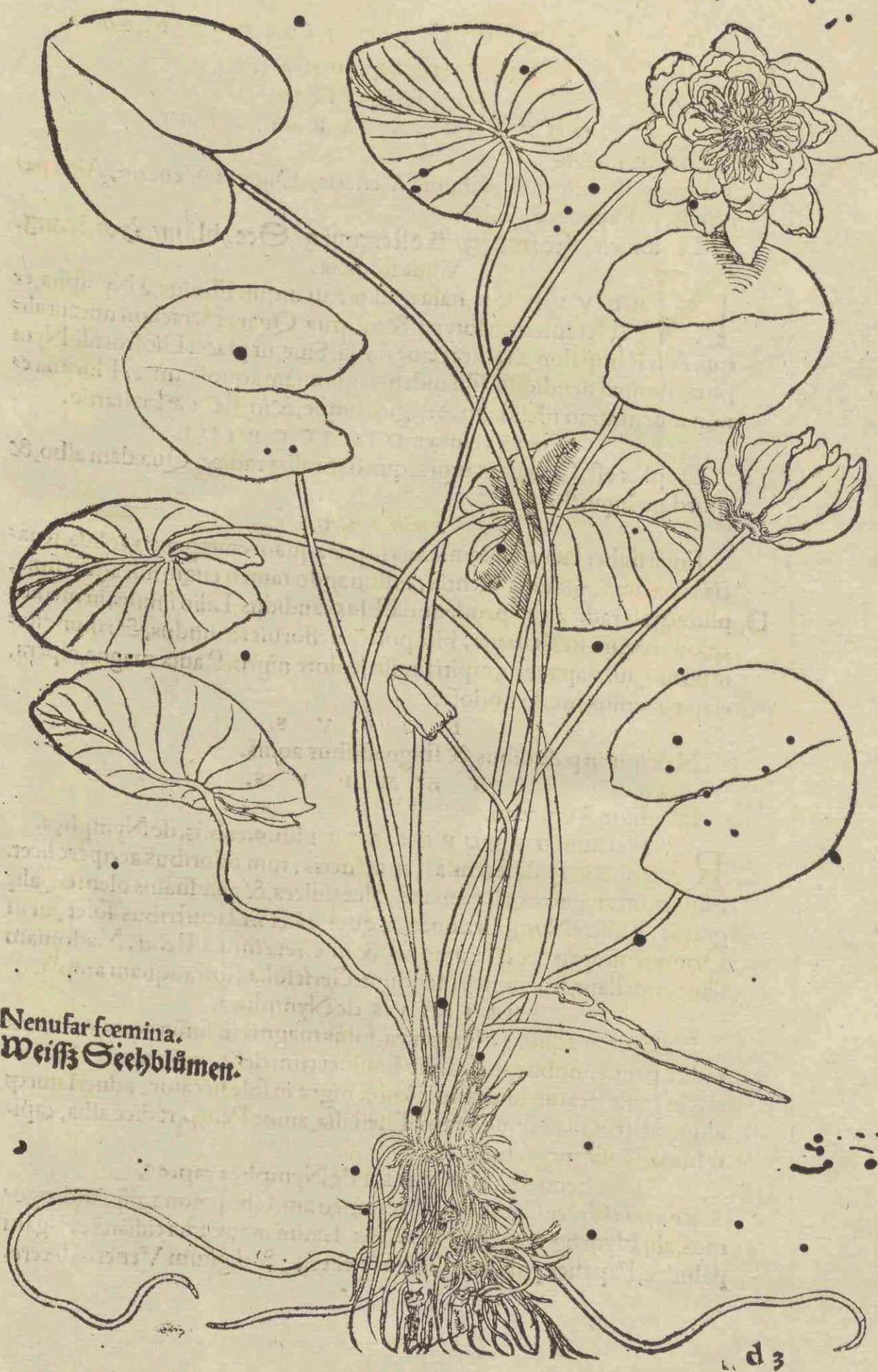
Serapion. cap. 333. Rases.

Hippocrates in epistola ad Democritum philosophum.

Macer dict. Helleborus.

Geel Seeh=
blumen.
Nenufar mas.

Nenufar foemina.
Weißz Seehblümen.

d 3

C

DE NENUPHARE.

Rhapsodia Tertia.

NOMENCLATURA ALBI.

Græcæ, νινυφαία

Latine, Nonuphar, Clauus Veneris, Digitus Veneris, Alga palustris. Papauer palustre.

Tentonica, Horwurtz/ Kollerwurtz/ Seeblüm/ Horstrang.
Vnde sic dicta.

NENUPHAR, nata traditur, ut inquit Plinius, a Nympha, et ga Herculem zelotypa, & mortua. Quare Heraclion uocant alii qui. Alij Rhopalon, a radice clauę simili. Siue, ut placet Dioscoridi, Nymphae nomen uendicasse sibi uidetur, quoniam aquosa amet. Plurima enim inuenitur in Helide, in Anygiro amne, & in Beotiæ Haliartio.

Genera eius ex DIOSCORIDE.

Duplex est. Quædam nigra, quædam alba radice. Quædam albo, & quædam luteo flore.

ΕΙΧΩΝ ALBI.

D Folia habet lata, quædamtenus super aquam emergentia, solida, tenacia, coriacea, grauiter olentia. Aliquando tamen etiam sub aquis sunt, pluraque ab radice una prodeuntia. Flos candidus, Lilio similis, in medio, quod crocum sit, habens. Hic postquam defloruit rotundus, & rotunditate pomo, aut papaueris capiti similis, colore nigro. Radix magna, aspera, clauæ alicuius modo nodosa.

L O C V S.

Nascitur in paludibus, & stagnantibus aquis.

T E M P V S.

Effoditur Autumno.

Placitum THEOPHRASTI lib. 9. cap. 13. de Nymphaea.

RADICVM differentias, tum succis, tum odoribus accipere licet. Sunt enim aliæ acres, aliæ amaræ, aliæ dulces, & aliæ suauis olentiæ, aliæ grauis. Dulcis Nymphaea uocata, quæ nasci in lacustribus solet, ut in Orminiensi agro, & Marathone, & in Creta insula Beoti. Madoniam hanc appellant, fructumque mandunt. Gerit folia, supra aquam ampla.

PLINIVS de Nymphaea.

Nascitur in aquosis Nymphaea, folijs magnis in summa aqua, et alijs ex radice prodeuntibus, flore Lilio simili; et cum defloruerit capite Papaueris. In caule secatur autumno. Radix nigra in sole siccatur, aduersaturque aluinis. Est et alia Nymphaea in Thessalia, amne Peneo, radice alba, capite luteo, Rosæ magnitudine.

Sententia APVLEI de Nymphaea cap. 69.

Νυνυφαία Græce Cacabon, Lothonietram, Rhopalon: alij Androgomos, alij Hydrogogos, alij Heracleos, Latini matrē Herculanā, Algā palustrē, Papauer palustre, Clauū Veneris, & digitum Veneris dixerunt.

Nascitur in aquis stantibus. Ita denique nomen sumpsit. Thyrso nigro, le- **A**
 nis folijs, similibus herbæ Cicoræ, aqua ex parte superantibus: flore pal-
 lido, fructu sine semine lato, denso, atque gustu argilloso: radice stipidiola,
 nigra, & acerrima. Præterea nascens in Ompenio tenus flumine: cuius
 flos niger est, radix alba, & aspera.

TEMPERAMENTVM.

Et radix, & semen uim citra uellicationem habent arefaciendi. Alio-
 qui tamen frigida & humida complexionis in secundo.

VIRE S & luamenta ex DIOSCORIDE.

Coeliacis utiliter in uino bibitur, & intestinorum torminibus.

Lienem minuit.

Stomachi & uesicæ doloribus, emplastri modo imponitur.

Vitiliginis ex aqua exerit.

Capilli defluuia, quas ἀλωπεκίασ, dicunt, cum pice imposita, explet.

Bibitur etiam contra nocturnas Veneris, & somniorum imaginatio-
 nes, quas compescit atque restinguit.

Semen cum uino potum, uentrem sistit.

Trita plagis imponitur.

Cocta in oleo, cum rosa, uiola, et pauxillo uini granatorum, usque ad ui-
 ni consumptionem, herysipilam extinguit.

Succus cum uino tritus, datur dysentericæ compescendæ.

Idem facit radicis succus.

Testium tumori superimponitur.

Illinitur non ualentibus dormire.

EX THEOPHRASTO.

Plagæ, trita & imposita, sanguinem sistere traditur.

Vtilis & ad difficultatem intestinorum pota.

EX PLINIO.

Venerem in totum adimit (ut diximus) Nymphæa Heraclia, eadem
 semel pota in .xl. dies.

Insomnia quoque Veneris, a ieiuno pota, & in cibo sumpta.

Illita quoque radix genitalibus, inhibet non solum Venerem, sed efflu-
 entiam genituræ: ob id corpus alere, uocemque dicitur.

EX APVLEIO.

Radices eius rades, & dabis manducare dysenterico diebus decem, &
 sanabitur.

Idem efficies, si cum uino austero propinaueris, aut certe eius succum
 uino intritum, mistumque.

EX SERAPIONE, RASE, Albafare, Isaaco, et Mesue.

Dixit Aben Mesua. Vinum quod fit ex Nenufare, est bonum tussis, &
 pleurisi, & mollit uentrem, et est fortioris operationis quam uiola.

Dixit Alchantzi. Radix Nenufaris, in die uirtutem habet mædragoræ.

Dixit Isaac Eben Amram. Nenufar nominatur intersector apum, &

C est similis floribus uiolearum, sed est frigidior & humidior eis, confertq; sodæ calidæ, & inducit somnum, in primisq; oleum ipsius. Et quando ponitur super apostemata calida, confert.

E X P L A T E A R I O.

In Septembri collectū, per duos annos, in multa efficacia seruatur. Et melior flos est, qui in calidis regionibus reperitur, q̃ ille qui in frigidis.

Fit ex floribus eius syrupus, cuius usus est in febribus acutis, & ad hepatis calefactionem.

Contra dolores capitis ex calore, imponūt Saraceni flores in aqua per noctem, & mane bibunt talem aquam, & flores, uel naribus applicant.

E X I O A N N E V I G O N O.

Nenufar frigida est, & humidæ complexionis in secundo. Ideo flos eius bullitus in oleo, uiola, & oleo omphacino, parumq; uini granatorum usq; ad consummationem uini, irysiphā extinguit.

E X A V I C E N N A de uiribus cordis.

Nenufar appropinquat Camphoræ in iudicio, nisi quia est humidior ea. Et eius quidem humiditas, caussat in substantia spiritus, qui existit in cerebro pigritiā & torporem, nisi egeat humectatione, ut temperet. Spiritus aut in corde, non uidetur pati ab eo nocumentum, quod patitur cerebrū, immo præbet forte iuuamentū. Nam proprietas suæ aromaticitatis confortat spiritū qui est in corde. Nocumentū uero frigiditatis, & humiditatis ipsius, est secundū quid. Et temperatur croco, & cinnamomo.

N O C V M E N T A.

Plinius autor est, eos qui biberint, intra duodecim dies, coitu, genituraq; priuari, & ob id corpus alere, uocemq; dicitur. Quanc̃ ab Auicenna inter eā quoq; scribitur, quæ cor quoq; confortant.

A V T O R E S, E T D E S C R I P T O R E S.

Theophrastus lib. 9. cap. 13. Dioscorides dict. Nymphæa.

Plinius lib. 25. cap. 7. Libro item. 26. cap. 7. 8. 10.

Georg. Valla. dict. Nymphæa. Apuleius cap. 68.

Auicenna lib. de uiribus cordis. Symon Ianuen. dict. Nymphæa.

Serapion cap. 122. Ioan. Vigonius. Rases.

Hieronymus Herbarius.

N Y M P H A E A A L T E R A.

N Y M P H A E A M alteram, sunt qui Nymphonā uocant. Nascitur priori similis, radice tamē candidiore, & aspera. Florem luteum gestans. splendentem, rosæ similem. Item a radice uelut glirium caudas trahens.

V I R E S, E T I V V A M E N T A.

Bibit et semē & radix in nigro uino cocta, cōtra muliebres fluxiones.

A V T O R E S.

Plinius lib. 25. cap. 7.

Dioscorides lib. 3. cap. Nymphæa altera.

Et cæteri quos supra citauimus.

Vingula cabale
lina.
Kollzyab.

سبب

C

DE VNGULA CABALLINA,

Rhapsodia Quarta.

NOMENCLATURAE

Græcæ, ἄρκτιον.

Latinae, Personata, Lappa, Vngula caballina.

Germanicæ, • Kosszhüb.

PLACITA AVTORVM.

F Sententia DIOSCORIDIS, de Personata.
 OLIA HABET maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, &
 nigriora, & crassiora, caulem albicantem. Quâquam & interdum
 uidua caule reperiatur, radice intus candida, foris nigra.

Sententia PLINII de Personata.

Error Plinij
 in Personata.

Quidam Arction Personatam uocant, cuius folio nullum est latius,
 grandes Lappas ferentem.

DECRETVM HERMOLAI BARB.

in Corollario de Personata.

Petasite.
 Bardana.

Lib. 25.
 cap. 9.
 Persolata.

Persoluta.
 Persolyton.

Persona.

Arction, siue Prosopites, Personatam quidem in latino sonat, sed pro
 Petasite tamen capitur a Plinio, dicente, folio Personatæ nullum esse latius
 us, grandes lappas ferentis, quas nos non in Arctio, sed in Petasite cernimus.
 Petasiten interpretor, quâ uulgo Bardanam, & Lappam maiorem
 interpretantur. Arction quæ Vngula caballina dicitur. Plinius differentiam
 in nomine tenuem constituit, Petasiten Personatam, Arction Perso-
 latam appellando. Persolatam inquit, quam nemo ignorat, Græci Arctio-
 on uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigriora
 & crassiora; radicem albam & grandem. Quæ omnia fere cum Dioscori-
 dis Arctio conueniunt. Nominatur & Persoluta, siue Persolyton a Plinio,
 herbæ genus Aegyptiæ in hortis feri coronamenti solitum, duobus
 generibus, mas, & scemina, inhiberi subdita ea Venerem uirorum maxime
 prodendo. Illud commnouerim, maiora esse Personatæ, hoc est, Petasitæ
 ac Bardanæ, quæ Persolatæ, hoc est, Arctij, et Vngulæ caballinæ folia.
 Radicem Personatæ candidam, digitali crassitudine, fastidiendi odoris;
 Persolatæ brachiali, & odoratam, flore in spica purpureo. Galenus &
 hanc, & superiorem, eodem Arctij nomine appellat. Quod autem Personata
 sit, quam Lu. Columella Personam uocari scribit, ne dubitem, facit,
 quod utilem pecori, quod uipera momorderit, scarificationi superpositam
 commemorat, quod & Plinius probat: & propterea a nonnullis
 Echion, quasi Viperariam tradit appellari.

ἐπιγραφή Marcelli Vergilij de Personata.

Personata hæc utebantur quondam, ad personas tota Græcia & Italia
 quoties in Theatris alijsue locis, qui cognosci a populo nollent, egisse
 quippiam uolebant, facili, sed non toto anno ad eam rem, ex incultis &
 pinguibus locis apparatis. Maio, Iunioque mensibus frequentem fuisse

palilibus & floralibus uerisimile est, tribus decerpitis folijs, quorum uno **A** frontem, duobus alijs utrinque malas uestiret, relictis inter eorum spacia liberis, uidendi, spirandi, loquendique meatibus. Est enim foliorum Personatae tanta amplitudo, ut longe maius, quam humana facies est, tribus uestiri spacium possit. Neque immerito hic cucurbitarum folijs comparauit: figura enim illis respondet. Et si pinguiore loco nascantur, magnitudine etiam superat. Caussaque haec est, cur Graeci etiam, ab eodem personarum usu, Prosopida, & Prosopion uocauerunt. Lappa dicta est, quoniam illi congener est. Nascitur ubique Personata: & quoniam desierunt uti Christiani ad personas, ob eam quam diximus causam, nec alios habet in sanitate usus, & parum hoc nomine nunc cognoscitur.

CALVMNIA SENTENTIAE PLINIAE
nae, circa Personatam, Nicolai Leonicieni lib. de
erroribus Medicorum.

Sed non est nunc nobis cum Auicenna, sed cum Plinio negocium, quare ad ipsum reuertamur. Hic lib. 25. de Arctio, quamuis Echion errore codicis, ut arbitror, legatur, ita scribit. Arction quidam Personatiam uocant. non multos infra uersus, Plinius ita scribit, Personatia, quam nemo ignorat. Licet ante, et hic, pro Persolatia, Persolata, uitiose scribatur, tamen quod sequitur, probat Personatiam esse legendum. ita enim subiungit. Graeci uero Arction uocant: folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraque. & crassiora, radicem albam & grandem. Haec ex **B** uino bibitur, denariorum duorum pondere. Videtur profectio duo Arctij genera putauisse, quorum utrumque Personata diceretur, alterumque bibetur contra serpentes ex aceto, alterum ex uino. Attamen & Dioscorides, & Galenus, ac Paulus de uno tantummodo Arctio, Prosopite, Personatia scripserunt. Esse uero idem Arction, siue eandem Personatiam, quam primo & secundo loco describit Plinius, eiusdem Plinij uerba aptissime ostendunt. Nam de prima ita scribit. Quidam Arction, Personatiam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Hic autem proculdubio Plinius innuit illam, quae a nostris tum Bardana, tum Lappa maior uocatur. Quam ideo ueteres, Personatam dixerunt, quoniam hac propter amplitudinem foliorum, ad personatos faciendos utebantur. Hanc uero eandem, eadem ratione Dioscorides, Galenus & Paulus Prosopitem, id est, personatiam, nuncuparunt, ac folijs cucurbitae, nigrioribus tamen, atque hirsutioribus, constare tradiderunt.

APOLOGIA PANDVLPHI COL

linucij pro Plinio, contra Leonicenum.

Vis & aliud uidere, indiligentis hominis argumentum de Personatae Plinium taxat, quod duplicem illam esse crediderit. Tamen ut id uerum esse comprobet, ne quid integri ad defensionem Plinio relinquatur, nullaratione Echion, pro Arctio codicis uitio positum dicit. Sed ne sic quoque Plinium, aut seipsum intelligit, quod uerum esse mox agnosces. Post A

Echionue-
rum quod
sit.

C garici descriptionem, Echion herbam .25. uolumine continuo subiecit Plinius. Quæ quoniam capitula habeat uiperis similia, ideo Echios, quæ si uipera cognominatur. Duo huius genera, Pulegio similia, floribus coronata. Tertium lanugine spinosa, distinctum pingit. Addit præterea. Quidam Echion Personatam dicunt, non Arction, ut prauè inferere Nicolaus uoluit: quorum opinionem, quoniam longa foliorum & floris differentia improbaret, subiicit. Cuius, scilicet Personatæ folio, nullum est latius, grandes lappas ferentis. Ac si dicat. Tria Echij genera diximus Pulegio similia, cui parua sunt folia, & quæ floribus coronantur. Falluntur qui Echion dicunt esse Personatam, grandes lappas ferentem, cuius folio nullum est latius: quæ omnia a Pulegij similitudine maxime discrepant. Non intellexit in morsum præceps Leoniceus Plinij uerba, illorum sententiam apposite improbantis, qui Echion Personatam esse dicebant. Nam ea parte, qua Plinius scripsit. Cuius folio nullum est latius: Leoniceus, cuius illud, ad Echion retulit: non ad Personatam, ut Plinius, & grāmatica ratio postulabat. Neque enim ideo duplicem Personatam esse credidit Plinius, quia quosdam Echion Personatam dicere, & ex aceto radicem dare scripsit. Nam hic de Personata non agebat, sed de Echio: de qua ut quæcūq; ab autoribus scripta compererat aperiret, ideo quosdam Echion dicere Personatam scripsit, & ex aceto dare potui. Non enim probe claudit (quod sæpe diximus). Quidam dicunt, ergo Plinius credidit: ac præsertim cum Echion triplicem pinxerit, & ex foliorum & floris differentia non esse Echion Personatam aperte senserit: atque ideo post paucos uersus, non iam de Echio, sed de Personata notissima herba speciatim uerba facit: eamq; Arction & Personatam Græca & Latina appellatione nuncupauit: neminemq; illam ignorare dixit: ut eos etiam uidelicet distringeret, qui supra Echion paruis folijs herbam Personatam latissimis constantem putauerunt. Bene ergo omnia quadrant. Sciatisq; deinceps Nicolaus, hoc in loco bellissime significasse Plinium, atq; ita credidisse, aliud Echion esse Pulegio simile: aliud Personatam folijs maioribus cucurbitæ: quas unam herbam esse quidam putauerunt.

Arction
duplex.

Verbasculi
altera species
Personatæ.

Sed quoniā de Arctio sermo incidit, quando & pro Plinio & studiofis scribimus: ut hæc nostra legentes (quantulacūq; illa sint) aliquid semper arripiant, quod in cōmunem utilitatem conferre possint (quod tota defensione, quātum potuimus obiter curauimus, Leoniceus uero uitauit) hoc subnectere uisum est: qd Arction Græci duplicem esse tradiderunt. Vnā quidem, quæ & Arcturion diceretur: cuius folia Phlomo (quæ latine Verbasculum dicimus) similia, crassiora tamen & rotundiora esse dixerunt: semen uero minuto Cymino simile: quod tam ipsum q̄ radix schiadicis & dysuriæ patientibus efficaciter daretur. Alterā, quam Arction, & Prosopiten, & Prosopion, & Aparinem dicerent: nos Personatam & Lappam, de qua egimus: ambas quarto Dioscorides pinxit. Plinius Primam septimo & uigesimo, Alteram, quo diximus libro tradidit.

Sed Aparines nomen a Dioscoride positum, non probauit: quando aliam esse a Personata Aparinem, & figurę, & uirū diuersitate monstrauit.

A
Aparine
quæ.

Sententia SIMONIS IANVENSIS de

Vngula caballina.

Vngula Caballina, Farsana, ut quidam dicunt, Dardana, duas habet species. Minor, quę campis et locis siccis nascitur, & in uineis. Altera Maior, quę in marginibus aquarum semper inuenitur, maiore folio, nec angulis sic manifestis, & parua radix eius, odorifera, quam quidam Cassulā cordis uocant.

Suspicio
legendū,
Bardana.

Idem de PERSONATIA.

Personatia inquit, in cōfectione Mithridati minoris, exponitur in antiquis Synonymis, quod est Bardana, Lappa maior, Dronega. Quod etiā Plinius uidetur dicere. Personata inquit, a quibusdam Echion uocatur, cuius folio nullum latius, grandes lappas ferens. Sed alia est Echios.

Dronega.

Sententia AVTORIS PANDECTARVM.

Personatia in Antidotario, in cōfectione Mithridati minoris exponitur in antiquis Synonymis, quod est Lappa maior, Bardana, Dronega, Persoluta.

De Vngula Caballina sic Galenus .6. simplicium, cap. de Tussilagine. Et est Vngula Caballina, uel Nenuphar terrenum, uel Farsana. Nominatur autem Tussilago, quod tussientibus, & orthopnoicis conferre creditur.

Tussilago
species Vn-
gulæ Ca-
ballinę Ma-
theo Silua-
tico.

Et rursus, Tussilago, Chameleuce, Vngula Caballina, est species Tapsi barbati.

B.
Tapsus bar-
batus, Cha-
meleuce.

I V D I G I V M nostrum.

Videtur plane uterq; & Ianuensis, & Pandectarum scriptor ignorasse Vngulam Caballinam, et impositum illis a Plinio: quoniam alicubi Lappam uocat Personatiam. Nec legisse opinor, quę esset Arction apud Dioscoridem. Mihi apparet in re tam manifestaria, immerito nos torquere, quando ad unguem prorsus quadrat in Caballinam Vngulam Dioscoridis Arctij descriptio. Facit nobiscum Barbarus, & ipse acerrius homo iudicij. De Plinio certe Collinutius uiderit.

Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Drachmæ unius pondere pota, cum pineis nucibus, purulentis extus sientibus auxiliatur.

Trita, dolores in artubus astrictius uinctis, illitu sedat.

Folia utiliter antiquis ulceribus illinantur.

EX A P V L E I O.

Personatię herbę succus, cum uino ueteri in potionem datus, omnes morsus serpentium, uel colubri, mirifice sanat.

Item si hysdem folijs cingas febricitantem, febrim fugat.

At uulnus, etiam si cancer erit, herbę Personatię aqua foueto. Deinde ipsam cum nitro & axungia, & picula cum aceto tere, & in panno in-

C ducito, & imposito.

Ad intestinorum dolorem, herbæ Personatæ succi cyathum unū, ex melle cyathis duobus ieiunus bibat.

Radix cum sale marino trita, morfui canis rabidi imponitur. Sic & ad ambusta, succi eius cyathum, ex melle cyathis duobus da bibere.

DESCRIPTORES Personatæ.

Dioscorides lib. 2. cap. Arction.

Plinius lib. 25. cap. 7.

Hermolaus Barbarus in Corollaris.

Vergilius Marcellus.

Simon Ianuensis.

Nicolaus Leonicens.

Apuleius, cap. 36.

Scriptor Pandectarum.

Pandulphus Collinutius.

Holwurz
das männlin.

Esterluccey. Holwurz das weiblin.

DE ARISTOLOCHIIIS

Rhapsodia Quinta.

¶ NOMENCLATURA Rotundæ.

Græcæ, ἀριστολόχια στρογγύλη.

Latinae, Aristolochia.

Germanicæ, Holwurtz/Biberwurtz.

¶ Nomenclatura Longæ, uel maioris.

Græcæ, μακρὰ ἀριστολόχια, δακτυλίτις, μελόκαρπος, τεύξινον.

Latinae, Aristolochia longa.

Germanicæ, Holwurtz die lang.

PLACITA AVTORVM DE ARISTOLOCHIIIS.

Sententia DIOSCORIDIS de

Aristolochia rotunda.

A R I S T O L O C H I A Rotunda, nomē ex eo sibi adoptauit, qd existimet optime puerperis opitulari. Tria eius genera traduntur. Vna quæ scemina uocat, folijs hederaceis, præstanti odore, cum acrimonia: mollibus, subrotundis, multis ab una radice germinibus, prælongisq; palmitibus, flore candido, tanq; pileolo rubro, grauiter olente.

E I V S D E M de Aristolochia Longa.

Aristolochia longa, mascula, appellat a nonnullis Dactylitis, longiore q; rotundo folio, tenuibus ramulis, dodratalibus, flore purpureo, grauiter olente, q; marcescens in pyri similitudinem conformatur: tuberibus radicū rotundis, ut rapum. Longe uero radix digiti crassitudine, et palmi longitudinē implet. Non unq; paulo grandius adolescit. Ambæ colore intus buxæo, gustu amaro & graui. Est etiam nū tertia Longa, quæ Clematis nōcat, ramulos habens tenuēs, refertos folijs subrotundis, minoribus, semper uiuo similibus: flores Rutæ pleniores, radices longiores, tenuēs, crasso cortice odoratoq; uestitas, odoramentorū spissamētis cōueniētes.

Aristolochia Clematis.

Sententia P. L I N I I de Aristolochijs, ex lib. 25. cap. 3.

Inter nobilissimas Aristolochiæ nomen dedisse grauidē uident. Quā esset ἀρίστη λεχούσα. Nostri malū terræ uocant. Quatuor gñæ eius seruāt. Vnū tuberibus radicū rotundis, folijs inter malū & hederā nigrioribus, pinguioribusq;. Alterū masculæ, radice longa, quatuor digitorū longitudine, baculi crassitudine. Tertium longissime tenuitatis, uitis nouellæ, cui sit præcipua uis: quæ Clematis uocat, ab alijs Cretica. Omnes colore buxæo, caulibus paruis, flore purpureo, ferūt bacculas paruas uelut Capparis. Valent radice m̄. Est & quæ Pistolochia uocat, quarti gñis, tenuior q; proxime dicta, densis radicis capillamētis, lunci plenioris crassitudine. Hanc quidā Polyrrhizon cognomināt. Odor omnīū medicatus, sed ob longa radice, tenuioriq; gratior. Carnosi em̄ est corticis. Vnguentis quoq; nardinis conueniens. Nascuntur pinguibus locis, & campestribus. Effodere eas messibus tēpestiuū, ita de squamato terreno seruant. Maxime m̄ laudat Pontica, & in quocūq; pōderosissima, quæq; medicinis aptior.

Pistolochia.

C Rotunda contra serpentes. Oblonga in summa gloria est, etiam modo.
Sententia A P V L E I cap. 19.

Aristolochiā græci Ararezam uocāt, alij Ephasion, seu Hephasiā, alij Lestitin, alij Pigionicē, alij Melacaron, alij Teuxinō, alij Dardanō, alij Ionitūm, alij Chamemilon, alij Opetin, Itali Malū terræ, Daci Absinthiū rusticum, Scardian. Nascitur locis mōtuosis, solidis, calidis, & cultis.

C O N T R O V E R S I A Nicolai, de errore Plinij
in Cyclamine, & Aristolochia.

Plinij etiam non tantum nominum, sed rerum quoq; ipsarum similitudo aliquādo decepit. Nam Cyclamini radicē, quę Rapum terrę, propter rotunditatem dicitur, Aristolochię Rotundę, quę & ipsa a radicis rotunditate nomen accepit, radicem esse existimasse uidetur. Nam lib. 25. quo in loco Aristolochiā quatuor destinguit generibus, eius quę Rotunda dicitur radicem scribit a piscatoribus Campaniæ Venenum terrę uocari, ac coram se contusam imixta calce, atq; in mari sparsam, cōtinuo aduolasse pisces mira cupiditate, statimq; exanimatos fluisse. Hoc idem, ut a uiris grauissimis accepi, nostro fit æuo ab eisdem piscatoribus, non Aristolochię Rotundę, sed Cyclamini potius radice, pisces alliciēdi atq; exanimandi caussa. Ipse quoq; Plinius eosdem effectus nō Aristolochię Rotundę, sed cuiusdam Cyclamini radici lib. 25. tribuit. Aut igitur fatendum, duas esse radices, quę eosdem præstent effectus: quarum tamen alteram esse Aristolochię Rotundę radicem, neq; ab aliquo autore scriptū reperitur, neq; experientia comprobatur. Aut illud dicendum erit, Cyclaminum, qui radicem habet rotundam, quartum esse Aristolochię genus, quo nihil dici posset rerum naturę repugnantius. Siquidem uidet apud Græcos Aristolochię nomē, ut Dioscorides ac Plinius ipse testat, quoniam sit optima prægnantibus. Radix uero Cyclamini adeo est aduersa prægnantibus, ut si eam mulier grauida transcenderit, abortum faciat: ueluti Dioscorides, pluresq; alij medici insignes, retulerunt, ac Plinius ipse confirmat.

D E F E N S I O C O L L I N V C I I.

Cyclamini herbę, quā nunc Porcinum Panem uulgus, mediciq; uocant, tria genera, Aristolochię uero quatuor aptissime scribit, pingitque Plinius: at hic noster accusator, Cyclamini radicem dicit ideo existimasse Plinium, uideri Aristolochię Rotundę radicem esse, quoniam radici Aristolochię uim necandi pisces adscripsit. Huius rei argumentum hoc affert, quod ipse (inquit) a uiris grauissimis accepi, idem nostro æuo fieri, non Aristolochię radice, sed Cyclamini. Nonne præclaro usus uidetur, aduersus Pliniū Leonicens, uel testimonio, uel syllogismo? Quia audiu inq; Nicolaus Leonicens, Cyclamini radice pisces necari, fallit Plinius etiā cū uidisse se dicat, qui Aristolochię radice pisces necari tradidit. O inexcusabilē calumniā: quia Cyclamini radix hoc facit, Aristolochię non facit. Quia de Cyclamini radice ab ignotis Nicolaus accepit, Plinius pro

prio testimonio de Aristolochia mentiū. En p̄clari Dialectici argumentat: **A**
 qm̄ Tubere terre (id est, primę Cyclamini radice) fit ut pisces necent, Ma-
 lo terre, hoc est, Aristolochię rotundę radice fieri nō potest. Fallit Plinius,
 qui id uidisse se scribit: nō fallitur Nicolaus, qui audisse se dicit. At Plini-
 us inquit, radicem Cyclamini id etiā efficere scribit. Verū id quidē Leonī-
 cene: sed tertię Cyclamini, cognomine Chamęcissi, cuius non rotunda,
 sed sparsa sit radix: ut tandē agnoscas sine mente te debere, quod de Ra-
 po terrę te persuadere conaris. An cæcū, uel mendacē fuisse Pliniū putas
 Nicolae, cum Campanos piscatores Malo terrę calcem miscere, piscesq;
 necare uidisse se scribit. Num impossibile quiddam, aut supra fidem di-
 xisse tibi uisus est Plinius? Sed et Tithymalū, cognomine Corymbiten lī-
 bro. 6. & 20. et Lactucā caprinam lib. 20. eosdē prestare in necandis pisci-
 bus effectus, idē ipse Plinius tradit. Verbasco herba tam fluuiales q̄ lacu-
 stres pisces interimī. Et marinos etiā a Phcenicibus hoc modo cap. 7. his-
 toriæ animalīū Aristoteles scribit. Nos quoq; experimēto, uisucq; didici-
 mus, & Cucumerem asininū, et uiridia nucū putamina contusa idem effi-
 cere posse. Quoniā ergo & Cyclamino, et Corymbite, & Lactuca capri-
 na, & uerbasco, et cucumere asinino, et iuglandiū corticibus pisces necan-
 tur, errat Plinius, qui Aristolochiæ radice necari dixit. Num tibi carnēas
 dea ista uident, Aristotelicęue demonstrationes, quibus inexpugnabile
 uerū necessario sequatur? Tum concludens pergis, atq; in hunc modum **B**
 dicis. Aut igitur fatendū est, duas esse radices, quæ eosdē præstent effe-
 ctus: aut illud dicendum erit, Cyclaminū rotundę radice, quartum esse
 Aristolochiæ genus. Vnde ista obsecro fatendi, dicendiq; necessitas Ni-
 colae? Primū quidem non duas modo herbas, quæ pisces necent, sed sex
 adduximus: multasq; idem efficere posse, nō dubitamus. Num grande,
 aut mirandū quiddam putes, si duæ pluresue herbæ idem possint? De-
 de, quia Cyclaminus pisces necat, Aristolochiæ genus erit quartum? At
 quintum dixisses, Aristolochiæ enim genera quatuor Plinius enumerat.
 Pari ergo ratione Corymbites, Tithymalus, et Lactuca caprina, & uerba-
 scum, & cucumer asininus, et iuglandiū cortices, quia pisces necant, in-
 ter Aristolochię genera reponentur: quasi unum effectum, non nisi unius
 herbæ genus præstare possit. Quod nec Aniculæ quidē dicerent, aut
 empiricorū quisquam. At de Aristolochia quod pisces necet, a nullo in-
 quis autore scriptū reperitur. Legistine omnes autores Leonicene? Non
 ne ego te in tripolio monui, oportere eum, qui ita arguit, legisse, intellex-
 xisse, & memoria tenuisse omnes, qui unquā scripsere autores: quo argu-
 menti huius formula & ratio constare possit? Sed nōne omnibus auto-
 ribus rei ipsius euidentia potior? Hanc radicem etiānum Campani melū
 terragnū, hoc est, Malum terrę uulgo dicunt: & in piscatu passim adhi-
 bent. Quod uir illustris, acerrimiq; iudicij Sigismundus Estensis frater
 tuus, Dux inclyte (cum hæc proderemus) nobis retulit. At quænam ista
 peruiacia, quæ frontis duricies, quæ impudētia est: a nullo autore scri-

Piscium
 captura.

C ptum inquis, cum Plinius scribat: Et quia nullum id scribentem reperisti, quoniā paucos legisti, ideo Plinio, qui se uidisse affirmat, credendum non est: qui tibi te audiuisse dicenti credi putas. Cui ego in his quidem, quāuis iurato, metuum concedere testi: O infelicem Plinium, O cassa literarū studia, O uanos integerrimi uiri labores, lucubrationesq; miseras. En post annos mille & quadringentos, sophistes unus, in hoc tandē uanā sania genus prorupit, ut non errasse modo, rerum, uel nominum similitudine deceptum (quod & hominis erat) sed & mentitum quoq; Plinium insinuet, quia id uidisse se affirmat, quod Nicolaus Leonicensis a nullo scriptum reperit. Non ergo de Plinij doctrina, sed fide nunc agitur. Præclare me hercle cum studijs actum: piget, pudeatq; aduersus hunc hominem uerbis agere, qui iam non uerbis (ut Aristoteles inquit) sed potius re indiget. Iam uel hoc solo hominē intelligere possumus: qui etiam græcissans addidit (ut obiter & sua quoq; pensamus) Cyclamini radicem, rapum terræ uocari. Ex Dioscoridis magis sententia, q̃ Plinij auctoritate Latini hominis, & tuber terræ uocantis: quasi & hortenserapū, non terræ olus sit, sed aquæ, sola uero Cyclaminus rapum terræ uocari debeat. Tum non Cyclaminum (ut Celsus, Pliniusq; Latini homines, & a Græcis ducta ratio postulat) sed Cyclamen, præclarus literator enunciat. Sed minutias istas persequi, opere precium fortasse non est.

Sententia THEOPHRASTI,

lib. 9. cap. 13.

D Malum terræ, olfactu odoratum, gustatu uehementer amarum est, colore nigrum. Nascitur in montibus optimum, quodq; folio constat muris auriculæ simili, tum rotundiori.

SERAPION DE ARISTOLOCHIA.

Bunt Aristolochiæ duæ species, mas, & fœmina, Longa mas est, Rotunda fœmina: & quod magis est iuuatiuū in medicinis, est radix earū.

SENTENTIA MACRI.

Aristolochiæ species tres dicimus esse.

Longa prior, radix est cuius Longa, uocatur.

Dicta Rotunda sequens, quod sit radice rotunda.

Tertia Clematis, Græco sermone uocatur.

SENTENTIA AVICENNÆ lib. 2. cap. 50.

Et autoris Pandectarum, & Mesue.

Aristolochiæ tres sunt species, scilicet Longa, & Rotunda, & alia cuius radix currit secundum semitam palmitum uitis.

NEOTERICORVM.

Hermolai Barbari Sententia.

Aristolochiæ color ater, folium Alsinæ, ut Theophrastus inquit, rotundius. Nascitur in montibus præcipue. Cætera Plinius loco quo citauimus. Addit tandem. Est quarta Pistolochiæ nomine, tenuior q̃ tertia, Hanc quidam Polyrhizon cognominant, & Satyrion esse dicunt.

Satyrion.

TEMPERAMENTVM EIVS EX

A

Mesue & Galeni Method. 3.

Omnes calidæ sunt in principio tertij, siccæ in secundo: quanquam Longa appareat rotundior, non obstante quod uiget in ea de terrea qualitate. Rotunda subtilior, penetrantiorq;. Omnes quoq; apertiuæ opilationum, resolutiuæ, attractiuæ. Siquidem extrahunt spinas, ossa piscium, ligna, & quicquid infixum carni fuerit.

VIRES ET IUVAMENTA

Longioris, ex Dioscoride.

Longa aduersus angues & uenena, drachmæ pondere in uino bibitur, & illinitur.

Pota cum pipere & myrrha, menses, partus, & omnia uulnenum onera ejicit.

Eadem efficit, subdita pello.

IUVAMENTA ROTVNDÆ.

Rotunda ad eadem pollet.

Insuper singultibus, suspirijs, rigoribus, lieni, conuulsis laterum doloribus, pota cum aqua singulariter auxiliatur.

Aculeos & spicula extrahit.

Omnes squamas illitu adimit.

Ulcera putrida exest.

Sordida expurgat.

Caua cum iri & melle explet.

Gingiuas & dentes extergit.

IUVAMENTA CLEMATITIS

Ad grauem febrem efficax est.

Si nidore, subditis carbonibus, febricitans suffiatur, febris leuatur.

Vulnera impositu sanat.

Carcinomatis narium cum Cyprio, & Dracunculi semine, & melle prodest.

Rigoribus medetur, cocta in oleo, aut adipe suillo, illitaq;.

EX THEOPHRASTO.

Malum terræ perutile ad caput, & ad reliqua ulcera, & ad serpentes, & ad somnum, & ad alia.

Ulceribus in aqua subactum adhibere præcipiunt: cæteris rasum, in melle, uino, tritum, in oleo, uel bibitum acido uino, & morsui inspersum: ad somnum in uino nigro austero pertritum.

Si uulua prociderit, decocto abluisse iuuabit.

EX APVLEIO.

Aristolochiæ radix fistulis inserta, celeriter expurgat, & ad sanitatem perducet, Medici quoq; sine ea, nihil feliciter procurare possunt.

FRIGORE EXVSTIS.

Herba Aristolochia ex oleo, calefactoriam quoque uim habet, cum

B

C axungia porcina.

Si infans contristatus fuerit.

Herba Aristolochia suffumigabis eum, & hilariorem eum facies.

E X G A L E N O 6. simpli. cap. 53.

Si opus habeas medicina mundificatiua, aut incarnatiua, præstat applicare Aristolochiam Rotundam. Vfus est eius ad ulcera matricis, ad extenuationem humorum crassorum, & pororum apertionem. Confert etiam asthmaticis, podagricis, singultientibus, epilepticis, pota, & contusionibus cataplasmata.

E X M E S V E.

Solutione educit humiditates phlegmaticas. Et dixerunt aliqui, quod etiam cholicas.

Et est ex rebus maxime mundificantibus pulmonē, & pectus a phlegmate, & putredinibus.

Est conforme iuuamentum manifestum asthmati, & tussi secundum omnem modum administrationis eius.

Et etiam suffumigatio eius per embotum.

Cum hydromelle, curat ulcera aurium, & corroborat auditum.

Acetum coctionis ipsius stringit gingiuas, & remouet putredines ab eis. Et si confricentur dentes cum eo, abstergit eos.

Et est medicina bona rigori febriū. Dosis eius a .3. i. usque ad aureum.

E X P L I N I O.

D Oblonga a conceptu admota uuluis, in carne bubula, mares figurat, ut traditur.

Piscatores Campaniæ, radicem eam, quæ Rotunda est, Venenū terræ uocant, coramque nobis contusam, immixta calce in mare sparsere: aduolant pisces cupiditate mira, statimque exanimati fluitant. Quæ Polyrhizos cognominatur, conuulsis, contusis, & ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utilissimū esse traditur. Semine pleuriticos, & neruos confirmare, & excalescere. Vide infra in Satyrio.

E X A V I C E N N A.

Aristolochia quando administratur cum pipere, mundificat superfluitates cerebri, præcipue Rotunda.

Confert pleuritidi, bibita cum aqua.

Prouocat menstrua, & educit foetum.

E X M A G R O.

Ventris nimium mitigat illa dolorem.

Sic quoque fit sumpta leuior paralyticus illa.

Demonium fumus depellere dicitur eius.

Longa tamen uires habet illa debiliores.

Vnde quidem si defuerit quandoque Rotunda,

Par pondus Longæ ponatur, dimidiumque,

Fomento longe prodest decoctio mire.

Matricum morbis humores extenuando,
Pingues & purgat eadem, si sumitur illas.

NOBILIS EXPERIMENTA

tor & Herbarius Hieronymus.

Aristolochia germanice sic dicta, *Hynschtraut*, quod equorū strangulationi, & sanguinis ebullitione suffocatis, præsentissimo auxillio sit. Morbo nomen, *die Hynsch*. Quanquam est & alia herba huius nominis, quā uulgato nomine appellant, *Bitter/oder Xe lenger ye lieber*.

Tempus collectionis eius est in fine Maij.

Vsus eius est in ulceratione colis, & pudendarum.

Aqua eius, uel decoctum, laterum puncturas, & tormina sedat. Eadem & ad tumores uentris, & ani egressionem efficax est, si intincta in ea spongia, crebro fermentetur.

Rheumatismos capitis, & fluxiones sistit.

Et uomicas paruas erumpentes, interdum in muliebribus pudendis extinguit & sanat.

DESCRIPTORES ARISTOLOCHIAE.

STOLOCHIAE.

Dioscorides lib. 3. de Aristolochijs.

Plinius lib. 25. cap. 8.

Apuleius cap. 19.

Oribasius lib. 2. & quinto.

Theophrastus lib. 9. cap. 13.

Macer lib. de uirtutibus herbarum.

Galenus. 6. simplici. cap. 53.

Mesue in descrip. simpli. soluentium aluum.

Auicenna lib. 2. cap. 50.

Hermola Barb. in Corollarijs.

Georgius Valla, dict. Aristolochia.

Simon Ianuensis.

Ioannes Vigonius.

Serapion cap. 171. cap. Zeraund.

Platearius cap. 22.

Hieronymus Herbarius.

Nicolaus Leoniceus de erroribus Medicorum.

Pandolphus Collinutius in Pliniana defensione.

A

B

C

D

Aron.

DE ARO. RHAPSODIA SEXTA.

¶ Nomenclaturæ

Græcæ, ἄρον, ἄλιμον, κομονάσιον, θύμον.

Latinæ, Aros, Serpentaria minor, Luff minor, Iarus.
Barba Aaron.

Germanicæ, Aron. Pfaffen piut.

PLACITA AVTORVM DE ARO.

Sententia DIOSCORIDIS de ARO.

ARON FOLIA Dracunculi habet, minora tamen, nec adeo
 maculosa, Caulem dodrantalem, purpurascentem, pastilli figuram,
 in quo rutilo colore croci semē est. Candida illi radix, ad Dracunculi
 radicem accedens, quæ, quod minore acrimonia est, elixa comeditur.

Pronunciatum THEOPHRASTI de Aro,
lib. 7. Plantarum Cap. 11.

A

Ari radix, ut incrementum capiat, cum folijs luxuriatur, quæ admodum ampla sparguntur: folia deflecentes ipsam, circumobruere solent, quo planta non in germina excrescat, sed totum alimentum in suum attrahat caput. Quod uel in bulbis nonnulli componendo facere solent.

Opinio PLINII de Aro, lib. 2. cap. 16.

Est Aron magnæ cum Dracontio litis. Quidam enim esse dixerunt eandem. Glaucias satum discreuit, Dracontion syluestrem Aron pronuncians. Aliqui radicem Aron appellauerunt, caulem uero Dracontion, in totum alium, si modo hæc est, qui uocatur apud nos Dracunculus. Namque Aros radicem nigram, in latitudinem rotundam habet, multo quoque maiorem, & qua manus impleatur: Dracunculus subutilam, & draconis conuoluti modo, unde ei & nomen. Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen Dracunculi feruens, mordaxque tradendo, tantumque inesse ei uirus, ut olfactum, grauidis abortum faciat.

Controuersia inter Dracontion, Aro, & Arisarum.

Cento HERMOLAI BARBARI de Aro.

Arorum Theophrastus inquit radices, inhibita germinatione fiunt altiles, folijs uidelicet terra obrutis. Prægrandia hæc sunt. Item caua, cucumerata. Radix nuda cortice, quæ mandi possit. Nam & folia inquit, in aceto decocta eduntur, nec insuauis cibus est, caulem ei nullum reddendo. Differt a Dracunculo, si Plinium sequamur: quia radicem habet nigram, in latitudine rotundam, multo maiorem, et qua manus impleatur: Dracunculus subutilam, & intortam. Semen ei feruens, ac mordax, Aro lenius. Quod & Galenus confirmat. In cibis Aros scemina præfertur: quoniam mare sit dulcior, & in coquendo lentior. Folijs Ari caseum ne computrescat, feruari affirmant: quod quidem a Dioscoride maiori, aut minori Dracunculo tribuitur.

B

Ari duæ species.

Annotatio VERGILII in Arum.

Confundit Plinius cum Dracontio, Aron: lib. 19. capite, quarto numerat Aron inter Aegypti hortensia, his uerbis. Est inter genera bulbosum, quod in Aegypto Aron uocant, Scyllæ proximum, amplitudine folij Lapathi, quæ Rumex est, caule recto, duum cubitorum, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Folia enim Lapathi, caulis rectus, duum cubitorum altitudo, & baculi crassitudo. Ex maioris Dracunculi historia cuncta sunt, nec Aro congruunt, cuius caulis semipedalis pastilli figura est. Quam formam in nostri orbis Aro quotidie licet cernere. Confundendique diuersa genera, nulla maior, ut credimus, causa fuit, quam similitudo primum, mox antiquorum historia: in qua totum hoc genus Aron aliquando, nunc priuatim, illud Dracunculus, hoc Aron dictum est. Discreuit tamen alterum ab altero natura, & illud procerius, hoc breuius fecit. In illo figura est, qualem superiore capite tradidimus: in hoc ubique cognosci potest.

De Aristotele et uerissimè de Aro Vergilius.

C Reliquit in hoc etiā Dioscorides inuolucrum illud, & cucullū, quod inuolutum semen clauditur, pallido magis q̄ herbaceo colore, non ut in Dracunculo purpureum. Numerabatur quondam, serebaturq; inter cōlora Aron, quod uix credibile sit: tantam habet radix, quæ in ciborum usu grat, acrimoniam. Cogitandumque alterum est, aut aliunde inuentum mitius fuisse, aut culture genere aliquo, & humano artificio melior escere nunc etiam posse.

GEORGIVS VALLA, de Aro.

Aron quam Serpentariam quidam uocant, cuius radix primi ordinis calefacientium est, estq; potestatis abstergēdi, uerum non ualide ut Dracontion. Quibus uerbis quid sibi uelit, non plane intelligo.

SIMON IANVENSIS de Aro.

Aron a Dioscoride sic describitur. Est & Iarus, quæ dicitur Serpentaria minor.

Etrursum. Iarus, Barba Aaron uocatur, quæ & Pes uituli dicitur, & Serpentaria minor, & Dracontia minor.

Autor PANDECTARVM de Aro.

Aron est herba, habens folia Dracontiae similia, sed minora, & plana, non uaria, habens uirgā duarum palmarum, & colorem purpureum. Cuius semen coloris est crocei, & habet radicem albam, habentem bulbi rotunditatem, similem Dragantæ: quæ cruda, & cocta manducari potest, quia non est ualde amara. Folia eius posita in sale manducantur.

IUDICIUM NOSTRVM.

D Vides lector, q̄ non conueniat autoribus, & medicis, alioqui magni nominis, idq; in re etiam nota, & uetulis herbarijs cognitissima. Nec aliter de notissimis hærbis pronunciant, q̄ in tenebris, quod dicitur, Anagabate conpugnant: ut interdum hallucinari, suspicio esse possit, aut exemplaria corrupta, aut (quod libenter crediderim) longe alias prouenire, alia statura, alio colore, gustu interdum etiam alio, in alienis terris, quam in nostra Germania. In tanta igitur dissensione doctissimorum Medicorum, quid ipse discernam, non habeo: cur damnare debeam, non uideo. Adpinximus igitur, quæ a nostris herbarijs nobis demonstrata est Aron: quæ licet in quibusdam non respondet, ueluti quod hodie edendo non est, tamen in plurimis conuenit. Idem fecimus in Dracontijs quæ sequentur: libenter concessuri, si quis certiora, & fidedigniora demonstrauerit.

TEMPERAMENTVM,

Est calidi & sicci temperamenti in primo ordine, dissoluitq; relaxat & extenuat.

Vires & Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Folia ad esum condiuntur, & arida per se decocta manduntur.

Radix, semen, & folia, Dracunculi uires habent.

Priuatim radix, ex fimo bubulo podagris illinitur, et Dracunculi more reponitur.

In totum ob mitiorem eius acrimoniam, in cibum expetitur.

Ex THEOPHRASTO.

Ari radix cibo idonea est, & folia eiusdem decocta in aceto mandī possunt.

Ad fracta etiam utilis est.

Ex PLINIO.

Aron miris laudibus extulere. Primum in cibis foeminarum expetentes: quoniam mas dulcior esset, & in coquendo lentior, pectorisq; uitia purgaret.

Aridum in potione inspersum, aut eclegmata, urinam & menses ciet. Sic & in oxymelite potum, stomacho, interaneis exulceratis, ex lacte ouillo bibendum: ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere.

Alij coxere ex lacte, ut decoctum biberetur.

Epiphoris elixum imposuere.

Ex oleo hæmorrhoidum uitio infudere: lentigines ex melle illinentes.

Laudauit Cleophrantus, et pro antidoto contra uenena, pleuriticis, peripneumonicis quoq; & tussientibus.

Semen intritum cum oleo, aut rosaceo, infundens aurium dolori Dieuthes.

Cleophrantus tussientibus, aut suspiriosis, & orthopnoicis, & purulentis B exscreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit.

Diodotus phthisiacis e melle eclegmate, & pulmonis uitij, ossibus etiam fractis imposuit.

Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum.

Succus radices cum melle attico, oculorum caligines, ac stomachi uitia discutit.

Tussim, decocti ius cum melle.

Vlcera omnium generum, siue phagedenæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, mire sanat.

Folia ambustis profunt, ex uino & oleo cocta.

Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta.

Etiam luxatis cocta cum melle profunt.

Item articulis podagricis cum sale, recentia, uel sicca.

Hippocrates quaslibet ad collectiones cum melle imposuit.

Ad menses trahēdos, seminis, uel radices drachmę duæ in uini cyathis duobus sufficiunt.

Eadem potio, si a partu non purgantur, & secundas trahit.

Hippocrates & radicem ipsam apposuit.

Dicunt & in pestilentia salutari esse in cibis.

Ebrietatem discutit.

Serpentes nidore cū crematur, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inueniant: perunctos q̄q; Aro, aut Laureo oleo, fugiunt.

In folijs Ari caseus optime seruatur.

C

Ex P L A T E A R I O Cap. 32.

Iari folia, id est, Aronis, mixta fimo bubalino, & cataplasmata, podagram iuuant.

Radix extenuat mediocriter, unde ad exspuendum pectoris humores utilissima.

Quartanam curat.

Ex autore P A N D E C T A R V M, & G A L E N O.

Ad prouocanda menstrua succus eius per pessarium iniicitur.

Tumores aurium resoluit, cocta radix in uino & oleo, per modum ematistmatis, resoluitq; eosdem.

Sic adhibita, persanat etiam hæmorrhoides.

Omnia frigida apostemata, cum axungia ueteri intrita, digerit.

Strophulas resoluit, cum squilla, & axungia ursina.

Puluis eius infusus in aqua rosacea, simulatq; maceratus, purificat faciem, & tubera exterit in ea.

Ex H I E R O N Y M O herbario.

Omnium præsentius ruptis medetur, ipsius aqua pota.

Si quid etiam crassioris phlegmatis, aut cæterarum sordium uentriculi interioribus cohæreat, quod nauseam ciēt, & edendi appetentiam diminuāt, pulchre medetur, uel herba, uel radix trita, & in uino cocta, & in ieiunio pota.

D

D E S C R I P T O R E S A R O N I S.

Dioscorides lib. 2.

Plinius lib. 22. cap. 16.

Theophrastus lib. 7. cap. 11.

Galenus. 2. alimentorum, cap. 60.

Paulus Aegineta, cap. Aaron.

Galenus. 6. simplicium, cap. 56.

Hermolaus Barbarus in Corollarijs.

Vergilius in commentario super Dioscoridem.

Auicenna, lib. 2. cap. 222.

Simon Ianuensis.

Autor Pandectarum.

Serapion, cap. 23.

Platearius, cap. 32.

Georgius Valla, dictione Aaron.

f 3

Wotterwurz das männlin.

Dracuntium Maius.
• Schlangenkrant.

جدي

C

Rhapsodia Septima.

NOMENCLATURAE Maioris

Græcæ, δρακοντία μεγάλη. ἰατρ. ἰερὰ κισσ. ἄρθ. ἰσαρθ.
 Latinae, Colubra. Colubrina, Serpentaria. Viperina,
 Dracunculus maior. Dracontium magnum. Collum draconis.
 Germanicæ, Natterwurz. Schlangentrant.

Nomenclaturæ Minoris

Græcæ, δρακοντία μικρά.
 Latinae, Dracunculus Minor, Dracontia.
 Germanicæ, Klein Natterwurz.

PLACITA AVTORVM de Dracontio.

¶ Sententia D I O S C O R I D I s de
 Dracontio Maiore.

Locus Dra
 contij.
 ἐν ὄρμ.

N A S C I T V R Dracunculus Maior umbrosis locis circa se-
 pes. Caulem habet erectum, bicubitalem, baculi crassitudine, uersicolor
 remq; innato leuore, ut angui similis uideatur. Abundant & euincunt
 in eo purpureæ maculæ. Folia fert Rumicis subinuicem implicita: semens
 tem in summo caule racemosum, cinereo a principio colore, cum matur
 ruit deinde, capillamentorum croci colore, puniceumq;. Radix Maiori
 Dracunculo est grandis, rotunda, candida, tenui libro uestita. Carpitur
 herba, maturescente iam semine, succusq; ex ea exprimitur, siccaturnq; in
 umbra. Effoditur per messem radix, lotaq; in taleolas secatur, quæ funi-
 culo traiectæ, in umbra siccantur.

Eiusdem descriptio MINORIS.

Habet Dracunculus alter Hederæ folia, grandia, & in folijs albescent
 tes maculas: caulem rectum, bicubitalem, uario colore, anguium mo-
 do maculosum, intercurrentibus purpureis lituris, baculi crassitudine.
 Semen in summo racemosum, herbaceo primum: cum maturuerit au-
 tem, capillamentorum croci rutilo colore, gustumq; erodens. Radix illi
 est rotunda, bulbosa, Rhapsano similis, tenui libro uestita. Nasquitur in
 umbrosis circa sepes insepata.

Eadem fere Plinius, ut in Aro citauimus.

Sententia
 Plinij de A
 ro.

D R A C O N T I I pictura ex A P V L E I O.

A Græcis dicitur Dracontæa, alijs Asclepias, alijs Phytonion, alijs
 Anchomanes, alijs Sancromacon, quibusdam Aphrysson, aliquibus
 Thercon. Nonnullis Sceon. Item Dorcadion. Prophetæ Triphonem,
 uocant, alijs Crocodryllon. Ostanes, Zorocustes, Theriophonon. Aegy-
 pti Eminion. Itali herbam Dracontem, & Colubrinam. Nasquitur mon-
 tib. sumis, ubi sunt laci, maxime locis sanctis. Terra Apulia super faxis,
 gustu dulci, tanq; castanea uiridis: saporẽ radix ima, caput draconis hêt.

BARBARVS in Corollario de Dracontio.

Dracunculus a caule uario draconis more dicitur: siue a cauda quæ il-

li subrutila est, & draconis intorti modo conuoluta. Diffonant aliquan- A
tum in hoc genere autores. Alijs Dracunculum ab Aro separantibus, ali-
is idem existimantibus. Glaucias Dracunculum syluestrem Arum uoca-
bat. Phænis Aron, & Aroniam. Alij radicem Aron appellauere, caulem
Dracontion. Theophrastus Aron putauit genus esse, sub quo species
quasi multæ continerentur. Dioscorides quatuor uidetur fecisse genera,
Dracunculum maiorem, Dracunculum minorem, Aron, & Arisaron.
Quamquam in describendo Aro, discrepat a Plinio. De Dracunculo
quoq; parum conuenit inter eos. Dracunculus hordeo maturescence fo-
ditur, Luna crescente. Serpentariam sunt qui uocent. Inuenio apud Hip-
pocratem, & Ophim herbam, semine muliebribus medicinis utilem pro-
bari. Nec an eadem sit cum Dracontio, satis constat, etiamsi a serpente
nomen habeat. Idem Hippocrates, candidam radicem cū nominat, Dra-
contij radicem, ut Galenus uult, intelligit.

Lib. 9. cap. 22.

Quatuor ge-
nera Colubri-
næ secundum
Dioscoridem
Serpentaria
quæ.

Et rursum. Dracunculi duo sunt Dioscoridi, Maior, & Minor, ut
prædiximus. Plinio tres. Vnus folijs Betæ non sine thyrso, flore pur-
pureo, similis Aro. Alter radice longa, ueluti signata, articulosaq; tri-
bus omnino cauliculis. Tertius folio maiore quam Cornus, radice arun-
dinea, totidem, ut aiunt, geniculata nodis, quot habet annos, totidem
etiam folijs. Aetius Dracunculi semen, occultari terra, & piperi simi- B
le describit. Olitores & Draconem uocatum ferunt, huius toto genere
dissimile: quam mirabili quodam modo nasci prædicant, ex lin. semi-
ne incluso, raphanis, aut scyllæ bulbis, atq; in terra obruto. Pusilla her-
ba, nigro & minimo semine, folio tenui, & oblongo, acri, & utranq;
originem prodente, linguam & folio, & radice amburens, & aceti & fa-
lis gustu, Pyrethrum sunt qui a ueteribus appellatam falso putent hanc, Pyrethrum.
inter olera acetaria grauissimam.

Genuina explicatio Dracunculorum omnium, per
MARCELLVM VERGILIUM.

Miscuerunt adeo ueteres cum Aro Dracunculum, totq; nunc isdem, nunc diuersis notis
descripta Dracunculi genera ab illis fuerunt, ut nihil in re alioquin satis nota, difficilius, aut ipsi
fecerint, aut per se legentibus ostendatur: quodq; anxius nos diu habuit, & adhuc habet, nec
aliter in partes trahit uarias, perque omnia uersat, q̃ qui in amoribus Medæ ab Apollonio pri-
mum descriptus est, solis ex aqua fulgor, summi feriens laquearia tecti, nunquam stabilis, sed
continua uersatione in omnes discurrens partes, Dioscorides est: & quæ in cunctis Græcis, duo
Maioris, Minorisq; Dracunculi capita in eo leguntur, nullibi, quod egregiam diuersitatem fa-
ciar, uariata eorum historia, aut medicina: & si alterū Rumicis, alterum Hederæ folia habere hic
dixerit. Multiplex enim huic scriptori similitudo est, coloris, figuræ, quantitatis, uirium, alio-
rumq; huiusmodi. Fitq; ob eam causam sæpenumero, ut quod totum diuersum est, in parti-
bus simile dictum, totam similitudinem refert, male credatur: & quod undiq; simile est, in parti-
bus differre dictum, totum dissimile falso habeatur. Quod in utroq; scriptoris huius Dracun-
culo fieri facile potuit: in quorum altero folia Rumici in quantitate & figura, in altero Hede-
ræ in colore comparari potuerunt. Nihil enim nobis, excusso diligenter utroq; capite, inueni-
tum est adeo dissimile, diuersumue, ut alteram oportuerit, præsertim tam longam rei & medi-
cinæ, isdem uerbis historiam conficere. Auxitq; suspicionem nostram, quod nec Galenus, nec
post Galenum Paulus Aegineta, diligentissimus in Græcis medicinæ author, & qui scriptoris

Paulus
Aegineta:

C huius dicta ubiq; bona fide retulit, alterum hunc, & minorem Dracunculum nouerūt: nec post Græcos latini scriptores Apuleius, Ioannes Serapion, & quod multi apud nos est, uetustissimī Latini codices, in quibus unius tantum Dracunculi caput, alterius uestigium nullum ostenditur. Ex eo factum est, ut crediderim, & adhuc credam, unum tantum a Dioscoride Dracunculum hoc loco describi. Neq; enim uerisimile, si alter ille in natura Dracunculus esset, & ab hoc scriptore descriptus fuisset, relinquendum ab illis penitus fuisset. Et nihilominus in cunctis, & antiquissimis Græcorum codicibus, utrumq; hoc caput adhuc legitur. At non est eadem utriusq; historia & medicina. Concedimus id quidem: monemus tamen, uocum magis, q̄ rerum diuersitatem esse: nec ad constituendum rei genus satis id esse. At minori Dracunculo aliquid tribuitur, quod in maiori non legitur: quale est, incorruptum seruari folijs eius inuolutum caesam. Neq; id etiam diuersitatis necessitatem facit. Potuit enim in noua alterius eius capitis descriptione illud addi. Siquidem non Dracunculo Plinius, sed Aro eam uim tribuit: possuntq; eandem habere rationem, quæcunq; alia minori addita magis q̄ alia inueniuntur. Quod nos obseruauimus: nec leui diligentia collatum cum antiquis scriptoribus in hoc ipso est. Præcipue utriusq; uires & natura sunt: deprehensæq; eadem, facile persuaferunt, duobus capitibus unum dracunculum describi: nec duplex genus, sed duplicem eius historiam esse. Vterq; enim describitur, radice rotunda, tenui cortice, caule recto, bicubitali, crassitudine baculi, maculoso, angui simili, intercurrentibus purpureis lituris, semine in summo acinoso, colore primū uiridi in pallido: quam ob causam in altero cinereo, in altero herbaceo legitur: mox cum maturuit, rutilo croci colore. Vterq; circa sepes, demum & in umbrosis nascitur. Quod contra in utriusq; historia discrepet, folia tantū sunt, quæ in altero Rumiis, in altero Hederæ dicuntur: magna diuersitate, nisi qua ratione diximus, id euenerit. Poterunt uolentes, quod in historia factum a nobis est, in medicina etiam facere: collatisq; simul tam multis utriusq; remedijs, ex his etiam non duos, sed unum tantum Dioscoridi fuisse Dracunculum quondam existimare. In quam partem inclinat animus nobis, etsi utrumq; caput a nobis uersum fuerit. In tanta enim ueterum scriptorum & codicum uarietate, quæ sita diligentius re ipsa, unum tantum Dracunculum in orbe hoc nostro nasci deprehendimus: duobusq; locis inuentam eius plantam, toto animo contemplauit. Maiori in hoc scriptore penitus & ubique similem. Quodq; relinquendum non fuerat, ante conceptum seminis, sagaci naturæ artificio, dignum in summo cacumine inter folia inuolucrum, ueluti cucullum ex se proferentem, cuius maxima longitudo cubitalis erat. Surgebat a principio paulatim cucullus ille, augebaturque indies foris herbae ceo colore. Dehiscens deinde seipsum pandebat, colore intus purpureo: languensque in terram uergebat, relicto purpureo cucullo alio, caprini cornu figura, longitudine & mucrone, qui nunquam dehisceret, sed augente se semine, quod ab eo in inferiore parte claudabatur, particulatim ad incrementum seminis arescens peribat, nec poterat immaturum nisi disrupto hoc cucullo semen uideri: tam diligens in concipiendis & seruandis rerum seminibus natura est. Cætera huius scriptoris picturæ egregie respondebant, præsertimq; folia, quæ totam acutæ Rumiis figuram referebant, & quod hic ait, sibi inuicem implicabantur sex, septemue uno pediculo pendentia. Nec aliter q̄ in hominis manu a brachiali quina diuisione digiti diuiduntur, cum tamen una manus sit, sic in Dracunculo idem folium in tot quot diximus diuisiones, quasi partes diuidebatur, sic inter se dispositas, ut altera alteram scandere & superflare uideretur: pendebatq; folia illa omnia ex uno, eorū crassissimo, ut in folijs, & longissimo pediculo. Minimi enim humani digiti crassitudo, longitudo autem paulo minus q̄ pedalis erat. Comosaq; hæc tot foliorum in summo nudi glabriq; caulis positura, imaginem frondis eius ostendebat, qualem pueri Calendis Maijs in gente nostra, ad indicandam noui anni laticiam, circumferre soliti sunt. Huius Dracunculi oculati testes nos sumus. Minoris uero (modo alius a Maiore sit) nec nos alijs sumus, nec nobis alijs testes fuerunt: relinquimusq; Minoris huius quærendam & inueniendam diligentioribus plantam. In quo non pigebit iterum monere omnes, non adeo ueterum historijs deferre, ut res ipsas uidisse & obseruasse utilius fore sibi non existiment. Quis enim alium, diuersumq; ab Aro Dracunculum existimabit, octauo de plantis uolumine, de radicibus quæ edendo sint Theophrastum his uerbis agentem audiens, ἡ δὲ τοῦ δρακοντίου, καλόνσι γάρ τι δρακόντιον ἴρον, διὰ τὸ τὸν καυλὸν ἔχειν τινὰ πικυρίαν, ἄβρωτον καὶ φαρμακώδες. Quod est, Dracunculi autem radix (uocant enim & Dracunculum quendam, quoniam uario caule sit medicaminibus apta) in cibos non uenit. Videturq; his uerbis Theophrastus omnium, ut sic loquamur Dracunculorum genus facere Aron. Quis etiam ex Plinio certam Dracunculorum historiam collegerit: quam ipse non satis notam sibi esse palam testatur, & Aron dicit magnæ liliis cum Dracuntio esse. Nos, ut paulo ante diximus, unum tantum Dracunculum nouimus, & qualem, excerptis folijs, Dioscorides in utroq; capite describit. Nouimus & Aron, quemadmodum mox dicemus, facilem cognitu omnibus, tam frequēs umbro-

Dracunculus
unus tantum.

his locis ea planta & olus nascitur. Plures a Dioscoride Dracunculi enumerantur appellationes, ab Aro, ob similitudinem & cognationem deflexæ: aliquot a draconum, serpentumq; genere factæ etiam sunt. Nam quam hic Romanorum esse ait Luremon, in aliquibus Græcis sic legitur, ut Colubram fuisse ueram lectionem, conijcere facile sit. Cyperis uero, a similitudine radicis odorati, quadrati lunci, quæ Cyperis appellatur, dictus Dracunculus fuit, cui bulbosa radice similis est.

IOANNIS SERAPIONIS DE

Aro, & Dracontijs Sententia.

Luff, id est, Dragantæa, & est Dracontion.

Duæ sunt species eius. Vna earum dicitur in Græco Aron: & secunda Dragantæa. Sed Aron habet folia similia folijs Dragantææ, nisi quia sunt minora eis, sine macula: & habet crus longitudine quasi unius palmi. Color eius purpureus. Et in ea est similitudo pistilli, cuius color est citrinus, uel croceus. Et habet radicem albam, similem Dragantææ: & coquitur, et comeditur, & minus calida est quæ radix Dragantææ.

Secunda Dragantæa, habet folia similia folijs Cuslus, magna. Et habet maculas albas, minutas. Et crus eius est æquale, longitudine duorum brachiorum, simile corno serpentis. quoniam color eius est purpureus, maculatus diuersis coloribus. Et est sicut uirga in sua crassitudine. Et habet in summitate linguæ simile racemo uuæ, cuius color in primis, quando apparuerit, est similis colori papaueris: & quando maturatur, est similis colori citri. Et pungit linguam. Et radix eius est rotunda, similis radici bulbi, similis radici herbæ quæ dicitur Luff: et super ipsam est cortex tenuis. Nascitur in locis umbrosis, humidis, & in campis. Et oportet colligere radices eius tempore messis, ablui, incidi, & in umbra siccari.

SIMONIS IANVENSIS

opinio de COLUBRINA.

Viperina, ipsa est Dragantæa, seu Serpentaria, idem secundum quosdam. Verum in libro antiquo aliam uidi depictam, Plantagini similem, auctoribus tamen folijs, quæ nascitur iuxta flumina, aut segetes, folijs mollibus, gustu aspero.

DESCRPTIO Serpentariæ per IOAN.

MESVE lib. de simplici. laxatiuis.

Luff, id est, Serpentaria, est planta, quæ dicitur, Collum draconis. Et ex ea, alia est plana habens folia, alia crispa: & radix Planæ ad nigredinem attinens exterius, interius uero alba est, Crispæ uero exterius cinericea, interius uero alba, & ad citrinitatem declinat: & super utriusq; radicem eleuantur thyrsi, habentes maculas ad modum serpentis.

ELECTIO eius, & probatio

ex eodem MESVE.

Melior pars totius plantæ est radix. Et melior radix est crassa, completa, & orta in locis liberis. Et melius tempus collectionis eius est Ver, & principium Aestatis.

A

Aron.

Dragantæa
am hanc al
latam no-
bis tandem
ex Braban
tia, Tertio
Tomo de-
picta uide.

B

Locus col-
lectionis.

C

I V D I C I V M N O S T R V M.

In Pande-
ctarium, &
Simonem,
Iauuen,

Multam gratiam Veteribus debemus, qui Herbarum uires & nomina, primi nobis prodiderunt: multam etiam ignominiam, & perpetuam contumeliam ipsi, qui posterioribus seculis, mire & portentose omnia deprauarunt & confuderunt. In primis Pandectario scriptori, & Simoni Iauueni, qui præter quod omnia miscuerunt, in hoc tam sudasse uidentur, quo modo ingentia uolumina comportarent, non quod utilem operam posteris locarent, uel rerum potius cognitionem indagarent. Quod si eorum opera factum est, præstitisset, nunquam adhibuisse manum. Quando non est cuiusuis, rerum uocabula scribere, sed hominis prorsus in linguis & literis omnibus exercitatissimi. Si & illorum libri corrupti sunt, quod mihi uerisimile non est, cum sint recentissimi, perpetuis tenebris digni essent tam perfidissimi corruptores. Inde etiam hoc malum maximum, quod tam paucas Herbas nouimus. Inde tot myriades barbarorum, obsoletorum & ineptissimorum nominum, dum & omnia illi uetera corruperunt, uel neglexerunt: & quilibet hodie Anus nomina imponit, quilibet quoque indoctus seplasiarius, & qui artis Magistri haberi debebant, nihil magis postremum habent, quam in Herbis, & cognitione rerum philosophari. Sic nuper rumpi poteramus in Serpentaria herba depingenda & delinianda, cuius tam multas species nobis exhibebant herbarij & uetulae, ut non plura capita habuerit illud quondam Herculis lernaum monstrum. Quare ueniam etiam mereri nos puto, si ubi non acui etiam pinxerimus omnia. Duas tantummodo species subiunximus, quae passim in hortis & cultis locis habentur conspectiores. Præterea & eam adpinximus quae uulgo, *Gut Heinrich* uocatur, uel *Schwerbel*. Ita enim uetulae nos persuaserunt. De descriptione, & quod omnia respondeant, alij uiderint.

*Gut
Hein-
rich*

T E M P E R A M E N T V M E X M E S V E.

Crispa calidior est, ut inquit Dioscorides, quam ruffa. Et dixit, Ruffa plana, calida est in primo gradu, Crispa in secundo. Et dixit Galenus, Plana calida est in principio secundi, Crispa in fine eius: & est quasi uerius. Et est in utraque caliditas & acuitas: quae si ponatur in superficie, cum substantia terrea, uincit. Et utraque est abstersiua, incisuiua, penetratiua, apertiua, & humorum subtiliatiua. Crispa autem ad haec omnia fortior.

N O C V M E N T A E I V S.

Nocet utraque acuitate sua hepati, & uentriculo, attrahens ad ea membra, quicquid usquam est perniciosorum humorum in toto corpusculo. Odor præterea, teneros conceptus abortu uiciat.

R E C T I F I C A T I O E X M E S V E.

Verum hoc quicquid est malicie emendatur cum Rob, aut melle pascularum, aut speciebus alefanginis. Proinde commiscendo ei aliquid ex simplicibus stomachicis, stipticis: cuiusmodi sunt Citonia, et Mastiche: ministrantur & trochisci Diarhodon, post eius exhibitionem.

Præparatur etiam sic. Munda radicem Crispae, & laua in uino deinde

decoque in aqua; uel si id non lubet, & magis expedit, uigorem enim co- **A**
quendo remittit, tere puluerem eius lib. duas, & rob. lib. vi. uel mellis &
rob. ana lib. iij. piperis, ciñamomi, Zinziberis, macis, gariophyllorū ana
drach. ij.

V I R E S & Iuuamenta ex D I O S C O R I D E.

Cum diluta potione crudam, coctamue, cū mellē delingi, prodest con-
tra orthopneas, rupta, conuulsa, tussim, & destillationes.

Pota cum uino, Venerem stimulat.

Ulcerā quæ cacœethe uocantur, atq; phagedenica expurgat, præfer-
tim cum uite alba.

Ex ea et melle, collyria ad fistulas, & partus euacuandos cōponuntur.

Ad uirilignes cum melle, efficaciter illinitur.

Polypus, & carcinomata absumit.

Succus ad oculorum medicamenta, item cōtra nubeculas, caliginem,
albuginesq; effectum præbet.

Herbæ, radicisq; odor, teneros conceptus abortu uiciat.

Item si triginta grana eius in posca bibantur.

Sunt qui eius succum cum oleo, aurium doloribus infudere.

Quinetiam folia, utpote quæ adstringant, uulneribus recentibus im-
posuere, & cocta in uino pernionibus.

Qui folia manibus affricuerit, aut radicem aperuerit, posse a uipera fe-
riri, inficiantur.

I V V A M E N T A Minoris ex eodem D I O S C O R I D E.

Seminis succus cum oleo instillatus, aurium dolorem mitigat. **B**

Naribus ex lana impositus, polypum absumit.

Carcinomata illitu sistit.

Triginta eius grana, si posca bibantur, abortus inferunt.

Odorem aiunt posteaq; flaccidi flores emarcuerint, conceptus adhuc
teneros enecare.

Radix excalfacit.

Orthopnoicis, uullis, ruptis, tussis, destillationibus medicatur.

Humores pectoris exscreatu faciles reddit, siue cocta, tostaq; cum mel-
le, aut per sese edatur, siue farina eius ex melle delingatur.

Vrinam pellit.

Venerem excitat, cum uino pota.

Phagedenas ulcerum, & quæ Cacœethe uocantur, trita cum melle &
brionia alba, expurgat, & ad cicatricem perducit.

Collyria ex ipsa, ad fistulas, & efficiendos partus fieri solent.

Qui radice sua manus perfricuerint, a uiperis ferire negantur.

Illita ex aceto, uirilignes emaculat.

Folia recentibus uulneribus conceptorum lintheolorum uice conue-
nienter imponuntur.

Decoctam in uino, pernionibus imposuisse prodest.

- C** Caseus folijs inuolutus, a putredine defenditur.
 Succus radicis, ad nubeculas, albugines, & oculorū caligines cōuenit.
 Radix cruda, coctaue, ad sanorum usus pro olere recipitur.
 Eadem ad uerbum fere Plinius lib. 22. cap. 15.

EX • A P V L E I O.

Herbæ Draconteæ radix, cum axungia factō malagmate, ossa fracta corpore extrahit, & lapides quoq; si insint.

EX P L A T E A R I O. cap. 35.

Ad dealbandam faciem, & mundandū, puluerem eius tere cum aqua rosacea: inde rursum exiccata in sole aqua, & siccato puluere, adde ceruse drach. 1. cum aqua rosarum, & line.

Contra Cancrum, accipe partes tres pulueris Colubrinæ, & tertiā calicis uiuæ, atq; cū aceto distempera. Deinde tereto in testula, in igne, uel in furno. Ad postremum inspergito. corrodit em, mundificat, & sanat.

Ad apostemata maturanda & rumpenda, decoquantur folia eius in oleo, & superponantur.

EX M E S V E.

Solutione phlegma educit.

Confortat renes, & mundificat.

Est ex rebus mundificantibus pectus, & pulmonem.

- D** Dixit Democritus. Iuuamentum utriusq; speciei est magnum omnibus doloribus hæmorroidarum, & uentositatibus earum secundum omnem modum administrationis earum: & nos experti sumus.

Et est magni iuuamenti super crudum humorem, qui est in stomacho, & renibus.

Dixit Galenus, quod resoluit duriciē splenis, & aliorū membrorum.

D E S C R I P T O R E S C O L V B R I N A E.

Dioscorides, lib. 2.

Theophrastus, lib. 9. cap. 22.

Plinius, lib. 22. capite decimosexto.

Apuleius, capite decimoquarto.

Barbarus in Corollarijs.

M. Vergilius.

Io. Serapion, cap. quadragesimotertio.

Galenus. 6. simplic. cap. Serpentaria.

Simon Ianuensis.

Autor Pandect. dictione Luff.

Mesue lib. de simplicibus laxatiuis.

Platearius, capite tricesimotertio.

Valla, dictione Dracontion.

Macer, dictione Colubrina.

Häselwurz.

De ASARO Rhapsodia Octaua.

IN OMENCLATURA

Græcè, *ἀσάρον, νάρδος ἀγρία, ἄσιν ἀπείρος.*
 Latine, *Perpensā, Asarum, Rustica nardus, Nardus agrestis, Vul-*
gago, Sanguis Martis.

Germanicæ, *Häselwurz.*

PLACITA AVTORVM de Asaro.

Gnome DIOSCORIDIS

de ASARO.

CORONARIA & odoratā herba Asarum est. Hæderæ folia
 habet, ad radicem purpureos, odoratos uasculos Apollinari herbæ simi-
 les: in quibus semen, acinorum nucleis simile, in quo rarè, subasperèq; an-
 gulorum figura cuspides sunt. Radicibus nititur numerosis, geniculatis,
 saporis calidi, & linguam erodentis, tenuibus, obliquis, gramine simili-
 bus, sed longe gracilioribus q̃ gramen, & odoratioribus.

C

ASARI descriptio ex PLINIO lib. 12. cap. 13.

Nardi uim habet & Asarum, quod & ipsum aliqui syluestrem Nardū appellant. Est autem Hederæ folijs, rotundioribus tantum, mollioribusq; flore purpureo, radice Gallici Nardi. Semen acinosum, saporis calidi & uinosi, montibus in umbrosis bis in anno floret: optimum in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyrico. Foditur cum folium mittere incipit, & in sole siccat, celeriter situm trahens. Et lib. 21. cap. 6. Quinimo Asarum inuenio uocari, quoniam in coronas non addatur.

Sententia MESVE de Asaro.

Asarum est radix herbæ montanæ, cuius folia sunt angularia sicut folia Hederæ, & flores eius sunt quasi flores hyoscyami, & est tota planta eius aromatica, & mordicans gustum.

Aggregatio HERMOLAI BARBARI de Asaro.

Asaron præter cæteras differentias, molliora quoq; folia continet q̃ Hederæ, radice gallici Nardi, semine saporis calidi & uinosi. Bis anno floret, Vere, & Autumno. Error librariorū est in Plinio, qui alicubi iubere uidetur, siccandum in sole, alicubi in umbra. Nisi quis posteriorem locū ita legat. Non quod siccandum sit in umbra, sed quod situm celerrime in umbra sentiat. Non ignorandum, Baccarem omnino aliud esse, q̃ Asarum: etiamsi medicinas, quas DIOSCORIDES Asaro adsignauit, Plinius apud nos Baccari magna ex parte acceptas retulit. Nec mi-

D

Controuersia
de Baccare, &
Asaro, simili-
bus & cognatis
herbis.

Locus est li-
bro, 21. cap. 6.

rum: cum sit earum natura uiribus & effectu proxima. Cæterum Perpensam, siue Perpræsam (nam utrunq; legi, ut in Baccare latius exposui) non Asarū, ut Dioscorides, sed Baccarē intelligi Secundus noster uoluit. Contra quoq; descriptio Asari a Dioscoride facta, congruit Baccari multis partibus. Primū, quod odor ei Ciñamomo uicinus reddit, ut Asaro. Deinde, q̃ gracili, nec humido solo prouenit ut Asarum. Alioq̃n reprehendunt a Plinio, qui Nardum rusticū radicē Baccaris appellauere: quia Nardum rusticū proprie sit Asarū. Quod uero Dioscorides coronamentariam esse dicit herbam Asaron, id Baccari potius q̃ Asaro conuenit: propterea quod Asaron uocari scribunt, quod in coronas, atq; ferta non addat. Legebatur in Dioscoride, Romanos Asarum Peritresam uocare, nos Perpensam, aut Perpræsam ex Plinio correximus. Autoris eandē opinor herbā. 21. lib. Perpensam. lib. 26. Perpræsam nominat. Codices etiamnum sunt, in quibus non Perpræsa, sed sparsa legitur, ut existimo corrupte. Legitur & Asarus, non pro Asaro, sed pro Arisaro mendose. Quid enim incolume relinquit Medicorum imperitia?

ELECTIO eius secundum MESVEN.

Melior pars plantæ est radix: & melior radix est quæ crassior, densior, q̃ extiterit, cuius odor subtilis, sapor acutus, cum modica stipticitate.

TEMPERAMENTUM.

Excalfacioriam uim habet, eandemq; siccitatem in tertio gradu, ut uocant. Sunt qui calidum in secundo constituent, siccum in tertio. Extenu-

atq; aperit, resoluit, & impellit.

RECTIFICATIO.

Ad laxandum aluum, corroboratum cum aqua casei, cum spica, & aqua mellis.

Sustinet mediocrem contusionem, & concoctionem.

Quidam musto macerant, seruantq; per trimestre.

Vtunturq; ea potione ad hydropem, & lienem.

Quale auctori P A N D E C T A R V M uideatur Asarum.

Asarū est Vulgago, uel gariofilata agrestis, Centūneruia, Cenūcerria.

V I R E S & luuamenta eius ex D I O S C O R I D E.

Calefacit, & urinam cit.

Ideocq; subeuntibus cutem aquis accommodatum est.

Vtile & diutinis coxendicis doloribus.

Ducunt menses cum mulsā aqua potę radices eius, pondere drachmarum septem, purgantq; Veratri albi modo.

Ex M E S V E.

Mouet uomitiones. Elicit & choleram, & phlegma.

Reducit humores perniciosos ex remotis membris.

Confert eius decoctum omnibus opilationibus hepatis, lienis, & interaneorum omnium.

Vnde datur hydropicis, ictericis, spleneticis, & feбри.

Est ex his quę sperma, & semen augmentant.

D O S I S.

Eius dosi infusi potio, est ab aureis duobus, usq; ad unc. iiii. & pulveris ab drach. i. usq; ad aureos. ij.

Ex M A C R O A E M I L I O.

Est Asarum gręce Vulgago dicta latine.

Hęc calidę & siccę uirtutis dicitur esse,

Tertius est illi gradus, ut dicunt, in utroq;.

Iecoris medicatur sumpta dolori,

Et uulvę morbo decoctio subuenit eius.

Dicitur Ictericum potata repellere morbum,

Helleboriq; modo uomitu pręcordia purgat:

Sed non est huius purgatio tam uiolenta,

Nec metuenda quidem, si fiat taliter illa.

Aetatem, & uires eius circumspecte primum

Quem purgare uoles, & tempus quale sit anni,

Et sit regio feruens, uel frigida ualde,

Aut si temperiem medium tenet inter utranq;.

Nam senibus, puerisq; parum donare licebit:

Aetatis medię plus ijs, iuuenesq; requirunt:

Pinguibus & ualidis plus dandum, q̃ macilentis.

Debilibusq; uiris: magis in gelida regione

Regula generalis in ministrandis Simplicibus.

C Dandum, q̄ calida, duris quocunq; labore
 Plus illis tribues quos reddunt ocia molles.
 Hæc circumspiciens, & cætera talia tractans,
 Non solum tutus dabis hanc, sed quaslibet herbas
 Quæ purgant uomitu uentrem, stomachumq; resoluunt.
 Sed est de cunctis dixi, communiter hærbis
 Quo sit danda modo proprie Vulgago docebo.
 De folijs eius triginta recentia tollens,
 Adde meri tantum, quo possint cuncta recondi:
 Tota nocte mero facias macerentur in illo.
 Mane terens uino, quo sunt macerata, resolu.
 Tunc olus excoctum, cum pingui carne recenti
 Porcina, prius ægroto da sufficienter,
 Et sumat uini uult quantum fortis, & albi:
 Sic Afari succum, colatum, trade bibendum.
 Fortibus & magnis est hic numerus foliorum
 Sufficiens, reliquis (ut diximus) est minuendus,
 Iuxta quod uires, ætas, & cætera poscunt.

Solutium
 de Afaro.

EX IOANNE VIGONIO.

Radix macerata in lixiuio, & subinde lotum ex eo caput, uehementer
 cerebrum confortat.

D Ex SERAPIONE.

Quando miscetur cum uino & oleo, inungiturq; in eo corpus, calefacit
 ipsum.

Eius quoq; drach. vii. aut aurei. 7. cum aqua mellis, purgant Hellebori
 modo.

Admiscetur quoq; confectionibus aromaticis.

Mixtum collyrijs, attenuat tuniculam eam, quæ uocatur cornea, & clarificat
 uisum.

EX PLATEARIO.

Vulnera mundificat.

Et hydropem per urinam purgat.

Pro quo pondus & semis ponatur Acori.

EX AVICENNÆ.

Aperit & sedat dolores omnes interiores, & proprie eius infusio.

EX NOBILI HERBARIO HIERONYMO.

Aqua Afara, uel decoctum eius potum, scetum pellit, & uiuentem &
 mortuum: quare prægnantibus propinanda non est.

Hærisypelam refrigerat, & Hepar ardens immodice.

AUTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides lib. 1.

Plinius, lib. 12. cap. 13. lib. 21. cap. 6.

Mesue in simplicibus.

Hermolaus Barbarus,

Aemilius Macer.

Autor Pandectarum

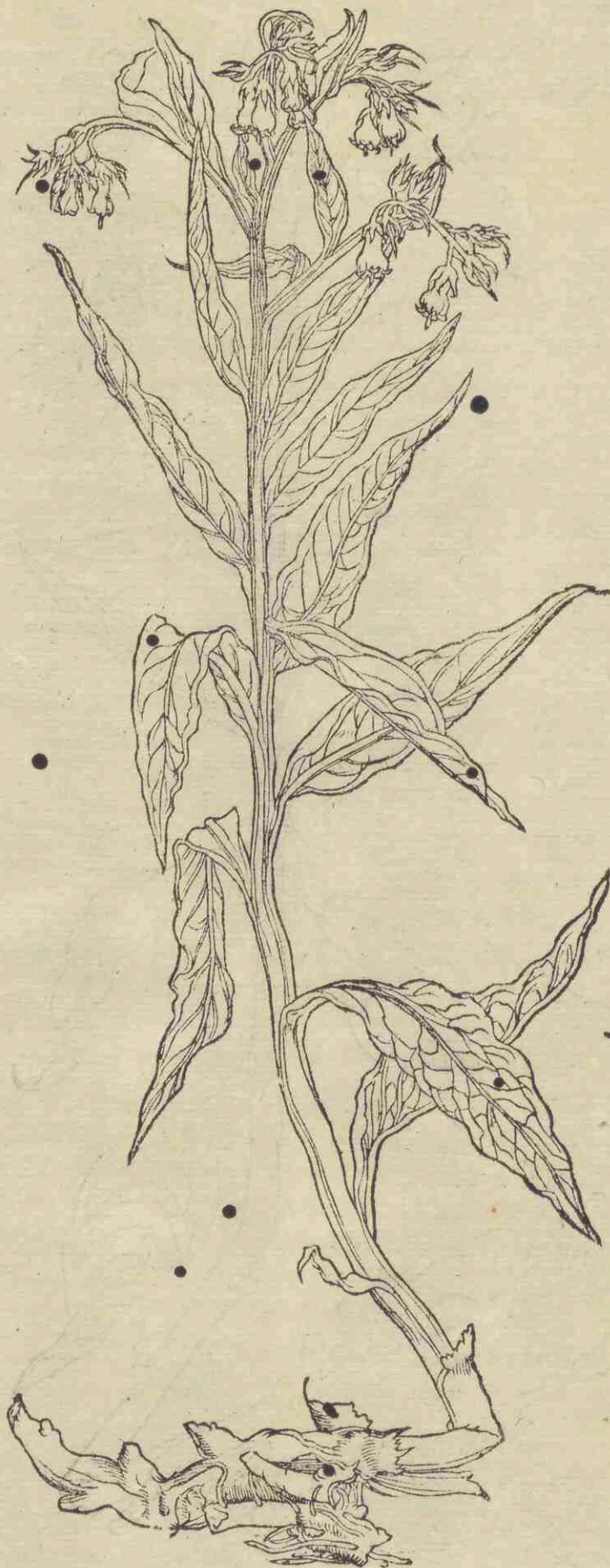
Platearius, cap. 32.

Serapion, cap. 254.

Ioannes Vigonius.

Walwurz mánlin. g 2

Walwurzweiblin.

DE OMNIBVS Consolidis. Rhapsodia Nona.

¶ Nomenclaturæ Consolidæ Petreæ.

Græcanicæ, *συμφύτον πετράϊον.*

Latinae, Symphyton Petræum. Consolida Minor.

Germanicæ, **Walwurz. Beinmel.**

¶ NOMENCLATURÆ Consolidæ Maioris.

Græce, *συμφύτον πικτόν.*

Romanæ, Solidago. Consolida maior. Anagallis maior.

Germanicæ, **Walwurz. Schwarzwurz.**

¶ PLACITA & pronunciata VETERVM de Consolidis.

DIOSCORIDES lib. 2. de Symphyto Petræo.

SYMPHYTON PETRÆON nascit̃ in petris. Ramulos habet Origano similes, capitula ut Thymi. Tota est lignosa, et odorata planta, sapore dulci, & saliuā prouocante. Radicem habet longam, subrusam, digitali crassitudine.

De SYMPHYTO ALTERO.

Alterum uero Symphyton duum cubitorum altitudine ex se mittit, leuem, crassum, angulosum, Sonchi modo cauum: circa quem folia sunt non magnis interuallis distantia, hirsuta, angusta, oblonga, ad Linguae bubulæ, quam Buglossam uocant, foliorum figuram accedentia. Habet & caulis secus angulos illos, exilium, & cauli adiacentium foliorum a sin- **B** gulis alarū cauis eminentes productiones quasdam, in quibus flores lutei sunt, Rutæ similes, & semen quale Verbascus habet.

PLINIVS lib. 27. cap. 6.

Alum nos uocamus, Græci Symphytum Petræum, simile Bubulæ folijs paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice, cacuminibus Thymi, surculosum, odoratum, gustu dulce, saliuam ciens, longa radice, rutila. Nascitur in petris. Ideoq; Petræum cognominatum.

A P V L E I V S.

Symphytum nascitur in petrosis, lignosisq; locis, iucundi odoris, saliuam prouocās, ramis Origano, aut capitelli Thymi similibus: radice longa, fulua, in robore digitali: & habet thyrsus bicubitalem, geniculatum, inanem: in quo folia hirsuta, angusta, & ueluti longa, cum adnatis onibus: flore nigro, fructu sine semine floccorum corticis simili, prurientum mouens, radices exterius argillosas, uirtutis densabilis.

A V T O R P A N D E C T A R V M.

Præter Symphytum, est alia Consolida, dicta Rubea, uel Bistorta, uel

Tormentilla
species Con-
solidæ.

Tormentilla: habetq; uirtutem consolidandi.

HERMOLAVS BARBARVS, de Petræo Symphyto.

Symphyton Petræum, nos Alum Gallice uocamus, folijs paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice. Nascitur in petris. Symphyto autē Græci nomē imposuerunt, quod consolidet. Hanc Veneti Cotoneam appellant, rosæ, ut inquit Plinius, radice alibi albæ, alibi nigræ.

Cotonea.

C

IDEM DE MAIORI SYMPHYTO.

Hoc Galenus Symphyton mega, id est, magnum cognominat, nec gustu dulce, nec odoratu, ut superius. Herbarij recentiores tria genera Symphyti constituunt, præter Petræum, quod ne cognoscunt quidem. Maximum. Minus, sed radice intus & foris alba, fere bulbi effigie rotunda. Minimum, flore in spicam purpureo, nec folio quidem Origani ut Petræum, sed in humidis genitum, radice lignosa, superuacua, nec odorata, nec dulci, nec saluam ciente: quæ sunt in Petræo omnia.

MARCELLVS VERGILIVS.

Iactant supra Dioscoridē nostræ ætatis herbarij plura etiam alia Consolidæ genera se inuenisse, quæ medicis, & illis censenda relinquimus.

ERROR AVICENNÆ CIRCA SYMPHYTUM & SUCUTUM, quem deprehendit Mar-

nardus. Epistolarum lib. 6. Epistola. 6.

Ad id, quod tertio locò, de Sucuto petis, nemo qui Auicennæ caput. 2. lib. 642. ubi de Sucuto agit, capiti Dioscoridis de Symphyto comparauerit, ambigere poterit, idem esse Auicennæ Sucutum, & Dioscoridis Symphyton: erroreque uel interpretis, uel ipsius met Auicennæ contigisse, ut Semperuium dicatur. Errasse autem Auicennam, uel potius nescisse quid esset, ex eo constat: quod uarias de eo opiniones & 2. & 3. lib. affert, nec uni præ alijs adhæret. Secundo enim libro alios existimasse, quod esset Semperuium, alios quod Mandragoræ cuiusdam semen, alios aliam rem. Libro etiam. 3. capi. de sputo sanguinis, duas de ea sententias affert. Nam postquam dixerat, quod est Semperuium, aliam cuiusdam Aggregatoris subdit opinionem. Non enim de alia medicina loquitur, sicut Iacobus cognomento de Partibus est arbitratus, sed de eodem Sucuto ait, scripsit uirum quendam in suis aggregationibus, de Calamenti, id est, Origani specie, hoc est, similitudine. Origanum autem dici ab Auicenna Calamentum, 2. lib. manifestatur, cap. 158. ubi sub Calamentin nomine, de omnibus Origani speciebus pertractat. Deinde subdit eundem uirum dixisse, quod nascitur inter lapides: utrumque autem primæ Symphyti speciei adscribit Dioscorides, nasci uidelicet inter petras, & Origani trahere similitudinem, tertiumque cum his, sputo sanguinis prodesse. Melius igitur quam Auicenna coniecisti, & Sucutum esse Symphytum, & utramque eius speciem uulgo dici Consolidam. Quarum Maior passim apud nos nascitur, & a similitudine radicis, Lucanicā uocant: Mirandulanē. Alam nominant, Alum uolentes, uel potius debentes dicere. Ita enim primam eius speciem nominat Plinius lib. uigesimosexto, & 27. in saxis nascentem, ramis Origani tenuibus, in cacumine thymi capitibus, surculosam, odoratam, gustu cum dulcedine, saluam ciente, radice longa, rutila, digitum crassa. Quam si (ut scribis) conspicatus es, & apud te habes, rem mihi pergratam futurum scias, si uidendam miseris.

CENSURA NOSTRA.

Nemini dubium est, quin ab effectu nomen inditum Solidagini sit. Nempe a glutinando, figendoque, quod præ multis alijs in primis facit. Nihil itaque uetat, quin & alijs quoque herbis possit competere id nominis, quibus uires pares, & temperamentum æquale. Quod si donamus, nihil etiā hallucinari mihi uidetur, qui hodie quatuor, uel quinque eius species ostendunt, scilicet, maiorem, minorem, mediā, & regalem. Libenter igitur auctori Pandectarū permittimus, suā Tormentillam, triualibus Herbarijs suam Consolidā regalem, uulgo, *Kittersporen*, alijs suā Anagallida. Agnoscamus quoque sub eo nomine, quam D. Theobaldus Fettichius nobis exhibuit, minusculā, & humi se propagantē Solidaginem, quam ille appellat, *Maslieb*, uel *Seitlöflin*. Cuius ego iudiciū malim, quam centū somniantes qui præter eruditionem & experiētiā, de qualibet herba pronunciant.

Error Auicennæ.

D
Iacobus de Partibus.Lucanica.
Ala.

Theobaldus Fettichius.

T E M P E R A M E N T V M.

Ex contrarijs potentijs constat, ut inquit Galenus. Habet namq; uim secandi, qua comprehensum in thorace & pulmone pus purgat. Habet & hoc pariter, ut eductionibus sanguinis opituletur. Ob humiditatē uero mansum, sitim sedat, arteriæq; asperitati medetur. Ideo inflāmati intestinis imponitur, & ad rupta, & conuulsa cum melle bibitur.

I O A N N E S V I G O N I V S.

Cōsolida est calida et sicca, cū caliditate tēperata, et cū hūiditate uiscosa.

Vires & Iuuamenta ex D I O S C O R I D E.

Trita, & pota, cruentis exspuitionibus, ruptisq; proficit.
Recentia uulnera conglutinat illita.
Inflammationibus, præsertim sedis, & intestinorū, cum folijs Senetio-
nis utiliter illinitur.
Enteroccelas cohibet.

E X P L I N I O.

Si inter duos lapides conteratur, miraculose antraces extinguit, & dysenterias compescit.

E X A P V L E I O.

Ad profluuium mulierum, herbæ Consolidæ puluerem mollissime contritum, potui dabis in uino, & restinguet.

Radici cinerem tepidum coquito, et ex melle ieiuno da, medebiturq; conuulsis, uel intus ruptis, & ex thorace laborantibus.

Ad stomachi dolorem, si cū oxygaro edas, magnū beneficiū senties.

Cōtra tussim, herbæ Consolidæ radices in chaldari decoques cū melle & pipere, & castoreo ad quartas, & in uino ueteri, ieiuno dato in potu.

Hęc herba hoc augmentū habet, ut carne bubula concisa, & in cacabū missa, eius radici si miseris drachmas. ij. cocta caro in unū cohærebit.

I O A N N E S V I G O N I V S.

Omnes Consolidæ, uirtutem habent consolidandi, & conglutinandi uulnera recentia.

E X P E R I M E N T A.

Oris ulcera, rimas, & condylomata mirabiliter restituit.

Item uulnera recentia, inspersa cum panno illius aqua, uel succo, ponere unc. 1 s. pota quotidie, sanat uulnera interna, & rupturas.

Conuulsiones sufferuescentes cōpescit, siue quascunq; alias etiā uetus-
Succus, cum oleo mixtus, sanguinem sistit. (ras, & ardores.

Breuitur, uulneribus omnibus commodissime adhibetur.

D E S C R I P T O R E S S O L I D A G I N I S.

Dioscorides lib. 2. dict. συμφύτον. Plinius lib. 27. cap. 6.

Galen. lib. 8. simpli. cap. 125. 126. Idem lib. 26. cap. 8.

Ad Paternianum, 153. Apuleius dict. Consolida.

Georgius Valla. dict. Συμφύτον. Ioannes Vigonius.

Simon Ianuensis. Autor Pandectarum.

Hermolaus Barbarus. Marcellus Vergilius.

Hieronymus nobilis Empiricus.

Diapensia.

Samickel.

corum T O M V S Primus.

De S A N I C V L A.

A

Rhapsodia Decima.

C N O M E N C L A T V R A E

Latinae, Diapensia, Sennicula, Sanicula.

Germanicae, *Sanickel*.

PLACITA SCRIPTORVM.

Sententia HERMOLAI BAR

BAR I, de Sanicula lib. 2. D I O

S C O R. dictione, Peplis.

SVNT APV D Græcos, qui Peplium pro Senna accipiunt: inter quos est Isacius. Ego diuersum puto genus: cum Senna siliquas, & in his semen ferat, Peplis non: transalpina herba, folio Vitis, aut Apij rubentibus. In fine sectionum, maculis quibusdam, furculis quoque rubris, ad radicem, quæ multis ei fibris subest, capitulis in summo frutice pusillis, subnigrisque. Huius succum uulneratis in potum commendant.

SENTENTIA PANDVLPHI COLLE

NVTII, de Sanicula, lib. defensionis Plin.

dictione Pentaphyllon.

Est Venetijs, in eo uico, quem Speciarium appellant, soplasiarj cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo, insignique sit, Aethiopis caput. In ea liber est herbarius, tanta arte ac diligentia pictus, ut natas paginis illis suas herbas, non effigiatas, credas. In ea pictam uidimus, ipsden. prorsus, quæ hic diximus, signis herbam, folijs quinque, quæ & ipsa quinque, ut pinximus, porrectiores angulos sinuatosque haberet: sed & fructus, quos fraga dicas: tum ad ipsam herbam, latinum nomen, Sanicula, Germanicum, *Sanickel*, scriptum est. Citanturque inibi de Sanicula hæc scribentes, in dinamidijs Galenus. Et petrus Hispanus, is qui postea Pontificatum gessit, & Ioannes uicesimus primus, nuncupatus est: eum de medicina librum scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur. Tum Ceruiensis episcopus quidam. Et laudensis Maphæus. Et Gilbertus anglicus, chirurgicus: Ea Sanicula Pentaphyllum ne sit, cur affirmem non habeo: cur negem, non uideo.

Ex uulgo Herbariorum sententia.

Diapensia græce, latine Ferraria maior, siue Consolida minor, siue Sanicula.

Nobilis Herbarius HIERONYMVS.

Sanicula latinis dicta, Ferraria maior, siue Consolida minor, herba palmæ altitudine, uel amplius paulo, uulneraria. Est & altera quædam species, agrestis, rariorque et minus perspecta herbarijs, solo Maio & florens, & apparēs, stoculis albis, usque lepidis admodum: indeque enim paulatim disperit, abditque sese.

h

C

I V D I C I V M N O S T R V M.

Plura de Sanicula apud probatos autores non lego, nec quæ sit dicta Græce, uel apud Dioscoridem, a quoq; comperi. Diuinati sumus ultro, citroq; multa, uerum cum uana sit ea diuinatio, quã non firmat certa alia qua scriptoris autoritas, nihil temere uoluimus pronunciare. Dñ potius malefaciant ignauis & male gratis prioris seculi herbarijs, qui in describendo tantopere illam posthabuerunt, uel nomen potius ipsius genuinũ, germanumq; , in barbarum cõmutauerunt. Interim uehementer probouulgi herbariorum sententiam, qui hanc minorem Solidaginem constituant. Dicimusq; id cum Galeno, facebant nomina & uerba, rem teneamus. De re itaq; & eius effectibus, cum iam multa experientia constet, græcam eius nomenclaturam, & quibus sub nominibus apud Dioscoridem & Plinium legatur, proinde an uera Pentaphyllon sit, uel potius eius species, ociosis, & nobis peritioribus, relinquimus.

T E M P E R A M E N T V M.

Compertũ est esse calidam & siccam, tenelloq; succo, eoq; purissimo.

I V V A M E N T A.

Omnia præstat, quæ Consolida.

Adñciunt Experimentatores & herbarij, tumores reprimere, illitum, decoctumue succum, tam in homine q̃ in pecudibus.

D Eius quoq; puluerẽ intritũ melle, & glycyrrhizæ succo, in ieiunio potum, interanea omnia phlegmiantia, & pituita obducta, repurgare.

Idem efficere illius decoctum cum melle rosaceo, & saccharo addito.

• Præcipuus est eius usus, in potionibus uulnerarijs, cum Solidagine & Peruinca.

C O L L E C T I O.

• Colligitur in mense Maio, & uel in puluerem teritur, uel in umbra siccat.

h 2

C

DE CONSOLIDA REGALI.

Rhapsodia Vndecima.

N O M E N C L A T V R A E

Latine, Consolida regalis.

Germanicæ, Kittersporen.

I V V A M E N T A.

ABSTERGUNT ruborem oculorum flores eius triti, atq[ue] in aqua rosacea macerati: adeoq[ue] tota ocularis herba est, quæ quibuscumq[ue] facile oculorum malis medicatur, & quæ uel conspecta etiam crebro sanet.

Ab studiosis in precio habetur, una cum Ruta. Siquidem credunt illi us crebro intuitu, nunq[ue] se ex oculis laboraturos. Quare in musæis suspendunt suis.

Aqua illius, uel decocto florum utuntur experimentatores, contra aëtram luem, ardores et æstus, tussim, tumores, uenena, uomitiones, & cholericam passionem, aduersus stranguriam, calculos, ischiada, & coxendicem. Item ad deijciendam aluum.

DEi quoq[ue] qui iam ex calore in syncopin decidit, si porrexeris Consolidæ regalis unc. i. aquæ rosacæ, Boraginis, & Buglossæ florum drach. iij. continuo refocillabitur.

T E M P E R A M E N T Y M.

Calidi & sicci temperamenti est.

TORMENTILLA.

A

B

Tormentill.

De TORMENTILLA, & uero Pentaphyllo,

• Rhapsodia Duodecima.

IN OMENCLATURAE

Græcæ, ἐπὶ πέντε φύλλον.

Latinae, Tormentilla, Bistorta.

Germanicae, Tormentill. Rotwurz. Blütwurz.

PLACITA SCRIPTORVM.

Sententia HERMOLAI BARBARI de Tormentilla

lib. 2. Dioscor. dictione, Sarxiphagon.

ALIJ TRITICI foliorum figuram Saxifragæ, alij marinæ
Bati similem dixere, alij Tormentillæ uulgo dictæ. Est autem, ut
uolunt, Tormentilla, Quinq̃ folio herbæ similis, nisi quod septem habet
fere folia, non quinq̃.

C

E O D E M L I B R O dictione, Pentaphyllon.

Hippocrates duo uidetur nouisse Quinq̃folia. Candidum, quod & herbaceum, & procerius est a terra. Nigrum, quod humilius. Et est quæ Tormentilla uulgo dicitur, Quinq̃folio simillima, nisi quod septem, nō quinq̃ folia habet. Potest a nobis Heptaphyllon uocari, hoc est, Septem folia, ex cuius radice pastillos theriacos, si Dñs placet, officinæ pro uiperarum carne subiiciunt, quoniam uiperæ modo, ut ipsi putant, nonnunquam uisitur.

S I M O N I A N V E N S I S de Tormentilla.

Tormentilla, Potentilla, Consolida rubea, species Heptaphyllon, similis Pentaphyllo, nisi quod habet septem folia, sicut illa quinq̃, radicem rubeam.

Sententia I O A N N I S M A N A R D I de Tormentilla

& Pentaphyllo, Epistolarum lib. 6. in Epistola
ad Franciscum Graballum.

Tormentilla
est uera Penta
phyllon secū-
dum Manar-
dum.

De Pentaphyllo ego libenter intelligerem, uulgarem ne hanc passim in uijs etiam stratis nascentē acciperitis. Ego non huius radicem accipendam puto, sed eius quam Tormentillam uocant, quam licet Septifoliam maiore ex parte in Italia uideamus, hic, hoc est, in Pannonia, sæpius uidi Quinq̃foliam.

Sententia Autoris P A N D E C T A R V M.

D Bistorta, uel Consolida rubea latine, uel Tormentilla, Arabice Bule-
ke. Est herba similis Pentaphyllo, nisi quod habet septem folia, utrinq̃ pilosa: & ideo uocatur Heptaphyllon. Cuius radix est rubea, et tortuosa, similis Galangæ, sed non habet acumen. Flos eius aurosus.

Sed notandum, quod est species Bistortæ, habens folia similia Lappa tho acuto, nisi quia color foliorum ex uno latere est cœlestis, & ex alio uiridis. Flos eius rubeus, & radix rubea: quæ ab aliquibus uocatur Bardana maior, et ab aliquibus Lappa minor. Virtus eius, in omnibus est sicut primæ speciei, sed remissiōr.

I V D I C I V M N O S T R V M.

Nihil habeo quod respondeam. Nisi, si non Heptaphyllon esset Tormentilla, facile me pertrahere sinerem in sententiā Barbari, ut crederem esse congenerem Pentaphyllo: tam quadrant enim in eam Theophrasti & Plinij descriptiōes, ut nullus pictor festiuus ac curiosius potuisset ac pingere. Pentaphyllon inquit Plinius cum effoditur, rubram habet radicē: hæc maturescens, nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero foliorū habet. Et ipsa herba incipit, & desinit cum Vite. Quæ ex Theophrasto Plinius mutuatus est. Siquidem torta est Tormētilla: dein rubea: nec mature prouenit, sed cum uites iam florēt. Vnde fortasse herbarij etiam, Bistortam uocauerunt. Et quia uulneraria quoq̃ est, Consolidæ quoq̃ nomen addiderunt. Quanc̃ quæ de folijs controuersia est, facile etiam elui potest, quod quibusdam in locis, non solū Heptaphyllon, uerum etiam

Pli. lib. 27. ca. 9

quinque folijs uisitur. Confirmant hoc iudicium nostrum multi etiam alij A
docti uiri, quibus cum contulimus.

I V V A M E N T A eius ex autore

P A N D E C T A R V M.

Habet uirtutem consolidandi, & confortandi conceptum.

Datur & contra diffuriam, cum succo Plantaginis.

Menstrua cohibet ex ea fomentum, cum aqua fluminis, uel pluuiali,
& puluere friato.

Idem operantur pulueris partes duæ, Spicæ una, si cum melle interan-
tur, & uentri in modum emplastri imponantur.

Ad conceptum iuuandum fit emplastrum ex puluere, & pulueribus
alijs, quæ matricem & ceterum corroborant.

Vulnera sanguinem sudantia stringit, & glutinat.

Cum albumine oui puluis mistus, & in tegula coctus, uomitum cho-
lericum refrænat.

Ex H I E R O N Y M O H E R B A R I O.

Aqua Tormentillæ, uel eius decoctum, omnibus facile uenenis resis-
tit. Vnde & ad præseruandum, & pellendam atram luem, tempore pe-
stifero datur.

Et hominum, & pecorum tumores potenter repellit.

Dysenterias, & omnes sanguinis fluxiones compescit.

Pota singulis diebus aqua unc. ij. pondere, uulnera sanat, absq; omni B
bus prorsus cataplasmatis.

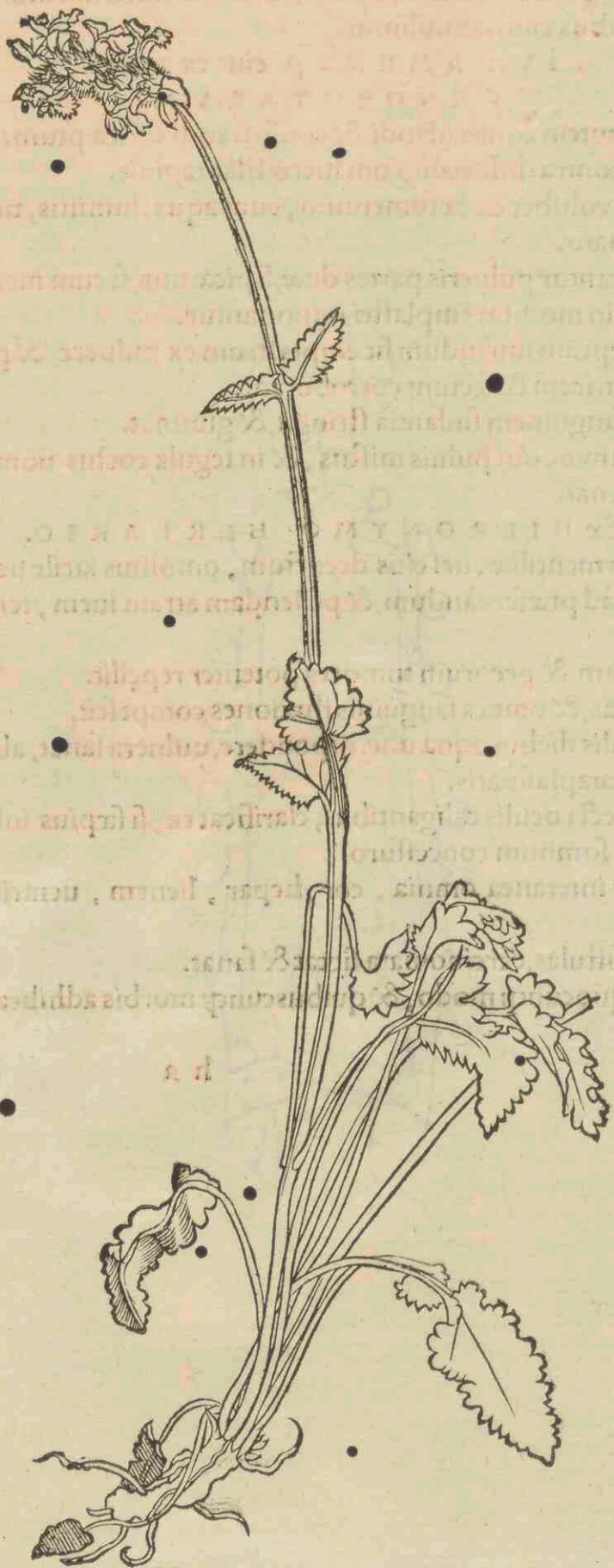
Eadem iniecta oculis caligantibus, clarificat ea, si sæpius inspergatur,
idq; noctu, in somnum concessuro.

Confortat interanea omnia, cor, hepar, lienem, uentriculum, &
cerebrum.

Cancros, fistulas, carcinomata siccant & sanat.

Breuius, quocunq; modo, & quibuscunq; morbis adhibeas, salubris
esse creditur.

h a

Betonien

De BETONICA, Rhapsodia Duodecima.

A

¶ Nomenclaturæ

Græcæ, *κίσσος*, *ψυχόρσοφος*, *θάλασσιον*.

Latinae, Vetonica. Betonica. Radix diuina. Chiron. Serratula.

Germanicae, *Betonienkraut*. *Bum Betonien*.

PLACITA AVTORVM, de herba Betonica.

Epigraphe DIOSCORIDIS Betonicae lib. 2.

VETONICA herba est, quadrangulum, tenuem, altitudine cubitali, & aliquando minorem caulem habens: folia longa, & mollia, Quernis similia, per ambitum incisuris diuisa, & odorata. Inter quæ maiora sunt, quæ ad radicem uiuunt. In summo caulium semen est, Saturei modo spicatum. Carpuntur folia eius, & siccantur: quorum frequentior usus est. Radices illi sunt graciles, quales Veratri, quæ pituitosas uomitiones cient, in dulci aqua potæ.

PICTURATIO BETONICAE EX PLINIO.

Vetones in Hispania inuenerunt eam, quæ Betonica dicitur in Galia, in Italia autem Serratula, a Græcis, *κίσσος*, aut *ψυχόρσοφος*, ante cunctas laudatissima.

De inuentoribus Betonicae.

Exit anguloso caule, cubitorum duum, a radice spargens folia fere Lapathi, serrata, semine purpureo.

REPREHENSIO PLINII

per Nicolaum Leonicenum.

Betonica a Romanis dictam, a Græcis Cestrum, pingit Plinius, folio Lapathi. Dioscorides autem, cui magis adstipulatur sensus, folio Quercus. Alteram uero Betonica, quæ alio nomine Britannica appellatur, folia Lapathi habere idem Dioscorides tradit: ut uerisimile sit, Plinium alteram pro altera pinxisse.

B
Lapsus Plinii in Betonica.

PLINII DEFENSIO P. COL

linutij contra Leonicenum.

Pari quoque impudentia fertur, cum errasse Plinium uerisimile sibi esse dicit in describenda Betonica, quod folio non quercus (ut Dioscorides) sed Lapathi similem Betonica pinxit. quod quæ ea pictura Britannicae herbae ex Dioscoridis sententia, magis conuenire uideretur. Sed mirum prorsus, ut indiligens accusator apparuit, homo alioquin haud indoctus, qui Plinii uerba, nec penset, nec referat. Betonica, inquit Plinius, Serratula a nostris uocatur, a radice spargens folia fere Lapathi serrata. Quis Lapathi ipsum, Betonica non agnoscens (nemo enim unus est, qui ambas non norit) non graphice descriptam a Plinio Betonica dicat: cum Serratulam uocari, & folia fere Lapathi, & serrata habere illam uideat, meliusque aliquanto quæ quercus similitudine a Dioscoride designatam: Cum folio quercus, non ipsa Betonica (a quercu prorsus dissimilis) sed Trixago magis, & Hierobotane describantur. Non ergo Lapathi folia simpliciter dixit Plinius, sed serrata adiecit, quod subtrahit, aut dissimulauit Nicolaus. Cum in Britannicae descriptione notissimæ herbae folia nigra, oblongaque, eodem libro dixisse satis esse putauerit: nec serrata adiecit: quoniam incisuris illis, quibus Betonica distincta non sint. Quid autem aut frigidius, aut iniurius dici potest, quod ideo errasse Plinium dicere, quia Dioscoridis uerba, similitudinesque in pingendis herbis non usurpauerit, sed signa alia, & quæ aptiora uidebantur, adhibuit.

ADMIRATIO HERMOLAI

BARBARI circa Betonicas.

Illud mirum quibusdam, quod Plinius Betonicae folia Rumici scribit

C similia, hoc Dioscorides Britannicæ adsignat: cum Betonicæ querna potius uisuntur. Nec illud minus licet mirari, quamobrem mentiones duas Betonica meruerit. Nisi quis duo quoque genera Betonicæ demonstrata nobis a Dioscoride contenderit: duas & Paulus Aegineta Betonicæ facies intelligit, effectu parili, ut prædiximus.

SENTENTIA APVLEI

de Betonica.

Supersticiosa
nimis Betoni-
cæ uis.

Betonicam, siue Britannicam, Græci Cestron, & Prioniten, idem Pyrinem, idem Alianthon, idem Psychotrophon. Item Thyarizon, Seropodion, & Pandiona appellauerunt, Prophetæ Hierathiorine. Romani Betonicam, nonnulli Serratam, & Ruszmarinam. Hæc herba nascitur in pratis, & montuosis locis, & opacis circa frutices. Animas hominum & corpora custodit, & nocturnas ambulationes a maleficijs, periculis, ab iustis etiam, & uisionibus metuendis tuetur ac defendit, & omni rei sancta est. Cestron uocatur, & Psychotrophon: siquidem frigidis reperitur in locis. Radicibus quidem tenuibus, & rubicundis, thyrso tenuiore, ultra cubitum quadrangulo, folijs Quercui similibus, boni odoris, semine in summitate thyrsi spicato, modo Thymbrae.

Hæc fere Apuleius, uel Antonius Musa, nam de autore addubitant, qui nuper Apuleio, ex Basiliensi editione, uolumen de laudibus Betonicæ appenderunt. Quanquam non abludit fere Dioscorides, in alterius Veronicæ descriptione: quod tamen caput omnes adulterinum, non thumque existimant.

CONFUTATIO descriptionis Apuleianæ, & capitis in DIOSCOR. DE Betonica, per MARCELLVM VERGILIUM.

Contra herba-
rum supersti-
tiones.

Britannicæ caput, in cunctis fere Græcorum codicibus, alterum Betonicæ caput supersticiose, & imprudenter est adiectum. In antiquissimis enim, quos habemus Dioscoridis Græcos & Latinos codices, nullibi legitur. Nec uerisimile est, post tractatam semel totam Veronicam, intercedente alio capite, de eadem iterum agendum huic scriptori fuisse. Accedit ijs, quod nihil in hoc scriptore maiestate eius indignius, nec cui minus credere oporteat, quam ubi supersticiosum aliquod, & ad religionem nostram pertinens, ab eo docetur. Poterunt legentes, quod dicimus, ex his, quæ alij interpretes reddiderunt, censere. Nobis non placuit, religionem naturæ miscere, & quæ tam longo interuallo distant a scriptore hoc, eadem facere. Vana hominum mortalitas, hæc primū infert: mox imprudentia, & salutis studium excipit, exceptaque per manus diu feruntur.

Εἰκόνη. Betonicæ ex SERAPIONE.

Kastara, id est, Betonica, est herba, quæ nascitur omni anno, habens uirgam subtilem, cuius longitudo est unius brachij, aut plus, & est quadrata: & habet folia longa, mollia, similia in figura sua folijs glandium, & in scissuris suis, habentia bonum odorem: & folia quæ sunt propius

qua terræ, sunt maiora folijs alijs: & in summitate uirgæ, est semen col- A
lectum in se, prope collectionem spicæ frumenti. Et assimilatur Satu-
reæ, quæ dicitur Thymbra, & habet radices sicut Helleborus. Folio-
rum usus est tantummodo.

TEMPERAMENTVM EIVS.

Calida est, & siccans in tertio, ut inquit Platearius. Et uirtus eius est,
uulnera mundificare, & incarnare.

VIRES EIVS, & Iuuamenta

EX DIOSCORIDE.

Folia Betonice exhiberi debent, ruptis, conuulsis, mulieribus uulvæ
malo opportunis, & ad laxandos uteri strangulatus, drachmæ unius pon-
dere, cum hydromelite.

Tres in uini sextario drachmæ, contra serpentium morsus ebibuntur.

Herba magna utilitate, illatis a serpente uulneribus illinitur.

Aduersus etiam uenena, drachma ex uino pota, conuenit.

Præsumpta ea, si uenenum hauriatur, nihil nocebit.

Vrinam ciet.

Aluum subducit.

Medetur comicialibus, & insanis, pota ex aqua, & iocineris, lienisque
uini drachmæ pondere in aceto mulso.

Concoctionem adiuuat, si quis ea fabæ magnitudine secundum coe-
nam, cum melle cocto deuorarit.

Modo consimili acide ructantibus propinatur.

Stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea
dilutum uino sorbeatur.

Datur sanguinem exscreantibus, tribus obolis, cum diluti uini, aut
lactis cyatho.

Ischiadicis, renum & uesicæ doloribus ex aqua.

Aquæ intercutem binis drachmis ex hydromelite.

Regio morbo laborantes recreat.

Menses pellit, drachmæ pondere cum uino pota.

Aluum purgant drachmæ. iij. potæ in hydromelitis decem cyathis.

Facit cum melle ad tabem, & purulentam exscreationem.

Folia sicca, tritaq; fictili uase reconduntur.

EX PLINIO.

Fit uinum ex Betonica, & acetum, stomacho & claritati oculorum.

Tantumq; gloriæ habet, ut domus in qua sata sit, tuta existimetur ab
piaculis omnibus.

Tanta uis inesse Betonicæ putatur, ut inclusæ circulo eius serpentes,
ipse sese interimant flagellando.

EX APVLEIO,

Fracturis CAPITVM sanandis.

Herba Betonica contusa, & super capitis ictum posita, uulnus mira ceo

C leritate conglutinat & sanat. Eoq̃ efficacius, si ter die refectam, hoc est, recentiore frequētius imposueris, donec sanescat. Eius potestas tantā fertur habere utilitatem, ut ossa quæ fracta consolidet, & ui sua extrahat.

O C V L O R V M doloribus medendis.

Betonicæ herbæ radices ex aqua ad tertias coquito, & ex ea aqua oculos foueto. Ipsam, aut eius folia certa supra frontem, & oculis imposito.

A D O C V L O R V M caligines.

Betonicæ drachmam unam, aquæ calidæ cyathos quatuor, ieiunus bibat: deducit ad inferiorem partem eum sanguinem, qui caliginem oculorum fecerat.

A D O C V L O S lachrymosos.

Betonica manducata, aciem oculorum clariorem facit. Item Betonica herbæ tritæ, paululum salis adijcito, digitis duobus, & pollice quantum tollere potueris, sublatam, formatam * tormidulam si naribus inserueris, idem efficies.

Alias, tormidulam.

A V R I V M doloribus succurendis.

Herbæ Betonice recentis folia, uel per se, aut in aqua madefacta, Deinde adiecta rosa liquida tepefacito, & in aures stillato, lanæq̃ spissato: mirre proficere creditur.

A d d o l o r e m D E N T I V M.

D Herbam Betonice ex uino ueteri & aceto ad tertias decoctam garagariza, dolorem dentium discutiet.

A D V O M I T V S, & suspiriosos.

Herbæ Betonice drachmam unam, & sumptis ex aqua tepida cyathis duobus, bibendum si dederis, iuuat. Idem suspiriosis prodesse creditur.

P H T H Y S I C I S, & eis qui purulentū egerunt curandis.

Betonicæ drachmas treis dato cū melle, & glutiat ieiunus, auxiliatur.

S P L E N I C V R A N D O.

Betonicæ drachmas tres dato manducare per triduum, uel in aqua frigida cyathos dabis bibere.

Betonicæ drachmas quatuor, aquæ calidæ cyathos quatuor da, ut bibat per triduum.

Herbam Betonice ex uino decoctam, & potui datam, lienosis prodesse experti affirmant.

Betonicæ drachmæ binæ ex mulso cyathis duobus, bibentē sanabit.

A D R E N E S.

Betonicæ drachmas treis ex uini ueteris cyathis tribus, piperis grana xxvj. contrita & calefacta, ieiunus bibat.

V E N T R I S D O L O R I medendo.

Herbæ Betonice drachmam unam in aqua calida cyathis duobus bibendam da. His autem dumtaxat hæc apta erit compositio, quibus non ex cruditate intestina torquebuntur.

A D V E N T R E M concitandum.

Betonicæ drachmas quatuor, hydromelitos, octo dies bibendum

dato, uentrem mouebit.

Ad L V M B O R V M dolorem.

Betonicae drachmas tres ex uini Amynei cyathis tribus, piperis grana xvij. contrita & calefacta ieiunus bibat, curabitur.

Betonica ex mulso potui data, febrienti ex aqua calida, lumborum dolores sanare creditur.

Ad C O L V M.

Herba Betonica, cum uino austero æque proficit.

Ad T Y S S I M.

Herbae Betonicae uncias duas ex melle accipiat per dies octo.

Ad typum Q V O T I D I A N A E.

Herbae Betonicae drachmas. ij. Arnoglossae unam ex aqua calida cyathis quatuor bibendum sub accessione ministra.

Ad typos T E R T I A N A E, atq; Q V A R T A N A E.

Herbae Betonicae drachmas treis, mellis attici unciam, aquae calidae cyathos tres in unum miscebis, & ante accessionem potui dabis, mire sanabitur.

Ad V E S I C A E dolorem.

Betonicae drachmas quatuor, apij radice scrupulos treis decoquito: radices uero apij in aquae sextario ad medium quum decoctae fuerint, tum demum Betonica admiscenda, potuiq; exhibenda: dolorem ita exterminant, ut postliminio redeat nuncq;.

Ad C A L C V L V M.

Betonicae drachmas treis ex aceto q; optimo, & mellis & aquae calidae cyathos octo bibere confert.

HYDROPICIS curandis, mulieribus item, quae

PARTV laborant, necnon & ijs qui

FEBRICITANT.

Betonicae drachma una ex aquae calidae cyatho uno pota, medetur.

Betonicae item drachmae duae, aquae calidae cyathis quatuor, si sine febre fuerit: si cum illa, ex uini cyathis duobus ministra, fert opem.

Ad P A R A L Y S I M.

Betonica trita et imposita, neruos etiam praecisos glutinare, & persanare creditur.

Contra H O R R O R E S.

Betonicae drachmae duae ex uino austero, cyathis duobus: item ex aquae calidae pari mensura, sub accessione bibere dato.

Pro mulierculis quibus loci frigore uexantur.

Betonicae drach. iij. ex aqua calida, totidē cyathis p triduū bibere dato.

Aduersus E B R I E T A T E M.

Betonica si prius sumatur, ebrietas uinum non comitatur.

M O R B O R E G I O curando.

Herbam Betonicā ex uino saepius sumptā, mire proficere didicimus.

C

CARBUNCULO sanando.

Betonica in aquę calidę cyathis duobus pota, carbunculo medetur.

His qui perfrictionibus laborant.

Betonica cum axungia trita, plagę imponatur, prodest utiq;.

● L A S S I S ex itinere.

Betonicę unciam ex uini cyathis tribus, triduo ex itinere lassus bibat.

Aegris F A S T I D I E N T I B V S C I B V M.

Betonicę drachmas geminas, ex aquę mulę cyathis tribus potui dato.

Vt facile quis D E C O Q V A T.

Betonicę drachmas treis, mellis decocti unciam sumito, mel quoad indurescat coquito ex aqua, calida cyathos duos potui dato. Pastillos quoq; ex eo facere conuenit, & calide deglutire.

A d S E R P E N T I V M morsum.

Betonicę drachmas treis ex uini cyathis tribus diluito, & potui dato. omnium quippe serpentium morsus sanat, Betonicam quoq; uini nigri cyathis tribus conterito, & uulneri inlinito.

V E N E N I S datis expellendis.

Betonicę drachmę tres statim potę, uenenum discutunt.

A d morsus rabidi C A N I S.

Betonica contrita & contusa, morsui imponitur.

● A d F I S T V L A S.

Ex Betonica contusa, & contrita turundulas facito, & pusillum salis in ferito, fistulam obligato, expurgat.

D

P O D A G R A E fugandę.

Betonicę radices, cū folijs, coctas ad tertias, in aqua potas, ipsam quoq; per se tritam, & applicatam, mire dolorem Podagrę lenire expti affirmant.

A d P V R G A T I O N E S.

Betonicę drachma purgationes hærentes in uino expellit.

E x I O A N N E V I G O N I O.

Betonica inter herbas, quę capiti conferunt, obtinet principatum.

Et folia eius imposita fronti, medentur dolori oculorum, & destillatio es retinent.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides, principio lib. 2.

Plinius, lib. 25. cap. 8.

Apuleius, lib. de laudibus Betonicę.

Galenus. 7. simplicium.

Serapion, cap. 322. & cap. 20.

Platearius, cap. 7. Betonica.

Hermolaus Barbarus, in Corollario.

● Marcellus Vergilius.

Oribasius, dictione, Betonica.

Aemilius Macer, dict. Betonica.

Ioannes Vigonius.

Pandulphus Collinutius

Nicolaus Leonicens.

NOMENCLATURA

- Teutonica, *Gulden Guntzel*/
Brimel/oder *Gross*
Guntzel.

S V P R A testati in Solida Folio. 78, d.
gine sumus, multas esse
Consolidarum species, ex quibus & præsens est, quam Mediam, uel Minorem Consolidam uocant, uulgo, *Gulden Guntzel*, teste *HIERONYMO* herbario, Qui & huius quoque triplicem differentiam facit. Et primæ quidem nomen indit germanum, *Brimel*, flore purpureo. Alteri, *Gulden Guntzel*, flore uieto, blaw. Et Tertiæ nomen Maiusculæ, teu **B**
tonice, *Gross Guntzel*, sine

floribus, figura Betæ, folijs paulo exilioribus. Quo uero nomine sit apud Dioscoridem alio ab Solidagine, ingenue fateor me ignorare.

VIRES EIVS, & Iuuamenta

Vt superiores Consolidæ, uulnera glutinat.

Sanguinis trombos, ex casu, uel contusionibus coactos in corpore, dissicit, & dissoluit.

Præsens remedium est alcole, & oris ulceribus serpentibus.

Decoctum eius, uel aqua tumoribus illita, dissipat tumores omnes.

Datur apoplecticis desperatis eius aqua, et ardore lingue laborantibus, si subinde ozymi seminis aliquot grana in eo macerentur.

Maiusculæ usus est ad intertrigines, ad ulcera penis, pudendorum, ad mariscas, & ad omnes tumores atque abscessus.

Sunt qui in dolore neruorum aqua eius se obliniunt, atque inde melius incipiunt habere.

Vidi qui colicis bibendam propinauerunt, & corrosione intestinorum laborantibus.

C

D

Herba paralytis. Himelschlüssel.

De HERBA PARALYSI.

Rhapsodia XV.

N O M E N C L A T V R A E

Latine, Herba paralytis, Margarita.

Germanicæ, S. Peters Schlüssel. Himelschlüssel. Schlüssel
blumen. Weiss Betonien.

MULTA SVBINDE apud autores de Paralyti herba uestigauimus, plurima cum herbarijs contulimus, uerum necdum quicq̃ comparimus, quod ad stomachũ fecerit nostrum. Nomen ignotũ ueteribus scriptoribus. Barbari tam inscite, tam inepte, confusaneq̃ omnia miscet, ut maius etiam negocium fecerint. Sic enim reliquit de ea Pandeſtarum rhapsodus. Herba Paralytis est, cuius folia florere incipiunt tempore hyemis, quæ se extendunt in terra, quasi alba & crispa; ut Alisfagus, florem album profert.

Pandeſtarius

B

Quibus quid sibi uelit, non intelligo. Nam aliam longe hodie nobis demonstrarunt herbarij, principio ueris subalbidam & sublucentem, floribus Betonicæ fere folijs erumpentem, cui tam similis est, ut nullum lac lacti sit similis: quod mihi suspicionem facit, Betonicæ quandam speciem esse, albam scilicet: tametsi refragante Hieronymo herbario. Verumtamen id coniectura esto, nulla dialectica dignitas. Plura apud probatos auctores non lego, nisi in Barbari Corollario. Qui in syluestri Cucumere de Paralyfi quadam herba sic meminit.

Alius quoque flos habetur, Bellis nomine, pratensis, & candidus, & quidamtenus rubeus, aduersus strumas efficax, ut Plinio uidetur. Sit autem Bellis idem qui & Bellius, siue Bellio, & ipse flos pratensis, quem Plinius quinquagenis quinis barbulis pastillicantibus coronatum scribit, animumaduertendum puto. Quamquam enim luteus uidetur a Plinio describi Bellio, uolumine primo & secundo, Bellis uero candidus, sexto et uigesimo, non tamen ita in omnibus Plinianis codicibus luteum eum esse legimus.

Hermolaus
Barbarus de
Paralyfi.

Antipater her-
ba Buphthal-
mus.
Cristophori
ana.
Oculus con-
sulis.
Herba Impia.

- C** Quidam luteum ei semen, non ipsum florem audiūt, & Paralyfin dictam uulgo interpretantur: qui & primus ueris flos, & Margarita cognominatur, et hyeme quoque tota nascit, ex Occidente, ut quidam existimant, in Italia conuectus. Quinquagenas tamen ei ternas, non quas barbula inuenio. Laudat ad Paralyfin, a qua & nomen. Itemque ad Podagras, & Ischiada. Paralyfi uocatae flore habet simile, paucioribus tamen barbulis. Flos, qui quoniam a longinquo conspicuus est, Paradelis uulgo dicitur: folio enim non admodum diuerso, nisi quod ferratum est huic, non Paralyfi. Sunt qui Buphthalmon, & Bouis oculum appellent. Nam qui Antipatrem uulgo dictum rentur eum esse, liquido fallunt: cum sit Antipater surculosus, & flore luteo, quasi Cunilaginis minore. Folia Rorismarini, latiora, minusque longa. Christophorianā, & oculum Consulis nonnulli uocant. Huius illa proprietas, quod flores post nascentes, altius tollunt, quam prius nati. De cuius rei argumento uideri posset aliquibus, hanc herbam esse, quam Plinius Impiam uocati tradit. Herba inquit Impia uocatur incaua, Roris marini aspectu, thyrsi modo uestita, & capitata: inde alij ramuli assurgunt, sua capitula gerentes. Ob id Impia appellauere, quoniam liberi supra parentem extollant. Alij potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, existimauere. Hanc inquit, inter duos lapides trita feruet, praecipue aduersus anginas succo.
- D** Nec tentati unquam eo morbo interiire. Sunt & qui in auium nidis inseri aliquid ex ea putent, iamque ita non strangulari pullos, auidius deuorantes. Hanc Plinius. Caeterum, quantum similitudo in ea proprietate sit, multa sunt inter utramque discrimina. Primum, quod Impia incaua est herba, Antipater non est. Alterum, quod trita non feruet. Tertium, quod nec capitula, nec thyrsos gerit, sed flores dumtaxat. Hanc Barbarus.

L O C V S.

Prouenit ultro in pratis uirentibus.

C O L L E C T I O.

Colligitur, partimque in alembico exstillatur, partim siccatur in umbra, in principio Maij.

V I R E S E I V S, & Iuuamenta
ex HIERONYMO herbario.

Eius decoctum, uel aqua illita capiti dolenti, dolorem reprimat.
Stomachum calefacit, & hepatis, & matricem.

Quamobrem conuenit et grauidis laborantibus, menstruaque prouocat.
Serpentium quoque morsus sanat, & uenenatorum omnium.

Tumores capitis sedat, & repercutit, lineo pano in eius aqua intincto, & subinde cataplasmata.

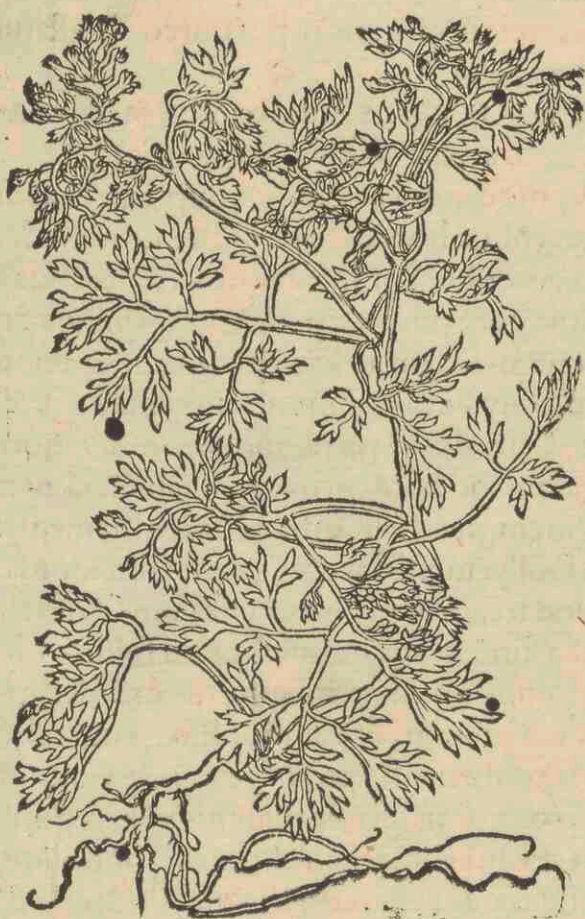
Macerantur flores eius in oleo oliuarum, et fit ex eis unguentum ad paralyfin, & nervos frigore, & humoribus resolutos.

Vitilignes exterit, & in facie & in reliquo corpusculo.

Humores parientes Ischiada resoluit, expellitque, & per urinam reducit.

Fumus terræ.

A

B

Daubentropff.

DE CAPNO, id est, Fumaria herba,
uel Fumo terræ.

INOMENCLATURÆ

Græcæ, καπνός κορυδάλιον κόριον κερυδάλιον ἄχριον καπνίτησ,
καρμαρίτησ καπνογόργιον χελιδόνιον μικρόν περιστέρειον κασθαρις.

Latinae, Herba Fumaria. Fumus terræ. Capnitis. Apium.

Germanicæ, Erdrauch. Daubentropff. Kagentörbelkrant.

PLACITA AVTORVM de Fumaria.

¶ Fumariæ herbæ descriptio ex DIOSCORIDE.

FRVTICOSA herbula est Fumaria, prætenera, Coriandri
similis, folijs candidioribus undiq; numerosis, cineracei coloris,
flore purpureo.

Eiusdem deliniatio ex PLINIO.

Capnus prima, quam Pedes gallinaceos uocant, nascens in parietibus,
& sepibus, ramis tenuissimis, sparsisq; flore purpureo, uiridis. Suc-
co caliginem discutit. Itaq; in medicamenta oculorum.

Capnus
duplex.

- C Similis & nomine & effectū est alia Capnos fruticosa, prætenera, folijs Coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis, & hordeaceis segetibus.

PARAPHRASIS HERMOLAI

Barbari de Herba Fumaria.

Pes Gallina-
ceus conge-
ner Fumariæ.
Cimbalaris
herba quæ.

- Capnos, siue Capnion, hoc est, Fumus, duplex. Alia hic descripta, nascens in hortis, & segetibus hordeaceis. Alia & nomine & effectū similis, quam pedes Gallinaceos uocant, in parietibus & sepibus genitam, ramis tenuissimis, sparsisq; flore purpureo, ut inquit Plinius: quam nonnulli modo Cimbalarē uulgo dictam, nescio q̄ recte interpretantur, folio Hederae prætenui: ut in Cotyledone cōmonuimus. Hanc autē Capnon, quæ nascitur in sepibus, Chelidoniā phragmitem uocare moris est Aetio, ad exinanitiones partiū in iocinore curuarū utilem dictā: ut puto, quoniam succo discutit caliginem, ut Chelidoniā: & ob id in medicamenta oculorum additur: ut in Collyrium Marciani, eam Chelidoniā Capnitida cognominantis. Quod si eadem probetur esse cum Cimbalaris, ut quidam coniiciunt, etiam illa similitudo confluet, quod folium Hederae habuerit, quale Chelidonio minori contigit. Propterea considerari cupio, nūquid non similis, sed eadem omnino sit Capnos hæc, cum Chelidonio minore. Multa certe paria comperio. Cæterum ex eo, q̄ Capnon Plinius a nostris Pedes gallinaceos uocari scribit, magnus plerisque inuasit error, existimantes Capnon a Dioscoride monstratum, non aliud genus esse, q̄ quæ uulgo Sanguinaria, & galli Crus dicitur. Pudenda & pœnitenda in scititia: nisi frons attrita multis esset. Quandoquidem ea quæ galli Crus uocatur, Gramini est tam similis, ut ab eo forte non admodum seiungi possit: nisi q̄ folio minore cernitur, & fibris potius q̄ radice nititur. Id autem quod in utroq; summo frutice Trifarin, gallinacei Pedis imitationem habet, candidius in hac, q̄ in Gramine conspicitur.

Vnde dicta est Fumaria, ex MARCEL. VERGILIO.

Fumariæ herbæ notissima res fumus, quondam nomen fecit: aut sane, quia tricliniorum parietibus, eorūq; cameris inducta, nigredine noceat, aut quia, ut Poëta cecinit, suspensam exploret, duretq; ad fabricam materiam, sed quoniam uis illi cōtra hominis oculos lachrymosa sit, qualis in fumo est. Ob quam causam Flaccus, lachrymosum in carmine suo fumum appellauit: & Aristophanis seruus, in scenam redisse se dicebat, fumo coactū, nec potuisse domi cū cæteris esse, ὅτι ἔδαινε τὰ βλέφαρά του, quod est, quoniam eroderet palpebras eius & oculos. Quod maximum a fumo huic parti tædium est: cui potens idem Fumariæ herbæ succus a fumo indicata in græcis fuit. Nec tantum Capnon æquali fumo appellatione eam uocauerunt, sed Capnitim etiam, id est, Fumariam dixerunt. Quemadmodum a similitudine Coriandrum: quæ uox in scriptore hoc multifariam creuit, alijs simpliciter Coriandrum, alijs agreste Coriandrum, alijs diminutiuā forma Coriandron uocantibus. Nasci hic

in segete hordeacea ait, Plinius tamen adiecit, & hortis: nec male: quoniam A
am frequentior in hortis, quam in segetibus inueniatur.

SERAPIONIS *ἰστρογασκῆ* de Fumaria.

Secchiterig, id est, Fumus terræ, est herba similis Pastinacæ agrestis: nisi quia est magis minuta, & amarior, & habet radicem, cuius color uergit ad albedinem.

Laus Fumariæ ex M E S V E.

Fumus terræ est ex medicinis benedictis, uerum exuberantia eius, & nimia copia, exemit eam e numero medicinarum preciosarum. Cum hoc enim quod aluum soluit, etiam uehementer confortat cætera membra. Nec est in ea aliquod nocuum appaerens. Est alia eius species, cuius flos est subalbidus, cinericeus: & alius, cuius color est pallens, uiolaceus.

E L E C T I O.

Melior est, quæ uiret, folijs teneris, planis, & uiolaceo flore. Crispior ignobilis est.

T E M P V S C O L L E C T I O N I S.

Colligenda est, a principio Veris herba, semen a fine.

T E M P E R A M E N T V M E I V S.

Calida & sicca est complexionis in secundo. Acuta simul & amarae qualitaris. Nec prorsus ab acrore abest. Subtiliat, & penetrare facit, aperit occlusa, & resoluit.

R E C T I F I C A T I O.

Nihil quidem habet noxi, uerum tamen exacuatione indiget, ut uehementius operetur. Censet igitur Mesue, in laxanda aluo, adijciendam illi aquam casei, mirabolanos, uel senas. Item passulas, & mel. Succus eius æquiparatur succo Absynthij. Et si repleantur ex succo eius uitra angustis orificijs, superinfuso oleo oliuæ, durat integro anno.

V I R E S & iuuamenta eius ex D I O S C O R I D E.

Huius succus claritatem facit oculis, de lachrymationemque: unde nomen traxit.

Illitus cum gummi, euulsas palpebras renasci prohibet.

Commanducata herba, biliosam urinam cit.

E X M E S V E.

Solutionem facit facilem, educitque choleram, & humores adustos.

Et uirtus eius extenditur ad uenas, & mundificat sanguinem.

Est medicina benedicta, iuxta omnem modum administrationis eius, agitudinibus, & infectionibus cholerae, & humorum adustorum: cuiusmodi sunt, lepra, scabies, & impetigo.

Salubris quoque est medicina opilationum omnium.

Confert stomacho, hepati, & intestinis.

Vsus eius etiam est in febribus cholericis, & opilatis.

D E D O S I, & ministracione eius.

Potio succi ipsius est, ab drachma 5, usque ad .ij. Et decoctionis eius

C ab unc. x. usq; ad. xv. & pulueris eius ab drachm. iij. usq; ad. v.

E X I O A N N E V I G O N I O.

Succus eius inspissatus succo Lapathi acuti, & modico oxymelis, unamquamq; morpheam curat.

Item decoctio Fumi terræ, maluarum, uiolarum, & Lapathi acuti, cum furfure hordei, & nepita, unamquamq; scabiem potentissime curat, & mundat.

E X A E T I O.

Vino subacta Fumaria, mixtaq; stomachum roborat: datoq; inquit Aetius, quantumcunq; febricitantibus.

E X P L A T E A R O.

Contra hydropisim, & præcipue contra leucophlegma, succus eius addito puluere Esulæ drachm. ij. cum aqua calida. Vel fiat syrupus ex succo Fumi terræ, apij, fœniculi decocti, puluere esulæ, addito saccharo.

Contra arteticam dentur drachmæ. ij. hermodactylorum, cum succo Fumiterræ.

Herba autem ipsa in uino cocta, & cataplasmata super locum podagricum, multum ualet.

Ad melancholiam, uel phlegma, & nauseam in ore stomachi, datur succus eius cum aqua calida, addito zuccharo.

D Nota, quod quidam in mane, quidam sero, quidam simpliciter, quidam cum adiuncto ministrant.

Vel per semper porrigitur cum aliquo uentositatem reprimente, & dissolvente: ut semine fœniculi, uel mastice. humores enim uentris dissipat, & exinde tormina sistit.

E X H I E R O N Y M O Herbario.

Fumariæ potio, medetur pesti, oris ulceribus, reprimat tumores illita, purgat menses, & pulchritudinem inducit.

A V T O R E S, & D E S C R I P T O R E S Fumariæ.

Dioscorides lib. 2.

Plinius lib. 25. cap. 13.

Hermolaus Barbarus in Corollaris.

Marcellus Vergilius.

Mesue, de simplicibus.

Serapion cap. 71.

Ioannes Vigonius.

Aetius de simplicibus.

Galenus. 6. simplicium cap. 95.

Platearius cap. 3.

Georgius Valla dictione, Capnon.

Stendelwurz.

Satyrion mas.

Knabentrant.

Cynoforchis.

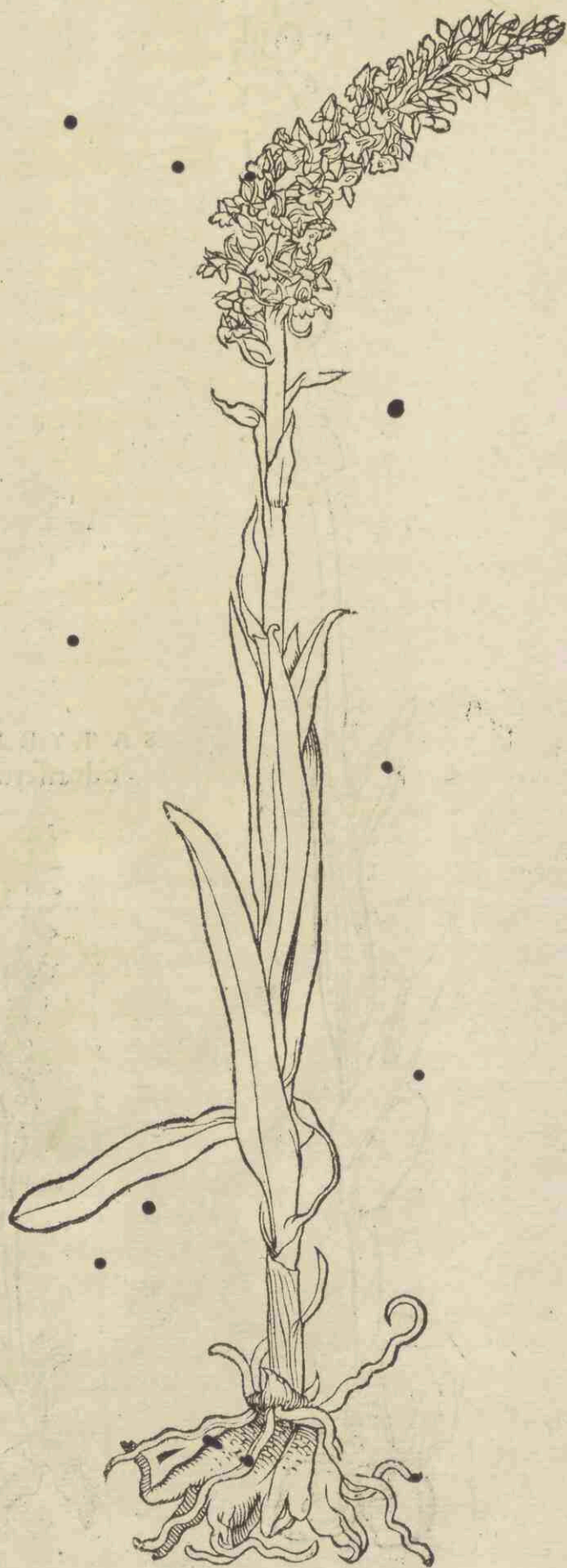
Ragwurtz.

SATYRION
odoriferum.

k

Satyrion foemina.

[Nomenclaturæ.

Græcæ, ὄρχις ὄρχις κυνός

Latinae, Satyrion, Leporium, Testiculus uulpis.

Germanicæ, Stendelwurz/ Krabenkraut/ Kreuzblü nen/
Kagwurz.

PLACITA AVTORVM, de Satyrio.

SENTENTIA THEOPHRASTI

de Satyrio lib. 9. cap. 19.

HUMANIS corporibus, ultra illa quæ sanitatem, morbos, mortemque spectant, alia quoque herbas afferre suis uiribus posse affirmant: ut puta generandi seminis facultatem, atque sterilitatem: ut quædam, ex eodem facere utrumque ualere: sicut qui Testiculus appellatus est. Cum enim gemini sint, alter magnus, alter aut paruus, magnum, efficacem ad coitum, datum e lacte caprino tradunt: minorem uero obesse ac inhibere. Habet aut folium Laseris, uerum leuius, atque minus, caulem simillimum spinæ, quam pirum uocant. Mirum ergo, ut dictum est, ab una, eademque natura, diuersitatem tantam uirium proficisci.

Sententia DIOSCORIDIS lib. 3. de Satyrijs.

De primo SATYRIO quod κυνός ὄρχις dicitur, id est, Testiculus canis.

Testiculus canis, quem Græci Orchin, aut Cynosorchin appellant, folijs circa caulem mollibus. Oleæ similibus, in terra stratis, longioribus, angustis, leuibus, caule dodantrali, floribus purpureis, radice bulbosa, oblonga, Oliuæ modo angusta, duplici ordine: superiore, quæ plenior est: inferiore, quæ mollior ac rugosior.

Explicatio HERMOLAI BARBARI.

B

Cynosorchis inueniri solet fere in uineis, folijs ternis, paruis, semipedalibus, radice ad formam testium hominis, alternis annis intumescere ac residente, atque hic mas est: & foemina eiusdem nominis: quæ distinguuntur internodijs, et ramosiore frutice, radice fascini. Nascitur fere iuxta mare, & Satyrion uocatur, minus proprie. Aliud enim genus est, quod proprie Satyrium uocatur.

De altero SATYRIO DIOSCOR.

Testiculus quæ alio nomine Serapias, Andrea autore, uocat, quoniam inter pauca radix utilis sit, folijs est Porri latioribus, oblonga, pinguibus, ex alarum sinu inflexis, caule palmeo, floribus pene purpureis, radice testiculis simili.

De Tertio SATYRIO.

Tertium Satyrion trifolium, quod tria fert folia, ad terram infracta, Rumi, aut Lilio similia, minora tamen, ac rubea: caulem cubitalem, nudum, flore Lilij effigie, candidum: radicem bulbosam, mali magnitudine, fuluam intus ut ouum, candidam, gustanti dulcem, & ori non ingratam.

De Quarto SATYRIO Erythronio.

Satyrion Erythronion, alij Erithranicon, alij Melion aqueum, alij Eu

C taticon, alijs Priapicum, aut Satyricon, aliqui Satyri Testiculum appellant. Latini Molorticulum Veneris, semine lini, maiore, duro, leui, splendente, quod fertur non secus atq; Scincus libidinem excitare. Cortice radicis gracili, ruffo. Intus autem album includitur, sapore dulci, non ingrato ori. In montosis & apricis nascitur.

B A R B A R V S de Quarto hoc **S A T Y R I O** in Corollario.

Satyrion hoc notum pastoribus: quoniam arietibus & hyrcis segnioribus in potu dat, & in Sarmatia equis, ob assiduū laborē pigrioribus in coitu: quod uitium Prosedamū uocant. In totum quidem Græci concitationem hanc uolētes significare, Satyrion, & Satyrismōn, et Satyriasin appellant. Ideo & Aristolochiæ genus unū, quod Polyrhizon cognominant, Satyrion ex facto uocari censeo. Herbam quoq; illam Satyrion Indicam appellauerim, Theophrasto allatam ex India, cuius contactu libidinem durare septuagesimo coitu meminerit, nec speciem eius, aut nomen aliud reddiderit. Habent hodieq; Syri herbā simili effectu, Bucheidemq; nominant, et Indicam Satyrion: fortasse cum ea, cuius mentionem Theophrastum fecisse diximus, eandem, radice candida & dura, commendatiorē, quo crassior & rugosior, & albior, podagris utili.

A P V L E I V S de Satyrio.

D Græcis dicitur Satyrion, alijs Cynosorchis, alijs Eutaceon, Eraten, Panion, Serapion, alijs Orchis. Aegyptij Menem, Galli Vram, Itali Priapistum, alijs Torminalem, alijs Testiculum leporinum nominant. Nascitur in montibus, locis solidis & cultis, in pratis item, & locis maritimis. Legit eam mense Iulio.

Sententia **P L I N I I** de Satyris lib. 25. cap. 8.

Comitatricem uim habet Satyrion. Duo eius genera. Vna longioribus folijs q̃ Oleæ, caule quatuor digitorū, flore purpureo, radice gemina, ad formā hominis testis, alternis annis intumescēte, ac residente. Altera Satyrion Orchis cognominat, & fœmina esse creditur: distinguitur internodijs, & ramosiore frutice, radice fascinis utili. Nascitur fere iuxta mare.

Græci Satyrion folijs Lilij rubri minoribus, & tribus, non amplius e terra exeuntibus tradūt: caule leui, cubitali, nudo, radice gemina. Cuius inferior pars & maior mares gignat, inferior fœminas. Est et aliud genus Satyrion, Erythroneon appellant, semine uiticis maiore, leui, duræ radicis, cortice rubro, intus album includit, sapore subdulci. Fertur in montosis inueniri.

Sententia **S E R A P I O N I S** de Satyrio cap. 90. &

91. cap. Chasialchel.

Satyrii duo sunt gēa. Vnū habet radicē seu testiculos albos, et uocatur Chasialchel. Primū genus Satyriōis uocat Testiculus canis, & græce Cynosorchis: & est planta, quæ habet folia extensa super terram, & prope ipsam, & ortus est ex radice unius stipitis: & folia eius sunt similia folijs Oliuæ: nisi quia sunt subtiliora eis, & longiora, super terrā extensa: et longiora.

gitudo eius est fere in lōgitudine unius palmi, & florē habet coloris purpurei. Radix eius est similis radici Bulbi, nisi quia est tendens ad longitudinem & subtilitatē. Et est duplex, sicut sunt duę Oliuę in figura. Vna inferius, alia superius: una plena, & alia uacua & rugosa. Et comeditur radix eius elixata sicut Bulbus: & istud est Satyrion quo cōmupiter utunt. Secundū uero genus Satyrionis habet quoq; duas species: una est, quę uocatur Arabice Chasiaalhabel, id est, Testiculus uulpis: & nominat hęc in Græco Trifolium: quia plurimū quod de eo nascitur, est habēs tria folia declinantia uersus terram: & simulantur folijs Acetosę maioris, aut folijs Lili, nisi quod sunt minora eis: & in testiculo suo est rubedo declinans rubedini sanguinis. Et habet stipitē subtilem, longitudine unius brachij. Et habet florem similem floribus Lili albi in figura. Et radix eius similatur cepę Bulbi in figura. Et est in magnitudine mali, exterius rubei coloris, interius albi sicut ouum: & quod de ipsa administratur, est radix.

A

Genera Satyrionis.

AUTORIS PANDECTARVM.

Sciendum, quod est alia species Satyrionis, quę uocat herba Basilica gręce, arabice, Digiti citrini, uel Bucheidem, Latine uero, Palma Christi, cuius folia sunt folia primę speciei Satyrionis, sed graciliora, cum nigris punctis. Radix eius brancę manus, uel palmę manus habet similitudinē, floris crocei. Cum uino uel aqua tritum, crocatum efficitur.

Satyrion femina.

TEMPERAMENTVM EIVS.

Humidum est & calidum temperamento in primo: ideo etiam gustantibus apparet dulce. Redundantem ac sufflantem humiditatem obtinet. Vnde propter suam inflationem libidinem citat.

VIREs ac iuuamenta primi, ex DIOSCORIDE.

Maiorem radicē si edant uiri, mares generare dicuntur: si minorem fœmina, alterum sexum.

B

Addunt in Thessalia mollē mulieres in lacte caprino bibere, ad stimulandos coitus: aridam uero, ad inhibendos, & alterū alteriq; poru resolui.

Eius quę uocatur Cynosorchis.

SECVNDI

Illita tumores discutit. Vlcera purgat, & serpere eadem non patitur. Abolet fistulas. Et illitu inflammationes lenit. Aridę radices nomas inhibent, sanantq; poris putredines, & ulcera Ca

cœthe. Aluum sistunt, e uino potæ. De hac, eadem quę de Testiculo canis producuntur.

TERTII.

Eam in uino nigro, austero, bibere conuenit, contra opisthotomum. Utendum ea dum concumbendi incessit cupiditas.

QVARTI.

Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur radix stimulat: eoq; magis, si bibatur uino.

C

EX PLINIO.

Arietibus & hyrcis segnioribus in potu datur a Sarmatis.

Equis in potu datur, ob assiduum laborem pigrioribus ad coitū: uini eius restinguit aqua munda, aut lactuca sumpta.

EX ORIBASIO.

Radices trita, cicatrices nigras tollunt.

EX APVLEIO.

Ulcerebus difficilibus, herbae Priapisti radices tutas impone, & reputat, & cicatrices claudet.

Herbae Priapisti succo oculos inunges, & lippitudines, & dolores tollit sine mora.

Si quis mulierem subagitare non poterit, herbae Priapisti radicem, id est, testiculum dextrum, quia maior est, & piperis albi grana. 27. mellis unc. iij. in uino optimo dissoluat, & de hoc medicamine pondo scrupulorum. 9. per triduum sumat.

EX IOANNE VIGONIO.

Vinum decoctionis eius, uel radix in gallinarum brodio decocta, libidinem plurimum excitat.

EX AGGREGATORE Herbario.

Mulieres Italiae, radicem tritam ministrant cum lacte caprino, ad excitandam libidinem. Resoluit apostemata inflata.

Cum melle osaceo mundificat uulnera.

Curat Erysipelam, quae est defoedatio cutis uitio cholericis sanguinis.

D Et in ipsa est parum stipticitatis, ideo retinet uentrem, potū Satyrion.

Quod habet flores purpureos, cum sale aperit haemorrhoides.

Et quando administratur sicca, prohibet dilatationem ulcerum, & abscindit putredinem. Ulcera oris sanat.

EX HIERONYMO nobili Empirico.

Decoctum, uel aqua Satyrionis masculi, confortat stomachum potum pondere unc. 15. Et Ictericam profligat, & urinam cit.

Sanat omnia et externa, & interanea uulnera, potum pondere unc. 15.

DESCRIPTORES Satyrion.

D Dioscorides lib. 3.

Plinius lib. 25. cap. 8.

Theophrastus lib. 9. cap. 19.

Hermolaus Barbarus in Corollarijs.

Serapion cap. 90. & 91.

Apuleius, capite. 15.

Autor Pandectarum.

Georgius Valla, dictione Satyrion.

Galenus lib. 8. cap. 28. & 29.

Aggregator.

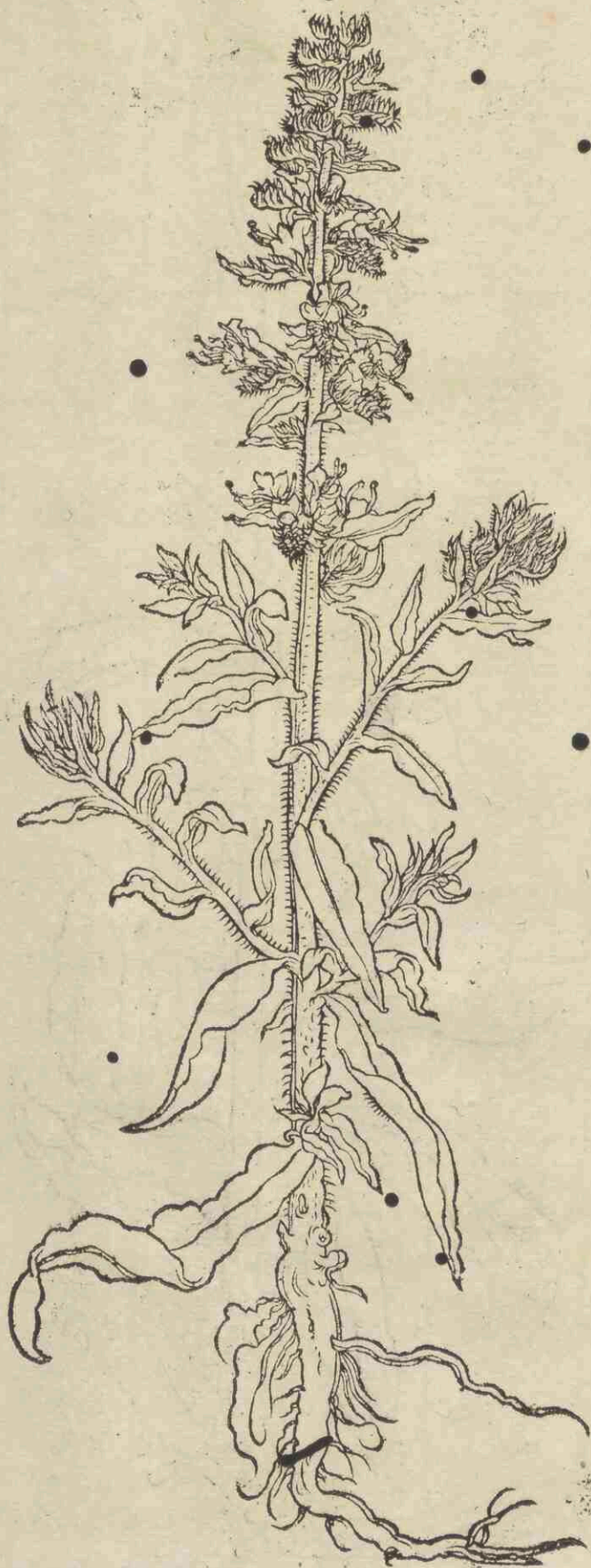
Hieronymus herbarius.

Ad Paternianum cap. 220.

Oribasius lib. 3.

Ioan. Vigonius dictione Satyrion.

Buglossa sylvestris.

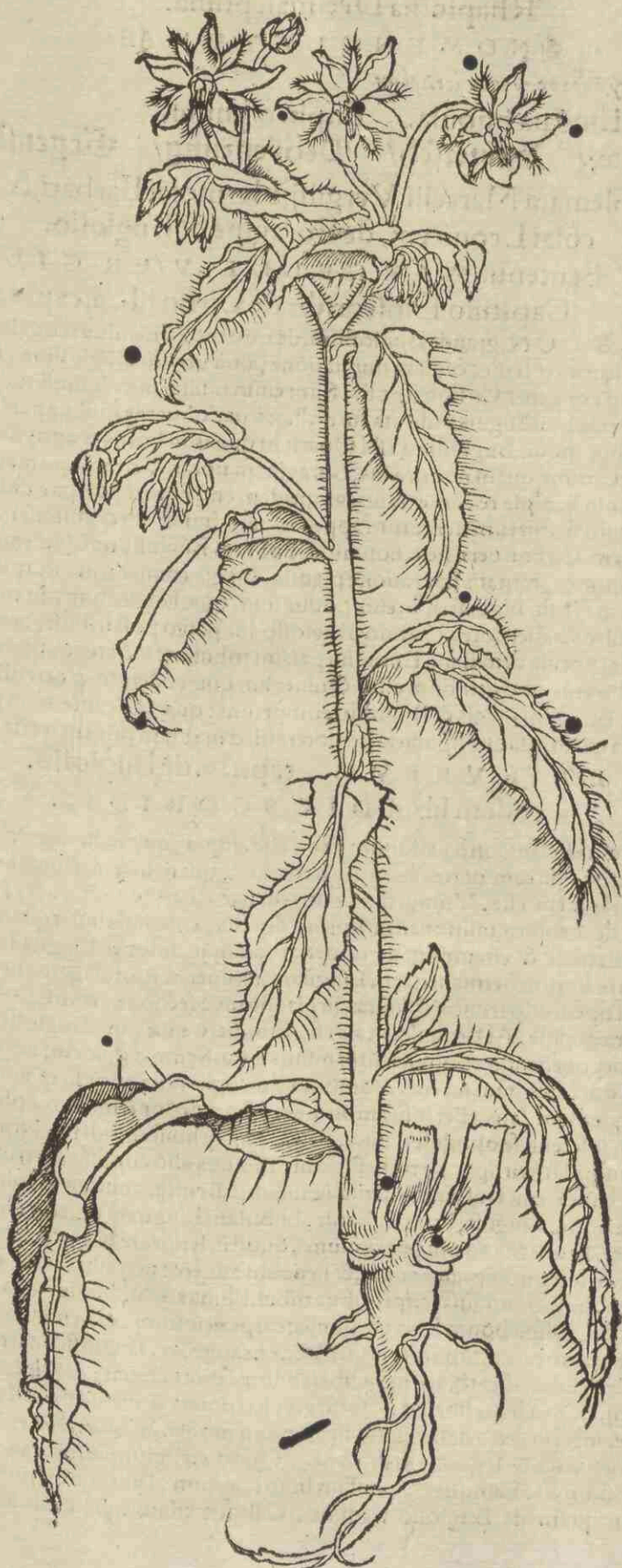
Wylde Ochsenzunge.

k 2

Ochsenzunge.

Borago.

Burrkresse.

C

DE BORAGINE, ET BUGLOSSO,
Rhapsodia Decimaseptima.

NOMENCLATURA

Græcæ, Βόγλωσος, γονοσ αιλόρσ

Latinæ, Lingua bubula. Euphrosynum.

Germanicæ, Burretsch/ Ochsenzung/ Gegenstrassz.

Problemata Marcelli Vergilij, Hermolai Barbari, & Nicolai Leonici, de Boragine & Buglossio.

Sententia MARCELLI VERGILII in

Capitulo Dioscoridis de Cirso lib. 2. cap. 120.

Buglosson & Cirson figura fere non differunt.
Cirson est Borago.
Permutatio nominum in Boragine & Buglossio.

CIRSION, grande Buglossum, de quo mox dicendum erit, aliqui uocauerunt, non leui inter hanc, & illam dubitatione, utra uerum Buglossum, & quænam Buglossio congener Cirson hæc sit. Sunt enim multæ inter se similitudinis Cirson, & Buglossum: licet illa boui linguis indicata fuerit, hæc a uaricibus; de quibus paulo ante diximus: notumque omnibus modo Buglossum est. Quæ si sit qualis in hortis & agris foditur, necessario relinquitur esse Cirson, quam nostra ætas, Boraginem uocat. Verum, quemadmodum Nicolaus Leonicienus in hac ipsa re commentatus iam pridem est, non importune dubitauerit aliquis, commutatas inuicem duarum herbarum appellationes fuisse: esseque antiquam Buglossum nostram Boraginem, Cirson uero hoc, nouam, & nostram Buglossum. Quæ enim huic & illi notæ, uitresque tribuuntur, mutatis hac ratione plantis, magis conuenient. Purpurea enim florum catumina, quæ in Cirso hic describit, eius potius sunt, quæ Buglossum nunc dicitur, quæ Boraginis, quæ cæruleos habet flores. Quodque Buglossio hic paulo post tribuit, læticiam & hilaritatem facere in uini pocula demissam, Boragini passim tribuitur: iactatque quotidie gens nostra hilaritatem, multo eius cibo utendum esse. Quinetiam quæ eodem loco describuntur folia aspera & nigriora, Boragini magis quæ Buglossio competunt: quæ albicante folio penitus est. Sunt præter hæc alia etiam, quibus significari id poterat: sed in re iam pridem tractata, satis hæc sunt.

D

ET RVRSVM cap. 129. de Buglossio.

eodem lib. 2. DIOSCORIDIS.

Vulgata Buglossus, est Borago.
M. Cato.

Polliciti sumus in Buglossio, addituros nos esse aliqua, quæ nullo modo alia sunt, quæ propensiores continue in eam partem fieri, ut credamus, quam ueteres Buglosson dixerunt, nostræ ætatis Boraginem esse. Viumurque ad eam rem hac etiam coniectura: quæ M. Cato. 40. capite operis sui de re rustica, institutionem arborum docens, cum insitisset quatenus, & quomodo surculos inseruisse & circumligasse oporteat, addidit. Insuper Lingua bubula obtegitur si pluuiat, ne aqua in librum permanet: eam Linguam, insuper librum alligato, ne cadat, &c. Verisimileque est, in operiendo truncæ & insitæ stirpis rotunda sectione, rotundior potius quæ longiore folio uti præcepisse. At Boraginis tale est. Eius uero quæ nunc Buglossus habetur, longa folia sunt: ideoque operiendæ rotundæ stirpi minus apta. Scimus quidem, non posse, nec debere rem certam docentes, tam incertis & ambiguis uestigijs niti: potuisseque antiquos insitiores illa etiam uti: quoniam satis esset insiram stirpem quocunque operimento a pluuiâ defendere: & quod primum inferenti se obtulisset, luto, palea, alijsque huiusmodi uti. Non tamen negligentium, qualecunque id fuerit, ignotæ rei uestigium. Nec nos alio consilio id rerulimus, quæ ut haberent legentes, hanc etiam eruscandæ ueritatis ansam: scirentque, antiquæ Buglossi, quam Cato, omnesque alij a bouum Linguis, quas imitatur, bubulam Linguam dixerunt, hunc etiam fuisse in rustica re usum. In urbana autem præcipuum, quod in scriptore hoc postremum est, deiecta in uinum Buglossi folia, uoluptates animi, & læticiam augere: neque ultra hunc usum Buglossio aliud multifaciendum ab antiquis scriptoribus tribui. Plinius. 25. uolumine, cap. 8. sic. de ea egit. Iungitur huic Buglossos bouum Linguae similis: cui præcipuum, quæ in uinum deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur Euphrosynon. Mox. 26. capite. 12. Buglossio inarescente, si quis medullam e caule eximat: dicatque ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei septem folia. Paulus accensionem, adiunt a febre liberari. Quod amuleti potius quæ medicinæ rationem habet. Paulus itidem Aegineta in sexto de Buglossio hæc tantum monet. Βόγλωσσον ὅταν τε καὶ θερμόν ἐστι τῷ κρῆματι ὅθεν τοῖς οἶνοις ἐμβαλλόμενον ἐν φροσύνῃ ποιεῖν λήγεται. Quod est. Humidum, calidumque temperamento Buglossum est. Eamque ob causam uino iniectum, læticiam animi facere dicitur. Nec ultra hæc quicquam de Buglossio tradidit. Galenus etiam nihil dictis ab alijs aliud addi-

Præcipua uis Buglossi.
Plinius.

Paulus Aegineta.

Galenus.

dit, quod tussibus & faucium asperitatibus utilem esse. Nullusque non ex antiquis, læticiæ & uolup-
tatis spem in Buglosi usu legentibus proponit: quod in Boragine nunc passim fertur. Veri-
simileque est, quasi per manus traditam, seu opinionem, seu famam ad nos peruenisse, & adhuc
seruari. Non utimur ad hanc rem populari omnino sensu, & iudicio plebis: non tamen negli-
gimus penitus. Quodque nos magis urget, Cirsij historia est, in qua flores ἀροπόρφυροι, id est, in
summo purpurei describuntur: qui color proprius floris eius est quam Buglossum nunc pas-
sim uocant. Vrgent longiora folia, quæ in Boragine decurtatæ rotunditatibus sunt. At dicet ali-
quis: boum Linguis similior nostræ ætatis Buglossus quæ Borago est. Non negamus id. Verum-
tamen illud etiam monemus, nescire modo nos quæ fuerit antiquis Græcis comparationis
huius ratio: & quid nam boum Linguae illi comparauerint: uerbi causa, asperitatem, latitu-
dinem, colorem, longitudinemue. Pro nostræ ætatis Buglossu longitudo præcipue & color
est: pro Boragine contra tam multa hæcenus numerata indicia, quæ diligentius cæteri etiam
excitant. Nos enim pro deprehendendo ueritate, cogitanda alijs hæc tantum proponimus.
Nec laboramus pro re (cunctis enim nota est) sed pro medicæ materiæ antiquis nominibus
& historia: quæ a posterioribus græcis toto hoc capite male habita est. Credimusque nos, ex
obseruatis hæcenus, non esse Dioscoridis quæ a principio capituli longius leguntur, usque ad,
Verbasco similia habet folia, &c. Quæcunque enim a Serapione, antiqua scriptoris huius inter-
pretatione, & aliquot græcis Buglossu huic tribuuntur, nulla alia sunt, quæ Verbasco similia ha-
bere folia. Folio in terram deciduo esse: eodemque aspero, & nigriore, boum Linguae similis idque
in uinum coniectum, læticiam augere credi. Cætera nulla in antiquioribus græcorum codici-
bus & latinis scriptoribus sunt. Et Plinius, quæ nunc in scriptore hoc leguntur, dandam esse sci-
licet Buglossum hanc quæ tres caules protulerit, ad tertianas: quæ uero quatuor, ad quartanas,
non Buglossu, sed Cynoglossu tribuit. Verba eius sunt libr. 25. capite. s. Iungitur & Cynoglos-
sos caninas imitans linguas: aiuntque, quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potam ex
aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Accedit his etiam carpenti Buglos-
sum hanc Iulio mense præceptum: quem hic scriptor Romana uoce ἰούλιον uocat: quod in græ-
cis antiquis scriptoribus nunquam, aut raro inuenitur. Dico autem antiquos, nondum penitus oblite-
rata græcorum re: quoniam post Cæsares Romanos, latinis mensura appellationibus potius, quæ
græcis, suadente id fortuna eius gentis & maiestate, usi omnes sunt. Quodque coniunctum huic est,
non consueuisse Dioscori, temporum notas ex mensibus accipere, sed ex anni tempestatibus: uer-
bi causa, solstitijs, uere, autumno, hyemeque, & æstate. Scimus medicinæ hæc nihil, aut parum
conferre. Sed nos herbariam tractamus: conamurque in hoc scriptore, minus corrupta saltem lati-
nis eam reddere: quoniam integram, in tanta posteriorum incuria & imperitia impossibile est. Effu-
gerat pene nos quod ad Buglossum & Boraginem, earumque notas adhuc pertinet. Id huiuscemo-
di est. Cirsij Buglossu hic similia esse folia dixit, mediocriter hirsuta, longioraque, & albescentia,
in extremitatibus aculeata: Buglossi autem φύλλον χαμαιπετίς, τραχύτερον καὶ μελάντερον, quod est,
folium in terram deciduum, asperumque, & nigrius. Conferatur nunc cum naturæ exemplaribus
utriusque historia, carptasque ex horto Buglossum & Boraginem diligentius contemplemur. Mihi
sane prior illa Cirsij historia nostræ ætatis Buglossu respondere, posterior autem Boragini un-
dique uidetur. Sunt enim Buglosi folia longiora quæ Boraginis. Albicant illa, hæc contra nigri-
cant. Illa surgunt, & per se stant in altum nitentia: Boraginis in terra iacent. Estque illi proprium
quod hic ait χαμαιπετίς, id est, humi stratum folium.

A

Obiectio
tacita.

Plinius.

B

Aliud discrimen Boragi-
nis, & Bu-
glossi.
Opinio Ver-
gilij in ea Con-
trouersia.

IUDICIUM NICOLAI Leonici de Bug- glossu, & Boragine lib. de erroribus Medicorum.

De Buglossa autem, de qua quæris, an ea qua pro Buglossa utimur, sit uera Buglossa, si tibi quod
sentio, respondero, uereor ne sicuti tu admodum docte dubitasti, ita ego omnium proterue uidear
uniuersam nostri temporis medicinam euertere. Nam si probare contendero, Buglossam, quam
medici iuniores ad usum medicinæ adhibent, non esse ueram Buglossam, cur etiam inquiet ali-
quis, Lactucæ, qua uescimur, ueram esse Lactucam non inficiaris: Non ita tamen sumus anima-
ti, absit enim a nobis tanta temeritas, ut omnia iuniorum medicorum placita uelimus demoliri:
sed sicuti multa eorum probanda censemur, ita plura sunt in quibus auctores ueteres magis se-
quendos iudicamus, atque in illis præsertim, in quibus iidem medici iuniores inuicem uidentur
dissentire. De Boragine Simon Genuensis in litera B, ita scribit. Borago herba nota, cibo apta,
& medicinæ, & flos, & folia, & semen: Buglossu dicitur species eius syluestris: Non reperi-
torem aliquem autenticum, facientem capitulum de utraque: si scribit de una, non scribit de
alia. Hæc ille. Pandectarius autem aliter sentit. Nam undecimo capite scribit alterum de Bora-
gine, in quo allegat Dioscoridem; alterum de Buglossa, in quo citat Serapionem ex eiusdem Dio-

Modestia, &
iudicium Leo-
niceni.

Simon Genu-
ensis de Bo-
ragine.
Pandectarius.

C
 Bartholomeus de Montagnana in consilijs.
 De Buglossa plura creduntur, quod sit.
 Pugnatia Neuroticorum in Boragine & Buglossa.
 Duæ herbæ Linguae bovis similes.

Explanatio Dioscoridæ.

Pandectarius notatur.

Error Montagnanæ.
 Ignauia Simonis.

scoridis autoritate de Buglossa loquentem. Montagnana uero in quodam consilio scribit hæc uerba. Borago autem non placet, quia planta multum uentosabilis, & uentositiua: quod ostenditur propter multitudinem eructationum quas efficit. Et licet ponatur temperata, quia est species Buglossæ, quæ temperata est, de ea tamen parum ab autoribus scribitur, & plura de ea creduntur, quæ ratione & autoritate uerificari possint. Auicenna tamen de ea nihil dixit. Vide quanta sit istorum autorum discordia. Alter dicit, nullum autorem de utraque, scilicet de Boragine, & de Buglossa loqui: alter super ambabus herbis citat Dioscoridem: alter facit Buglossam speciem Boraginis syluestris: alter Boraginem Buglossæ tanquam generi subijcit. Auicenna quoque secundo canone, capite de Lingua bovis, notat sui temporis medicos, qui non uera Buglossa uterentur, sed alia quæ non habet easdem utilitates. Quare in tanta medicorum, tum latinorum, tum etiam Arabum de herba Buglossa controuersia, quid mihi uideatur, aperiā. Primum illud pro confesso habetur, Buglossam græco interpretamento Linguae bovis assimilari. Duæ autem sunt herbæ Linguae bubulæ, atque ideo etiam inuicem similes: altera a nobis Lingua bovis, altera Borago nominata. Sed duæ quoque herbæ itidem Linguae bubulæ similes celebrantur græcis nominibus apud Græcos, altera Buglossum, altera Crision ab eisdem græcis nuncupata: adeo, ut minime dubitem, duas illas herbæ, quarum alteram Linguam bubulam, alteram Boraginem sermone nostro uocamus, ad duo capita apud Dioscoridem debere referri: quorum alterum est de Buglossa, alterum de Crisio. Nam & hoc propter magnam quam habet cum Buglossa similitudinem, Buglossum magnum pariter a Græcis appellatur. Verum diligentius consideranti bus, descriptio Buglossi apud Dioscoridem plus Boragini conuenit: descriptio autem Crisii, siue Buglossi magni plus alteri quadrat, quam nos uulgo Buglossam, seu Linguam bubulam nominamus. Siquidem idem Dioscorides inquit folia Crisii esse longiora folijs Buglossi. Quam apud Plinium, qui Crision lib. 27. cap. 8. fere eodem modo quo Dioscorides describit, eandem Crision habere folia non longiora Buglossa, seu ut ipse interpretatur, Lingua bovis, sed potius minora, scribatur. Quem puto errorem ex uocabuli Græci similitudine, & codicis mendo, quem Plinius habuit, contigisse: quoniam pro macrotera, quod uerbum significat longiora, microtera, id est, minora scriptum inuenit. Ego uero in multis codicibus græcis, non solum impressis, sed etiam manu scriptis, apud Dioscoridem, μακρότερα, id est, longiora, non autem μικρότερα, id est, minora reperi. Siquidem autem sensui subijcitur, folia herbæ illius, quæ uulgo Buglossa dicitur, esse folijs Boraginis longiora. Item idem Dioscorides inquit, in summo caule Crisii esse capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines: quod etiam in herba Buglossa a nobis appellata uisu deprehenditur. Contra in Boragine capitula cerulea, non autem purpurea conspiciuntur. In autore autem de simplici medicina leguntur hæc uerba. Buglossam Romani Linguam bubulam, Lucani Corago. Nascitur locis cultis & sabulosis. Forte autem pro borago uerbo, corago uitiōse scribitur: aut nomen coraginis, una litera uariata, est in Boragine uersum. Quod autem inquit, nasci locis cultis & sabulosis, hoc idem de suo Buglossa Dioscorides tradit. Pandectarius quoque, si qua est huius hominis autoritas, in literali, Lissinatur, quod nomen apud Arabes significat linguam bovis, ipse Boraginem interpretatur. Quare forte melius fuerit, cum Buglossam, de qua Dioscorides, Galenus, & autores Arabes utrumque allegantes, ad usum medicinæ adhibemus, Boraginem potius, quam illam quæ passim Buglossa nuncupatur recipere. Atque ita falsum erit id, quod Montagnana existimauit, Auicennam nihil de Boragine dixisse. Nam, nisi mea me fallit opinio, caput de Buglossa, seu Lingua bovis apud Auicennam, est caput de Boragine, sicut etiam apud Serapionem. Falsum etiam erit, id quod Simon scribit, qui putauit neminem autorem de utraque herba simul scripsisse. Siquidem Dioscorides apud Græcos, & Plinius apud nos, tam de Buglossa, quàm etiam de Crisio fecere mentionem. Negari autem non potest, quin Borago sit alterum duorum apud Dioscoridem, aut Crision, aut Buglossum, ab his præsertim, qui Boraginem Buglossæ, uel Buglossam Boraginis speciem confitent, quando & Dioscorides ipse Crision habere folia similia Buglossa, & Buglossum magnū uocari testificatur. Si tamen Borago sit Crisium apud Græcos, uerum erit quod a Montagnano scribitur, tam multa de Boragine a iunioribus medicis temere prædicari. Nam Dioscorides hoc tantum de Crisio retulit: quod si radix eius alligatur super locum dolentem, sedat dolorem. Plinius autem, quod herba aut radix alligata sanat dolores uaricum. Quare medici iuniores utrum uelint acceptent, aut quod Borago sit uera Buglossa, ut nos opinamur: aut quod eius herbæ usus non sit ad illa utilis, ad quæ ipsi arbitrantur.

I O A N. M A I N A R D V S lib. 5. Epistolarum.

Ex herbis congruunt, lactuca, cichorium, portulaca, Buglosson, quam Boraginem uocant. Et sic ubique fere alias.

HERMOLAVS BAR. in Capitulo de Cirsio.

Cirsion potius q̄, ut quidam legunt Crision, a uaricibus dicta est, quibus utilis existimatur. Ita enim uarices ab Hippocrate dicunt. Quas Aristoteles Ixias uocauit. Huic herbae similis est, quae Hircina lingua uulgo dicitur, sed caule tñ rotundo, nō anguloso ut Cirsion: nec dissimilis huic uidet, quam Boraginem, siue Porraginem olitores nostri uocant, flore interim purpureo, Cirsion interim ceruleo: quae si Cirsion non est, mirum, quamobrem sit indicta ueteribus, quae sit & uulgatissima, & cibo gratissima. Nisi quis Buglossae generibus contribuat.

A
Ixia.
Hircina lingua.
Borago.

Verba DIOSCOR. de quibus est controuersia, Cap. de Buglosso.

Buglossum nascit in campestribus, & uaporosis, Verbasco simile est, folium in terra sparsum, nigrius, asperum, bubulas imitans linguas.

EIVSDEM descriptio Cirsij, quā contendunt Boraginem.

Cirsion aliqui Buglossum magnum uocant, Romani Spumam mollem. Caulis est tener, duorum cubitorum, triangulo similis, anguli spinosi, per interualla mollis: folia Buglosso similia, maiora, subcādida, modice hirsuta, hispida, in quo capitula purpurea, quae soluuntur in lanugines.

IUDICIUM NOSTRUM.

Iam penes te sit, Lector, quicūq; es, iudicium. Nos utramq; tibi adpinximus, & Buglosson, & Boraginem. Habes praeterea doctorum hominum iudicia, & Dioscoridis uerba tibi subscripta: uerisimileq; mihi uidetur, ut in floribus & haerbis conueniunt, ita quoq; in iuuamentis.

TEMPERAMENTUM.

B

Utraq; calida est, & humida in primo.

VIRESEIVS, & Iuuamenta
ex DIOSCORIDE.

Aiunt eam, quae tres thyrsos emittit, cū semine & radice tritam, potam q̄, contra tertianos rigores prodesse: quae quatuor, ad quartanos. Ea in uino decoquitur. Herbam abscessibus utilem esse uolunt.

Proinde in uinum deiectum, animi uoluptates augere.

Ex AEMILIO MACRO.

Lingua Bouis, graeco sermone Buglossa uocatur.

Hac choleram rubeam, nimio feruore perustam,

Purgat, cum uino fuerit si sumpta frequenter.

Cordiacum, cholerae quem feriat copia nigrae,

Consimili potata modo, curare ualebis.

Humores nocuos pulmonis detrahit hausta,

Mixtus aquae tepidae, si succus sumitur eius.

Illi qui patitur schiasim, mire medicatur.

Vim memorem cerebri dicunt seruare periti,

Vinum potatum, quo sit macerata Buglossa.

Laetos conuiuas, decoctio dicitur eius

Reddere, si fuerit inter conuiuiua sparsa.

C

Ex GALENO.

Congruit ob gutturis asperitatē tussientib. coctū Buglossum in mulla.

Ex IOANNE VIGONIO.

Buglossum generat sanguinē bonū, & uirtutē habet similē Boragini.

Et eius radix sub prunis decocta, cum panis madefactis pisata, cum æquali portione pulpæ pomorum, & sub prunis decoctorum, et butyri parum, panaricij dolorem mitigat.

Et omnes furunculos maturat.

In ore quoq; detenta, si prius in uino granatorum sit macerata, & infusa, asperitatem, & siccitatem linguę febricitantium mitigat, & sitim restinguit, nec ingrata etiam infirmo.

Ex APVLEIO.

Herba Buglossa, ex melle et pane pisata, uice malagmatis mirifice rūpit.

Ex SERAPIONE.

Si quando folium eius comburitur, confert fluxibilitati dentiū & ginguarum, & ad alcolā, & proprie quæ accidit in ore puerorum, & omnibus caliditatibus quæ fiunt in ore.

Proprietas illi est, purgare cholera: sed sumēda est cū bolo armeno. Et dosis eiꝰ est ab drach. iij. usq; ad. v. cū saccharo, et cū drach. i. boli armeni.

Ex HIERONYMO herbario.

D Aqua Buglossæ dissipat lētericiam, mundificat lepram & scabiem, & fluxiones capitis mitigat.

Ex IOAN. VIGONIO.

Virtus eius est, sanguinem bonum generare.

• Et uniuersaliter uulneratis conceditur in ferculis, cum petroselino, & mentha, præsertim in iure gallinarum decocta.

Ex PLATEARIO.

Conualescentibus ex agitudine ualet.

Item syncopizantibus, cardiacis, melancholicis, comesta cū carnibus, uel condita cum sagimine.

Contra syncopim talis est usus. Ex succo Boraginis cum saccharo, fiat syropus, addito osse de corde cerui.

Contra melancholicam passionem, & epilepsiam sic fiat decoctio in succo eius de sene, & in colatura fiat syropus. Si deest herba, semen eius decoquatur in aqua, in cuius colatura fiat syropus. Et nota, quod semina per duos annos possunt seruari in multa efficacia.

Radix competit usui medicinæ. Contra lētericiam comeditur cocta cum carnibus & succo eius, & scariolæ: utatur in potu.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S

Buglossæ & Boraginis.

Dioscorides, lib. 2.

Hermolabus Barbarus,

Mar. Vergilius.

Platearius, cap. 2.

Serap. cap. 83.

Apuleius, cap. 21.

Aemilius Macer.

Manardus.

Verbena Mascula 12

C

VERBENA foemina.

Nomenclaturæ.

Græcæ, ἱεροβο
τάνη. περιερεώρ
ὑπῖος. ἡριγένιος.
σιδνήτης. κουρῆ
της. περσεφόνιον.
δῖος ἡλακάτη. δι
χρώμος. κάλλις.
ὑπέρκρινος. δίκη
τριάς. ἔρυσισκη
πῆρον.

Latinæ, Verbe
naca supina. Sa
cra herba. Verbe
na. Sideritis. Curi
tis. Demetrias. E
rysiceptrum. Cin
cinnalis herba. La
chryma lunonis.
Herba Sanguina
lis. Sanguis Mer
curij. Mustelę lan
guis. Hierobota
ne. Licinia. Lu
strago. Columbi
na. Militaria. Ver
tipedium. Crista
galinacea.

D

Germanicæ,
Xfenthart.
Xfentant.

Xfentant weiblin.

DE VERBENA,
RHAPSODIA Decima octava.

AUTORVM PLACITA
de Verbena.

C Sententia DIOSCORIDIS de Verbena.
VBITALES hæc Verbenaca profert uirgas, aliquando et
am maiores & angulosas: circa quas folia sunt per interualla,
quernis similia, angustiora tamen, minoraq; sed per ambitum secta, colo
re quadamtenus glauco. Radicem habet oblongam, gracilemq; flores
purpureos, tenuesq;.

Præconium Verbenæ ex P L I N I O.

libro. 25. cap. 9.

Nulla herbarum Romanæ nobilitatis plus habet, quæ Hierobotane. Aliqui Peristerion, nostri Verbenacam uocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa uerritur, domus purgantur, lustranturque.

Genera eius duo sunt. Foliosa, quam foeminam putant. Mas rarioribus folijs. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minoræ quæ Quercus, angustioraque, diuisuris maioribus. Colos glaucus, raris longis, tenuis. Nascitur ubique in planis, aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam utraque eisdem effectus habeat. Vtraque sortiuntur Galli, & præcinent responsa. Sed magis circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare quæ uelint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortum debere, ita ut ne luna, aut sol conspiciatur, fauis ante & melle terræ in piamentum datis. Circumscriptam ferro, effodi sinistra manu, & in sublime tolli: siccare in umbra, separatim folia, caulem, radicem. Aiuntque, si aqua spargatur triclinium qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur uino. Est similis Verbasco herba, quæ sæpe fallit, pro ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta, blactas in se contrahit. Ideoque Romæ Blactariam eam uocant.

Idem libr. 22. cap. 2. Auctores imperij Rom. conditoresque, immensum quiddam & hinc sumpserunt: quoniam non aliunde sagmina in remedijs publicis fuere, & in sacris legationibus, quæ Verbenæ. Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum sua terra euulsum. Hoc semper & legati, cum ad hostes, clarigatumque mitterentur usi, id est, res raptas clare repetitum, unus utique Verbenarius uocabatur.

Picturatio Verbenæ ex A P V L E I O.

Nascitur ubique in planis, & aquosis locis Verbenæ. Folijs subalbis, & uelut incis, radice simplici atque thyriso, uirtute redarguenti, quam Stypticen uocant. Est quæ uulnera conglutinat, atque putredines abstergit. Est autem columbis esca iucunda.

Autor P A N D E C T A R I V S de Verbenæ.

Species Hierobotanos est Centrum galli, & est supina. Secunda est Verbenæ, quæ dicitur Gallinacea, & est recta, & ideo uocatur ὀφθός.

Verbenæ unde sic dicta est, ex H E R

M O L A O B A R B A R O.

Peristereon a Græcis uocata, quod columbæ in ea manserint. Unde Columbaris uocatur. Item Lucinia, & Lustrago, & Militaria. Sunt qui Petonomon, a uolucrum pastu nomen, & a colorum uarietate Panchronon. A nostris Verbenæ, & Verbenacæ, siue (ut arbitror) corrupte Verminacæ dicitur. Item Ferraria, non feria, etiamsi Dioscorides ita nominasse uideatur. Quandoquidem secundum huius herbarum genus, ab ipso

A

Superficiofa
herba Ver-
bena.

Terentius in
Andria.
Ex ara hinc sur-
me Verbenas
tibi.
Verg. eglo. s.
Verbenas ad-
ole pingues,
& masula
thura,
Coniugis ut
magici sanos
augete sacris
Experiar sen-
sus, nihil hic
nisi carmina
desunt.

B

Centrum Gall.
Gallinacea.
ὀφθός.

Columbaris.

Petonomon,
Panchronos

Verminacæ.

C met Dioscoride Sideritis appellatur.

T E M P E R A M E N T V M.

Virtutem habet exsiccandi, & uulnera consolidandi.

V I R E S E I V S, & luuamenta

ex DIOSCORIDE.

Folia cum stillo adipe recenti, aut rosaceo imposita, uulneris dolores si-
nere putantur.

Ignem sacrum, illita ex aceto reprimunt.

Putrida ulcera cohibent.

Vulnera glutinant.

Veteraq; ex melle, ad cicatricem perducunt.

Ex AE MILIO MACRO.

Verbenam, Hierobotanem, Peristereonq;

Appellant Græci, species hæc fertur habere

Binas, effectus est idem pene duabus.

Cum uino iuuat ictericos si sæpe bibatur.

Pestiferos morsus curat, superaddita trita:

Cum uino renouanda quidem per quatuor ista

Est medicina dies: oris bene uulnera purgat,

Illius succus tepidus si uoluitur ore.

Hoc quoq; facta recens herbæ decoctio præstat.

D Hac etiam quæuis putredo repellitur oris,

Strepens facta diu uoluatur fauce sonora.

Glutinat herba recens uulnus, superaddita trita.

Occurrit cunctis cum uino sumpta uenenis.

Quæ fuit alternis febris accedendo diebus,

Pellitur hac, tribus sumptis radicibus eius.

Cum totidem folijs potentur aqua soluta.

Ista prius patiens, q̃ frigus senferit ullum.

Hocq; modo febribus quartanis illa medetur,

Bis binis folijs, cum tot radicibus haustis

Illius in uino si sit decoctio facta.

Conuiuas hilares inter conuiuia sparsa

Reddere narratur, ut iam præscripta Buglossa.

Hanc herbam gestando manu, si quæris ab ægro,

Dic frater, quid agis: bene, si responderit æger.

Viuet: si uero, male, spes est nulla salutis.

Ex hac compositam quidam iussere coronam

Apponi capiti caussa quacumq; dolenti,

Sic dicunt illam celerem conferre medelam.

Plinius affirmat, hanc omnibus esse salubrem

Visceribus, lateris morbis, iecorisq; querelis,

Pectoris & uitijs, & præcipue medicari

Vires Ver-
benæ,

Superstitio-
sum,

Pulmonum caussis, hanc asserit ille, phthisicq.
 Parotidas reprimat, adipi commixta uetusto.
 Herbam, cui nomen folijs de Mille dedere,
 Betonicamq; pari Verbenæ pondere iunge,
 Hæc mixta potentur aqua, nullum medicamen
 Vtilius credunt illis, quos calculus angit.
 Non modicum laudare magos hanc asserit herbam
 Plinius. hanc cunctis dicunt obsistere morbis:
 Et quod quisq; petet, hac impetrare perunctum.
 Sic & amicitias captari posse potentum,
 Et pelli febres, & plurima talia fingunt.
 Quæ quamuis natura potens concedere posset,
 Vana tamen nobis, & anilia iure uidentur.

EX APVLEIO cap. 3. & 66. Nam duobus
 capitibus, eandem rem fere agit.

AD VLCERA, & PAROTIDAS.

Herbæ Verbenacæ radix in collo ligata, summe proficit.

AD STRUMAS, & Parotidas.

Herba Verbenaca tusa, & imposita, mirifice sanat.

Ad eos qui INDURATAS VENAS habent,
 & cibos non recipiunt.

Herbæ Verbenacæ succus datur bibere, sed cocta: postea miscetur cum
 uino & melle, & aqua, & statim sanat.

AD HEPATIS dolorem.

Herba Verbenaca solstitio lecta, in puluerem redacta, robusto dabis
 cochlearia quinque, ex uino q̄optimo cyathis tribus potui sumpta, mire
 proficere creditur. Cæteris pro cuiusq; uiribus sic dabis.

AD CALCULOSOS.

Verbenacæ radix contusa ex mulso optimo, tepido data, incredibili-
 ter calculosis succurrit: nec solum ipsis calculosis, sed & quicquid esset,
 quod urinam impediret, celeriter reducet.

AD CAPITIS dolorem.

Herbæ Verbenacæ corona facta, & capiti imposita, dolorem capi-
 tis tollet.

AD SERPENTIVM morsus.

Herbam Verbenacam cum suis folijs & radicibus, quisquis offultam,
 cinctamq; secum portauerit, ab omnibus serpentibus tutus erit.

AD MORSVM ARANEORVM,

quos Græci Phalangios uocant.

Herbæ Verbenacæ ramulos ex uino decoctos & contritos: deinde
 quod acetauerit, plagæ impones, & adaperiet: postea crudam cum mel-
 le contritam in ulcus audacter insertam, mature ad sanitatem perducere
 certus autor affirmat.

S I M P L I C I U M Pharmas
A D M O R S V M R A B I D I
C A N I S, & hydrofa hydri.

C

Herbam Verbenacam inuulnus adponito, tritici quoque grana intergra indita uulneri donec humore remollita expleant: iam tumidas proijcito illas gallinæ: si non appetit, simili modo alia grana conijcito: si sic esse coeperint, periculi sublatis signum erit.

A D V V L N E R A recentia.

Herba Verbenaca contrita cum butyro uulneri imponitur.

A d m o r s u m S E R P E N T I S.

Herbæ Verbenacæ ramuli ex uino decocti & contriti, si cæca erit plaga, cum tumore impositi adperiunt primum: exulcerant deinde: postea crudi cum melle contriti, & ulceri inserti, donec ad sanitatem (quod celeriter fit) perducunt, imponuntur.

M O R B O R E G I O

laborantibus, auruginosisue.

Herbæ Verbenacæ drachma una, & nardi oboli tres, baccae crudæ foliorum expressus succus, & paululum myrrhæ contritæ, ex aqua cyathis tribus potui data, expellere morbum creditur.

A V T O R E S E T D E
scriptores Verbenacæ.

D

Dioscorides lib. 2.

Plinius lib. 5. cap. 9.

Galenus. 8. simplicium pharmacorum, cap. 22.

Ad Paternianum cap. 222.

Apuleius, cap. 3.

Aemilius Macer dict. Verbenacæ.

Autor Pandectarum.

Hermolaus Barbarus.

Paulus, cap. de Peristere.

Gamenderlin.

B

DE GAMANDRAEA,

Rhapsodia Decimanona.

NOMENCLATURAE.

Græcæ, χαμαίδρυς. χαμαίδρυς. λινόδρυς.

Latinae, Gamandraea. Trixago minor. Quercula minor.

Germanicæ, Gamenderlin.

PLACITA AVTORVM de Trixagine.

Historia TRIXAGINIS ex

DIOSCORIDE lib.3.

NASCITVR asperis, et petrosi locis, estq; brevis frutex, altitudine quantum a summo pollice, ad extremum minimum digitum patet explicita hominis manus. Folijs parvis, figura diuisurisq; quernis similibus, gustu amaris. purpurecente flore, & ipso etiam exiguo. Carpenda est suo semine prægnans herba.

PLINIANA Trixaginis historia, lib.22. cap.15.

Chamædrys herba est, quæ latine Trixago dicitur. Aliqui Chamædropen, alij Teucrion appellauere. Folia habet magnitudine Menthae, colore & diuisura Quercus. Alij Serratam, et ab ea serratam esse Serrata.

C dixerunt. Flore pene purpureo. Carpitur prægnaus succo.

De Nomenclatura Trixaginis M A R. V E R G I L.

- Trixago. Cöactæ breuitatis quercus quædam Trixago est, & inde illi a Græcis
 Chamædrys. nomen. neq; enim Chamædrys aliud, q̃ humilem & terrestrem quercum
 Chamærops. significat. Ab eadem breuitate aliud Chamæropis nomen illi ab aliqui-
 bus factum est. Sic enim ex ueterum Græcorum & Latinorum fide legen-
 dum esse existimamus, etsi hic Chamædropa uocari tradat. Plinij em̃ co-
 dices omnes ante Barbari castigationem, Chamæropen, non Chamædro-
 pen uocari Trixaginē dicebant. Eam uocem scriptoris huius lectione ille
 emendauit. Is etiam quē nos habemus Longobardis literis scriptum lati-
 num ueterem Dioscoridem, Chamæropa, nō Chamædropa Trixaginē
 dici testatur. Nec nos rationem, aut causam habemus, cur hoc magis q̃
 illud dici oporteat: etsi excogitanda aliqua sit, nulla uero similior erit, q̃
 quoniā humi serpat, sic dicta quondā fuerit. Et si id recipiatur, tunc Cha-
 mærops dicenda potius erit. Nos in ambiguo plures ueluti testes secuti,
 Teucrion. Chamæropem potius diximus. Cur aut Teucrion hæc etiā diceretur, cau-
 sam hic ipse ostendit: ideoq; a nobis relinquenda est, qui multo labore
 quæsitam Romanę appellatiōis originem, nondū inuenimus. Nihil enim
 Plinius aliud inquit, q̃ Trixaginē latine dici Chamædryn herbam. De
 scripsit tamen eam: & quæ hic, folia parua dixit, ille Menthæ magnitudi-
 ne; & quæ hic figura & incisuris quernis similibus, ille colore & diuisura
 D quercus. Adiecit præterea, Serratam ab alijs hanc herbam dici: et ab ea, id
 est, ab incisuris illis quas per ambitum habet, eodem quo nunc modo in
 Theophr. de ferra uidentur dentes, inuentā fuisse ferram. Theophrastus cum lib. 9. de
 Trixagine. Plantarum historia eius meminisset, de notis, partibusq; eius breuiter ex-
 git: sed quas habet in medicina uires multas numerauit alias ab hoc scri-
 ptore, ideoq; repetendas hoc loco a nobis: quæ huiusmodi sunt. Tri-
 Medicinæ xaginis autem folia ruptis, uulneribusq; profunt: in quem usum ex oleo
 Trixaginis. trita imponuntur. Profunt & depascentibus ulceribus. Purgat semen bis-
 lem. Confert idem oculis: oportetq; tritū folium ex oleo illis ad mouere.
 Habet Trixago quernis similia folia: totumq; eius incrementū dodranta-
 le est: quod a nobis in Dioscoride expansæ manus mensura significatum
 est. Adiecit præterea Theophrastus, odoratā, suauemq; Trixaginē hanc
 esse, facilem inuentu, & ubiq; ex his notis cognoscendam herbam. In cui-
 us mensura, a Barbaro non leuiter nos & alij discrepamus. Ille em̃ qua-
 tuor digitorū altitudine eam describit: nos, ut solemus, semper ubi sphitame
 sit, quantum tota hominis explicata manus patet. Id enim obserua-
 uimus eam significare uocem. Quatuor uero digiti, quos ille in sphitame
 numerat, palmi mensura sunt, quæ longe minor q̃ dodrans est: qua uoce
 priuatim Plinius græcam sphitamen in. vii. manifeste cōuertit. Sic etiam
 quem ille florem exilē dixit, nos simpliciter paruū uertimus, μικρὸν enim
 hic ait. Quod præterea Dioscorides ait ἀγρυ ἐμβρυα ad abortus pertinens,
 ille ad partus facilitatem pertinere opinatus, partus ciere dixit.

TEMPERAMENTVM.

Est illi calefaciendi uis, simul & siccandi, usq; in tertium gradum, ut inquit Galenus & Macer. Nam in qualitate eius dissonant scriptores.

VIRE ET IUVAMENTA eius ex Dioscoride.

Decoquitur uiridis in aqua, bibiturq; utiliter conuulsis decoctū eius. Tussientibus itidem, duratis lienibus, urinæ angustijs, & cutem incipientibus subire aquis.

Menses eadem trahit & foetus.

Lienem minuit cum aceto pota.

Contra uenenata cum uino bibitur.

Potest idem emplastri modo imposita etiam.

Quinetiā concisa, tritaue, contra prædictas in pilulas cōformari potest.

Purgat uetera ulcera ex melle.

Contra oculorum caligines trita inspergitur, & ex oleo inungitur.

Est autem illi calefaciendi uis.

EX PLINIO.

In petrosi aduersus serpentium uenena, pota, illitaq; efficacissima.

Item stomacho, tussi ueteri, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus.

Lienem consumit.

Vrinam & menses cit.

Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius, in tribus heminis aquæ decoctis, usq; ad tertias. Faciunt & ex ea pastillos, terrentes eam ex aqua supradicta.

Sanat & uomicas, & uetera ulcera, uel sordida, cum melle. Fit & uis. B.

num ex ea pectoris uitij.

Foliorum succus cum oleo, caliginem oculorum discutit.

Ad splenem ex aceto sumitur.

Excalfacit perunctione.

EX AE MILIO MACRO.

Depellit abortum, si mixta potetur aqua unc. ij.

Cætera æqualiter cū Plinio, uel ut inq; Hieronymus, pondere unc. ij.

EX APVLEIO.

Ad Rupturam.

Impendio prodest Chamædrys herba contusa de ligno in lignum, adiecta uino, potui data: cum mira celeritate ruptos sanabit.

AD MORSVM serpentis.

Herba Chamædrys in puluerem mollissimum redacta, in uino ueteri potui data, uenenum uehementer discutit.

AD PODAGRAM.

Herbam Chamædryn perinde dabis ut supra, calidam, mire Porragoriam præstat.

Legenda uero est mense Augusto.

C

EX AVERROE Quinto Colliget. 17. cap.

Chamædryos est calida & sicca in secundo gradu. id significat amaritudinem cum acumine. Incidit humores grossos, & exopilat membra interiora.

EX PLATEARIO de Chamædry & Chamæpithy.

Error Platearii in Chamædry, & Chamæpithy.

Chamædryos calida est, & sicca in quarto gradu, similiter Chamæpithyos. Chamædryos quercula maior, Chamæpithyos quercula minor appellatur. Virtutemque habet diureticam, & mundificatiuam.

Contra uomitum factum ex anatropha, uel ex aliqua causa frigida, coquantur herbae ipsae diutissime in aqua salmacina, uel naturaliter salsa, & addito oleo, & modico aceti, fiat cataplasma supra pectus. maximum remedium est contra uomitum quemlibet ex frigida causa.

.. Puluis etiam eius cum melle datus, lumbricos occidit.

.. Contra catharrum ponantur pulueres calidi in sacculo, & capiti superponatur, optimum remedium est.

Ad furfures capitis, uel barbae, farina lupinorum decoquatur in aqua salsa, addito aceto, & in colatura addito puluere utriusque, uel alterius: ea postea caput lauetur.

Contra paralytim, in uino herbae decoctae, loco dolenti superponantur.

Ulcerata & uulnera consolidat earum puluis.

Ad matricem mundificandam, & eam infrigidatam ex superfluitatibus phlegmatum calefaciendam, coquantur herbae illae in aqua diu, & fomentetur inde mulier, & herbae ipsae cataplasmentur super pudendis.

D Puluis earum in oleo decoquatur, & bombix intinctus superponatur: uel puluis conficiatur cum succo Mali terrae, & superponatur.

Ex HIERONYMO herbario.

Gamædreæ aqua in ieiunio pota, sanguinem purificat, & scabiem pellit. Sanat eadem alcolam, & oris ulcera.

EX AGGREGATORE Herbario.

Huius herbae cognatum ferunt, ut qui eam gestauerit in sinu, palam omnibus perosus habeatur.

Caliginem quoque oculorum clarificat, inditus oculis illius succus, uel aqua.

AUTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides lib. 3.

Plinius lib. 22. cap. 15.

Apuleius cap. 22.

Theophrastus lib. 9.

Macer dict. Chamædryos.

Auerrois Quinto Colliget.

Platearius. 18. cap.

Serapion cap. 180.

Galenus. 8. simplicium cap. 153. & 66.

Georgius Valla, dict. Chamædryos.

Hieronymus Herbarius.

Ad Paternianum cap. 72.

De N A R C I S S O, & Hermodactylo,

Rhapsodia Vicesima.

B

¶ Nomenclaturæ,

Græcæ, νάρκισσος, αὐτογένης. βούλβος, ὀϊμετικός, λείριον, ἀνυδρος.

Latinae, Narcissus, Hermodactylus.

Germanicæ, in Martio, Hornungs blâm, In Septemb. Seytloßlin.

PLACITA AVTORVM de Narcisso.

Historia Narcissi, secundum D I O

S C O R I D E M, lib. 2.

N A R C I S S V S folia Porro simillima habet, tenuia, multo minora, & angustiora: caulis uacuis, & sine folijs, supra dodrantem attollitur: flos albus in medio, intus croceus, in quibusdam purpureus: radix intus alba, rotunda, bulbosa: semen uelut in tunica, nigrum, longum. Probatissimum nascitur in montibus suauis odore. Cætera Porrum imitatur, atq; hærbaceum uirus olet.

m

Ergo Narcissi

Narcissus sæ-
pius floret mi-
raculo naturæ.
Narcissus qua-
re sic dictus.
Duo genera
Narcissi secū-
dum Pliniū.
Hæc oīa adsti-
pulatur opi-
nioni nostræ.
Narcissus qua-
re uocatur
niger.

Crotalos.
Acacalis.
Crotos.

Narcissus no-
men multorū.
Fabula de
Narcisso.

D

Narcisso folium Albuci, terræ proximum, sed latius, ut Lilio pingue, frequens, angustum, caule sine folijs herbaceo. Flos in cacumine, post Arcturum, & circa æquinoctium, ac uere: item post Liliū, & Violam, Flammæam uocatā, mēbrana inclusus ceu uasculo, ampliusculus, nigricās, oblōgus, qui defluens, sponte germinet: præsertimq; defixus in terrā: manu seritur: & radice ampla, rotunda, carnosā. Caulis, & cū eo flos erumpit, ut in croco, anteq; folium: quod non anteq; reflorescat, cernitur. Caulis cum flore suo emoritur. Radix Bulbo affimilis, nisi q; non est squamata. Narcissus toties florendo, tria sationū tēpora demonstrat. In coronamēta flore ueniens. A narce, hoc est, torpore dictus: qm̄ caput grauet: non ut fabulæ, a puero. Plinius duo genera constituit. Vnum flore candido, calice purpureo. Alteri cetera eadem tribuit, sed calicē herbaceū. Omnes inquit serotini: post Arcturum enim florent, ac per æquinoctiū Autumni. Duo hæc inquit genera medici præcipiūt, quasi & alia sint, quæ non recipiant, hoc est (ut arbitror) genus illud quod uere, aut æstate nascit: ut ex Theophrasti sententiā prædiximus. Sciendum porro est, cum florem eius nigrum a Theophrasto dici legimus, nō de flore ipso, quem candidū esse conuenit, intelligi, sed de semine: quod & membrana contegi, & nigrum, ac prælongum esse constat: quo in terrā cadente, propagat se, ac q; ferit Narcissum. Eumachus cyrenæus in Rhizotomico, etiam Crotalon, & Acacalida Narcissum uocari tradidit. Nam & Crotos in Hippocrate, ad ulcera uetera, & uulnera recentia probata, quid aliud sit q; Narcissus, non uideo. Nisi quis Crotum pro Crotone, hoc est, Cici capias in eo. Iulius Pollux autor est, Theophrasti morem fuisse, Lirium pro Narcisso dicere: Homerum uero Lirij appellatione, completi florum omne genus. Narcissum ab adolescente suimet amore capto, & in eum florem conuerso, natum in Boætia Thespienses garriunt, fontem Donaca monstrantes, ubi se speculatur puer stultissimus: qui umbram suam a se nesciret distinguere. Cōarguit hanc fabulam uetustissimus poeta Pamphilus, qui Proserpinam multis annis anteq; Narcissus esset, captam a Plutone cecinit, carpentem Narcissos.

Idem rursus in COROLLARIO
LILIORVM.

Quatuor ge-
nera Narcissi.

Lilium trans-
maria.
Cerinthus.

LILII QVADRVPLEX genus in Theophrasto. Primi flos uere cum Viola sæpe alba, pauloue postea erumpit. Hoc ab eo proprie, Crinon, hoc est, Liliū uocatur.

Alterum genus Lirium appellat, uere quidem omnino florēs, uerum ferius cum Narcisso. Forteq; hoc sit, quod a Plinio Lilium trans maria nuncupatum est. Tertium æstate floret, & Cerinthus priuatim uocari puto: quanquam & alias res Cerinthus significat, ut inferius

liquebit. Quartum genus, quod item Lirium græci appellant. Autumno florer: emicatq; primis hymnibus. Est & rubens Liliū, differens (ut arbitror) a Purpureo, uisum a nobis Patauī in Felcis horto. Probatissimū in Antiochia & Laodicæa Syriæ: mox Phaselide. Quartum locum obtinente, quod in Italia nascitur. Hoc genus proprie Crinon a Græcis uocari, & florem eius Cynorhodon, autor est Plinius. Hoc & Hippocrates acceperit, cum rubentia Cynorhoda sceminarum purgationibus commendat in uino. Lilia purpurea & arte fiunt, maceratis in facie uini scapis antequā serantur, mense Martio, & in scrobe circumfusus eadem fecerit: in quem uisum scapos arescentes colligunt Iulio mense, Lilia in fumo suspendentes. Caule gemino Purpurea uisuntur aliquando, carnosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, calix hærbaceus. Post Arcturum & æquinoctium Autumni florent Purpurea: quorum genus unū uocant Narcissum: cui uidelicet in radice sunt folia, calices, ut diximus hærbacei, cætera eadem quæ candidis. Albo nihil est fecundius, una radice quinquagenos sæpe nutriente bulbos.

Iudicium MARCELLI VER-
GILII de Narcisso.

Lilio congenerem Narcissum antiquiores oēs faciunt, a Lilio statim continuata historia de eo agentes. Omniumq; certissime Theophrastus lib. 6. de plantarū historia his uerbis inter cætera de eo agens. ὁ δὲ νάρκισσος ἢ τὸ λήριον, οἱ μὲν γὰρ τοῦτο οἱ δ' ἐκείνο καλοῦσιν. Quod est, Narcissus autem aut Lirion. Sunt em̄ qui hoc, & qui illo nomine appellent. Manifesto argum̄to, congenerē, aut similem saltē Lilio Narcissum esse. Ex quo Lirion, qua uoce Lilia ueteres appellauerunt, & ipse quondam dici poterat: & si ex antiquis græcis testari aliqui fuerint, Lirion priuatim Narcissum indicare. Quemadmodū Crinon solum Liliū. Addiderunt quidā, etiā ab Homero flores oēs una Lirij appellatione indicari. Quod & Aristophanes in Comœdia etiā seruasse creditur. Sed quemadmodū nos in scriptore hoc, & in alijs obseruauimus, uaga hæc nomina, similitudo, & pene eadē natura fecit. Vociariq; solitū Liliū a græcis Lirion, manifeste hic scriptor ostendit, cū ait. Quidā etiā quemadmodū Liliū Lirion Narcissum uocant. Videnturq; Latini una tantum mutata litera, & ut balbutientes solent pueri. pro r, l, pronunciassē: sicq; ex græcorū Lirio suum Liliū fecisse: eodem mō quo lepidissimus græcorū comicus in equitibus suis blæsa lingua in conatione loquentē Alcibiadem finxit, ὁλῶς θύωθ' κεφαλὴν κόραθ' ἔχῃ. Cum tñ in eo qd̄ intelligi uolebat, ubi l, litera auditur, intelligēda r, erat, ὁλῶς θύωθ' κεφαλὴν κόραθ' ἔχῃ. Sed ut rem nostram agamus, pro comperto sit, congenerē Lilio, aut illi penitus simile Narcissum esse: & qm̄ dolores & torpidas capitis grauitates faciat, a narce, qua uoce græci torporē indicāt, nō a fabuloso puero, ut poëtæ finxerunt, Narcissum græcis dictū fuisse. Testes in eo nomine rōnis eius sunt Plinius. 21. uolumine, cap. 19. & Symposij sui. 3. cōmētario, cap. 1. Plutarchus. Cuius obiter de Narcisso uerba hæc sunt. καὶ τὸν νάρκισσον ὡς ἀμβλύνοντα τὰ νῦρα, καὶ βαρύνοντα ἐμποιοῦντα σαρκώδεις. διὸ καὶ σοφοὶ αὐτὸν ἀρχαῖον μέγαλον θεῶν τοῦτ' ἐστὶ τῶν χθονίων σέπινωμα προσκυρόναι. Quod est. Et Narcissum appellauerunt, quasi neruos hebetantē, & torpidas facientē grauitates. Quapropter & Sophocles magnorū Deorum, id est, subterraneorū coronamentū eum uocauit, q; scilicet defuncti & morte torpidi, torpido flore merito coronarentur. Anydron uocasse quosdam Narcissum etiā in Dioscoride legitur: idq; nos factū illi nomen credimus, q; longe ab aquis in montanis floret. Quod etiā illi adiectū est Autogenes, quæ uox a seipso genitū, uel per se nascens significat, rationem eam habet quā Theophrastus his uerbis indicauit. οὗτος δ' ἐκ πίπλων ποτὶ βλάστησιν αὐτομάτως, de flore & semine dicta ea sunt, significantq;. Hic autē decidens sponte sua germinat, & nascit. Etsi idem scriptor statim testetur, colligi semen eius, seriq; opere humano, nec minus etiā, ut in cæteris Bulbis plantari radicem. Vocari a quibusdam etiā Vomitorium Bulbum in Dioscoride audimus: haud sane, quia idem Vomitorio Bulbo sit, qui. 2. uolumine descriptus est, sed quia bulbosæ radicis, simulq; Vomitorius ut ille est: quē in antiqua medicina habet præcipuū usum. Serebat quondā in hortis ad coronamēta. Narcissus: nunc montanis locis, in quibus nascitur, querendus est: nō difficilis inuentu, si diligentius querat. Totam em̄, excepta caulis alti-

A

Liliū
rubens.

Crinon.

Cynorhodon

B

Narcissus con-
gener Lilio.
Lirion priua-
tim est Nar-
cissus.

Aristopha-
nes.

Narcissus a
Narce.

Plutarchus.

Alia pictura
Narcissi.

Plinius in
Narcisso ces-
pitat.

Theophrasto.

Narcissum an-
gusto, nume-
roso & pingui
folio esse.

Narcissi
qualis usus
Vergilio in
Appennino
monte.

Narcissi no-
men uagum,
multis comu-
ne floribus.

C tudine, & calathi ambitu, quæ duo minora, quæ in Lilio sunt, Liliorū speciem referre eum testari oēs sunt. Et præter id serotinus flos (post arcturū enim Augusto mense, & ad Autumnii æquinoctiū floret) inter Lilia floresq; alios, qui fere oēs tunc desecerūt, latere nō potest. Habet & alias in scriptore hoc notas, quibus deprehendi possit: Folia porracea: quæ Plinius in radice esse illi ait, minora tū & angustiora: Concauū caulem, & sine folijs dodrantali altitudine. Postremoq; florem candidum, in medio croceū: & quod alteri eius generi competat, necesse est, in aliquibus purpureū. In qua descriptione, nisi in cunctis græcis, quæ hactenus uidere licuit, uitiū sit, ratiocinari oportet, duplicem esse Narcissum. Quod Plinius sane manifeste indicat duobus locis. Primum, 21. uolumine, capite, 5. in Liliorum historia, dicens Narcissum uocant, huius alterum genus candido flore, calice purpureo. Mox eiusdem libri, cap. 19. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnū purpureo flore: & alterum herbaceū. Non leui, ut uidetur in docendis his uarietate. Siquidē in priore illa descriptione, alterū Narcissum flore candido, & calice purpureo: in posteriore alterum purpureo flore, alterum uero herbaceum esse dixit. Theophrastus quod hactenus in eo obseruauerim, cum sæpius Narcissi meminerit, nulla huiusmodi generum diuisione usus est: semperq; tanq; unus Narcissus sit de eo docet, nunc folia, nunc florendi tēpus, nunc caulem describens: a quo credimus Plinium alterum genus herbaceum uocasse. Siquidē in eius historia inter cætera auditur, τὸν δὲ κανλὸν ἄφυλλον μὲν ποιεῖν δὲ. Quod est. Caulem quidem sine folijs, uerumtamen herbaceum. Ex quo potuit Plinius non a flore herbaceum alterum id genus appellare. Non ideo tamen non recipiendum, duplicem Narcissum esse. Hoc enim a Dioscoride, Plinioq; & ab alijs traditur. Sed quæ eorum discrimina in flore docentur, non satis & in scriptore hoc, & in Plinio certa sunt. Cætera quidem, ut ex Theophrasto patet, eandem habent historiæ ueritatem. Ille enim, 6. de plantarum historia Narcissum his uerbis descripsit. Narcissus uero, aut Lirium (sunt enim qui hoc, & qui illo nomine appellent) solum Asphodeli satura terræ proximum habet: latius tamen q; Asphodeli, & quasi liliaceum. Caulem nudum q; dem folijs, uerumtamen herbaceum: in summo cuius flos est. Semen uelut in uasculo membrana quadam clausum, grande, nigrum, & figura oblongum. Id decidens sponte sua germinat. Verumtamen id colligentes, etiā in terra depangunt. Serunt et radicem, quam rotundam, carnosam & grandem habet. Serotinus flos est. Post arcturum enim & circa æquinoctium floret. Idem eodem libro in foliorum disciplina ait, Narcissum angustifolium, numerosum, & pingui folio esse. Nec multo post de caulibus plantarū agens ait. Mirabile aut in cunctis, quod in Scylla & Narcisso accidit. In alijs enim & quæ a principio conferunt, & per se regerminant, uere folia primum prodeunt, dein caulis: in his autem, id est, Scylla & Narcisso caulis præcedit, & in Narcisso floribus tantum caulis. Post quæ cum longius descripsisset Scyllæ caulis & floris ortum, subiicit. Cū autem caulis hic consenuerit, tunc post aliquot dies folia prodeunt. Similiterque & in Narcisso fit, πλὴν οὐτε κανλὸν ἔτιρον ἔχει παρὰ τὸν τοῦ ἀνθρώπου ὥσπερ ἱππιδῶν. οὐτε καρπὸν φανερόν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἄνθος αὐτὰ τὸ κανλὸν καταστρεφόμεναι καὶ ὅταν ἀναρθῇ τότε τὰ φύλλα ἀνατίλλει, id est, Verumtamen nullum aliud caulem præterq; floris causa prolatum, ut præmonstrauimus, Narcissus habet. Manifestum itidem non habet semen. Flos autem ipse una cum caule arescit: & cum aruerit, tunc folia emergunt. Præterea florere prius Scyllam, postea uero Narcissum, idem paulo post testatur scriptor. Nosq; tam multa ex eo collegimus, ut facilius & certius deprehendi possit tanti neminis in antiquorum coronamentis flos. Quæ enim Plinius diuersis locis de eo tradidit, ex Theophrasto quidem deflexa sunt: sed tanta breuitate ab eo tractata, ut obscuriora legētib; aliquando sint: & ut respondere sibi inuicem Theophrastus & Dioscorides uideantur. Cuncta enim de folijs, caulibus, & semine ambobus eadem sunt. Floris color, & coloris discrimen in Theophrasto tantum desideratur: idq; obseruasse & discreuisse legentes oportet: præsertimq; quod hic croceū & purpureum in medio describit: quod Plinius florem appellat, non satis certo intellectu, totum ne florem sic uocet, an quæ crocata in eo sunt & purpurea, ut hic manifeste docet. Potest enim utraq; pars flos dici: quemadmodum in Viola nigra de duplicis floris ex disciplina Theophrasti floribus diximus. Nos in Appenninis montibus his nostris, frequentem uidimus florem Augusto & Septembri mensibus florentē, figura Lilij, dodrantali altitudine: folijs qualia in Narcisso hoc describuntur: singulari caule, isdemq; alijs omnibus, excepto colore, qui nec candidus, nec purpureus ut Plinius docet sit, sed inter candidum & luteum colorem, nullius, aut exigui odoris. Vidimus & in mitioribus collibus natum, sed non tam speciosum, & magis albicantem: diuq; credidimus, Narcissum eum esse: neq; ab opinione ea longius adhuc discedimus. Inclinat enim animus, potuisse antiquis uagum Narcissi nomen esse: & ut in plantarum disciplina sæpe alias testati sumus, congeneribus, similibusq; multis communem eam appellationem fuisse. Tantumq; abest, ut constituamus luteo colore Narcissum esse: ut inueniendum hunc florem legentibus relinquamus, q; candido colore sit, croceis intus staminibus, & in aliquibus purpureis: quod unum in colore eius a Dioscoride, discrimen tradit. Nobis enim hactenus uidere non licuit candidos Lilio

rum figura flores, capillamentis, aut staminibus intus purpureis. Relinquimus etiam peritioribus cogitandum, probauerit ne hic scriptor Narcissum simpliciter montanis locis nascentem, ut a satiuo & hortensi se cerneret: an desiderari ultra aliquid possit, quale scilicet Plinius ait probatissimum nasci in Lyciae montibus: in quam partem propensiores trahimur. Superlatiuum enim illud *καταύωτον*, certiores sibi nescio quomodo natales locos exigere uidetur: & praepositiuus ille articulus eodem sensu rem etiam indicare *κρῖν* potest. Suspicio tamen haec sit, non decretum. Qualis etiam est in uerbo *πρασιν*, quod statim sequitur, significet ne uirescere, & herbaeo colore esse: an potius a Porro uerbum factum fuerit, significetq; Porri odore sentiri. Quod tamen nullibi inuentum in antiquis a nobis est. Quae omnia diligentius obseruanda & constituenda alijs relinquuntur.

In Narcissum IUDICIUM NOSTRUM.

Ab annis fere duobus, uehementer nos torsumus, & omnibus pene nostrae urbis doctis uiris molesti fuimus, proinde & ex uulgo haerbarijs illis, ut nomen saltem huius floris percuncta remur: uerum adeo certi nihil ualuumus expiscari, ut mirari satis non queamus, quomodo haerba alioqui uilissima, tamq; in omnibus pratis, cum hirundine prima conspicua, ex omni hominum noticia disperierit. Flori nomen, Hornungs blum. Sic enim in superiori Germania eam appellant. Fuerunt ergo, qui persuadere nobis conabantur, albam Violam esse, quia prima Veris flos est alba Viola Alij constanter Ligustrum adseruerunt, aut illi certe congenerem: donec in Narcissum Theophrasti & Dioscoridis incidimus, & herbarios aliquot percunctari cepimus: qui non ex libris sapiebant, sed expertentia rerum edocti erant. Sic in Narcissum omnia quadrare animaduertimus, ut nisi plane nocturnis oculis simus, uideamur nobis semel apprehendisse. Quod igitur ex haerbarijs accepimus, quodq; partim etiam nos obseruauimus, id est. Duorum, inquit illi, generum flos est, Mas. s. et Foemina, purpureus, luteus, et albus. Bis etiam in anno florent, semel in Martio, inde in Septembri. Pentecoste semen fundit. Et initio quidem albo, & luteo, hyeme purpureo flore prodit. Idq; naturae quodam miraculo se dicunt deprehendisse. Nam si quis fodere pertentauerit in Martio, uno digito facile exscalpit: ab eo autem tempore indies magis atq; magis in terram desidit, idq; usq; ad Septembrem, quo tempore uix absq; negotio effoditur. Interdum altitudine unius cubiti in terra delitescens, mox hyeme uirsum succrescit, ut supra terram etiam exiliat, primo flore, & ubi adspirauerit Ver. Quod ita habere, & nos quoq; experti sumus, obseruauimusq; primo teneram & bulbosam radicem, & Poeri, uel Satyrionis folia: mox eandem durari, & pinguisora folia, eaq; sine caule. e radice tantum prodeuntia: in Septembri prorsum et duratam, et profundissime delitescentem, tenello tantummodo & liliaceo flore, palmi altitudine in summa terra se aperire, post alteram patorum detractionem. Cui obseruationi quonia respondere uidimus Dioscoridis & Theophrasti Narcissum, postremo ijs ad stipulari doctum etiam uirorum commentarios, ausi constanter sumus. Narcissi nomen indere, uel Lirij Februarij: ut diuersus quidem flos sit. Caeterum ex una radice bulbosa procedens, & qui a Dioscoride Narcissus, & ab Arabibus, & neotericis Hermodactylus uocatur. Quam autem probe haec obseruauerimus, & q; scire etiam illi nos docuerint, arbitrium aliorum, existimationemq; uolumus esse, quos & ipsos tantae rei periculum aliquando facere monemus atq; obsecramus.

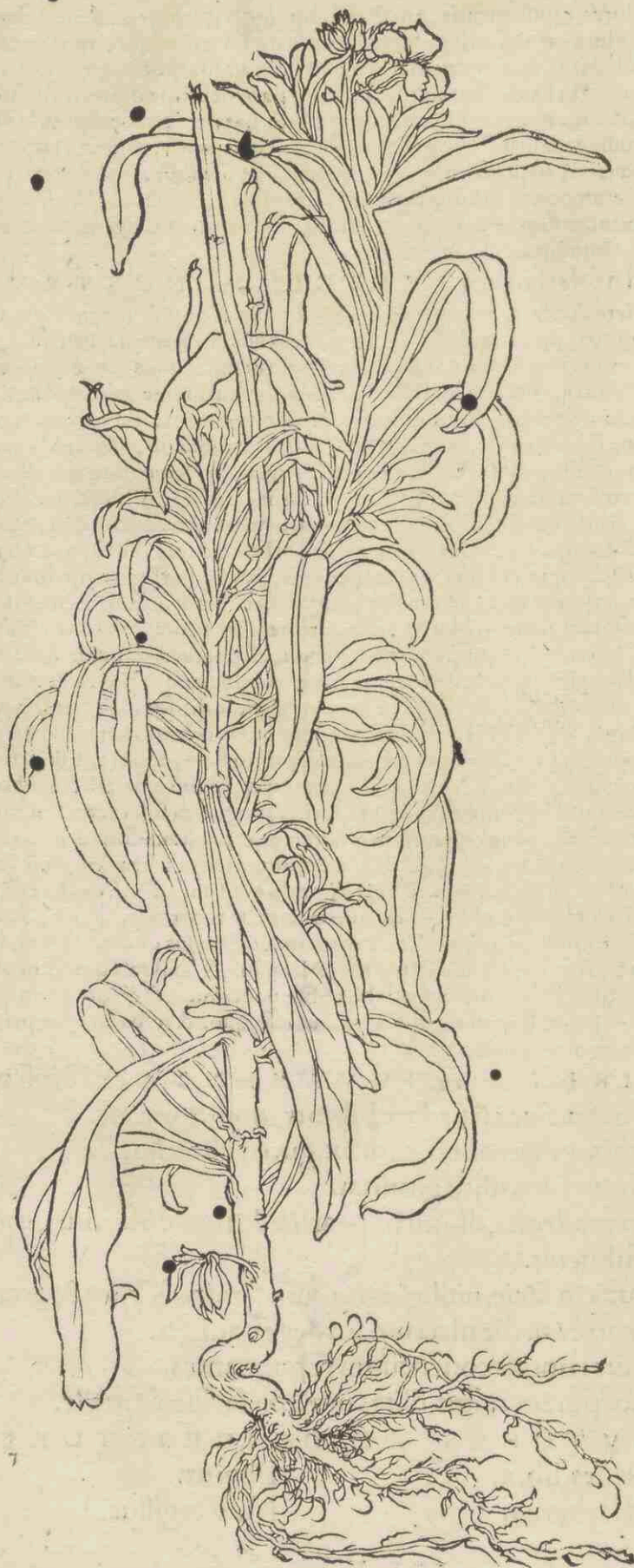
VIRES ET IUVAMENTA ex Dioscoride.

- Radix cocta, siue estur, siue bibitur, uomitoria est.
- Ambustis igni prodest, cum exiguo melle trita.
- Pracisos nervos illitu glutinat.
- Luxatis malleolis, diuturnisq; articulorum doloribus, trita ex melle et imposita subuenit.
- Vitia cutis in facie, uiriliginisq; cum semine Vrticę & aceto emaculat.
- Cum eruo & melle ulcerum sordes expurgat.
- Abcessus rumpit concoctioni repugnantes.
- Infixa corpori extrahit, illita cum lolij farina, & melle.

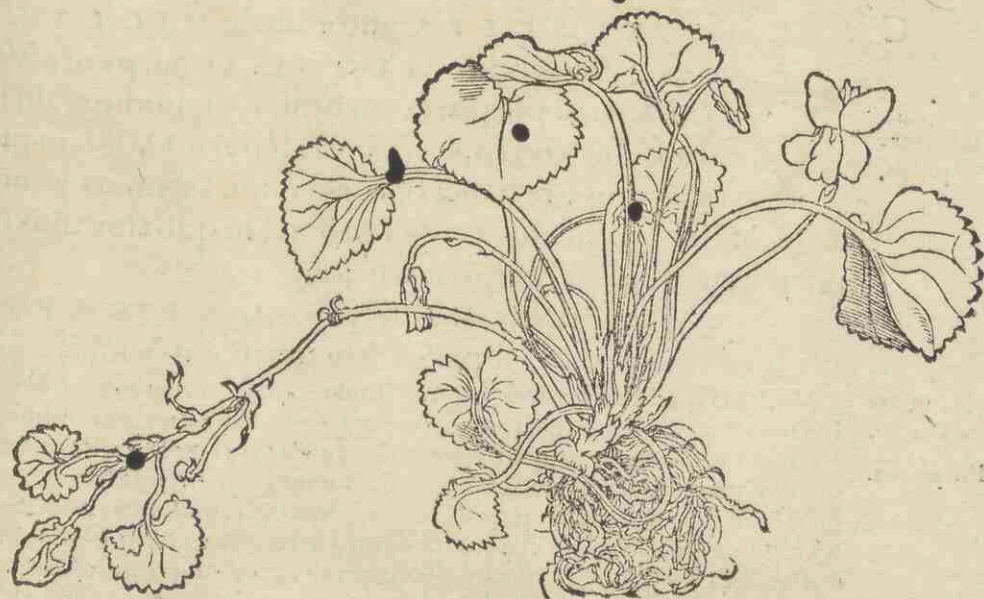
AUTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, lib. 2.
Herm. Barbarus.

Plinius.
M. Vergilius.

Geel Violaten.

DE VIOLIS RHAPSODIA XX.

Nomenclaturæ, *Violæ Nigræ*.

Græcæ, ἰομέλας. δασυπόδιον. ἰοῦ ἄγριον. τριαπύριον. κυβελιον.
 Latīnæ, Sessilis. Muraria Viola. Viola nigra. Viola purpurea.
 Germanicæ, Blaw Violaten. Geel Violaten. Bruyn Vio-
 laten. Zamin Violaten. Wild Violaten.

C

PLACITA autorum de VIOLIS.

Sententia D I O S C. de purpureis Violis.

Viola pur-
purea,

VIOLAM purpuream, aliqui Dasypodion, alij Priapeion, alij Ion syluestre, alij Cybelion, Romani Violam purpuream uocant. Foliū habet Hædera minus, tenuius, ac nigrius, nec multo dissimile. Cauliculus a radice prodit, in quo flosculus suauiter olens, purpureus. Opacis & asperis nascitur.

Paraphrasis HERMOLAI BARBARI
super eisdem purpureis Violis.

Viola, quare
dicta *Ion*.

Phrygana.

Loripes

Viola.

Violæ Sar-
ranæ.

Vaccinia.

Hiacynthus.

Sessiles uiolæ.

Leucoia.

Cheiri.

Violæ claudæ

Senephigi.

Violam Græci Ion pro flore, Violariū Ioniam, pro sūtice appellant. Nicander in Georgicis Ion uocatā credit Violā, quia nymphæ quædā Ionix florē eum Ioui primū dedere muneri. Nascitur uitis modo e supernis, quasi epuppi dicas, non prora, ut Rura, Sisymbriū, Serpillum: eoq; oēs Phrygana, hoc est, furculi, siue Cremia Violæ dicunt: excepta Nigra, quæ hoc capite describit. Viret hæc perpetuo, & ut quidā ferunt, si certo gñe colat, anno toto. Serit plantis ut olus. Vere floret, post Leucoion, & ante Flāmeam. Cū Ion Græci dicūt, Nigrā, seu Purpuream fere intelligūt. Humilis hæc, & latiore folio, statim ab radice multa carnosio exeunte, sine ramis: ob id uulgo Loripedē Violā uocamus. Hæc noie a cæteris distinguunt, solæ la appellatæ Græcis: ut ab ijs Lanthina uestis, & uiolacea diceret. Alia uiolarū genera in Leucoio reddidimus. Violas Sarranas, a colore, cū purpureis easdē esse apud Columellā arbitror. Purpureas, Vaccinia, & Hiacynthū dici, Seruius Gramaticus existimat, Dioscorides quoq; Hiacynthū, latine Vacciniū appellari scribit. Admonendi sunt, qui hæc legūt, purpureas Violas duorū generū haberi. Alias inter Loripedes, siue Sessiles, de quibus hic agitur: alias inter Leucoia, odoratasq; oēs esse. Sed & candidarū q; gemina hæc discrimina cernunt. Alię Loripedes: alię Leucoia. Leucoia intelligo, quas Mauritania Cheiri appellat: Loripedes quæ uulgo Claudæ nominantur, & Maurice Senephigi.

Anotatio VERGILII in purpureas Violas.

Muraria
Viola.

Cybelios.

Viola.

Priapeios.

D Quæ ferrugineos Hiacynthos, & nigra Vaccina uocari a latinorū poetis fecit nigricans purpurea, uel ut aptius loquamur, in nigro purpureus color, eadē Theophrasto, Gregoriūq; alijs scriptoribus caussa fuit, ut Viola, quæ nunc tractanda a nobis est, nigra diceret: tam frequēti, receptoq; passim in ea coloris discrimine huiuscemodī, ut multis locis Theophrasti in plantarū historia, nihil certius intelligatur, ubiq; *μύλαν ἰόν*, dicenti Violam, quæ nigricans e purpura, ad murorum radices, hortorū marginibus, & sepibus, florens prima, aut cū primis aduentū ueris mortilibus nunciat: nota uulgo, & ubiq; inuētū facilis, quæ toto anno uireat, & flores tenui quidem, sed longiore colicolo altius a terra inter folia erigat. Quæ hic merito Hæderæ cōparauit: quoniam proxime ad eam figurā accedunt. Murariā Violam a latinis uocari in Dioscoride legi. Nescimus tñ, q; uetusta ea uox sit: sed quæcunq; ea est, naturæ eius rñdet: quoniam, ut diximus, ad murorū radices, umbrosis locis frequēs & speciosa nascit. Eadē caussa fuit, cur syluestris Viola itidē diceretur: qm locis non cultis nascit: nec uiolaria in hortis, ut ceteri illi cognosces habet. Pōtuit quondā etiā religione aliqua, & numinis gratia cōmendari, ideoq; Cybelios Viola, ab antiquissima dea Cybele dicta, laudem potius q; nomen id inuenisse. Sed nobis nulla est eius nois certa ratio, aut coniectura: quæadmodū & reliquæ aliæ penitus ignotæ. Nili Priapeios non dissimili ratione, q; Cybelios, ab antiquo ruris & hortorū numine dicta fuerit. Descripsit eā Theophrastus lib. 6. de plantarum historia, dixitq; *προσρῖσθυλλον καὶ ἀνίσχυλλον ἔχει καὶ ὡς τινος φέρει* *ἀναμένει φέρει τὸ ἄνθος; ἔαν τρόπω τινὶ θρασυγῇται*. Quod est, exire & uiuere folia eius in radice capite tñ, perpetuacq; uirere fronte. Id em uoces illæ duæ significant. Facileq; est uidere foliosum Violæ huius cespitem, nullis caulibus, aut ramulis a terra surgentē, quod ceteræ habent Violæ: nec æsiu anni arefcere, aut hyeme, quod aliæ patiuntur, sed post amissos flores, uirentibus folijs, medicinæ toto anno etiam iuseruite. Adiecit præterea, testari quosdam, posse hanc Violam continue toto anno florere, si aliqua ratione curetur: quam tamen ille non retulit, nec quibus locis id excogitauerint homines. Adiecit eodē libro scriptor, differre hanc a reliquis Violis in reliqua natura: præcipue autem *ὅτι πλατύφυλλον, καὶ ὑπόφυλλον, καὶ σκερόφυλλον ἔστιν*, quod scilicet latiore folio q; reliquæ Violæ sit: intelligitq; reliquas Violas Leucoia ab omnibus adpellatas: eodemq; folio sit *ὑγρὸν*, id est, reiresuri, quod a terra non surgat, & præter id carnosio & pingui. Quæ omnia longius forte dicta aliquibus uidebunt. Sed nos rei certitudini consulentes, obscuriores breuitate nolumus fieri. Quo consilio, in Violæ huius signando colore, a principio statim usi sumus: & contra aliorum interpretū editiones, Nigram, non purpuream Violam

iam proposuimus. Ne si purpuream diceremus, miscerentur diuersi coloris congeneres flores. Sunt enim in Leucoiorum genere purpureæ Violæ, quas Columella Sarranas ab eadem purpurea, & Sarrano Ostro appellat, in censuræ earum & ordine quæ surculosæ sunt; in parietibusque & hortis nascuntur, aliter quæ hæc, dispositis in flore folijs, & plures uno pediculo pendentes, quæ proprie & uerius purpureæ uocantur. Et hæc pro notissimæ floris historia satis sint. Quibus adijciemus, mutasse nos titulum capitibus huius, & de nigra Viola inscripsisse: quoniam res id exigebat; & in melioribus græcis, aut nulla coloris nota addita fuerat, simpliciterque de Viola caput inscribatur; aut *ἰὸν μίλαν* in aliquibus legebatur.

A
Sarranæ.

DE ALBIS VIOLIS, SEV CHE
iri textus Dioscoridis.

Leucoion ex Græcis aliqui Basilion uocāt, Latini Violam albā, aliqui Augustiam, nonnulli Violam autumnalē, aut Passinariā. Vulgaris est notitia, sed in floribus differentia quedam. Namque aut cærulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inueniuntur. Luteæ uero præcipui in medicina usus. Huius aridi flores seruefacti, in deflectionibus ualent contra uulug inflammationes. Et menstrua expellunt. Sanant oris ulcera cum melle. Cum cærato rimas sedis. Semen duum drachmarū pondere ex uino potum, aut cum melle inditum, menses, secundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

λευκοίον.

PARAPHRASIS ALTERA HERMO
lai Barbari in albas Violas Dioscoridis.

Leucoion, etsi candidam Violam ipso nomine significat, tamē & pro lutea, & cærulea, & purpurea sæpe capitur. Hinc apud Columellam candida Leucoia, quasi & nigra quædā sint. Hippocrates certe, nigra inquit Leucoia quærantur. Paulus, Ioton inquit oleum, hoc est, Violaceū, modo ex purpureis, modo ex candidis, modo ex croceis confici solere Violis. Sciendū & illud est, Dioscoridem hoc loco scribere Violam, quæ græce Leucoion dicatur, a Romanis Ligustriam quandoque nominari, etiam si codices sunt, in quibus non Ligustria, sed Augustia legatur: ut fortasse Columella in horto suo intelligat de Viola, cum cecinit, Nigro commista Ligustro.

B.

Ligustria.

Nam Ligustrum candidum, pro Cypri flore capitur. Cæterum de purpurea, siue nigra, seorsum post dicetur. Cærulea quæ sit, non constat: nisi quis Cyanum hunc intelligat. Est autem Cyanus flos, rosam accipiens: cuius color honorem, nomenque dederit cæruleo. Cyanū Amaranthus excipit. Trivialis, ut quidam existimauere, flos est Cyanus, in frumentario nascens agro, & hortis quoque, rusticorum & puellarū corollis, calice rosarū, sed squarroso, atque tristi, sine odore. Verū summa colori gratia, qui & Baptifecula ruribus dicatur: quoniā secantibus & metentibus officiat, retusa in occurso eius falce. Nam & seculam ueteres dixere falcem. Florum porro prima se ostendit alba Viola, necdum exacta hyeme. Sub idem fere tempus exit & Viola cognomento Flammea, quæ Phlogion uocatur: Syluestris tantum ab aliquibus Phlox: ut errare putem, qui Phlogion eandem esse cum lutea Viola scripserunt, quod quidem ex ses

Ligustrum:
Cypri flos.
Cærulea uiole
Cyanos.
Amaranthus

Baptifecula.
Secula, quid

Phlogion.
Phlox.

Iouis flos.
Iouis flamma
Diosanthos.

Lychnis.

Viola Tuscu
Marina.
Iana.
Calathiana.
Caltha.
Scopa regia.

Napi.
Sideritis.

Viola quare
sic dicta.

Leucoior: no
mine quæ Vi-
olæ ueniant.

Polyphæræ.

C quētibz apertissime liquebit. Theodorus Flammā uocauit, colore com-
mendabili, odore nullo, semine proueniens coronis. Non est hæc autem
Iouis flos, aut quod idem est, Iouis flāma, hoc est, Diosanthos. Idq; neu-
dubitem, facit, q; Iouis flos licet sine odore sit, & coronarius, & obserua-
tur semine, tam æstate floret, non per hyemē, ut Flāmea. Plinius quoq;
Iouis inquit flos, colore tantū commēdatur, odor abest, sicut & illi, quia
Græcis inquit Flox uocatur. Diximus et Lychnin uocari quādoq; Flam-
meam, sed inter rosas potius q; Violas. Aliud est apud Græcos Phlogis,
nam & uestis genus significat, quod nos flammeam, & flammearios opi-
fices in Plauto uocamus, & carnem tostam, ut est apud Stratidem. Viola-
rum ergo alba & flāmea plurimū durant. Sed satius maxima autoritas
Luteolis, qui colos in nuptialibus flāmeis quæsitus, ritu antiquissimo, &
fœminis totus concessus traditur: ideoq; fortasse non numerat inter prin-
cipales, hoc est, cōmunes maribus & fœminis, quoniā coloribus societas
principatū dabat. Genera Luteorum, Tusculana: & quæ appellatur Ma-
rina, folio aliquanto latiore, sed minus odorato, in totū uero sine odore,
ac minuto folio. Calathiana, munus autumnī. Cæteræ Veris. Proxima ei
Chalta est, concolori amplitudine, uincit numero foliorum Marinam,
quinq; folia non excedentē: eadem odore superat. Est enim grauis Chal-
ta, non leuior ei, quā Scopam regiā appellant. Quāq; folia eius oleant,
non flores, ut inquit Plinius. Quod autē genus ei sit inter Violas Scopā
regiā parum liquet. Dioscorides Scopam regiā Naporum generi conu-
merat. Plinius alio loco Sideritin, quæ latissimo folio sit, Scopam regiā
a nostris dici uult. Violæ odor a longinquo suauior, propinquus hebes-
cat. Vita longissima candidæ, trienniu. Ab eo tempore degenerat & mi-
nuī: floresq; assidue candidiores affert. Minor uis est recentibus. Ideoq;
aridis utuntur post annū. Honor Violis apud antiquos post rosam & li-
lium. Violam idcirco dictam Ion Græci putant, q; cum Io in uaccā a Ioue
conuersa esset, terra florem illū pabulo bouis eius fuderit. Nostri quoq;
Violam, quasi uitulam, imitatione græca, uideri possunt appellasse.

Optima quæq; de Nomenclaturis VIOLARVM
ex M. VERGILII Commentario.

Detulit candori multū in hoc flore antiquitas, nec leuem splendoris sui gratiam illi habuit,
una ab eo facta appellatione, tres alios colores indicans, qui in toto hoc Violarum genere
scriptore hoc numerantur, & uno excepto a cunctis passim quotannis uidentur. Leucoiorum
enim nomine in græcis oēs indicantur Violæ hæ, quæ primæ flores suos proferunt, ubi mitior
& tepidior aër fuerit, ab hyeme statim, ubi asperior & frigidior postea: ubiq; aut per Ver primæ
nouī anni aduentū nunciantes, pluresq; non uno ramulo tantum, sed uno pediculo florentes:
quæ causa fuit, ut a quibusdam Polyphæræ inter alias appellationes dicerentur. Id enim ea uox
significat. Florent hæ passim triplici colore, candido, luteo, & purpureo. Qui quartus deinde
ab hoc numeratur, cæruleus in Violarum genere: hoc, quod sciam, in Italia nullibi uidetur. Ex
eo oborta nobis suspicio est, posse in Græcis abundare eam uocem, & si in cunctis pariter lega-
tur. Is etiam quem nos habemus egregiæ antiquitatis, & fidei Latinum Dioscoridem, Longo-
bardis literis scriptum, tres tantū colores illos notos omnibus numerat. Quartus hic cæruleus
nullus in eo est. Nec nos tantū illi deferimus, ut unū uelimus pro cunctis alijs nobis esse, sed ac-
cedente rei naturæq; & suspicioni huic nostræ hoc ueluti teste, qualiscunq; ille est, non fore cre-
didimus, inutile hoc etiam legentes monere. Præsertim nullibi, ut paulo ante diximus, ostenda-

re in hoc flore eum colorem natura. Alioquin oportebit, quæ primo uolumine in lasme dicta a nobis fuerunt, meminisse: & quæ longius illic de Violis docentur, in hunc locum referre: o-
pinariq; in cæruleo colore hoc, aut alijs locis nasci hunc florem. Late enim patet naturæ uis, &
admirabilis eius maiestas: qua potest multa ubiq; uariare, & quæ nobis, & nostro orbi nega-
uit, alijs dedisse. Aut Violarum appellatione alia etiam censerî florum genera, quales Iesimi-
nos omnes tunc esse diximus, modo magnitudine, & forma pares, & similes illis sint: & intel-
lexisse in Dioscoride necesse erit, florem quempiam alium cærulei coloris, qualis uerbî causa
Cyanus est, sic a Græcis a colore dictus, uulgaris flos, omnibus notus inter segetes, Maio &
Iunio mense nascens. Quem rura nostra florem Alysum uocant, triplici & ipsum colore, can-
dido, purpureo, plerumq; aut cæruleo. Nobis tamen in priorem illam sententiâ inclinât ani-
mus. Credimusq; quantum illum colorem huic scriptori temere accreuisse. Vtîmurq; ea ratione
præcipue, q̃ non uerisimile est, miscuisse diuersa simul genera Dioscoridem; & cum de Leuco-
ijs certo scilicet genere priuatim ageret, de cunctis Violis, quæ Græci *ῥῶν*, non *λευκοῖα* uocant,
agere cogitasse. Obseruauimus enim *ῥῶν ῥῶν*, id est, Violarum latius patere appellationem, plu-
resq; completi flores: Nigram, seu malis ferrugineam Violam, Iesiminos omnes, Calathia-
nam, & quam Græci Phloga, Plinius flâmeam uocat, pluresq; alios qui figura, quantitate, fo-
liorû positura, aliâq; huiuscemodi ratione aliqua proprie dictis Violis similes æqualesue sint.
λευκοῖα autê triplex tantû hoc genus, quod solo colore differt, quodq; nos paulo ante ex Theo-
phrasto descripsimus. Solæ enim hæ Violæ Leucoiæ dicuntur. Accedit & illud, q̃ si Cyanus
in hoc genere intelligendus erit, ex qua uoce nos credimus irrepsisse eum colorem in has Vio-
las, uidebitur temere miscuisse Dioscorides, quæ non eodem tempore florent. Cyanus autem
prima ætate tantum, ille sponte sua in parietibus, & murorum pinnis aliquando, illi inter sege-
tes passim nascuntur. Possunt quidem ambo in hortis conseri, sed nos simplices naturæ nata-
les & notas, non cōacta artis opera tractamus hoc loco.

A

Flos Alysus;

Ferruginea
Viola.
Phlox.

COROLLARIA HERMOLAI BARB.

& Vergilij in lasiminam confectionem.

Vnguentum hoc & lasiminum, & lasme dicitur. Quæ uox admonet
me, ut ex ea fere Viola compositum intelligam, quæ uulgo Iesimini uo-
catur, distinctiones, & harundineos parietes in hortis opere topiario cō-
uestiens. Flore candido, præcipuæ suauitatis: folium in uiridi nigricans,
oblongum, fastigiatum mucrone languido magnitudine rosacei, sed an-
gustum. Hoc Violæ genus Persicum & Parthicum, & omnino peregrin-
um uocauerim, ab alba Viola nostrate longo interuallo distans, ueteri-
bus (ut arbitror) incognitum, saltem Italiæ. Recentiores tria lasmes, siue
Iesimini genera constituunt, albam colore, cæruleam, et in Aegypto lute-
am, qualem & in Venetia nasci modo cernimus.

B

MARCELLVS VERGILIUS.

Florem quem omnes Iesiminum dicimus, colore candido, Violis figura non dissimilem,
Violam antiqui uocabant, ignotum diu Italiæ, ut uidetur, nunc autem plebæis hortis eti-
am gtrato odore commendantem, tam notum omnibus, ut nulla descriptione nostra indi-
geat. Credimusq; nos de eo egisse hunc scriptorem, cum communis Violarum historia tet-
tio uolumine ab eo tractaretur. Numeratis enim albis, luteis, seu purpureis Violis, quæ com-
munes & notæ omnibus sunt, quartum genus colore cæruleo addidit; quæ nullæ in Viola-
rum genere nunc cognoscuntur, necesseq; est ad Iesimini huius florem referri cæruleum colo-
rem illum. Posteriores enim, & inter eos Serapion, tria Iesimini ex colore discrimina, & ge-
nera fecerunt. Candidum, luteum, quem ille Citrinum, & Cæruleum, quem cœlestis co-
loris uocat, omnes quondam peregrinos, & Italiæ ignotos, nunc omnibus communes:
uidetque Italia, & habet iam non candidos tantum, sed Luteos etiam Iesiminos. Nec in
alio Violarum genere lasme hæc, & lasminum unguentum, intelligendum est. Nam quod
PALLADIVS Violaceum docet a Græcis *ῥῶν* dictum, ex Violis proprie
nunc dictis, conficiebatur. VIOLA Sç nos Græcorum more dicimus eas, quæ pri-
mæ Ver nunciantes, plures uno ramulo florent, paucis & exiguis folijs, colore triplici, can-
dido, luteo, & purpureo, præcipui in medicina usus. Quam enim Theophrastus Nigram, di-

Cit, in alto genere ab antiquis numerata est, de qua suo loco dicemus. Videntur postremo nobis male sibi inuicem respondere, in Iesimini huius confectione, olei sextarium, & flores uncia duæ, credimusque in florum pondere uitium esse, nec tam exiguo flore, tantam olei menturam satis posse odorari.

ἰοτυπία **E X P L I N I O** lib. 21. cap. 11.

Calathiana.

Florum prima uer nunciantium, Viola alba, repidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Postea appellatur Purpurea, proxime Flāmea, quæ & Phlox uocatur, syluestris dumtaxat. Et rursum eodem lib. cap. 6. Violis honos proximus. Earū plurima genera, purpureæ, luteæ, albæ, plantis omnes, ut olus satæ. Ex his uero, quæ sponte opacis, & macris locis proueniunt, purpureæ, latiore folio, statim ab radice carnosio exeunt, solæque græco nomine a ceteris discernuntur, appellata læ; ab his lanthina uestis. Sed satius maxima autoritas luteis. Genera his, Tusculana, & quæ Marina appellantur, folio aliquanto latiore, sed minus odorato, in totum uero sine odore, minutoque folio. Calathiana, munus autumnii, ceteræ ueris. Proxima ei Chalta est, concolori amplitudine. Vincit numero foliorum Marinam, quinque folia non excedentē. Eadem odore superatur. Est enim grauis Caltha, non leuior ei quam Scopam regiam appellant. Odor ei cinamomo proximus, gracili solo, nec humido prouenit.

T H E O P H R A S T V S D E V I O L A C E O

genere, ex quo sua mutuatus est Plinius, lib. 6.

cap. ultimo historiae plantarum.

D Florum prima, Viola alba, sese ostendit. Emicat ob cælum clemētius statim etiam non hyeme exacta: ubi uero immitius, postea: uere nonnunquam cum viola alba, aut paulo post Liliū exit, & quæ Viola flammea uocatur, syluestris dumtaxat. Hæc ceteris omnibus, quibus coronarij utuntur, longe præcurrūt. Post hæc Narcissus, & Lirium exeunt. Ad hæc bulbi flos, quidam enim coronis hunc etiam inserunt. Sequitur Vitiflora, & Nigra etiam Viola. Et e syluestribus Aurelia, & genus Fremij.

D E S C R I P T I O V I O L A R V M

ex Serapione.

Viola herba est, cuius sunt folia minora folijs Cissos, & nigriora, & non elongantur multum ab eis in figura sua: & habet stipitem egredientem ab una radice, & est super eum pilus, & in summatibus eius flos boni odoris, coloris purpurei: & nascitur in umbrosis & asperis.

Aliæ species Violarum, ut inquit Pandectarius, sunt species Cheiri.

P R A E S T A N T I A omnium, & Electio.

Satiuis maxima autoritas luteis, ut inquit Plinius, sed melior quæ est purpurea, ut contendit Galenus. Subinde, quæcunque est ex primis, & quam nec solis calor siccauit, nec pluuia nimia tabefecit.

T E M P E R A M E N T V M.

• Frigidæ sunt & humidæ in gradu primo. Quæcunque tamen siccata, & frigidæ, & humidæ sunt, minus infrigidant. Sedant dolores calidos, leniunt, resoluunt, & inflammationes cohibent.

V I R E S E T I V V A M E N T A

Purpurearum ex D I O S C O R I D E.

Folia per se, & ex polenta, illinuntur aptissime stomacho æstuantī, & oculorum inflammationibus, sedicq; proidentī.

Aliunt, quod purpureum est in flore, anginis & comicialibus auxiliari maxime pueris in aqua potum.

I V V A M E N T A Albæ & Luteæ.

Huius aridi flores feruefacti in defensionibus, ualent contra uulvæ inflammationes.

Et menstrua expellunt.

Sanant oris ulcera cum melle.

Cum cerato rimas sedis.

Semen duum drachmarum pōdere ex uino potum, aut cum melle inditum, menses secundas, & partus extrahit.

Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

I V V A M E N T A Purpureæ, & Flam-

meæ ex M E S V E.

Solutione educunt Cholera reprimuntq;

Conferunt inflammationibus omnibus.

Sedant Soda calidam, factam in caliditate uehementi.

Ciunt somnum, & leniūt pectus, & guttur.

Conferunt uulvæ, & angina.

Sedant sitim, & opilationes hepatis aperiunt.

Dissipant Ictericam, & febres inflammatas.

Ex S E R A P I O N E cap. 120.

Quando fit emplastrum ex solis folijs, aut cum sauich, in frigidat, & confert inflammationi oris stomachi, & apostematibus calidis oculorū.

Et dicitur, qd flos eius a proprietate sua bibitur cum aqua, & confert epilepsiæ, & angina puerorum: & illa est, quam uulgares nominant, Matrem puerorum.

Ex P L A T E A R I O.

Zuccharum Violarum fit ut Rosarum.

Sed Syropus Violarum sic fit. Viola in aqua coquantur: & ex colatura, & zuccharo fiat colatura.

Vel sic. Melius est, ut Viola dimittantur in aqua per noctem, & fiat syropus. Si autem ex succo & zuccharo, tanto melius.

Oleum Violarum fiat hoc modo, Viola decoquantur in oleo, & colentur: uel fiat decoctio in duplici uase. Vel etiam sic, quod melius est. Decoquantur, & colentur: & colaturæ recentes addantur: & sic dimittantur per. 15. dies ad solem, & coletur: & sic secundo & tertio fiet, atq; erit electissimum. Id oleum contra omnem hepatis calefactionem ualet, est somniferum & narcoticum.

Nota etiam, qd syropus Violarum magis debet concoqui, qd Rosarū.

A

B

Syropus Violarum.

Oleum Violarum.

C alioqui corrumperetur, & tabesceret.

D O S I S ex M E S V E.

Potio earum est ab unc. iij. usq. viij. Ec succi earum ab unc. i. usq. ad. ij. Syrop. earum ab unc. ij. usq. ad. iij. Et conditi earum ab unc. i. & drach. usq. iij. •

Ex IO ANNE VIGONIO.

Viola herysipelę non exulceratę, secundum omnem modum administrationis eius, est optima medicina.

De satū VIOLARVM, Columella lib. 13. Et

Palladius Mense Februario, cap. 21.

Violam qui facturū est, terram stercoreatam, & repastinatam, minimum alte pedem in puluinos redigat, atq. ita plātas hornotinas, scrobiculis pedalibus factis ante Calendas Martias dispositas habeat. Semen autē Violę sicut olerū, in areis duobus temporibus feritur, Vere, uel Autumno. Colitur autem eo modo, quo & cętera olera, utruncetur, ut farciatur, ut interdum etiam rigetur.

De oleo & uino VIOLACEO faciendo, ex

• Palladij Mense Maio.

D Tot Violę uncias infundas, quot olei libras miseris, & diebus. 20. sub dio habere debbis, Violę purgatę, ut de rore nihil habeant: libras quinq. uini ueteris. x. sextarijs debbis infundere, & post. xxx. dies. x. mellis ponderibus temperare.

A V T O R E S, & D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides, libro. 2.

Plinius, libro. 21. capite. 6. 11.

Theophrastus lib. 6. capite ultimo.

Herm. Barbarus.

M. Vergilius.

Ioannes Vigonius.

Mesue in simplicibus.

Serapion, cap. 120.

Platearius.

Macer, dictione, Viola.

Galenus ad Paternianum, cap. 2.

Gefüllter Hanenfuss.

Kleiner Hanfuss.

DE PEDE CORVINO,

Rhapsodia XXIII.

Nomenclaturæ.

Græcæ, κορωνόπος. ἀσπίον.

Latine, Pes corui. Silago. Caciatrix. Sanguinaria.

Germanicæ, Rappenfuss. Hanenfuss.

PLACITA AVTORVM de Pede Coruino.

Sententia DIOSCORIDIS de

Pede Coruino, lib. 2.

CORONOPVS oblonga herbula est, per terram sternitur, et folia incisuris diuisa habet.

In eandem sententiam & Plinius libr. 22. cap. 19. Coronopus oblonga hærba est, cum fissuris. Seritur interim. quoniam radix celiacis præclare facit, in cinere tosta. Et rursum lib. 21. cap. 16. Aculeatarum caules aliquarum per terram serpunt, ut eius quam Coronopum uocant.

Apuleius de herba GALLI CRV

RE cap. 22.

Nasci amat herba Galli crus locis solidis, & circa uias: eius cacumen, instar pedis Galli.

C

I V D I C I V M N O S T R V M.

Mira est scriptorū uarietas in Coronopode hac, Alijs Batrachion, alijs Flammulam, nonnullis aculeati generis, rursus alijs sine omnibus prorsus aculeis eam suspicantibus & contendentibus. Vnde precium quod ere facturos nos arbitramur, si paulisper figentes hic pedem, Leononicam disputationem subscribamus, quod ex omnibus nemo prudentius philosophatus uidetur de ea hærba, mea quidem sententia. Sumq; & ego in ea opinione, ut non aliam credam esse, quam quæ hodie Crus Galli uulgo dicitur, uel pueris etiam nota, qui eam legentes multo uellicas cient. Neq; una tantum eius species. Est enim syluestris, quæ in cimiterijs, pratis, & circa sepes oritur. Est domestica & hortulana, satiuæ, foliatis, luteis, & repletis floribus, qua ad coronas utuntur Nymphæ. Est quoq; quæ ueneto, & flore & colore Germaniæ matronis in hortis alitur, prorsus galli, uel cornicis pedem referens, trium cubitorum ubi excreuerit: uulgo uocant Isenhuetlin, quam, in quod aliud quoq; genus recenseam, q̃ Coronopodis, non habeo. Nec aliquis mihi demonstrare hæcenus ualuit. Verum quam hæc recte conijciamus, aliorum æstimationi permittimus, Oraculum nullum, uel Sibyllæ folium sumto.

N I C O L A I L E O

N I C E N I Iudicium de

Herba Coronopode.

De secunda herba, Pede alacohen ab Auicenna uocata, idem expositor scribit, existimare, quod sit herba a medicis uocata Pes corui, de qua dicit, 2. huius capite, de Pede Coruino, quod radix huius herbæ cum decoquitur confert solutioni antiquæ: sed radicem huius herbæ, quam nostri herbarij uocant Pedem Corui, esse causticam, ulceratiuam, & de ista non loqui Principi. Hic quod deinceps dicit, quod aliqui dixerunt, q̃ per alacohen Hippocrates intellexit folia ficus: quæ in nullo seruiunt casui præfenti, quia pungunt & excoriant per lacticiuim occultatū in eis. Hæc omnia ad uerbum fere nouus expositor Auicennæ, qui sua expositione non magis hanc, q̃ etiam priorem nobis herbam declarauit. Forte autem sicilli minus pudendum, hanc secundam, s. Pedem coruinū, de quo Auicenna loquitur, ignorasse: quando & ipse Auicenna, tantus aliquin medicinæ magister, uel dubitauit, uel etiam nesciuit quid esset, ut plane in multis alijs herbis ipsemet suam fatetur incertiam: ut etiam secundo Canonis de hac ipsa herba, quæ Pes coruinus nominatur, non modo ambigua, sed etiam contraria loquitur. Sunt autem hæc Auicennæ de Pede coruino inibi uerba. Pes coruinus membra expulsiōis, radix eius hærba confert solutioni antiquæ. Et dixerunt Paulus & alij, quod confert Colicæ, & efficit operationem Hermodactylorum absq; nocumento. Ego autem nescio, quomodo radix Pedis Coruini possit prodesse solutioni antiquæ, & facere operationem Hermodactylorum, qui sunt satis in soluendo potentes. Nisi forte Auicenna uult hoc loco solutionem curare solutione: qui tamen alibi præcipit, non esse faciendam solutionem si per solutionem. Fen autem, 22. tertij, cap. de solutione podagræ, & ischiadicorum, Pedem coruinum non colicæ, sed podagræ potius ex eiusdem Pauli autoritate Auicenna prodesse testatur, ita scribens. Et dixerunt quidam, quod Pede coruino inest operatio Hermodactylorum, & non est eius nocere stomacho. Quæ uerba exponens etiam nouus expositor Auicennæ, in hunc modum scribit. Dicit aliquos asseruisse, quod Pes coruinus operatur, & purgat sicuti Hermodactyli, & non nocet stomacho sicuti ipsi. Erpes iste coruinus, est hærba cuius radix ponitur in opere, de qua scribit in secundo huius capite de ea. Dixerunt Paulus & alij, quod confert Colicæ, & efficit operationem eorum absq; nocumento. Deinde subiungit, Radix P E D I S C O R V I N I, quā nos hic habemus, ab extra appofita rodit, & pluries hanc feci super pedem illius quassari, qui habebat in unguine bochium epedemille, & protinus illic surgebat ampulla, qua rupta exhibat uirus uenenosum, unde aliqui sanabantur. Sed hanc dare per os, nunquam ausus sum: licet sciam aliqua, quæ foris adhibita uescant, & ulcerant, & comesta noceant, ut allia, & cæpe. Hæc ille. Qui licet uereatur, ut sane debet uereri, dari per os radicem Pedis coruini, quæ uenenum est, ut postea declarabimus, per uerbatamen postrema uidetur innuere, quod si etiam daretur per os, cum aliqua tamen ratione daretur, & non sine Principis autoritate. Ioannes uero Matthæus de grado, alter nouus Auicennæ expositor, in huius radice expositione magis audaculus, scribit hæc uerba. Intellige, quod cum autores utuntur Pede coruino, in casu etiam isto semper utuntur radice eius, & non folijs. Ita etiam dominus Auicenna secundo Canonis, iuuamenta radice eius. Quæ uerba expositoris nobis indicant, ipsum huius herbæ timuisse folia, non radicē. quia dñs Auicenna eiusdem radice usum, & non foliorū secundo canonis præcipue probauisset. Miscret enim humanæ uitæ, quam uideo quotidie sub Auicenna non tanq; principe, sicut medici iuniores ap-

Auicenna de
Pede Corui-
no.

Auicennæ ex-
positor.

Ioannes Ma-
thæus de gra-
do.

pellant, sed tanq̃ suo tyranno periclitari. Nam si radicem uenenatam, uel intra corpus iusserit adhiberi, eam quidam medicorum in ægrotantibus adhiberi non dubitant: contra, si radicem salutarem, & uenenis aduersantem dari ueruerit, tanq̃ medicinam perniciosam, illā medici etiam celebres non audent dare. Radicem Pedis coruini habentem uim exulcerandi, & tanq̃ uenenum, præterq̃ si extrinsecus apponatur, in usu medicinæ fugienda, alter nouus Auicennæ expositior, non ueretur dicere dare, etiā intus assumenda. Fretus Auicennæ & secundo canonis, & xvi. Tertij, qui eam Hermodactylis præfert, autoritate. Ego uero, testor Deum, me nouisse medicum, qui ex eadem radice, quibusdam alijs adiunctis, pilulas conficiebat, & eas podagra laborantibus propinabat, non sine magno quorundā, qui eas accepere periculo: donec tandem a me sui erroris admonitus, a tam periculosa abstinuit medicina. Nonne idem Auicenna, si qui tam fatui sint, qui ei uelint in omniibus credere, scribit secundo canonis, Napellum esse uenenum perniciosum, & tamen potari suadet: cum postea subiungit, delet albaras linitum & bibitum. Venenum autem quod nostra ætate Napellum ab herbarijs nominatur, Aconitum, a Græcis atq̃ Latinis uocatur, de quo Vergilius, Miscent aconita nouerca. ut iam appareat, Auicennā, non tam tyranni, q̃ etiam nouerca imitari mores. Contra Galenus Aconitum laudat, si abstergendū sit aliquid ex corpore: sed cauendū esse, inquit, ne aut in potu, aut in cibo sumatur. Idem Auicenna radicem Pentaphylli a Dioscoride cōmendatam ad uenena mortifera, ipse secundo Canonis scribit, esse medicinā perniciosam: adeo, ut Michaël Sa-uonarola medicus, suo & nostro quoq̃ tempore, propter scripta, & quæ de medicina edidit clarus, non ausit eam in quartana dare: non aliā ob causam, nisi quia damnetur a Principe. Tantam habet ut nuper dicebam, Auicenna apud medicos nostri temporis autoritatem, ut medicinā mortiferam faciat salutarem, sicuti Pedem coruinū salutarem, aut perniciosam, ueluti radicem Pentaphylli, uel eius succum. Nam & Iacobus de Dondis, cognomento Aggregator, huius radice succum inter uenena perniciofa, ex Auicennæ numerat autoritate. Forte autem, quantum ad Pedis coruini attinet radicem, non tam Auicenna, q̃ medici ipsi non recte Auicennam intelligētes, sunt reprehendendi. Quis enim eos cogit, putare herbam, quā herbarij nostræ ætatis Pedem coruinū nominant, esse illam, quā ueteres medici, Paulus scilicet & Dioscorides, sub eodem nomine celebrarunt? Quasi uero sit necessarium, ut quæ nunc sunt nomina herbarum, etiā priori seculo fuerint. Eos autē quos supra notauī Auicennæ expositores, illud oportuit didicisse, aliam esse herbā a prisce ætatis hominibus Pedem coruinum nominatam, aliam a nostris, nam si id scīssent, neq̃ tam multa de Pedem coruino dubitassent, neq̃ etiā aliqui eorū unq̃ in animū induxissent, herbam Pedem coruinū a nostris dictam, posse sine periculo, aut in pilulis, aut alio modo intus assumi. Hæc enim est illa, quā Dioscorides, βατραχίου, & Apium syluestre nominat. Vnde & medici iuniores, non solum Pedem coruinū, sed etiam Apium Raninum nominarunt, a gemina scilicet, animalis, & herbæ alterius similitudine. Huius herbæ Dioscorides quatuor fecit species, & unā ex his inter uenena collocat. Omnium autem folia, & caulem, si apponatur humano corpori, uim ait habere exulcerandi, & escharā faciendi. Quare nullo modo suspiciandū est, illos qui dixerunt Pedem coruinū in medicinæ capitulis excoiationis intestinorū, quos Auicenna allegat, xvi. tertij, eodem capite, de hac Pedem coruino, quam ueteres βατραχίου, a rana, cuius effigiem representat, nominarūt, intellexisse: sed neq̃ Auicenna secundo canonis, cū scribit radicem Pedis coruini conferre solutioni antiquæ, de hac potuit intelligere. Ideo quantum ad hoc, forte non est error Auicennæ, sed male exponentium Auicennā, & nescientū quid duobus in locis, scilicet & secunda canonis, & xvi. tertij, per Pedem coruinū Auicenna intellexerit, si modo & ipse quid esset, intellexit. Nam, xvi. tertij, etiā uidetur hæsitare. Secundo autē Canonis oīno Auicenna aberrat, illā ostendens quā supra tetigi in radice eiusdem herbæ contrarietate, quod conferat & solutioni antiquæ, & faciat operationē Hermodactylorū, absq̃ nouum utrobq̃ male Paulus, & alij super hac medicina, quæ facit operationem Hermodactylorū, ab Auicenna citantur. Neq̃ em̃ Paulus usquā herbam Coronopoda, sic em̃ Græci Pedem coruinum nomināt, Hermodactylis cōparat, in iuuando podagricos, sed compositionē quæ notatur apud Græcos διὰ ποδῶν πόδιον, id est, per Pedem coruinū, alteri præfert, quæ apud eosdem Græcos διὰ ἱεροδαικτύλων, id est, per Hermodactylos nominatur: quarū utramq̃ describit Paulus lib. 7. in quo de simplicibus & compositis agit medicinis, proprijs ambas inscriptionibus notans.

Primæ compositionis inscriptio, atq̃ descriptio hæc est,

P O D A G R I C A per Hermodactylum.

Hermodactylorum, .i. .i. .i. aneli, cymini æthiopici, ameos, corymborum, thymi, pipere-

n 2

A
Auicenna ty-
rannus medi-
cinæ sæuissi-
mus.

De quodam
audaci Me-
dico.

Napellum, &
Aconitum
idem sunt.

Michaël Sa-
uonarola.

B
Iacobus de
Dondis, Ag-
gregator.

Non necesse
est, ut quæ nūc
sunt herbarū
nomina, etiā
priori seculo
fuerint.
Pes coruinus
Batrachium,
idem Apium
syluestre.
Quatuor spe-
cies Diosco-
ridis.

Expositores
Auicennæ,
Auicennā nō
adsequuntur.

C ris longi, zinziberis, obolos tres. epithymi unciam mediam, dosis oboli .i. .i. .i. aut. vi. datur mane cum condito, uel hydromelle.

Secundæ autem compositionis per Pedem coruinum inscriptio, atq; descriptio talis est.

PER PEDEM CORVINVM compositio, quæ facit ad ea ad quæ & altera per Hermodactylon, stomacho utilis.

Zinziberis oboli duo, piperis oboli tres, agarici obolus unus, cnici interioris oboli quantum, radices Pedis coruini oboli sex. Dos is oboli octo. His autem quibus uenter non facile soluitur, siliquæ, xxij. facit omnino septem, uel octo fere alui deiectiones.

Celiaca.

D

Dioscorid. de
Coronopode

Coronopus
est Pes Galli.

Apuleius.

Harum duarum compositionum, Paulus libro sui de medicina uolumine tertio, secundam per Pedem coruinum nominatam, dicit ex Alexandri autoritate prima esse meliorem, ut quæ eandem facit euacuationem, & æque sedet dolorem: cum hoc, qd nihil obest stomacho. Quorum uerborum sententiam male Auicenna duobus in locis antea allegatis, de solo Pede coruino scribit, ipsum Hermodactylis comparando: quasi radix Pedis coruini, de qua loquitur Paulus, sit par in cienda alio radici Hermodactylorum, & non habeat potius adstringendi facultatem: quemadmodum de ea sentit Dioscorides, qui ipsam celiacis prodesse testatur: sicuti & ipse Auicenna primo canonis, eandem dicit radicem prodesse solutioni antiquæ: & etiam, xvi. tertij testatur nonnullos eam nominasse inter medicinas ad ulcera intestinorum facientes. quoniam celiaca dispositio est morbus similis lienterix, quæ prouenit etiam ex ulceribus intestinorum. Quare Auicenna hæc omnia de radice Pedis coruini non male scribit. Illud uero non recte, quod faciat operationem Hermodactylorum. Si quis uero miretur, quomodo tota compositio per Pedem coruinum nominata, eandem possit facere euacuationem, quam altera per Hermodactylos, cum Pes coruinus, uel radix eius uim adstringendi habeat, Hermodactyli autem magis purgandi: sciat, dictam per Pedem coruinum compositionem, non habere uim purgatoriam, ex Pede coruino, sed ex agarico, & cnico, quod Cartamum medici recentiores appellant. Purgat autem æque atq; altera compositio per Hermodactylos nominata: quoniam dos is eius est dupla ad dosim alterius, & in durum habentibus uentrem maiorem multo qd duplam habet proportionem: ut ex his quæ antea scripsimus, ex Pauli sententia patere potest. Neque uero quispiam miretur, compositionem purgatiuam ex medicina uentrem adstringente, tam fortiri appellationem: quoniam in podagricis doloribus, atq; Ischiadicis, non minus quærimus humorum fluxum ad loca dolentia reprimere, qd eorum quidam fluxere euacuationem. Vnde & apud Paulum inuenitur alia compositio ad podagras, quæ per corallium nominatur, in quam tamen ueniunt rhabarbarum, & aristolochia, medicinx euacuantes. De eisdem duabus compositionibus, quas supra secundum Paulum annotauimus, etiam Auicenna Fen. xxij. Tertij, capite de solutione podagricorum & Ischiadicorum, in quibusdam tamen medicinis, sed præcipue in ponderibus medicinarum, a Paulo euariat: ut quas scribit Auicenna cum his, quas Paulus antea notauerat, conferre uolentibus uideri potest. Hic uero occurrit aliquis, ac mihi obijciat id, quod & ipsi Auicennæ, atq; eius expositoribus antea obiectauimus, non haberi ex eorum expositionibus, neque quid sit herba Tinctorum, siue citrina, neque quid sit Pes coruinus, de quo Paulus, quantumuis male ab Auicenna allegatus, intellexit. Liqueat enim ex ijs quæ antea diximus, esse herbam Pedem coruinum a ueteribus dictam, ex cuius nomine compositio tota suam habuit appellationem: non dum tamen quæ, aut qualis nam sit, fuit declaratum. Cum ergo & quæ nam, aut qualis sit herba Tinctorum ab Auicenna dicta, & quo nomine apud ueteres fuerit insignita, antea docuerimus, quod etiam de herba fecimus, quam nostri herbarij Pedem coruinum nominant, restat, ut quid sit Pes coruinus ueteribus, & Dioscoridi, & Paulo, atq; Auicennæ doceamus. quandoquidem & ipse Auicenna eam scripsit, cuius Pes coruinus est pars: ne qui uolunt totam facere compositionem, in Pede coruino dubitent, ueluti quidam Auicennæ expositores hæsitauerunt: aut sicuti alij radicem perniciosam, pro saluari recipiã. Coronopus, hoc est, Pes coruinus, inquit Dioscorides, herba parua est, oblonga, humi strata, folijs fisis. Hæc quoq; pro olere elixatur. Aliqui amoneos, aliqui astrium, Afri attirsitte, Romani caciaticem, nonnulli stillaginẽ, nonnulli sanguinariam uocant. Huius radix in cibo sumpta, facit ad celiacos. Nascitur in locis incultis, & in domibus, & in uis. Omisissis in hac herba barbaris appellationibus, de quibus non possumus, sine nere, etc, an perperam scriptæ, diiudicare, Romana nomina diligentius inspiciamus: ut si qua eorũ sint deprauata, corrigamus, atq; inde ad eius quam quærimus herbæ noticiam perueniamus. Caciatrice sane uidetur dictio corrupta, neq; enim est græca, neq; latina: quare puto gallitricem esse legendum: uel quod magis græce appellationi respondeat, Galli crus: ut sicuti ideo apud Græcos hæc herba Coronopus est nominata, quoniam coruini pedis effigiem representat, similiratione apud Romanos Galli crus fuerit nuncupata. Est enim herba apud autorem de simplicibus medicina, quem aliqui putant fuisse Apuleium, Galli crus, atq; etiam Sanguinaria nominata.

Quod etiam nomen uitiatum est, seu decurtatum apud Dioscoridem. nam sanguinari, pro sanguinaria in multis codicibus legitur. De hac autem herba idem autor de simplici medicina, qui cūq; sit, refert eadem, quæ de Coronopode Dioscorides, quod uidelicet in locis asperis, & circa uias nascatur: addit autem & rationē: cur tam Galli crus, q̄ etiam Sanguinaria nominetur eo q̄ scilicet naribus imposta, sanguinē fluere facit, & habet (ut inquit) in summitate pedem Gal- li. Hæc autem herba ipsa, si quam sit uulgo nota, & si uul eius nomen uulgare manifestauerō, uereor ne Auicennæ, atq; eius expositoribus magnam pariam ignominiam, qui in re notissima pueris, hæsitant. Verum ista celare, non est tam parcere antiquis, q̄ uitam negligere, quæ ut antea diximus, sub Auicennæ, atq; eius expositorū autoritate periclitatur. Hæc proculdubio il- la est, quā partim Sanguinariā ab effectu iam dicto, partim Capriolam uulgo appellamus. Pli- nius unam speciem Graminis facit, & Gramen uocat aculeatum, quoniā ei in acumine aculei sint plurimi, quos ut idem Plinius inquit, conuolutos naribus inferunt, extrahuntq; ciendi san- guinis gratia. Quæ licet uerba scribat Plinius libr. 25. de secunda Graminis, ut diximus, specie, ipsam nihilominus libr. 21. inter herbas aculeatas, sub græca appellatione Coronopodis nume- rauit: nesciens, ut arbitror, eandem esse herbam, quem Græci Coronopoda, & Romani Gra- men uocant aculeatum: quoniā ut in æra, & Iolio, ægylope, & auena, aparine & lappa, nuper- rime autē in lysimachio, & lutea manifestauimus, plurimarum herbarum, quas latinis nomi- bus nouerat Plinius, græcas nomenclaturas ignorauit: quam Plinij inscitiam etiam in isaide & glasto, elxine & conuoluolo, oxymirline & rusco, nardo gallica, & saluunca, in altero nostro li- bello, de Plinij atq; aliorum erroribus edito, demonstraui.

HERMOLAI BARBARI

Corollarium de Coronopo.

Coronopus, hoc est, Pes cornicis, inter aculeatas a Theophrasto poni- tur, sponteq; nascentes. Interim & feritur, medicinæ ad usum, Silago, aut Stillago dicitur a nostris, a Græcis etiam Coronopodion: ut Galeno. Sunt Arabes, qui hanc Coruinum uocent. Nec prohibeo, dum res con- stet, quibus cuiq; libet uocibus utatur. Illud monendi sunt, herbam, quæ modo Pes coruinus ab officinis & hærbicidis appellatur, non tam Coro- nopoda uideri, q̄ Ranunculi genus, quod Polyanthemum cognominat: quandoquidem aculeata, & oblonga esse Coronopus herba traditur, & aluinis prodesse: Coruinus autē pes, auis eius, & Ranunculi similitudine conspicitur: plurimis foliorum diuisuris, cuius uel tactu solo pustulæ, am- busti modo corporibus attolluntur, flore aureo, copiosq; quibus no- tis, Ranunculum Polyanthemum uocatum cōiiciunt.

M. VERGILII Annotatio in Coronopo.

Scriptit de Coronopode hac iam pridem multa Leonicens, uir nostra ætate dignus, cui multum deferant bonarum literarum cupidi, in commentariolo eo, quod de Plinij erratis ali- quot edidit. Conatusq; inter cætera est, quam hic Romana appellatione Coronopodis Cada- tricem esse dicit, ostendere, ab Apuleio Galli crus dictam fuisse: & ex Galli crure ab imperitis Græcorum librarijs, Caciatricem in hoc scriptore factam esse. Quod si confirmare ego ausim, uaticinari magis, quam censere me credam. Nulla enim eius uocis uestigia in hac supersunt: nec coniectura aliqua in ea se offert, qua quod ignoratur & latet, in lucem trahi possit. Illud potius admitendum, quoniam Græci a Cornicis pede eam uocauerunt, uerisimile esse, Latinos a Galli crure, congruentibus alijs notis, ob similitudinem, nomen illi fecisse: quemadmodum ab aliquibus etiam, non cornicis, sed coruinus Pes hæc ipsa nominatur. Idem præterea, eandem a Plinio ait, libr. 24. Gramen aculeatum appellari. De quo dubitandum nulli esset, si hic aut acu- leatam dixisset Coronopodem, aut quod aculeos indicaret aliquid illi adiecisset. Quam ob- causam, non sine ratione subsistet in Plinio aliquis, audiens inter aculeatas libr. 21. & secundo Coronopoda ab eo numerari. Nec nos Plinium arguimus, sed uarietatem historię demira- mur, posse eam notam Dioscoridi deesse. Theophrastus libr. 8. de ea tradidit, humi caulesce- re, quod hic ait per terram sterni: numeraturq; inter aculeatas, & sponte nascentes. Vulgaris & ubiq; fere nascens herba hæc est.

A

Coronopus.
Sanguinaria.
Capriola.
Gramen acu-
leatum.

Silago.
Stillago.

,,
,,
B

Err. Coronopodis.

Laus Nicolai
Leonicens.

Galli crus.

Theophra-
stus.

C

Batrachion.
Ranunculus.
Strumea.
Solanus.
Apiastrum.
Apium syl-
uestre.

Polyanthemo-
mos.

Sardæa herba

Rifus Sarda-
nius.

Vide Erasmi
Chiliades.

Batrachion, siue Ranunculus, siue Strumea: quoniam medetur Stru-
mis. Nam Strumus Solani genus est. Dicitur & Apiastrum Ranuncu-
lus, hoc est, Apium syluestre, uenenatum in Sardinia: manifesto Nigidij
doctissimi uiri errato: qui Apiastrum pro Mellissophyllo appellat: quan-
tum hunc & Varro sequitur & Dioscorides. Opacis gaudet. Primum gen-
us, cui & color liuidus, ad latitudinem Maluæ accedentibus folijs. Se-
cundo generi, caules, ut Plinius inquit, alti, ut Dioscorides, minores quam
priori: nisi librariorum culpa fuerit μικροκαυλώτερον, pro μακροκαυλώτερον
scribentium. Genus ab his diuersum in totum uidetur, Batrachion, cog-
nomine Polyanthemus, caustica ui exulcerans cicatrices, & ad colorem
eas reducens, & uirilignes concorporans. Neque aliter indicatur a Plinio
quale sit. Nisi quis & hoc in unam quatuor specierum contribuat, ac re-
ponat, illam uidelicet, quam plurimis foliorum diuisuris, & Plinius, &
Dioscorides deliniant, uulgo dictam Pes coruinus, alteram omnino, quam
Coronopus, de qua superius habita mentio est. De uenenato Salustius.
In Sardinia inquit quedam herba nascitur, quæ Sardæa dicitur, Apiastri
similis. Hac ora hominum & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes
interimit. In ea Insula, ut Pausaniæ ac Solino placet, locis riguis prouenit
iusto largior, nec tamen aquas inficit. Strabo ex hac ipsa herba Hispanos
D toxicum genus conficere ait, quod urgente ui maiore haustum, citra dolo-
rem humanis rebus exigit. A qua σαρδάνιος uulgo γέλος, quod & Diosco-
rides in uenenis meminit. Homerus, Sardanion risum uocauit illo uersu,
μείδισε δ' ἐ θυμῷ σαρδάνιον μάλα τοῖον.
Meminit & Plato in Republi. Timæus aliam originem prouerbio huic
reddidit, aliam Clitarchus, aliam Sophocles & Simonides poetæ: nos id
in annotationes Plinianas distulimus.

V I R E S E T I V V A M E N T A
ex Dioscoride.

Coquitur in olere.

Radicem habet tenuem, adstringentem, quæ in cibo coeliacis facit.

A V T O R E S, & D E S C R I
P T O R E S.

Dioscorides lib. 2.

Plinius lib. 22. cap. 19.

Lib. 21. cap. 16.

Apuleius, cap. 22.

Nicolaus Leonicens.

Hermolaus Barbarus.

Marcellus Vergilius.

Geyter Kesseln

Taub Nesselenweiss.

Dayb Nesszel/Männlin.

NOMENCLATURAE.

Græcæ, ἀκαλύφη, κνίδη, ἀδίκη,

Latinae, Vrtica.

Germanica, Nesseln.

P L A C I T A A V T O R V M
de Vrticis.

DIOSCORIDES
De Vrticis.
VO VRTICAE gener
ra, scilicet, Sylvestris asperior, latioribus
nigrioribusque folijs, semine Lini,
sed minore. Altera non æque aspera,
minuto semine.

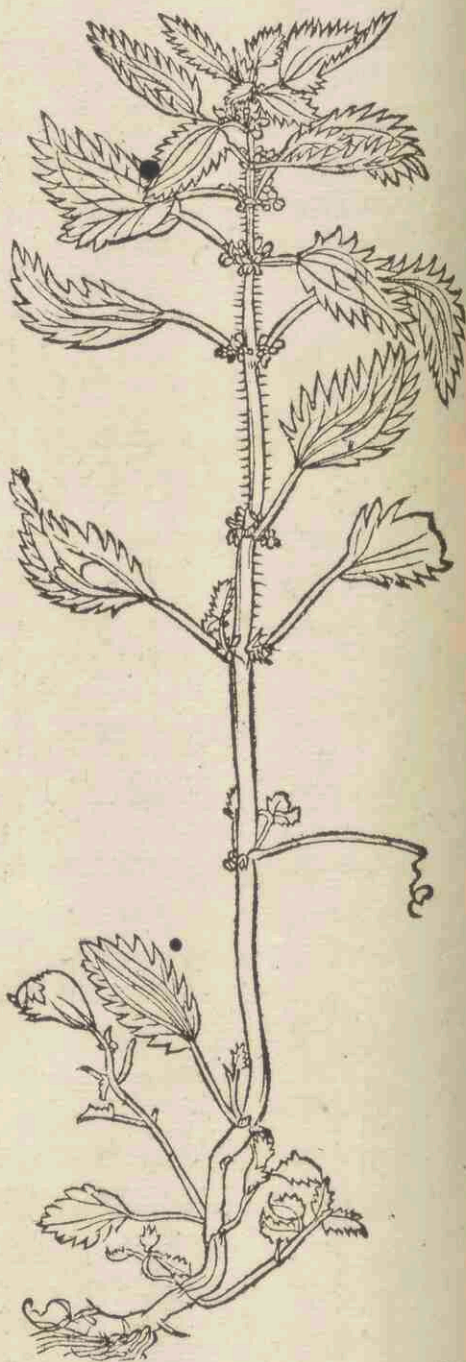
Periocha HERM. BAR

BAR. I de omni
bus Vrticis.

Vrtica Cania

Herculeana.

D Vrtica ex omnibus aculeatis generibus notissima est. Acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus. Sæpe altior binis cubitis. Mitior scemina est, inter sylvestres, quæ dicitur Cania, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis folijs. Quæ uero etiam odorem mittit, Herculeana uocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine uillis spinarum, aculeis lanuginem ipsam noxiam, & tactu tantum leui, pruritus, pustulasque adusto similes existere. Notum est remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec nisi solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci Vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius animi morbos. Sylvestriū quoque radix, omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ uero ex his mitissima, & folijs non mordentibus, Lamium, siue Anonium uocat, a quibusdam Vrtica iners & mortua. Albū hæc habet in medio folio, sacris ignibus utile. Quidam e nostris discreuere genera temporibus, Autumnale appellando, & reliquas ad eandem rationem. Celestis

Vrtica Iners.

brat & Marinam cognomine Plinius ad uesicæ uicia. Condit laudes Vrticæ Phantias physicus, utilissimā cibis coctam, inueteratamq; professus. Si quadrupedes foetum non admittant, Vrtica naturalia earum fricanda monstrant. Ex Vrtica in Aegypto fit oilum. Semen colligi messibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur ad omnia. Vrticam Hippocrates Nidam uidetur appellasse, cum alij Cnidam uocent. Est ubi Clidam legas corrupte, ut censeo, nisi aliud genus sit. Grana inquit Clidæ sexaginta, clystera uuluis injiciantur, quas bilis infestauerit.

A
Vrticæ laus

Vrtica Nida,
Cnida,
Clida,

De eadem quoq; VERGILIUS.

Vrtica nihil in censu olerum inuisius nascitur, igneo pruritu urens: & inde facto nomine. Vesciebantur nihilominus ea antiqui. Suntq; eius in cibo usus, testes antiqui in latinis Poetæ: quibus iocundum erat Ocimose & Vrtica recreare. Vbiq; & omnibus tam nota hæba est, ut nihil molere in ea opus sit. Præterq; a Græcis Cniden, ab eorum uerbo *κνίζου* dictam fuisse: significat id cū dolore pungi, uexariq;. Vocauit Acalyphas etiam Aristoteles in mari Vrticas, tactu eadem in urendo ui. Medetur ea multis in humano corpore morbis, plurimisque scatet remedijs. Eamq; ob causam non minus ad medicinam, q; ad cibos medicis & olitoribus curanda.

Vrticæ usus

Acalyphæ.

De GALIOPSIS simili Vrticis

herba, DIOSCORIDES.

Galiopsis Latinis Vrtica labeo dicitur. Frutex in totum caulem, & folia habet Vrticæ, leuiora, & quæ grauem odorem trita reddat. Flore pureo, tenui. Nascitur circa sepes, ædificia, ac semitas ubiq;.

B
Vrtica labeo.

Vrticarum ex PLINIO diuisio.

Vrticarum plures differentiæ. Syluestris, quam fœminam uocant, mitior. Et in syluestri, quæ dicitur Cania, acrior, caule quoq; mordaci, firmis briatis folijs. Quæ uero etiam odorem fundit, Herculeana uocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine ullis spinarum aculeis, lanuginem ipsam esse noxiam, & tactu tñ leui, pruritu, pustulasq; confestim adusto similes existere. Notum est remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa hæba gignitur, nec nisi solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci Vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius anni morbos. Syluestrium quoq; radix, omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ uero innoxia est, morfu carēs, Lamium uocatur.

Vrticarum
sexus.

TEMPERAMENTVM.

Calidæ sunt & siccæ Vrticæ in tertio gradu, secundum Serapionem.

VIRESETVVAMENTA

ex DIOSCORIDE.

Folia utriusq; illita, canis moribus, addito sale, medentur. Gangrenas, carcinomata, sordida ulcera, & quæ cacœthe uocantur. Item luxata, panos, tubercula, parotidas, suppurationesq; sanant.

C

Lienosis cum cerato imponuntur.

Faciunt ad profluuia narium, cum succo trita, & naribus indita.

Menses ciunt, eadem recentia detrita cum myrrha, & imposita.

Procidentes uuluas, contactu resiliere cogunt.

Semen potum ex passio, Venerem stimulat, uulvam aperit.

Cum melle delinctum, orthopnææ, & lateris, & pulmonum inflammationibus prodest.

Thoracem expurgat.

Erodentibus medicamentis ammiscetur.

Cocta cum conchis folia, aluum emolliunt, urinas mouet, inflationes discutunt: decocta cum ptisana, uitia pectoris extrahunt.

Mulierum menses euocant, cum myrrhæ modico pota.

Inflammatione turgentem uiam, gargarisatus succus reprimat.

Ex SERAPIONE cap. 150.

Oleum Vrticæ est magis laxatiuum, q̃ oleum carthami.

Mouet coitum, quando comeditur cum cepis, & uitellis ouorum.

Et de proprietate est, eijcere phlegma crudum.

Quando excoriatur semen Vrticæ, teriturq̃, & miscetur cum melle, laxat fortiter.

Et cauendum est, ne contingat linguam, & caput meri: ne adurat ea.

Et dosis eius est, a uiginti granis, usq̃ ad, xxx.

D

Ex ÆMILIO MAGRO.

Græcus Acalephen, nos Vrticam uocitamus.

Feruida non modice uis illi dicitur esse,

Vnde nec immerito nomen sumplisse uidetur,

Tacta quod exurat digitos Vrtica tenentis.

Hæc solet Ictericos cum uino sumpta iuuare.

Illius semen colicis cum melle medetur.

Et tussim ueterem curat, si sæpe bibatur.

Frigus pulmonis pellit, uentrisq̃ tumorem.

Omni bus his prodest puluis cum melle iugatus,

Aut succus uiridis cum uino sæpius haustus.

Cum sale de folijs eius factum cataplasma,

Vlceribus prodest, & uulnera sordida purgat,

Et contra morsus ualeat hoc cataplasma caninos.

Hoc cancos, & parotidas, luxataq̃ curat,

Hocq̃ reformatur caro quæ discessit ab osse.

Et solet humeros hoc desiccare nocentes.

Acri cum uino radix contrita, tumorem

Compescit splenis, podagræ sic subuenit illa,

• Omni bus & morbis sic subuenit articulorum.

• Omni bus his prodest supperaddita, uel sibi iuncto

Si coquis hanc oleo, foueasq̃ hoc unguine membra.

Naribus impositus succus, foliumue, cruorem
 Elicit, innata est illi uis tanta caloris.
 Quod si manantem cupias retinere cruorem,
 Vrticæ succo frontem line, reprimat illum.
 Si supponatur cum myrrha, menstrua pellit:
 Si claudit uulvam matrix, humore grauata,
 Vrticæ folijs reuocabitur illa fricata.
 Cum uino bibitum uenerem semen mouet eius,
 Et melius tritæ, si iungas melq; piperq;
 Et sic cum uino prædicto more bibantur.
 Pleuríticos, pectus, pulmones, adiuuat eius
 Semen, si sumptum fuerit cum melle iugatum,
 Cum mulsâ bibitum, lotium producit abundans.
 Hæc recens eius olerum si more coquatur,
 Detur & illius decoctio, molliet aluum.
 Ore diu clausus succus si uoluitur eius,
 Vuæ non modicum poterit sedare tumorem.
 Sudorem mouet ex oleo decocta perunctis.
 Si quadrupes quæcumq; marem perferre recusat,
 Vrticæ folijs illius uulua fricetur,
 Sic naturalem calor excitat ille calorem.
 Defluuium capitis, si succo seminis huius
 Vngas sæpe caput, reprimat, doctore Galeno:
 Illius semen collectum tempore messis,
 Et desiccatum, multis erit utile caussis,
 Omnibus his prodest puluis cum melle iugatus.

A V T O R E S, & D E S C R I
 P T O R E S.

Dioscorides, libro. 2. cap. Acalyphen.
 Plinius, libro. 21. capite. 15.
 Serapion, cap. 150.
 Macer Aemilius.
 Herm. Barbarus.
 M. Vergilius.

C

DE MARRUBIO RHAPSODIA XXV.

¶ Nomenclaturæ.

Græcæ, πράσιον. εὐπατόριον. φυλόφαρες. τριπιδίλον. καμυλοπέδιον. αἵμα ταύρου. ἀφειδής. γόνος ἄρχ.

Latinæ, Marrubium. Prasium. Eupatorium. Sanguis tauri. Vlceraria.

Germanicæ, Andorn. Gottes vergess.

P L A C I T A A V T O R V M
de Marrubio.

F MARRUBII descriptio secundum D I O S C O R I D E M lib. 1.

R V T E X E S T ab una parte ramosus, hirsutus, albescens, quadrangulis caulibus, folijs humano pollicis similibus, paulominusque rotundis, hirsutis, rugosis, sapore amaro. Semen per intervalla in caulibus illi est. Flores asperi, verticillorum figura. Nascitur circa areas domorum, & inter rudera.

Pictura Marrubij ex T H E O P H R A S T O libro. 6. cap. 2.

D Sunt Marrubij duo genera. Aliud enim folio herbido ferrationi, incisurisque profundioribus, & proinde conspectioribus discreto constat: quo unguentaque uti ad nonnulla consueverunt. Alterum rotundius, squalensque uehementer, sicut * sphaceli, incisurasque habens obscuriores, minusque ferratum.

* id est, saluæ.

P L I N I V S de Marrubio lib. 20. cap. 22.

Castor Marrubij duo genera tradit. Nigrum: &, quod magis probat, Candidum.

E R R O R P L I N I I in Marrubio, observatus ab Nicolao Leonicensio libro de erroribus Medicorum.

Multæ herbæ Prasio similes

Multas herbas ac frutices, folijs Marrubio similibus, scribunt Dioscorides, Galenus, ac Paulus, quas omnes Plinius, non Prasio, sed Prasos, id est, Porro folia tradit similia habere. Sic Horminon libro. 22. dixit semen habere Cymino simile, cetera Porro. Sic Balloten, quæ alio nomine Marrubium nigrum similitudine foliorum appellatur. Plinius libro. 27. scripsit alia nuncupatione Porrum nigrum a Græcis uocari, ac folijs quam Porri maioribus consistere. Sic Stachyn Porri habere similitudinem, longioribus folijs, pluribusque lib. 22. notauit.

D I L V T I O C A L V M N I A E L E O N I C E N I C A E per Pandulphum Collinucium.

Prasium græce esse, quod nos Marubium, Prasum uero quod Porrum dicimus, primum Leonicensius edocuit. Didicit (ut opinor) & ipse boni cuiusdam uiri poeticam medicinam, in qua ita scriptum est, Folia Marubij sunt Prasos, Prasosque Porri.

Quæ quoniam Plinius distinguere nesciuerit, Horminum, Balloten, Stachyn Porri folijs, non Marubij, ut oportuit, constare dixit, Tum tres illos testes, qui unus sunt, quod supra do-

crimus Dioscoridem, Galenum, Paulum, opinioni suæ adstipulantes citat. Vetat Hadrianus Imperator his testibus fidem adhiberi, qui unum, eundemq; sermonem (ut de compacto) afferunt. Verum ipse neq; errasse Plinium patiat, qui Marrubium græce Prassium dici. 20. lib. & Porrum prasum, 7. & 20. aperte monstrauerit: neq; Dioscoridem crediderim, sed hunc ipsum Pliniomastigen: qui ideo Dioscoridem Marrubium intellexisse opinatus est, q; ipse quænam illæ herbæ sint nesciat: placetq; hominis inscitiae potius, uel codicis uitio, q; Dioscoridis adscribere. Ita enim a Leoniceno nostro fieri oportuit, cum Plinium emendatus uideretur, non quam herbam Plinius pinxisset, negare esse illam, sed quæ, qualisq; illa nunc sit docere: non quid unaquæq; res non sit (quod de Deo dici solet) sed quid ea sit dicere: non destruere, sed adstruere: non ex Dioscoridis sententia, in re non manifesta Plinium euertere. Pariter enim & Dioscorides potest Plinij autoritate superari, sed uel ratione, uel rei ipsius euidencia. Nihil minus philosophi est, ut diximus, q; aliquid sine ratione dicere. In herbis quoq; designandis, non scriptionis autoritas, non Leoniceni censura, sed uis & figura, & res ipsa consideranda sunt, palamq; exhibendum quicquid id est medicamentum, de quo disputatur. Quod si ignoretur (neq; enim scire omnia mortalis est) salua apud nos scriptionis autoritas sit, & humane potius ignorantiam nostram fateamur, q; errasse alterum impudenter iudicemus. Sic nos quoq; de ijs, quoad fieri poterit, primumq; de Hormino transigemus.

D E H O R M I N O.

Horminum, quæ & Geminalis latine dicitur, frumenti genus esse, & inter frumenta connumerari, Theophrastus Plantarum. s. Plinius uero naturalis historiae. 18. aperte indicant. Nam frumenta ex satis tempore diuidi, Theophrastum secutus Plinius inquit, cum Hyberna facit, ut triticum, far, hordeum: Aestiuu uero frumenta, pannicum, milium, horminum, Galenus quoq; alimenterum primo, quando Horminum in pollinem redigi affirmat, inter frumenta posuisse uidetur. Verum frumentacea omnia harundineo folio constare, tam Plinius, q; eodem loco Theophrastus de frumentorum & leguminum differentijs differens, scribit. Plinius Horminum Porri folijs constare dixit: utrū ergo harundineis folijs similis habet foliū: Porrum ne, an Marrubium: Iam si ratione certandū est (ubi res ipsa non exhibetur) Horminum inter frumenta est, frumenta harundineo folio constant, Porrum harundini similis habet foliū. Qui ergo Horminum Porro similia habere folia dixit, ueriores certe enunciauit, q; qui Marrubio, cui nulla prorsus cum Harundine cognatio. Pari similitudine quoq; Plinius (ut est in tradendis herbarum notationibus acutus ac diligens) in Oriza usus est. Oriza etenim & ipsum frumenti genus est, quod Rizum uulgo dicimus, nulli ignotū. Hanc. 18. describens Plinius, Porro similia habere folia dixit: nulla alia ratione, q; qua Horminum quoq; Porri folijs constare scripsit. Porracei enim folij, ad harundinaceum (quo frumenta eisdem censentur autoribus) nulla aptior est proportio. Adde, quod Horminum Plinius, Theophrastusq; Pannico, & Milio æstiuis frumentis adnumerant: at si Milij, Pannicue folia describenda sint, nullius herbæ magis, q; Porri foliorum pingentur exemplo. Sic Hormini quoq; folia Pannico, Milioq; connumerata, Porri folijs, nō Marrubij (quo nihil in frumentaceis figuris ineptius effigiari oportet. Hæc de Hormino, rationem sequutus, rei q; ipsius euidenciam scripsi, quæ si Nicolaus penitus inspexisset, nec notissimi frumenti Plinio, nec Prasij Græci uocabuli ignorationem obiecisset.

D E B A L L O T E.

In Ballote uero describenda, quid est quod Prasij, & Prasi uicinitate errasse Plinium credamus, quem quæ uera Ballote esset (ut quæ plurima ubiq; nascatur) ignorassenon nisi ignorantissimus crederet? Qui lib. 20. Marrubium inquit, Græci Prasion uocant: & ex Castoris magistri sui sententia, nigrum etiam Marrubij genus esse scribit: ut sciamus etiam Marrubium nigrum dicere potuisse, sicut Porrum nigrum dixit, cum de Ballote ageret. Balloten inquit Plinius, Græci Porrum nigrum uocant, folijs maioribus q; Porri. Addit, Et uestientibus, & graueolentibus, canis moribus efficacem. In nullo Marrubij genere folij uestiunt: at in Porro, Allio, Harundine uestiunt. Maiora inquit, sunt q; Porri. Magna esse Porri folia, non ignorabat Plinius: ideo maiora, adiecit, Graueolentiam in nullo Marrubij genere (nisi manu teratur) esse, certum est. Ea quoq; genera si terantur, non graueolentiam, sed acrem, neq; iniucundum inter Abrotanum atq; Abinthium odorem reddunt. In Porro nigro recte graueolentiam dixeris: quippe, quod foetidum, grauem, & capiti noxium odorem referat: atq; ideo in medicamentis non estur, sed apponitur: quod contra in Marrubij generibus euenit. Sed quæ sunt oculis commissafidelibus, nonne mouere plus solent? Plena Ballote sunt prata, atq; in montium præcipue radicibus iisdem quibus describitur signis, Porri folijs grandibus, nigris, maculosis. Vnde ego Balloten dictam existimem, Eam latinorum quidam Vlcerariam, rustici Porrum caninum uocant:

A

Horminum.
Geminalis.

Galenus.

B

Oriza.
Rizum.

Ballote.

Vlceraria.

Iſionis ſan-
guis.
Cynopraſon

Cex eo quod putem dictam, quod canis morſibus aduerſetur, nec tam herbæ ſimilis, q̃ pote-
ſtatis nomen referat. Quid autem Dioſcorides, quique eum ſequuntur crediderint, Nicolaus
uiderit. Nos Plinium Romano iſta penſantem iudicio, remq̃ ipſam audiamus: quamq̃ & Dio-
ſcorides quidem, cum multa Balores nomina enumeret, inter quæ & Marrubium nigrum eſt,
& magnum Marrubium, & Iſionis ſanguis, alios tamen Cynopraſon dicere Balloten affir-
mat: quod aliud nihil q̃ caninum Porrum ſignificat, ipſumq̃ nomen ad ruſticam ſimplicitatem
manafſe iam diximus.

D E S T A C H Y.

Ampelopra-
ſon, Vitigne-
um Porrum,
Porraſtellum.

Stachyn, quæ tandem ſit ignorare me fateor: pari quoq̃, uel certe maiori ignorantia uer-
ſari Leoniceum arbitror. quippe qui & Stachyn ipſam ignoret, & unius, utpote momen-
ti, Plinium credat erraſſe: nec Plinij uerba, mentemq̃ conſyderet. Scripſerat, uolumine Pl-
nius, Marrubium a Græcis Praſon uocari, & nigrum Marrubij genus inueniri: notiusq̃ illud
dixerat, q̃ ut indicandum eſſet. At. 4. & 20. lib. cum Ampelopraſum, hoc eſt, uitigneum Por-
rum, quod nos uulgo Porraſtellum uocamus, Porri folijs conſtare dixiſſet, continuo adue-
ctens ſubiicit. Ea quoq̃ quæ Stachys dicitur, Porri ſimilitudinem habet, longioribus folijs,
pluribusq̃. Stachys quoq̃, inquit Plinius, ut Ampelopraſus Porri ſimilitudinem habet, lon-
gioribus folijs. Si Græci Praſio, id eſt, Marrubio ſimilem Stachyn dixiſſent, cum exploratiſ-
ſimum habuiſſe ſe Plinius Marrubium referat, quod folijs paruis, & obrotundis conſtet, tunc
enim erraſſe Pliniū credibile aliquando fuiſſet: ſi Stachyn ut Ampelopraſum Porro non com-
paraſſet, uel ſimpliciter Porro ſimilem dixiſſet. Verum quando porraceæ herbæ Stachyn ad-
numerat, & longiora illi folia q̃ Porro facit, quis iam dubitet, non erraſſe Plinium in herbæ ſi-
militudine, quam compertam habuiſſet: Porro etenim, non Marrubio nulli (ut ipſe inquit)
ignoto longa ſunt folia. Accedit, quod qui octauum Galeni lib. de ſimplic. medicamentis lati-
num fecit, Stachyn Porro ſimilem eſſe interpretatus eſt. Magnum ueritatis argumentum. Pl-
nius, & eum, qui Galenum interpretatus eſt (qualiſcunq̃ ille fuerit) in eandem de Stachy con-
ueniſſe ſententiam.

Marrubium
candidum.
Marrubium
nigrum.

Iudicium HERMOLA I Barb. de MARRUBIIS.

Marrubium duplex, folio herbaceo, & incifuris altioribus ſerrato, un-
guentarijs, ut Theophraſtus ait, queſito ad quedam. Hoc & Candidum
appellaui. Alterum folio rotundiore, uehementer ſqualido, ut Sal-
uia, & obſcurius ſerrato: quod quidem ego, aut Balloten ipſam, de qua
diximus, aut ei ualde ſimilem interpretor. Nam & medicinæ congrua
unt in Plinio.

Iudicium MARR. VERGILII de Marrubijs.

Sphacelus.

Honos Mar-
rubij apud
ueteres.

Fecit Theophraſtus lib. 6. de Plantarum hiſtoria Marrubij duo genera. Alterum, quod ma-
gis herbaceum, magisq̃ incifuris diuiſum folium haberet: quo qui pharmaca, & morborum
remedia tractant, in aliquibus uterentur. Alterum quod rotundiore & ſqualidore folio eſſet:
quale in alio Saluæ genere, quod Sphacelum nominant, uidetur, & in eo tenuioribus inci-
ſuris. Videturq̃ diuiſio hæc in hoc tantum Marrubij genere facta ab eo fuiſſe. Quam uero Pl-
nius, autore Caſtore, in nigrum, & candidum tradidit, Balloten paulo ante deſcriptam, & hoc
manifeſte complectitur. Niſi forte, quod hic colore tantum diſcreuit, Theophraſtus incifuris
foliorum indicauit, & præter incifuræ herbaceo colore & ſqualore: ut ex his niger color, &
candidus intelligeretur. Siquidem nigredo in plantarum folijs, plenior & obſcurior uiredo in-
telligenda eſt, & in ſqualore cinereus & albicans color in plantis præterq̃ uidetur. In quam par-
tem inclinat animus nobis: nec aliud, ſed aliter a Theophraſto & Plinio dictū fuiſſe de utroq̃
Marrubio exiſtimamus. Fuit hoc uolus in multo nominum honore apud ueteres, quemadmo-
dum multus in medicina etiam uſus, præſertimq̃ in laxandis liene & iecore, curandiſq̃ toraliſſis
morbis & uitijs, quæ hoc capite a Dioſcoride numerantur.

DE BALLOTE HERBA, ſeu Mar-
rubio nigro DIOSCORIDES lib. 3.

Balloten, nomine alio nigrum Marrubium, aut magnum uocant, alie
qui Nophthan, alij Notianoſcemin, alij Noſpraſſon, alij Nothera, alij
Nochlin, aut Noſtelim, alij Nophrim, alij Gnoturim, Romani Vlceræ

riam, aut Marrubium nigrū, alij Cantherinum, Aegyptij Asphon, Ma-
gi Iffionis sanguinem. Caules edit quadrangulos, nigros, subhirsutos, cō-
plures ex una radice. Folijs maioribus q̄ Marrubij, hispidis, interceden-
te spacio, subrotundis, graue olentibus, Apiastro proximis: unde aliqui
Apiastrum eam uocauerunt.

Corollarium B A R B A R I de Ballote.

Ballote fruticosa est hærba. Nec uideo, qui possim tueri Plinium, qui
ait, Græci Porrum nigrum uocant. Et infra, Balote inquit, folijs est Por-
ri maioribus, nigrioribusq̄. At Græci non Porrum nigrum, sed Marru-
bium nigrum Ballotem, sine ulla cōtrouersia cognominant. Nec folia ei
sunt porracea, sed Marrubij & Citraginis. Deceptū affinitate nominum
cōstat, Prasos melan, pro Prasos legentem. Est autem Prasos Porrum,
Prasos. Prasos. Marrubium. Idem error a Plinio committitur in herba Stachye.

Barbarus con-
sentit cum Le-
oniceno.

Iudicium M. V E R G I L I I de eadem.

Deprehenderunt iam pridem & alij turpem Plinij in Ballote lapsum
lib. 27. cap. 8. Porrum nigrum eam appellantis. Diuq̄ iactatus contra eū
scriptorem hic error est, qui nulle ratione excusari in homine potest, tam
apertam culpam, & ex culpa facilem criminationem habet: id nos relin-
quimus, quod semel in iudicium delatum fuerit, ad nouam reuocare cen-
suram asperius existimantes. Nec aliud bonarum artium, præsertimque
græcarum literarum cupidos monemus, q̄ nullam fore in q̄ satis in ea-
rum professione illis diligentiam: ex quo in unius tantum literæ mutatio-
ne, adiectione, detractoneue, tantum uersatur periculum, ut pro Marru-
bio, Porru aliquis alios doceat. Nota omnibus modo etiam Ballote est,
a foliorum similitudine Marrubium, a coloris diuersitate nigrum dicta:
siquidē candidus Marrubio, Balloti uero niger caulis est, reliqua omnia
similia et equalia habentibus: ut ex utriusq̄ historia cognouisse facile est.
Hanc Marrubium, alterum Marrubium, id est, secundum, aliqui manife-
sta indicatione dixerunt: quoniam illud prius, hoc posterius sit: non na-
turæ ordine, sed hominum honore & appellatione. Habet & Vlcera-
ria. appellatio alia, certā ex usu & uiribus causam: quemadmodum & Mar-
rubium Cantherinum a Romanis dici potuit, q̄ eo pascerentur cātherij.

Vergilius in
Plinium.

B
Ballote.
Marrubium.

Vlcera-
ria.
Cantherini.

TEMPERAMENTVM Prasij ex Ioanne

Serapione cap. Farasio. 198.

Virtus eius prima est calida in secundo gradu, sicca in tertio, in medio
eius uersus finem. Et secunda uirtus est, quæ abstergit & resoluit. Tertia,
quæ aperit opilationes hepatis & splenis, mundificatq̄ pulmonem & pe-
ctus. Et quando ab extra, abstergit & resoluit.

Edulium ex Marrubio ex P L A T I N A E lib. 3. de
honestâ uoluptate.

Marrubiū est, quod Græci propter amaritudinē ita uocāt, a q̄bus & in primas herbas cōnu-
merat: cuius semina foliaq̄ trita, cōtra serpētes, psunt, pectoris, & lateris dolores, tussimue sedāt.
Ex utroq̄ Marrubio minutatim cōciso, & farina subacto, fiūt offellē, q̄bus ex oleo ī patella frictis,
in prima mēsa ad salubritatē uescimur; lūbricos fugare credunt, & ob hāc rē pueris apponi solēt.

C

VINUM MARRUBII ex Columella

libro. 12. capite. 32.

Vinum Marrubij multi utile putant ad omnia intestina uitia, & maxime ad tussim. Cum epidemiam facies, Marrubij caules teneros, maxime de locis incultis & macris legito, eosque in sole siccato. Deinde fasciculos facito, tomice palmea, aut iunceae ligato, & in seriam mittito, ita ut uinum culum extet: in musti dulcis sextarios. 200. Marrubij libras. viij. adijcito, ut simul cum musto deferuescat. Postea eximito Marrubium, & purgatum uinum diligenter oblinito.

Eiusdem uini descriptio per DIOSCORIDEM

DE libro quinto.

Marrubij adulti folia tundito, & sextarios octo in musti metretam demittito, & reliqua consimiliter facito. Conuenit hoc uinum pectoris uitij, & omnibus quibus Marrubium.

Genuina pictura MARRUBII, ex perito

herbario HIERONYMO.

Marrubium
quare sic dictum.

Marrubium
mas, et foemina.

D

Marrubij nomine, qui sexus intelligatur.

Marrubium Germanis dictum, Andorn, quod morbo eius nominis, pueris admodum prodest ac familiari auxilio sit. Et habetur duplex. Mas, & Foemina. Mas subniger, similis maiori Vrtica, nisi quod in uirore obscurior apparet, & minime comburit. Foemina, folijs rotundis, pallidis, caule rotundo, cubitali.

Medicorum obseruantia est, ut in Marrubij appellatione ei nullus adiungatur sexus, & frequenter foeminam intelligant. Interdum marem masculis, femellam foeminis administrant.

De Marrubij preparatione ex SERAPIONE.

Marrubium quando est siccum, decoquitur in aqua cum semine suo: sed quando est humidum, teritur & exprimitur succus eius. Et succus iste quidem, qui accipitur ex folijs eius, postquam est desiccatus in sole, resolutur in melle, & administratur ad uisum acuendum. Et fit cum eo sternutatorium ictericis, ad mundificandum colorem cutis. Et admiscetur cum medicina ad dolorem auris antiquum.

VIRES ET IN VVAMENTA

ex DIOSCORIDE.

Huius folia sicca, cum semine decocta in aqua, aut uiridium succus, datur cum melle suspiriosis, tussientibus, & ad tabitudinem redactis.

Crassam e pectore pituitam cum sicca lri elicit.

Mulieribus a partu non purgatis datur, ut menstrua & secundas exeat.

Item in difficili partu, & his qui uenena hauserunt, aut a serpentibus demorfi sunt.

Vesicam, renesque laedit.

Folia cum melle illinuntur sordidis ulceribus purgandis.

Pterygia, nomasque sistunt.

Laterum dolores mitigant.

Succus folijs contulis expressus, & sole cōactus, ad eadem pollet.

Cum uino & melle illitus, oculorum claritatem adiuuat.

Naribus, regium morbum expurgat.

Aurium doloribus conuenienter instillatur, per se, aut cum rosaceo.

Ex A P V L E I O, ad grauem tussim.

Herbam Marrubium coques ex aqua, & dabis eis bibere, qui grauiter tussunt, sanabit mirifice.

Ad S T O M A C H I dolorem.

Herbæ Marrubij succus potus, stomachi dolorem tollet: si febricitat, ex aqua potus, satiscq; eleuat se.

Ad L V M B R I C O S.

Herbæ Marrubij, Absynthij, & Lupinorum paria pondera, in aqua mulsa cocta cum uino, bis, aut ter in umbilico posita, necat lumbricos.

Ad C O N D Y L O M A T A.

Herbam Marrubium combure, eiusq; cinerem infrica: sanabit.

V E N E N O accepto pellendo.

Si quis uenenum sumpsit, herbæ Marrubij succum dabis ex uino ueteri: discutit namq; uenenum.

Ad S C A B I E M, uel impetigines.

Herbæ Marrubij decocti aqua corpus lauato, scabiem discutit, & impetiginem tollit.

Ad P V L M O N I S extensionem.

Herbam Marrubium ex melle coctam sumat, mire curabitur.

Ad omnem D V R I C I E M.

Herba Marrubium tusa cum axungia, imposita, mire sanat.

Ad lassitudinem, & languorem ab opere contractum.

Si quis ab opere lassus inciderit in languorem, & neruorum habuerit dolorem, herbæ Marrubij succo, cum oleo rosaceo permixto perunges eum: sine mora sanabitur.

EX P L A T E A R I O.

Folia Prassij præcipue usui conueniunt medicinæ, & cortices radicis: secundo herba ipsa, & semina collecta, suspensa: quæ possunt seruari per annum in magna efficacia. Habent enim uirtutem dissoluendi, & cōsumendi ex qualitatibus suis. Ex amaritudine sua diuretica sunt, dissoluntq; attrahunt, & aperiunt.

Contra lumbricos datur puluis eius cum melle.

Contra uermes succus inijcitur auribus.

Contra duriciē splenis cortex radicis cum hærba maceratur per quinque dies in uino & oleo: postmodum fit decoctio, & colaturæ additur cera, & oleum, fitq; unguentum.

Contra stranguriam et disuriam datur uinum decoctionis eius: uel fit emplastrum ex eo, & imponitur supra pectinem.

C Idem fieri potest in colica passione ex frigida causa.

Contra hæmorrhoides inflatas, & non fluentes, fiat encatisma, ex aqua salmacina, & uino decoctionis herbæ. Post fiat suppositum ex puluere eius, cōfecto cum melle. Vel fiat decoctio pulueris eius, uel eius succus in oleo mustellino, & bombyx intincta superponatur.

EX IOANNE VIGONIO.

Recipe foliorum Prassij, florum rorismarini manip. 5. dulcis radicis se. petroselinij, ana. m. 5. liquiricię mundatæ drach. x. passularum, prunorū, iuiubarū ana unc. 1. se. cōmunium drach. v. de duabus radicibus unc. iij. cum aqua, & parum uini granatorum. Bulliant omnia usq; ad consumptionem mediæ partis; deinde colentur, & dulcorentur cum zuczaro sufficienti, & sumat patiens ad quantitatem medię cyathi, quia mirabiliter sanat colicam & stranguriam.

EX HIERONYMO Herbario.

Aqua Marrubij confortat fœtum in utero.

Purgat & mundat uulnera.

Pora, pellit phantasmata, & mala insomnia.

Sanat omnes tumores illita.

Et hydropisi laborantibus subuenit, si contineant se ab humidis, & alia nimia potione.

Ingenium, & memoriã confortat, & acuit.

D

• AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, libro tertio.

Plinius, libro uicesimo, capite. 22.

APVLEIVS.

Theophrastus libro sexto, capite. 2.

Serapion, capite. 198.

PLATEARIVS.

Macer, dictione Marrubium.

Platina de honesta uoluptate, lib. 3.

Marcellus Vergilius

Hermolaus Barbarus.

Nicolaus Leonicens.

Pandolphus Collinutius.

Ioannes Vigonius. •

Hieronymus Herbarius.

A

Gynandrium.

B

DE HEDERA TERRESTRI,
Rhapsodia XXVI.

HEDERA M terrestrem, uulgo hodie herbariorum græce uocat, χαμαίκιον, id est, non attollentem se a terra. Item σελινίτιν, κίον ἀκάρπον, γῆς σέφανον. Latine terrestrē Hederam, Hederam pluuiaticam, Sterilem Hederam, & terræ Coronam.

R E C E N T I O R E S

Græcæ, ἐλατίνην.

Latine, Hederam terrestrem.

Germanicæ, Gynandrium.

Chamaecissos descriptio apud Dioscoridem & Pliniū sic habet. Chamaecissos folio est Hederæ, tenuiore, longiusculo, ramulis quinis, senisue, dodrantalibus, foliosis, flore Violæ albæ simili, candidiore, ac tenuiore, gustu supra modū amaro, radice tenui, cādidu, inutuli. Nascitur in cultis.

Plin. lib. 24.
cap. 15.

E L A T I N E historia.

Elatine folia habet Helxine, minora, rotundiora, pilosa, semipedalis

C bus ramulis, quinis, senisue, a radice, foliosis, gustu adstringentibus. Nas-
scitur in segetibus & cultis. Nec alia fere Plinius lib. 27. capite. 9.

Iam utra descriptio uerius respondeat, quæque propius attigerit scopum, barbarorum ne scholæ, an neothericorum hodie priuata iudicia, in tuo esse arbitrio lector uolumus. Nobis sane, ut in iuniorum sententiam inclinat animus, ita cum non habeant, nisi paucissimos, qui cum errorem primi sibi persuadent deprehendisse se, propter unum inquam & alterum, ueterum fidem, tot seculis receptam, temere damnare non possumus. Verum de his & in Hederis plura.

T E M P E R A M E N T V M.

Frigidæ & siccæ fertur esse complexionis. Eius uirtutem habet mundificandi, exiccandi, incarnandi, & uulnera consolidandi.

I V V A M E N T A eius quæ inscribitur

Chamacissos.

Bibunt conuenientissime ischiadici folia, tribus obolis, in aqua cyathis tribus, tricepis, quadragenisque diebus. Eodem pota modo senis, aut septenis diebus, regium morbum purgant.

E L A T I N E S I V V A M E N T A.

Oculorum fluxionibus, & inflammationibus auxiliatur, folijs cum polenta tritis, & impositis.

Eadem cocta, sorbitionis usu, dysenteriam sistit.

• Vulgatæ Hederæ terrestris iuuamenta ex

I O A N N E V I G O N I O.

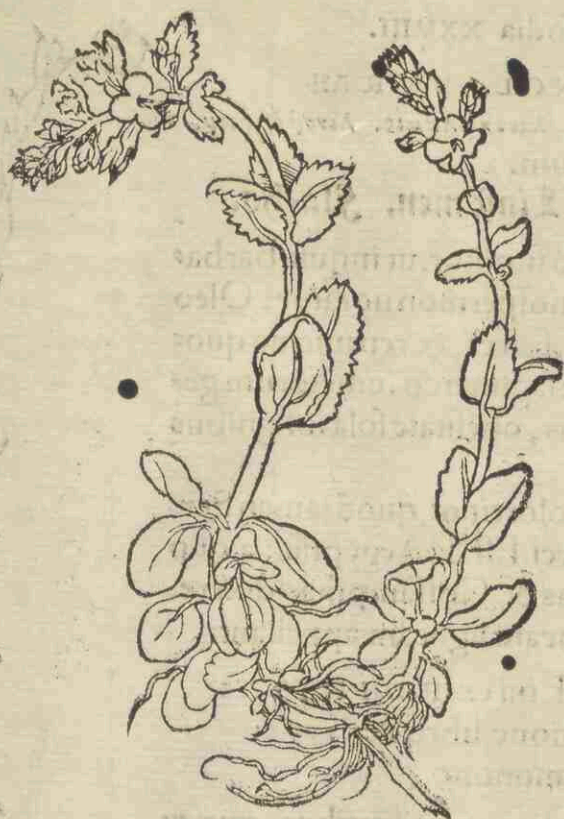
• D Sanguis hirci ex ea diutius nutriti, calculosis potenter medetur.

Et cum Larido, Elleboroque contusa, unamquamque tineam capitis depellit.

Ex H I E R O N Y M O herbario.

Aqua, aut decoctio terrestris Hederæ, pondere unc. ij. confert mulieribus, tumore membrorum, aut uentris laborantibus.

Idem præstabit si epithimetur, idque bis in die.

De E U F R A G I A.

Rhapsodia XXVII.

INOMENCLATURÆ.

Græcæ, ὀφθαλμικά.

Latinae, Eufragia.

Germanicæ, Augentrost.

B

EUFRAGIAE Hermolaus Barbarus in Sarxifago Dioscoridis, sic meminit. Pampinule similis est, folio tantum minore, ac magis serrato, & lentiusculo: quam nostri herbarij Eufragiam appellant, minus fruticosa, flore luteolo, præcipue claritatis ad omnia vitia oculorum. Veteribus incompertam existimant: quemadmodum & illam, quæ Cartofilago dicitur a uulnerarijs. Nos Ceratophylacen uocadam putamus: quia partem oculorum Ceratoiden, hoc est, Corneam defendat, salutiq; percussam restituat: folijs Seriphij, uel potius Roris marini, aut Lini quoq; capitulis arentibus, cirris subluteis. Plura apud receptiores non lego.

Eufragia
ignota ueteribus.

C

D E L I N O,

Rhapsodia xxviii.

NOMENCLATURAE

Græcæ, λίνον, λινοκαλαμίσ, λίνον ἄγριον.

Latinae, Linum.

Germanicæ, Linsamen. Flachs.

LINUM a græco sumitur, ut inquit Barbasrus. Semen eius, Linospermon uocatur. Oleo seminibus expresso, fraces, & retrimenta quorū ipsa reponuntur: saginando iumētorum generi, præcipue bubus, obesitate sola insignibus futuris.

Lini genera.

Lini genera. Cholorcium, quod tamen Sardonicū uocant Græci. Est & Aegyptiū: a quo Xylinae uestes, quas & Gossampinas dixerunt. Hoc iurisperiti Laneam ligneam appellant.

Encomion Lini ex PLINII

præfatione, libro decimo nono.

DUa confessis ordiamur utilitatibus, quæ non solum terras omnes, uerum etiam maria repleunt, feritur, ac dici neque inter fruges, neque inter hortensia potest Linum. Sed in qua non occurret uitæ pars? Quotidie miraculum maius, hærbam esse quæ admoueat Aegyptum letalē, in tantum, ut Galerius a freto Siciliæ Alexandriam septima die peruenerit, Babilus sexta, ambo profecti, æstate uero proxima Valerius Marianus ex prætorijs senatoribus, a Puteolis nono die lenissimo flatu; Hærbam esse, quæ Gadæis Herculis columnas septimo die Ostiam afferat, & citeriorem Hispaniam quarto, prouinciam Narbonensem tertio, Africam altero: quod etiam mollissimo flatu cōtigit C. FLACCUS legato Vibij Crispi proconsulis; Audax uita, scelerum plena, aliquid feri, ut uentos, procellasque recipiat: & parum esse fluctibus solis uehi. Iam uero nec uelae satis esse maiora nauigijs, sed quamuis amplitudini antennarum singulæ arbores sufficiant, super eas tamen addi uelorum alia uela, præ-

terque alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouocari mortem. Denique tam paruo semine nasci, quod orbem terrarum ultro, citroque portet: tam gracili auena, tam non alte a terra tolli: neque id uiribus suis nece, sed passum, tufumque, & in molliciem lan- coactum, iniuria natura, ac summa audacia, & quo peruenire nulla execratio sufficit, contra inuentorem dictum suo loco a nobis, cui satis non fuit hominem in terramori, nisi periret & insepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauendos, frugum causa, fructusque, prae-monebamus. Ecce feritur hominis manu: metitur eiusdem hominis ingenio, quod uetos in mari optet. Preterea ut sciamus fouisse poenas, nihil gignitur facilius: ut sentiamus nolente id fieri natura, urit agum, deterioremque ipsum facit.

De L I N I satione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de Mappis, & Lino non ardente: & quando primum in Theatris Vela.

Seritur fabulosis locis maxime, unoque sulco, nec magis festinat aliud. Vere satum, aestate uellitur: & hanc quoque terrae iniuriam facit. Ignoscat tamen aliquis, Aegypto ferenti, ut Arabiae, Indiaeque merces apportet: ita ne & Galliae censentur hoc reditu: Montesque mari oppositos esse non est satis, & a latere Oceani obstare ipsum quod uocant inane. Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, ultimique hominum existimati Morini, imo uero Galliae uniuersae uela texunt. Iam quidem & transrhodani hostes, nec pulchriorem aliam uestem eorum foeminae nouere. Qua admonitione succurrit, quod M. Varro tradit, in Serranorum familia gentiliū esse, foeminas linea ueste non uti. In Germania autem defossi, & sub terra id opus agunt. Similiter in Italia, ratione alia. Nam inter Padum, Ticinumque amnes subiacent abiteria. In Europa Lino palma secunda. In uicino enim Hallionis capeffunt Retouina, & in Aemilia uia Fauentina candore. Hallionis semper crudis Fauentina preferuntur: Retouinis tenuitas summa, densitasque. Candor aequae ut Fauentinis, sed lanugo nulla. Quod apud alios gratiam, apud alios offensionem habet. Neruositatis filo aequalior pene quam araneis, tinnitusque cum dente libeat experiri: ideo duplex quam caeteris precium. Et Hispania citerior habet splendorem Lini praecipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbasis repertis: nam dudum ex eadem Hispania Zoelicum uenit in Italiam, plagis utilissimum. Ciuitas ea Callaeciae & Oceano propinqua. Est sua gloria & Cumanis in Campania, ad piscium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neque enim minores cunctis animalibus infidias, quam nobismet ipsis Lino tendimus. Sed cumanae plagae concidunt apros, & haec, cassesque asperi ferri aciem uincunt. Vidimusque iam tantae tenuitatis, ut a nulum hominis cum epidromis transirent, uno portante multitudinem qua saltus gingerentur. Nec id maxime mirum, sed singula earum sta-

A
Miraculum
Lini.

B
Germanorum
uestes olim ex
Lino.
Textoria a-
pud Germa-
nos.

Quae olim ha-
bita optima
lina.

Ex Lino infi-
dae aures,
piscibus &
feris.

Linum Aegyptium.

Plinius lib. 12.
cap. 10. de matu-
ritate Lini.

Præparatio
Lini.

Stuppa.

Nere Linum,
& uiris deco-
rum.

Linum uiuum.

Cmnia centeno quinquageno filo constare: sicut paulo ante Iulio Lupo, qui in præfectura Aegypti obiit. Mirentur hoc, ignorantes in Aegypti quondam Regis, quem Amasim uocant, thorace, in Rhodiorum insula ostendi in templo Mineruæ. cccxv. filis singula fila constare. Quod exemplum per se expertum nuper Romæ prodidit Mutianus tercon- sul, paruasq; iam reliquias eius superesse hac experientium iniuria. Ita- lia ex Pelignis etiamnum Lini honorem habet, sed fullonum tantum in usu. Nullum est candidius, lanæue similius, sicut in culcitris præci- puam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc ad tōmenta pariter in- uentum Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione stramenz- ti. Aegyptio Lino minimum firmitatis, plurimum lucri. Quatuor ibi genera, Tanicum, ac Pelusiacum, Buticum, Tentyriticum, cum regi- onum nominibus in quibus nascuntur. Superior pars Aegypti in Ara- biam uergens, gignit fruticem, quem aliqui Gossipion uocant, plures Xylon: & ideo Lina inde facta Xylina. Paruulus est, similemq; barba- ræ nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla sunt eis in candore, molliciaue præferenda. Vestes inde sacerdoti- bus Aegypti gratissimæ. Quartum genus Orchomenium appellant, sic e palustri uelut harundine, dumtaxat panicula eius. Asia e genista facit Lina, ad retia præcipua, in piscando durantia, frutice madefacto decem diebus. Aethiopes, Indique a malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus, genitis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intel- ligitur: intumescente semine, aut colore flauescente. Tunc euulsum, & in fasciculos manuales colligatum, siccat in sole pendens, conuersis su- perne radicibus uno die: mox quinque alijs in contritum, inter se uersis fascium cacuminibus, ut semen in medium cadat. Inter medicamina huic uis, & in quodam rustico, ac prædulci Italiæ transpadanæ cibo, sed iam pridem sacrorum tantum gratia. Deinde post messem triticeam uirgæ ipsæ merguntur in aquam, solibus tepefactam, pondere aliquo pressæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratas in oleo est, membrana laxatior. Iterumque inuersæ, ut prius, sole siccantur. Mox arefactæ, in saxo tunduntur stuppario malleo. Quod proximum cortici fuit, Stup- pa appellatur, deterioris Lini, lucernarum fere luminibus aptior. Et ipsa tamen pectitur ferreis hamis, donec omni membrana decorticetur. Me- dullæ numerosior distinctio, candore, mollicia. Linumque nere & uiris decorum est. Cortices quoq; decussi, clibanis & furnis præbent usum. Ars depectendi, digerendique, iustum est, e quinquagenis fascium libris quinas denas carminari. Iterum deinde in filo politur, illisum crebro in filice ex aqua: tectumque rursus tunditur clauis, semper iniuria melius. Inuentum iam est etiam, quod ignibus absumeretur, Vitium id uocant: ardentesque in focis conuiuiorum ex eo uidimus mappas sordibus exur- stis, splendescentes igni magis q̃ possent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis fauillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in deserta

tis, adustisque sole Indiæ, ubi non cadunt imbres, inter diras serpentes, affuescitque uiuere ardendo. Rarum inuentu, difficile textu, propter breuitatem. Ruffus de cætero colos splendescit igni. Cum inuentum est, æquat precia excellentium margaritarum. Vocatur autem a Græcis *Asbestinum*, ex argumento naturæ. Anaxilaus autor est, linteo eo circumdatam arborem, surdis ictibus, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic Lino principatus in toto orbe. Proximus Byssino, mulierum maxime delictis circa Elim in Achaia genito, quaternis denarijs stipula eius permutata quondam, ut auri: repertaq; linteorum lanugo, e uelis nauium, maritimarum maxime, in magno usu medicinæ est, & cinis Spodij uim habet. Est & inter *Papæra* genus quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt. Tentatum est tingi Linum quoque, & uestium infans am accipere in Alexandri magni primum classibus, Indo amne nauigantis: cum duces eius ac præfecti in certamine quodam uariassent insignia nauium, stupueruntq; littora flatu uersicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cum M. Anthonio Cleopatra uenit, eodemque effugit. Hoc fuit imperatoriæ nauis insignie. Postea in theatris tantum umbram fecere: quod primus omnium inuenit Q. Catulus, cum Capitolium dedicaret. Carbasina deinde Vela primus in theatro duxisse traditur Lentulus spinter Apollinaribus ludis. Mox Cæsar dictator totum forum Romanum intexit, uiamq; sacram ab domo sua ad cliuum usque in Capitolium: quod munere ipso gladiatorio mirabilius uisum tradunt. Deinde & sine ludis Marcellus, Octauia sorore Augusti genitus, in ædilitate sua, auunculo. xi. consule, Calendis Augusti, Velis forum umbrauit: ut facilius litigantes consisterent. Quantum mutatis moribus Catonis Censorij, qui sternendum quoq; forum moribus censuerat. Vela nuper colore cæli stellata, per rudentes terræ etiam in amphitheatris principis Neronis rubent, in cauis ædium, & muscum ac solem defendunt. Cætero nã sit candori pertinax gratia. Honor etiam & Troiano bello. Cur enim non & prælijs interlit, ut naufragijs: Thoracibus lineis paucostamen pugnasse, testis est Homerus. Hinc fuisse & nauium armamenta, apud eundem interpretati sunt eruditiores: quoniam cum sparta dixit, significauerit sara.

A

Linum Asbestinum.

Byssinum.

Vela lineæ.

B

DE LINI SATIONE

ex Palladij. ii. libro.

Mense Octobri Lini semen feremus, si placet: quod pro malicia sui ferendum non est. nam terræ uber exhaurit: sed si uelis, loco pinguiissimo & modice humido seretur, in iugero. viij. modijs. Aliqui macro solo spissum ferunt: ita adsequuntur, ut Linum subtile nascatur.

TEMPERAMENTVM EIVS.

Semen easdem, quas Fœnogræcum uires habet, Estque calidum. fere in primo ordine. Et humiditate, & ariditate, fere in medio constituitur.

V I R E S E T I V V A M E N T A

ex DIOSCORIDE lib. 21.

Discutit & emollit omnem iocus forisq; inflammationem, cum melle, oleo, exiguaq; aqua decoctum, aut melle cocto exceptum.

Vitia cutis in facie, uarosq; crudum exterit.

Illitum cum nitro, & ficulneo cinere, parotidas, duriciasq; discutit.

Ulcera quæ serpunt, fauosq; cum uino decoctum expurgat.

Vingues scabros eximit, cum pari modo Nasturtij, & mellis.

Vitia pectoris extrahit, si ex melle in eclegmatis uicem substituatur.

Tussim lenit, Venerem stimulat, si farina piperis, & melle exceptum, pro placenta largius adsumatur.

Huius decoctum, interaneorum, uuluæq; erosionibus immittitur.

Alui excrementa euocat.

Ad uuluæ inflammationes, in defectionibus perquam utile.

Ex Miscellaneis S E R A P I O N I S cap. 21.

Ex Mesue. Proprietas seminis Lini est. Quando fit emplastrum ex eo, mixta cera & melle, confert alboribus unguium.

Ex Albügerig. Confert ulceribus uesicæ, & renum, & maturat apostema, quando fit ex eo emplastrum.

Quando bibitur torrefactum, confert tussi calidæ & humidæ.

Ex Mesarogie. Expellit fœtum cito, & aquam.

Et decoctio seminis Lini miscetur cum oleo, & fit inde clyster ulceribus intestinorum, & confert magnifice.

• D Ex Rasi. Confert doloribus, & puncturis intestinorum.

Ex Paulo. Linum quando comburitur, confert fumus eius subtilis coarizæ, & suffocationi matricis.

Lini N O C V M E N T A, ex Galeno lib. 1.

de alimentis cap. 27.

Est autem malum stomacho, & difficulter concoquitur: præterea frictum, uentrem uehementer sistit: & urit agrum in quo seritur, deterior remq; ipsum facit.

A V T O R E S.

Dioscorides, lib. 2.

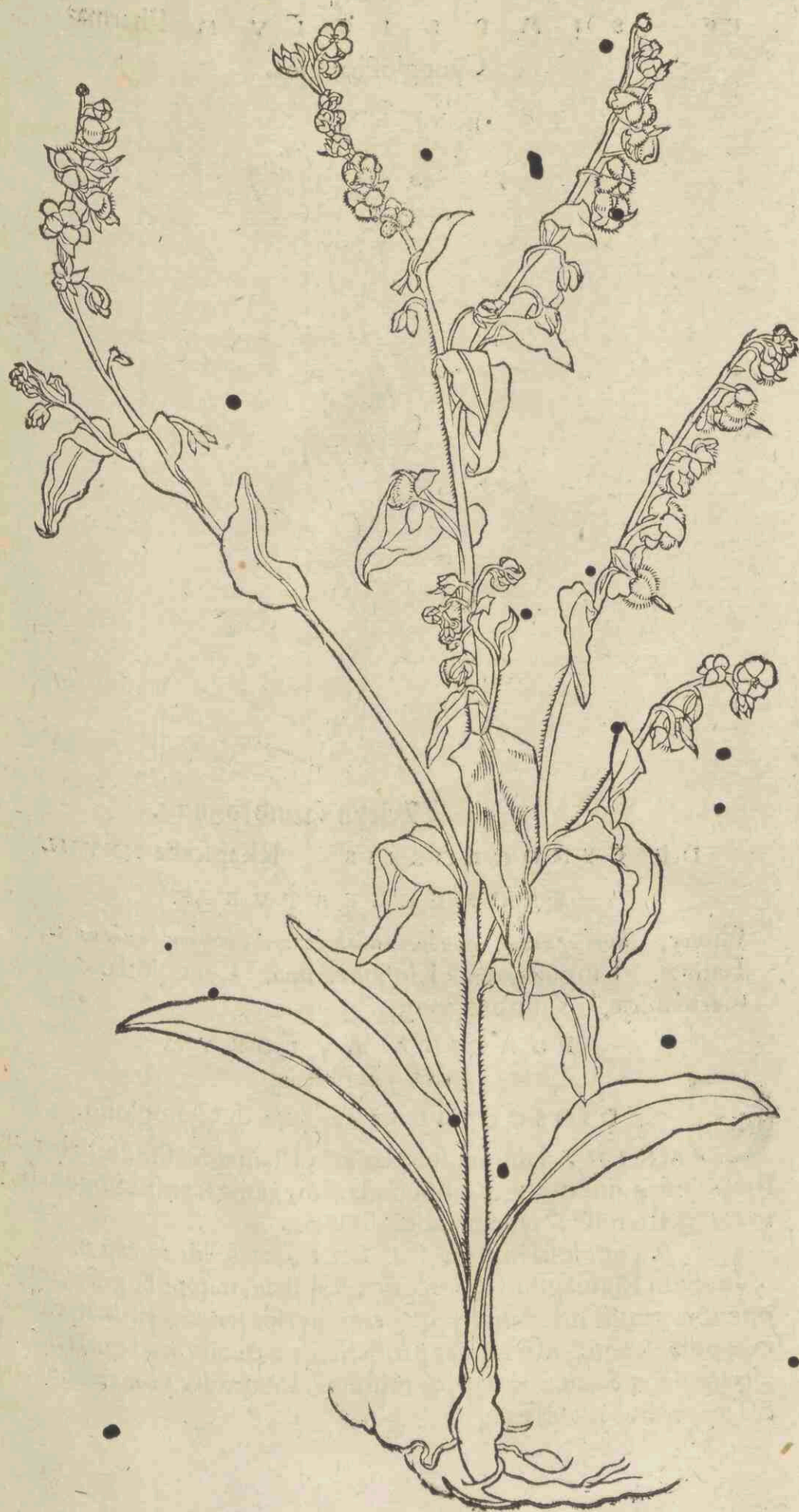
Plinius, lib. 19. cap. 1.

Palladius, lib. 11.

Serapion, cap. 21.

Galenus. 1. alimentorum, cap. 25.

Septimo simpli, cap. 81.

Kleyn Hundts zung.

D

DE CYNOGLOSSIS Rhapsodia XXVIII.

NOMENCLATURA.

Græcæ, κυνόγλωσσον, φυτόν, καβαλάτιον, σπλέον, σκόλυμος.

Latinae, Lingua canis. Lingua canina. Cynoglossa.

Germanicæ, Hundts zung.

PLACITA AVTORVM

de Cynoglossis.

C DIOSCORIDIS συγγράμ de Cynoglosso.

CANINA Lingua, folia latifoliæ Plantagini similia habet, angustiora tamen, minoræq; & lanuginosa. Sine caule Canina lingua est, per terramq; sternitur. Nascitur sabulosis locis.

Cynoglossi historia PLINIANA lib. 25. cap. 8.

Iungitur Plantagini Cynoglossos, caninas imitans linguas, topiaris operibus gratissima. Aiuntq; quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potã ex aqua, ad tertianas prodesse; quæ quatuor, ad quartanas. Est alia similis ei, & quæ fert lappas minutas. Eius radix pota ex aqua, ranis & serpentibus aduersatur.

Explanatio Cynoglossi, per M. VERGILIUM.

Canis linguā herbam, nouit Etruria ois, utitur enim ad ulcēra, & minora uulnera, ostenditq; eam sine caule, & paulominus q̄ cunctis iisdem huic scriptori notis. Nāscitur plerumque inter uites, uiretq; tota hyeme. Nos eam sēpe uidimos folioso coſpice, radice pollicis humani crassitudine, albicante colore, & supercurrente asperitate: quam credimus nōminis & comparationis ad caninam linguam cauſſam fuisse. Est enim cani, qualis plerisq; alijs animalibus, scobinæ modo asperior lingua.

A
Cynoglossa
quare lic
dicta.

PANDECTARIUS de Cynoglosso.

Lingua canis est similis Arnoglossi, nisi quia sunt ei costę apparentes in folijs eius, sed sunt leuia, & est in eis borra apparens.

IUDICIUM NOSTRUM.

Cynoglossę duas species dedimus. Vnam, folio Plantaginis, ueram ac genuinam a Dioscoride descriptam. Alteram, quam hodie officinę Buglossi syluestri (folijs tenuioribus, coreaceis) per omnia fere similem ostendunt. De qua tamen uelementer dubitamus. Iniecit nobis hunc scrupum Michael Herus medicus, & idem amicus noster, qui & mortis Pessulani medicos, alteram Buglosson hanc facere constanter affirmat. Et quod id facile credam, facit, quod Dioscoridis descriptioni respondere non uideo. Proinde tam similem Buglossi, ut appareat ex-cisa. Quę uero sit Pliniana altera, quę lappas minutas fert, necdum comperi.

Michael Herus

TEMPERAMENTUM.

Frigidi & sicci temperamenti est.

VIRESETVVAMENTA
ex DIOSCORIDE lib. 2.

Concisa, & cum uetere suillo adipe cocta folia eius, rabidorum canum morſibus, capilli defluuijs, quę uocāt *ελονειας*, & ambustis medentur. Aluum mollit, elixa eadem, & cum uino pota.

EX IOANNE VIGONIO.

Cynoglossę succus, cum succo Plantaginis, & uino granatorum, & parum Licij, ad ignem cum prædictis aliquantulum inspissatus, ulceribus oris, & narium, gingiuarum, & genitalium ualet.

B.

Valet quoq; admixtus cum melle rosato, & terebinthina, ulceribus ab humoribus frigidis cauſſatis.

Igitur ut experientia nobis demonstrauit, aduersus morbi gallici ulceris antiqua potentissime facit, eaq; ab omni trumbositate grossa, & radicata, ad modum fortis ligamenti cum facilitate mollificat, purgat, atq; mundat: maxime si prædictus succus inspissatus fuerit ad ignem aliquantulum cum syropo rosato, uel oxymelle squillitico: si uelis, ut fortio rem habeat operationem.

Experimentū

Item folia prædictę herbę ulceribus frigidis, siue strophulis imposita, a proprietate medentur.

EX HIERONYMO Herbario.

Sanat hæmorrhoides Cynoglossę aquę potio, si sint internę: uel earū ablutio cum Cynoglossę aqua, si foris promineant.

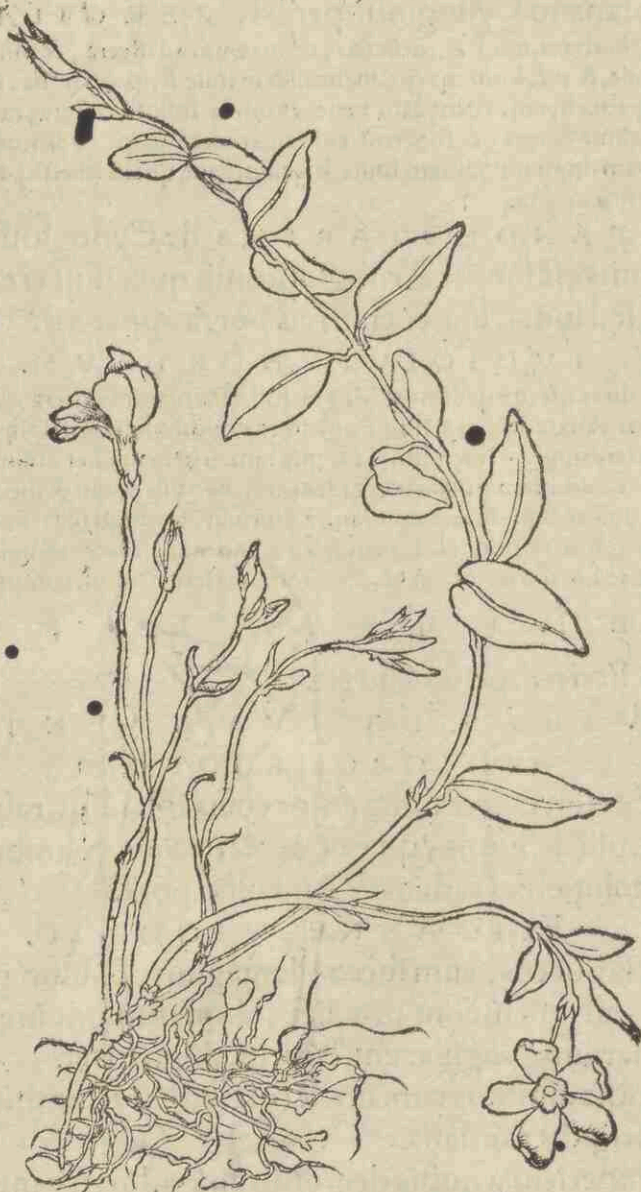
Nihil æque uulnera ac ulcera omnia abstergit.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides. Pandectarius Plinius, lib. 25. cap. 8.
Ioannes Vigonius. M. Vergilius. Hieronymus herbarius.

C

D

Vngrün.

DE VINCA PERVINCA,
Rhapsodia XXX.

NOMENCLATURAE

Græcæ, χαμαιδάφνη, ἀλεξάνδρεια, δαφνίτης.

Latinæ, Chamedaphne, Alexandria, Laureola, Lasiago, Vinca
peruinca, Daphnitis.

Germanicæ, Vngrün.

PLACITA AVTORVM, de Vinca peruinca.

Historia Chamedaphnes secundum D I O-
SCORIDEM, lib. 2.

CHAMAE DAPHNE uirgas emittit cubitales, singulari ramo
constâtes, rectas, tenues, leues. Folia Lauri similitudine, leuiora multo ac

uiridiora. Semen rotundum, rubens, annexum folijs.

Eadem per P L I N I V M descripta, lib. 22.

capite decimoquinto.

Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere, folio tenui, Lauri similitudine: semen rubens, annexum folijs.

A P V L E I V S uidetur distinguere Chamædaphnē a Vinca-peruinca. Nam duabus descriptionibus prosequitur.

Cahamædaphnem quidem cap. 27. sic.

Chamædaphne a Græcis quibusdā Daphnites, aliquibus uero Daphne, alijs Hydragogos, seu Caragogos dicit. Itali Mustellaginem dicunt, alijs Lactaginem, & Lauraginem, alijs Eugubim usuben: quæ in puluerem redacta mollissimum, & in aqua calida potui data, aluum concitat.

Peruinca uero sic ca. 58. Eupeplios, Græcis Daphnoides, Hippoglosson, Eupetalon, Diglosson, Daphne, Samothracia, Daphne alexandrina, Daphne Minthrios, Danae, Stephane Alexandrō, Chamædaphne, Carpophyllon, Daphnitis: Latini Peruinca, Victoriæ folium, Laurum Alexandrinam, Macedonicam, Lauraginem, Mustellaginem terrestrem uocant. Frutex eius sæpius cubitalis, folijs ut Muria, paulo maioribus, atque tenerioribus, & non infractis, remordentibus, & incendiosis. His prædicta est uirtutibus. Ad phlegmata incidenda cyathos duos dabis, cum melle bibere ieiuno, mox phlegmata intercider.

Victoriæ folium.

I V D I C I A N E O T E R I C O R V M

de Vinca peruinca.

Iudicium H E R M. B A R B A R I de Chamædaphne & Peruinca.

Chamædaphne folio tenui. Eadem quibusdam & Vincaperuinca est. Herba Topiaria, semper uiuens, in modum lineæ folijs geniculatim circumdata, ueteribus inopiam florum supplere solita: cuius & comeduntur asparagi. Porro mihi alia uidetur esse Vinca peruinca, quæ Chamædaphne: quæ Vincaperuinca non attollit, sed serpit, ac se in modum lineæ, ut prædixi, porrigit flore in purpuram ceruleo: Chamædaphne assurgit in cubitalem altitudinem, ut Dioscorides & Plinius confirmant. Potest tamen etiam Chamædaphne dici Vincaperuinca: id quod & Plinio placet: sed ut testatum sit tamen, aliud, non idem omnino genus esse. Alioquin & medicinæ quoque nonnihil uariant. Hydropicis, & auribus, & aluinis prodesse Vincaperuinca dicitur: Chamædaphne capitis doloribus, urinæ, mensibus ciendis, ardoribus stomachi, torminibus.

Chamædaphne uidetur alia esse a Peruinca.

M A R C E L L I V E R G I L I I iudicium de eadem.

Humilis & terrestris Laurus Chamædaphne est, sola foliorum similitudine. Gerorum adoptione in nomen Lauri & honorē adscita, topiaria herba, si Plinio credimus, & a Latinis hæbarijs sua ætate Vincaperuinca appellata. Quæ si ea est quam Ethruria nunc Vincam hærbam uocat, qua defunctæ uirgines, in gente nostra, ad sepulturam coronatæ efferuntur: & qua familiæ apud nos aliquæ, gentili iure suo, primum ingredientem urbem Archiepiscopum, coronatæ ad portam excipiunt, stipantque, & per urbem comitantur, cognitu facillima est: in hortis passim nascens, tenuissimis uiticulis, potius per terram serpens, quæ uirgīs, ut Dioscorides ait, a terra se

C extollens: folijsq; Oleaginis magis q̃ Laurinis similibus. Verū a Dioscoridis Chamædaphnes historia longe ea differt, ob eas quas paulo ante numerauimus, & plærāq; alias notas, quas uolentibus obseruasse facillimum erit Meminit Theophrastus Chamædaphnes ad extremum tertij de plantarum historia uolumen, sed tam breuiter, ut nihil possit aliud ab eo intelligi, q̃ fere Chamædaphnem fructum folijs adnatum: quod a nostræ ætatis Vincā longissime abest. Ea enim in nullo ciborum usu modo est, quod ueteres græcorum medici in Chamædaphne fuisse quondam testantur. Siquidē Paulus Aegineta in sexto de ea agens ait, καὶ ἐσθίεται, quod est, Hæc etiam comeditur. Præterea sub primo, quo capite docet de omniū olerū asparagis, cum longius de pluribus egisset, subiicit, παραπλίσιος δὲ καὶ τῷ χαμοῖδι ἀφῆκε ἀσπράγθον, id est, Nutrit similiter etiam & Chamædaphnes asparagus. His nos indicijs, autoribusq; persuademur, non esse Chamædaphnem Echtruriæ Vincam herbā. Et nihilominus quæ a Plinio Vincaperuinca. 21. uolumine, cap. 12. describitur, nostræ gentis Vincæ satis respondet. Siquidem Vincaperuinca ait semper uirere in modum lineæ, folijs geniculatim circumdatam, topiariam herbam, & inopiam florum aliquando supplere. Quæ omnia nostræ Chamædaphne sit, folio Lauri, cubitalibus uligis, fructu rotundo rubenteq; & folijs adnato, cuius asparagus in ciborum usu esse possit.

Reprehenſio Plinij, Theodori Gaze, Herm. Barb. & M. Vergilij per Nicolaum Leoniceum. lib. de erroribus Medicorū.

Quæ uera Per
uinca apud
Dioscor.

Idem Theodorus Chamædaphnē Vincaperuinca apud Theophrastum interpretatur, cum tñ Chamædaphne alia sit planta, cuius descriptio a Vincaperuinca apud Dioscor. plurimū aliena ē, cuius etiā Vincaperuinca naturā, imaginēq; accuratius cōreplantibus, illa esse uidebitur, quæ a Diosc. ac Plinio parit̃ Clematidis, atq; Daphnoidis, & Polygnoidis nominibus designat.

Et idem rursus alibi. In Chamædaphne lib. 15. Veterem lectionem distinctiorem putas, si ita scribatur. Est & Chamædaphne syluestris frutex, & Alexandrina, ut duo genera intelligantur. Alterum Chamædaphne, quā Latini Laureolā, ut tu inquis appellant; cū tamen ea quæ hodie Laureola latine dicitur, non sit Chamædaphne, sed Daphnoides potius, statim postea a Plinio descripta, Alterum Laurus Alexandrina, ex Plinio, Galeno, Dioscoride. Tu qdem Plinium hoc pacto excusas, ne uideatur Chamædaphnē uarijs in locis uarie designasse: cū hoc in loco, libro scilicet 15. Laurum Alexandrinā tantummodo pinxerit, sicuti lib. 24. Chamædaphnē. Sed duo remanent in Plinio scrupuli haudquaquē dissimulandi. Cur cū Plinius cætera Lauri gñā eodē lib. 15. loco descripserit, solam Chamædaphnē indescrip̃ā reliquerit. Cur cū alterū genus non Alexandrina simpliciter, sed Laurus Alexandrina a Theophrasto, Dioscoride atq; Galeno, ab omnibus deniq; Græcis autoribus uocetur, Plinius propria appellatione prætermis̃sa, sumptū a loco uel persona, cognomen tantummodo posuit: uel cū postea subiunxit, alij Daphnem uocant, proprium nomen contra naturam postposuit: cum tamen uera huius fruticis appellatio non sit, neq; Daphne seorsim, neq; Alexandrina, sed hoc totum, ut diximus, Daphne Alexandrina.

Et iterum Plinius lib. 15. Chamædaphnē ita describit. Est & Chamædaphne syluestris frutex, & Alexandrina, quā alij Idæā, alij Hypoglotton, alij Daphnen, alij Carpophyllon, alij Hypelaten uocant. Ramos spargit a radice dodrantales, topiarij ac coronarij operis, folio acutiore quā myrti, molliore ac candidiore, maiore semine inter folia rubro: plurima in Ida, & circa Heracleā Ponti, nec nisi in montosis. Eandē Chamædaphnē postmodū Plinius in lib. 24. ita describit. Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere folio, tenui, Lauri similitudine, & reliqua. Quis non uideat Plinium, eidem plantæ differentes descriptiones afferre? Est enim prior descriptio in Daphne Alexandrina, non autem in Chamædaphne lib. 4. a Dioscoride tradita. Esse uero Chamædaphnem, a Daphne Alexandrina differentem, non solum Dioscorides, sed Galenus pariter, & Paulus in suis de simplicibus medicaminib. libris ostendunt.

Apologia Pandulphi Collinutij pro Neotericis & Plinio, contra

NICOLAUM LEONICENVM.

Quo plura in Pliniū cōgerere Nicolaus nitit̃, eo se plurib. inscitæ notis cōmaculat: ut q nec Plinij uerba, nec scribēdi ordinē, nec rerū cōsideret differentias. Itaq; manifestas ineptias iā satius est ridere q̃ refellere. Eidem plantę Pliniū, hoc est, Chamædaphne diuersas descriptiōes afferre, Leoniceus dicit. Sed q̃ diuersus sit ipse ab eo quē putabamus, ex hac ipsa Chamædaphne cōsideremus. Plin. 15. in describēdis Lauri arboris gñib. inquit. Est et Chamædaphne syluestris frutex: neq; ultra de Chamædaphne uerba facit: neq; illā pingit (ut Nicolaus prius arbitratus ē) ex nomine uir-

delicet addubitās, ne herba esset, quā fruticē nominauit. Hic igit̃ uerborū A
Plinij textus pūcto (.) signādus est. Tū pergit enumerādo Plin. Lauri gñā
atq; inqt. Et Alexandrinā, quā aliqui Ideā, ali; Hippoglottin, ali; Daphnē
uocāt. Hanc uero Alexandrinā Daphnē pingit. Hecq; illa est, quā Dios-
scor. q̃q; ceteriq; describūt. At. 2. & 20. uoluminis. 12. ca. cū fruticū, sub-
fruticūq; gñā multa descripsisset, His subnectemus inquit, quæ Græci cō-
municatiōe nominū in ambiguo fecere, an arbores essent. Tū pximo ca-
pite cōtinuo de Chamēdry, Chamēdaphne, Chamēlea, Chamēlice, Cha-
mēcisso, ceterisq; huiusmodi uerba facit. Atq; inibi Chamēdaphnē descri-
bit: quā uolum. 15. tm̃ attigerat. Hec igitur ita se habent. Enumerat. 10. Pli-
nius Lauri septem gñā: tū tres Laurei fruticis species, Chamēdaphnē, A-
lexandrinā, Daphnoiden: et Alexandrinā quidē, & Daphnoidē pingit:
Chamēdaphnē uero, qm̃ inter illas relaturus erat quas nominū cōmunis-
catio (ut ipse inquit) dubias fecerat, an arbores essent, an herbæ. 2. & 20.
libro pulchre descripsit: in quo de similibus herbis suo ordine loquebat̃.
Vides, ut ob punctū (quod in iocis quoq; dicit̃) Leonicenus captus est: Punctorū ra-
tio & utilitas.
Si inē duo ista nomina, Chamēdaphnē, & Alexandrinā. 15. illo libro, mo-
ræ aliqd, punctiq; interiecisset (quod uel ipsa gram̃aticæ ratio per, &, co-
pulæ interuentum postulabat) non in hos laqueos incidisset. Mirū subit
boni huius uiri, & amici quidem, Leoniceni naturā cōsyderanti: quem
si ambulante uideas, lentū magis & tardū, q̃ citatum uel celerem dicas: in B
accusando uero Plinio adeo præcipitem currere, ut in eo legendo, percē-
sendisq; accusationis capitibus, morā omnē, tarditatēq; oderit: non spm̃
teneat, non animā, nihil interpungat, nullo puncto consistat. In hoc quo-
q; sagacissimi ingenij uir Politianus, in ea quam de Cisso & Cistho ad
hunc ipsum Leonicenum scripsit epistola, egregie notat, cum. 2. & 20. uo-
lumine capite. 10. quia non interpunxit Nicolaus inter Hypocisthis, &
quam inter herbas dicemus, parum sapere uisus est: maleq; eo loco sen-
sisse de Cistho: ita ob punctum, ut diximus, sæpe conuincitur.

Sed ne Chamēdaphnes nomen dubium aliquando legentibus inge-
rat, duas esse plantas scire oportet, quæ Chamēdaphne pariter nuncupē-
tur. Hanc ipsam. s. de qua agimus, quæ uulgo Laureola dicitur: & eam
quæ Vincaperuinca dicitur, cōiugalibus coronis expetita: folijs q̃ Lauri
longe minoribus: humi ad serpilli morem m̃ptans: flore ceruleo, inodo-
ro, rotundo, foliusculis quinq; sed continuis distincto.

Iuuamenta Vincaperuinç ex P L I N I I lib. 21. cap. 27.

Vincaperuinca, siue Chamēdaphne, arida, tusa, hydropicis datur in
aqua, cochleari mensura, celerrimeq; reddit aquam. Eadem deco-
cta in cinere, sparsa uino, tumores siccant. Auribus succo medetur.

Aluinis imposita multum prodesse dicitur.

A V T O R E S.

Dioscorides, lib. 4.
Hermolaus Barb.

Plinius, lib. 24. cap. 15.
M. Vergilius.

Apuleius, ca. 27. & 58. Theophrastus, lib. 3.
Nicolaus Leonicenus, Pādolphus Collinur.

Surch
wachs.

Perfoliata uera.

A

B

Durchwachs weiblin.

DE PERFOLIATA Rhapsodia XXXI.

CIRCA HERBAM HANC cum multum, ac diu nos torserimus, nihil tamen certi expiscari liquit, neque ab doctoribus medicis, neque ab officinis, ne ab uetulis etiam & herbarijs, nisi quod Perfoliata diceretur, nostro idiomate, *Durchwachs*. Pharmacopolas igitur secuti, & nos etiam Perfoliatam illam inscripsimus, caeterum adulterinam. Exhibuit enim & aliam nobis Perfoliatam Lucas pharmacopola, longe ab hac diuersam, coliculis scilicet foliola penetrantibus, non admodum absimilem, Cataputiarum generis, uel *Efulæ maiusculæ*, altitudine dodrantali, tam adpropriatæ respondentem nomini Germanico, ut existimem plane falsos herbarios, qui hanc nobis quam dedimus,

Nico, Capito

C pro genuina & germana obtruserunt. Quæ uero sit apud Dioscoridem, & quis porro eius usus, necdum animaduerti, nisi quod in officinis audio admodum familiarem esse, & in precio habitam D. Nicolao Capito medico, idq; ad rupta tantummodo, & uulnera glutinanda, Plura non comperi.

Narcissus Martius.

D

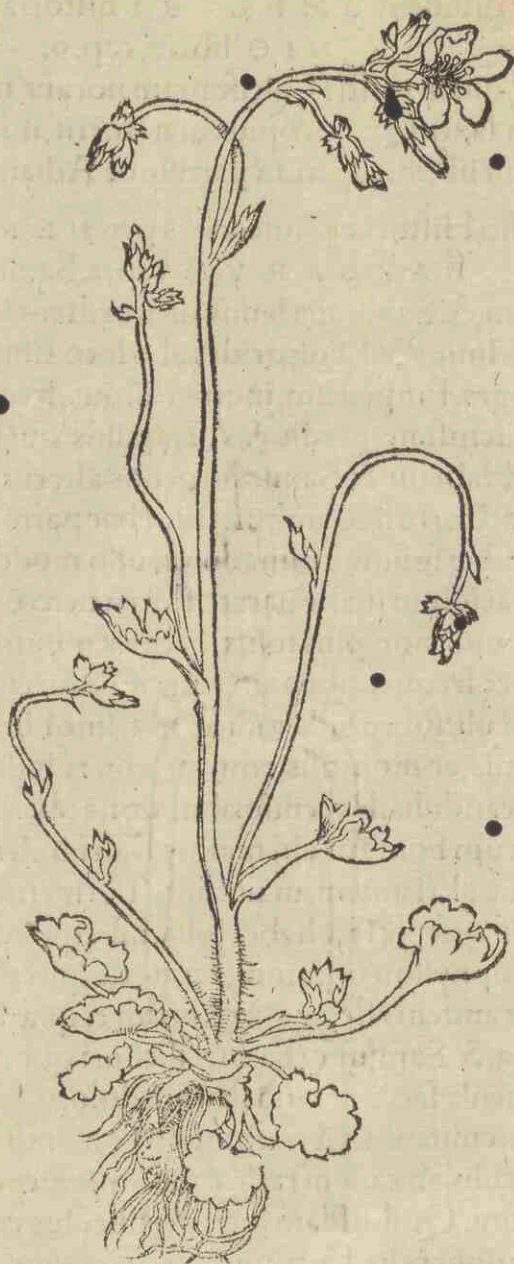

Mertzenblümlein.

De NARCISSIS MARTIIS.

Supra fol. 119.

RESPONDENT flores, folia, bulbi, deniq; omnia fere cum Narcisso superiore. Vnde suspicio nobis subijt, fortasse aut illi germanam, aut certe quandam eius speciem esse. Non enim habeo, in quod tandem aliud genus referam. Sed, quod sapius moneo, suspicio tantum sit hoc, nullum ex tripode responsum. Si quid firmitus alij conpertum fuerit, adeo non recusamus doceri, & moneri, ut nisi id data quadam opera moliremur, magis eruditiores prouocare, quam alios docere, ad illam aut conuiissemus, aut uel ouem non signatam, ex reliquarum albo, exculcauissemus, & proscripsissemus.

Hoher Steynbrech.

De omnibus Saxifragis Rhapsodia XXXIII.

PLACITA AVTORVM.

Descriptio Saxifragæ ex DIOSCORIDE lib. 2.

SAXIFRAGON, aliqui Sarxiphagon, alij Empetron, Romani Saxifragon uocant. Frutex est furculosus, in petris & asperis locis nascens.

Idem in Capitulo de EMPETRO, cap. 19.

Empetron aliqui Phacoides uocant. Nascitur in montibus & maritimis

C mis, falso gustu. Sed quo propius terreno fuerit, amarius sentitur.

Eiusdem EMPETRI historia ex P L I

N I O lib. 27. cap. 9.

Calcifraga.

Empetron, quam nostri Calcifragam uocant, nascitur in montibus maritimis, fere in saxo. Quo propius mari fuerit, minus salsa est. Saxifragæ porro meminit lib. 22. cap. 21. in partitione Adianthi.

Excussio Historiæ Dioscoridis per HERMOLAVM

BARBARVM cap. 2. Saxifragon.

Pictura ueræ
Saxifragæ.

Saxifragum, & Saxifraga latine dicitur. Item Calcifraga, si modo hæc est, quam & Plinius & Dioscorides alio loco Empetron appellant, Paulus Sarxiphages. Empetrum, inquit Plinius, fere in saxo nascitur. Recentiores uires sunt: uetustate perdit eas. Lapillos qui sufferuefiant, una rumpi affirmant. Habetur & Saxifragi genus alterum, in Adiantho a nobis explicandum. Corrosi & ambusti sunt hac parte Græci codices, nec quale sit huius herbæ folium animaduerti ullo modo potest: & in ipso uerborum textu, spaciolum inane uacat. Porro ueterem in Dioscoride picturam huius herbæ uidi, non plus folijs, quàm cirris minutis, per ramos ex intervallo conditis, nec frequentibus: in cacumine surculorum flocciceti arenantes potius quàm flosculi: subrubida radice, non sine fibris. Romæ talis ostenditur in maritimis, ac montosis tantum, non rubida radice, sed candida: flosculis quoque candidis. Recentioribus de hac herba parum conuenit. Alij Tritici foliorum figuram, alij marinæ Batifolium similem dixere, alij Tormentillæ uulgo dictæ. Est autem (ut uolunt) Tormentilla, Quinquefolio herbæ similis, nisi quod septem fere habet folia, non quinque. Quarti herbam, quæ florem Garyophyllon uocatum, ferat, de quo aliubi dictum est. Quinta Saxifragam eandem esse, aut proximam ei quæ Pampinula, Pimpinella, & Bipennula, & Sanguisorba ruri dicitur: quoniam uulneribus iniecta, ferrum & spicula facile ac citra sensum doloris exigit. Folio paruo, orbiculato, & extremitatibus serrato: quod & mandi solet, paratum oleo, sale, aceto: surculis ab eadem radice plurimis atque densis, rubentibus cum radice, ut ferunt. Quibusdam locis uermiculus eruitur, qui curatus, sericis præcipue tingendis, Purpuram facit incomparabilem, cæteros colores splendore quodam, & hilaritate superans.

Tormentilla.

Garyophyllos.

Pampinula.
Pimpinella.
Bipennula.
Sanguisorba.

I D E M in Capitulo de EMPETRO.

Prasoides.

Plinij lapsus.

Empetron hoc Phaconides a Dioscoride, Prasoides a Galeno & Paulo cognominatur. Fere in saxo nascitur. Recentiores uires sunt, uetustate perdit eas. Lapillos qui sufferuefiant, una rumpi affirmant: quod & in Saxifraga quoque diximus ex Plinij sententia, ut qui nihil differre ab ea indicant: quandoquidem medicinas, quas seorsum in utraque mentione Dioscorides enumerat, ipse uniuersas Empetro huic assignat. Aut igitur ita sentiendum est: aut Plinium errasse confitendum. Paulus certe Dioscoridem secutus, mentiones duas habet, quasi duorum generum. Galenus unicam

Empetron, Aetius etiam Empetron uocari solitum affirmat.

A

IV DICIVM M. VERGILII de utraq
& de Saxifragia, & d. Empetro.

Nasce in petris Empetron satis indicat nomen. Epipetron eadem significatione ex antiquioribus aliqui etiam uocauerunt. Nec solum, quia lentis figuram & speciem refert Phacoides, sed Marrubio similem Prassoides etiam, Plinius Saxifragam a Latinis uocari ait; miscetq; cum ea, quæ priuatim & seorsum a Dioscoride Saxifraga hoc ipso uolumine descripta est. Ex quo iterum suspicari cogimur, quod in Saxifraga dictum hoc ipso uolumine a nobis est, non esse aliud in hoc scriptore eo nomine recipiendum: aut si sit, quod uerisimile tamen non est, uariantibus historia & medicina, bis de eadem actum fuisse non multo ante sub titulo Saxifragæ, quæ latine, & iterum nunc sub Empetri, quæ tota uox Græca est. Paulus quidem Aegineta, qui totum in sexto suæ medicinæ Dioscoridem multa breuitate exscripsisse uidetur, Empetri manifeste meminit, Saxifragæ autem nusquam: quod non relinquendum ab eo fuerat, si tunc in Dioscoride Saxifraga legeretur, aut ipse pro diuersa eam recepisset. Crederemus nos etiam eandem Saxifragam & Empetron esse, nisi diuersa penitus utriusque historia & medicina esset. Ob eam causam perioribus hoc relinquemus, certius de Saxifraga inuenturis, quod recipiendum, constituendumq; sit.

Epipetron.

Reprehensio Plinij in diiudicanda Saxifragia, & Empetro, per NICOLAVM LEONICENVM.

Empetrum ubi nascatur, et quas habeat uires in trahenda bile ac pituita, scribit Plinius libr. 27. eodem quo Dioscorides modo: alias tamen eisdem subiungit facultates, quod urinam cit. & calculos frangit, quæ a nullo alio autore de hoc Empetro traduntur. Quin contra Galenus, Empetrum, quod etiā Prassoides appellatur, solis purgationibus. 6. libro utile esse testatur. At quos in altero Empetro, quod etiā Sarxiphages dicitur, Plinius legerat effectus, a Græcis autoribus, ac præsertim Dioscoride traditos, huic Empetro a Sarxiphage diuerso, quod uim purgatoriā habet, nominis æquiuatione deceptus, ascripsit.

B

P E T R I C O L L I N V T I I

Apologia pro Plinio.

Empetrum a nostris Calcifragum uocari refert Plinius, calculosque frangere: ac non ideo eo calculos non frangit, quia nullus ex his, quos Nicolaus legit, hoc scripserit. Hanc ei herbae uim esse Plinius dicit magnus autor, atque abunde laudatus: cuius ueram esse sententiam, & experimento compertum est, & hominum opinione receptum. Est enim Empetrum (quod non solum Leonicenus ignorauit) ea herba, quæ acedarijs grauissimā nunc habetur: & quam Venetia omnis, una addita, immutataue litera, Sampetram herbam uocitat: Basilichiam multi dicunt: alij Baticulam, Picentes ab herba ipsius facultate Rumpisaxum uocant, folijs ad Rutam ferme accedentibus, uerum crassioribus, acotioribusque flore, semineq; quæ cum Anisi, tum scenoculi speciem in muscarijs representent: odore iucundo: sapore inter acidum salumque cibi appetentiam prouocante. Nasciturq; (ut Plinius quoq; docuit) in montibus maritimis seie in saxis: quod toto illo tractu uidere licet, qui inter phanum Fortunæ, Garganumq; tenditur promontorium: & in Istrorum cauitibus, Liburnorumq; scopulis, unde plurima in Venetos debent adducimur, ut eam putemus esse, quam Marinam Batin alio in loco Plinius appellauit, aliud Empetri genus quod Saxifragum nostri uocant. Nec Plinium latuit: quippe qui illud libro uigesimo secundo, inter Adianti genera posuit, ramulis nigro colore uirentibus, folijs filicis, mire calculos pellens, frangensque: unde & nomen: non quod umbrosis petris (ut Græci forte putauerunt) parietumque asperginibus nasci illam uideamus. Non ergo nominum similitudine deceptus est Plinius, qui utrumq; Empetri genus, diuerso nomine Calcifragum, & Saxifragum prodidit, sed Nicolaus noster, qui nec Plinij uerba pensauit, nec herbas ipsas (ut accusatorem debebat) agnouit.

Empetrum.

Sampetra.

Basilichia.

Baticula.

Rumpisaxum.

Batis marina.

C

Sententiæ NEOTERICORVM.

Descriptio SIMONIS GENVENSIS.

Alia quædam
Saxifragia.

Petra findula.

Pimpinella
quibusdam
Saxifragia.

Saxifragiæ herbam, quidam accipiunt herbam, cuius folia similia sunt folijs Pimpinellæ, maiora tamen, & ramulos super terram expansos habet. Alia tamen ostensa fuit in partibus Romæ, per omnia Cretano marino similis, nisi quod tenuior & macrior: eo quod in montibus apricis nascitur, & de scissuris petrarum exit: & propter hoc uocant eam incolæ. Petra findula, eo quod in suo ortu petras scindere uidetur, odore & sapore Cretano appropinquans. Secundum Butanicum, prima est illa. Nam de Pimpinella dicit, quod multi Saxifragium dixerunt, & quod sit similis ei, uel ut Saxifragia tyraria ab antiquis dicebatur.

P A N D E C T A R I I.

Saxifragia, est herba similis Pimpinellæ, non differens, nisi in pilositate, quam habet Pimpinella.

H I E R O N Y M I herbarij.

Quatuor spēs
Saxifragiæ.

Alkakengi.

D

Saxifragia multorum generum est. Scilicet Maior, floribus albis, caule subrubicundo, radicis exili, cui uelut Lentis, uel Pisorum noduli adherent: quod semen eius esse ferunt. Minor omnibus agnita, humi repens, in petrarum summis, cui uulgo nomen, *Güntraut*, eo quod Ischiadi præcipue medetur. Tertia Alba, quæ Miliū solis, germanice *Mö:hyerf* apud Dioscoridem libr. 3. Quarta in Alkakengi, arabico uocabulo nomen fecerunt, Germanice, *Schlutten/ Bobzellen/ Judentyrse*, de quo in Solano plura.

T E M P E R A M E N T V M S A X I
fragiæ ex Plateario. 28.

Calida & sicca est in tertio gradu, uirtutem habet diureticam, expulsiuam, & extenuatiuam. Calculos arrodit, & conterit.

Vires & I V V A M E N T A Saxifragiæ
ex DIOSCORIDE.

Cocta in uino, & mox pota, febricitantibus opitulatur.

Stranguriæ prodest.

Singultum sedat.

Calculos uesicæ frangit, & urinam ciēt.

Eius, quæ Empetron uocatur, iuuamenta ex
eodem DIOSCORIDE.

Trahit bilem, pituitam, & aquam, si bibatur in iure aliquo, aut hydromelle.

E X P L A T E A R I O.

Contra lapidem in renibus, & in uesica, & contra Iliacam passionem, stranguriam, & diffuriam, ualet uinum decoctionis eius, uel puluis eius, pondere drach. ij. in ouo sorbili: fomentum quoque ex ea factum, multum confert prædictis.

Conditura Saxifragiæ ex P L A T I N A lib. de
Honestâ uoluptate. 2.

Appellatam Saxifragiâ Apuleius adseruit, quod lapillos in uesica frangat, atq; cōminuat. Eius radix, Petroselinô adsimilis est: quæ ablata, lota, atq; in frusta concisa, cum sale, oleo, & aceto comesta, ob eius caliditatem & siccitatem, lapidem (ut diximus) frangit. Renes & uesicam purgat. Conquitur tarde, propter siccitatem, quæ cōcoctioni contraria est, quam contra, humidum & calidum adiuuat.

DE P I M P I N E L L A, *ῥόμις*

Pimpinellam, uel Pampinulam, quintam esse speciem Saxifragiæ, paulo ante ex Hermolao Barbaro testati sumus. Arbitror & hanc ueteribus neglectam, uel incognitam potius. Interpretatus est hanc ex lib. 7. plantarū Theophrasti cap. 10. Theodorus Gaza his uerbis. Spicosa igitur Oculi caninus, & Cauda uulpina, & Plantago, quæ Agnina lingua a quibusdam uocata est, & ab alijs Coturnix. Huic quodammodo similis est, quæ Bibinella dicitur. Cæterum quam uelit intelligi, & an de nostra uulgata Pimpinella dictum uelit, necdum satis assequor. Calidi & sicci esse temperamenti, ut Saxifragiam, compertum est, & per omnia ad eadem ualere.

Temperamentum,

EMPIRICA quædam de P I M P I N E L L A.

Quæ priuatim de ea ab empiricis accipimus, hæc fere sunt.

Quod decoctum eius febrem continuam, & quarta quoq; die recurrentem leuat.

Succus tertianam, idq; ante accessionem, potus.

Contra P H T I S I M sicutitor.

Recipe Pimpinellæ q̄ tenuissime puluerizatae unc. ij. aquæ Pimpinellæ recentis, & sacchari quantum satis est, et fiat inde Electuarium: de quo fume quotidie drach. ij.

Conditura Pimpinellæ ex P L A T I N A E lib. 2.
de Honestâ uoluptate.

Pimpinellæ, quæ & Bibinella græce dicitur, uis calida & sicca est: ob hanc rem tarde concoquitur: uoluptatem edentibus adfert. Collecta, ac lota in patinam, ac suomet caule, si tenera est, reponi debet, sale, oleo, & aceto condiri. Si prædura fuerit, folia tantum sumuntur. Aperit hic cibus iecinis fibras, urinam prouocat, ac lapides, ut Saxifragia; non tamen adeo comminuit.

B

C

D

Edel Leberkrant. Hyrsklee.

D E H E P A T I C A
Rhapsodia XXXIII.

N O M E N C L A T V R A E.

Græcæ, λεχίμ.

Latine, Hepatica, Hepataria, Iecoraria.

Germanicæ, Leberkrant.

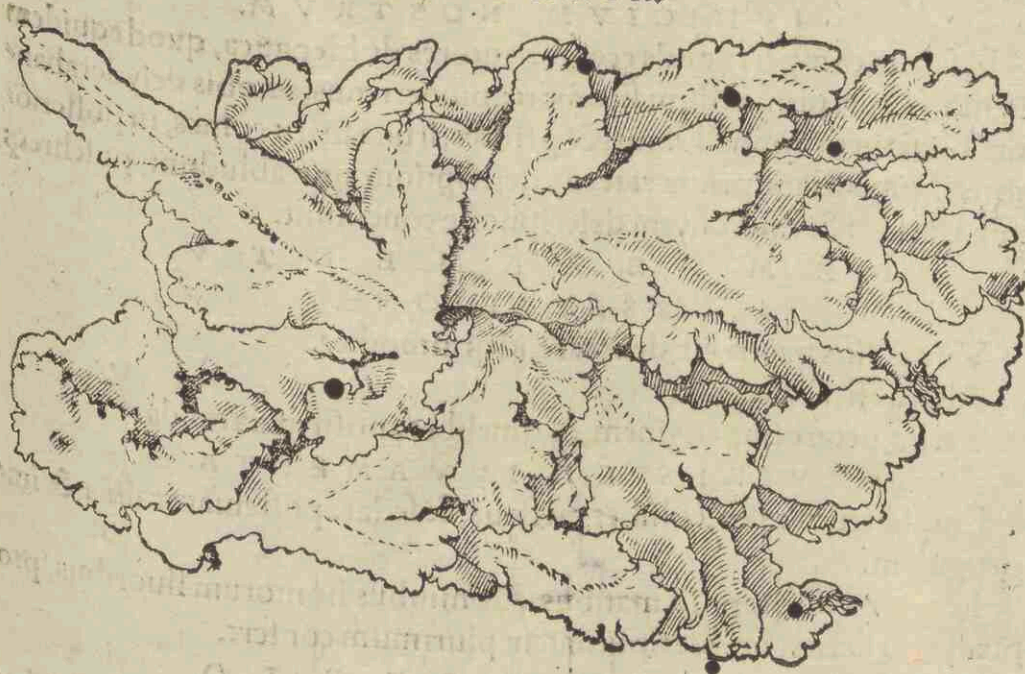
H.

HEPATARIAM, siue Hepaticam, omnes Lichen interpretantur eam quæ est apud Dioscoridem libro . 2 . cap. λεχίμ. Verba Dioscoridis sunt. Lichen, quæ saxi est familiaris, aliquibus Bryon appellatur, asperginosis petris adhæret.

Paraphrasis BARBARI, super
DIOSCORIDEM.

Lichen, siue Lechen, est muscus, ut hic, itemq; hærbæ alia nascens in petrosis: nomine utriq; inuento, quoniam contra Lichenas, remedijs omnibus anteponuntur. Folium unum ad radicem latum, caule uno paruo, longis folijs dependentibus. Vtramq; recentiores herbarij Hepaticam appellant. Apuli hærbam, cuius unum ad radicem folium habere dicunt, Iecorariam, siue Ficatellam cognominant, folio succi pleno, & crasse

Hepatica uni
folia.
Ficatella.

Lebertraut.

ita nominatam, quia Iecinoris fibræ similis aspicitur. Diuersa est eodem nomine apud nos, in litore passim nascens, & olitorio foro, ieiuniorum tempore uenalis, hæderaceo fere folio, flore purpureo, lilij pusilli effigie. Conuoluit herba se quibus appropinquat. Soluit aluum cocta, & cruda, olerum modo accepta.

SERAPION lib. Simplicium, capite. 13.
de Hepatica.

B

Hæzefalscher, id est, Hepatica, G. Nascitur in lapidibus humectis, & cadit super eam ros, & similis est lenticuli aquæ.

PLATEARIUS, cap. 5.

Hepatica herba est in aquosis, & præcipue in lapidosis locis nascens, minuta habens folia, terræ & lapidibus adhærentia. Quanto autem habet maiora folia, tanto melior est: & dicitur Hepatica, quia præcipue est hepatis iuuatiua.

HIERONYMVS herbarius,
de Hepatica.

Hepatica in triplici habetur differentiâ. Prima, quæ in obsoletis & ruinosis fontibus sub dio, petrosis quoque lapidibus adhæret, folijs inuicem pinnatis, sibi adhærentibus, non admodum absimilis ei, quæ Pulmonaria uulgo uocatur. Altera, quam nunc passim Matrisyluam, uel Stellariam herbam uocant, Germanice, *Waldmeyster*, tametsi Caprifolium uulgo etiam Matrem syluæ faciunt. Tertia Trifolium aureum, Teutonice

C ce, *Guldener Flee*, quod ipsum nascitur in sylvis, & asperis.

IUDICIUM NOSTRUM.

Id solum comperi apud receptos autores de Hepatica, quod equidem memini. Duæ primæ, dum has *ἐκόνες*, pingeremus, a nobis desiderabantur. Tertiam dedimus. Daturi & priores, si uita fuerit comes, in posterioribus Tomis. Sane prima et tertia descriptione non abludunt, pulchreque cum Barbari & Hieronymi descriptione concinunt.

TEMPERAMENTUM

EX SERAPIONE.

Virtus eius prima est, desiccare, idque in modice.

Altera est, abstergere.

Tertia, uetare impetiginem, & quælibet apostemata calida.

VIRES ET IUVAMENTA.

Emplastrum ex ea, cohibet mēstrua, & sedat apostemata calida, & impetiginem.

Lingua quoque apostematibus, & omnibus humorum fluoribus, propter suam siccitatem, & stipticitatem plurimum confert.

EX PLATEARIO.

Valet contra opilationem hepatis, & splenis, ex calida materia, & hepatis calorem.

D Syropus ex decoctione eius, & rhabarbaro, sanat Ictericam.

Et aduerte, quod in omnibus syropis contra opilationes hepatis, & calefactionem eius, debet indi Hepatica.

Contra calida apostemata superponitur trita in principio. Operatur enim percussione materiae influentis.

EX IOANNE VIGONIO.

Hepatica est frigida & sicca in primo. Et eius folia contrita, & cum farina ordei in uino granatorum contrita, & parum sandali albi cum oleo rosaceo, omphacino, hepatis calidum apostema percutiendo spargunt, & resoluunt.

Et decoctio eius facta cum Endiuia domestica & sylvestri, et parum Capillorum Veneris, parumque Cicoreæ, cum aqua & zuecharo confecta, et cum modico uino granatorum, laborantibus hepatis discrasia calida, opulente medetur. Et propterea dicitur Hepatica, quia a gritudinibus hepatis ualde opitulatur.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides.

Hermolaus Barbarus.

M. Vergilius.

Platearius.

Ioan. Vigonius.

Hieronymus herbarius.

De Linaria, Rhapsodia xxxv.

A

NOMENCLATURA

Græcæ, *περιεργίου, ψευδολίνου.*

Latine, Linaria. Pseudolinum. Esula adulterina. Herba urinalis.

Germanicæ, *Lynkraut. Harnkraut. Flachstrauch.*

LINARIAM herbam D. Ioannes Lotzerus medicus, in collectione suis pharmacorum simplicium *περιεργίου* græce, & latine Cristam galli nobis traduxit: tamen si habeant & Verbenæ quædam eius nominis species. Nec plura etiã apud probatiores lego, nisi quod hanc *ψευδολίνου*, & Esulam quandam adulterinam faciant Pandectarius, et Genuensis ille Simon, inter quæ utramque mediam scilicet quandam speciem: quod Esula quidem lactescit, Linaria uero sine lacte sit.

D. Lotzerus.

TEMPERAMENTVM eius.

Temperamento frigido & humido deprehendimus in secundo gradu, habereque vires dissipandi, incidendi, extenuandi, & perpellendi.

AB HERBARIIS vires & Iuamenta ei nuncupantur huiuscemodi.

Eius, simulatque Pimpinellæ succus herysipelata refrigerant.

Cancro quoque, & Carcinomatis nihil est quod æque medeatur.

Per se indita herba calciamentis, fertur totius corporis laborantis dolores reprimere & sedare.

Aqua Linariæ cum medio cortice Ebuli pota, quantitate nucis auellanae, hydropicis mirum in modum eicit aquam per urinam.

Eadem oculis rubentibus salubris est, sero, & in ieiunio indita modice. Crebro id compertum haud parum multis.

B

Græcæ, *πιτύσσα*.Latinæ, *Esula*.Germanicæ, *Wolffsmilch*.

NON consentio cum Simone Genuensi, qui negat hanc inter seiprem Tithymalorum species conscribi debere. Existimoque esse, aut Cyparissiam Tithymalum, aut certe Pityusam illam apud Dioscoridem lib. 2. Nec ea suspicio est tantum, verum in uetustissimo libro, a Bozonienensi quodam medico de simplicibus Dioscor. inscripto, quomodo ad nostras officinas respondeant, ita scriptum inuenimus. Frutex Tithymalus Lactuca marina, seu Caprina, & Lactaria hærba. Eius plura sunt genera: ex quibus unius fructum officinæ uomicam Nucem, alteram Esulam minorem uocant: Pityusam uero Maurisebram uocant, officinæ quoque Esulam maiorem, quæ ubique crescit.

Quadruplici differentia cernitur. Quædam tenera. Quædam crassiore radice. Quædam maior. Quædam minuscula. Quæ autem uera Esula hodie habetur, Linariæ herbæ specimen præferet.

Electio eius ex M E S V E.

DMagnum est malum, abscindens uiscera: paruum uero est illud, quod eligitur. Et melior pars plantæ, est cortex radice eius: & lac eius est acutius & fortius. Et melior est radix ipsius, habens proprietates quinque, bonas scilicet: cuius cortex est subtilior & leuior: & facile frangitur: & est habens de rubedine aliquid, sicut Cassia proprie: & super quam iam præterijt medium anni. Recens uero mensis sui tantum est mala. Nigra uero est perniciofa. Et orta in locis thermarum similiter. Et melius tempus collectionis radice ipsius, est principium ueris, & lactis eius, in fine ipsius.

Complexio & proprietas.

Calidæ complexionis est & siccæ in principio tertij. Et lac eius calidius: & est compositum ex substantia ignea, acuta, & subtili, & ex substantia terrea stiptica: & est incisuum, subtiliatuum, exiccantium materiarum submersarum, liquefactuum & apertuum, disruptuum orificiorum uenarum.

RECTIFICATIO Nocumentorum Esulæ.

NO C E T cordi, hepati, & stomacho, & disrumpit uenas, & excoriat uiscera: derelinquit inflammationes, faciētes cadere in febres. Et emendatur primum nocumentum quod ex eo timetur, miscēdo ei aliquas ex medicinis cordialibus & stomaticis, & hepaticis cum eo. Et secundum & tertium nocumentum corrigitur, acquirendo ei bonitatē cum medicinis cōglut

tinatiuis, & cōadiuantibus & consolidantibus: sicut est dragagantū pro A
prie: & gummi, & bdellium, & mucilago psilij, & succus portulacæ, & si-
milia. Et quartum nocumentum eius tollitur, permiscendo ei ex rebus re-
frigerantibus, & extinguentibus aliquas. Et ex hoc facientibus apud me
est, ut infundatur in succo Altaraxacon, aut in succo Endiuia ex pauco
aceto, aut in succo portulacæ, aut solatri & aceto. Et si fuerit acetum deco-
ctionis, aut infusionis citoniorum, erit melius. Mirabolani quoque sigil-
lant ei bonitates notas, & absynthium similiter, & alœ. Et dixit Iudæus.
Infundatur in lacte dulci, aut aceto, & renouetur in eo lac multotiens, ex-
siccetur. Reprimitur enim sic a sua malicia. Et dixit Ruffus. Si solutio per
ipsum superfluit, aut laboriose fiat, sedeat solutus in aqua frigida. Mihi
quoque uidetur uerbum inconueniens. Circumstans enim frigidum inclu-
dit, & cōadiuat uirtutem medicinæ, & corroborat eam. Necnon & me-
dicinas adiuuans ad uias expulsionum, repellit materias, sicut te scire feci-
mus. Succurrendū est igitur tunc, sicut in Canone diximus. Confectio
pilularum de Alsebram conferentium hydropisi. Accipe eius præparati
partes quatuor, mirabolanorum citrinorum partes quatuor, alœs partes
quinque: confice cum succo feniculi: aut endiuia. Et est dosis earum a dra-
chma una, & semis, usque ad tres. Et quidam ex lacte eius, & farina faciunt
oblatas, & soluunt cum eis. Et quidam faciunt cum aceto & zuccaro, &
lacte ipsius. Et quidam cum carne citoniorum, & mastice faciunt soluti-
uum bonum.

V I R E S, E T I V V A M E N T A.

Solutione educit flegma uehementer, & aquam citrinam, & humores B
melancholicos, & materias a iuncturis, et confert doloribus earum. Et est
ex medicinis magnis ad hydropisim. Verumtamen nocet hepati, & desic-
cat corpus utentis ipso. Et consumit sperma, & lac eius hoc uehementius
facit. Et facit cadere in febres.

D O S I S E I V S.

Corticis radice eius a Caractis. ij. usque ad. vij. Et lactis eius a Caracto us-
que ad tres.

V S V S E T A D M I N I S T R A T I O

Esulæ ex Plateario.

Esula calida & sicca in tertio gradu. Frutex est, cuius radix tantū usui
competit medicinæ. Cortex radice eius si in uere colligitur, per bienniu-
m in magna efficacia seruatur. Melius est tamen, ut singulis annis reno-
uetur. Virtutem habet purgandi flegmaticos humores principaliter. Vn-
de ualet contra ægrotudines factas ex flegmate.

Nota, quod Ictericam suo acumine purgat. Post Scamoneam utilis-
or est Esula, & securius potest dari, non enim est multum abominabilis,
ut quasi indignetur inde stomachus quandoque: sed tunc tegula calida
superponatur.

C Contra quotidianam de flegmate naturali, arteticam, podagram, chireagram, paralyfim, iliacam passionem, & leucoflegmatiam detur pulvis iste Petruncelli. Recipe scrupul. v. Esulæ, & modicum cinnamomi. fermen feniculi, anisi, masticis. Sanis leucoflegmaticis ualet ad præseruationem cum uino calido, uel aqua calida, uel cum ouo sorbili datus in brodio, uel cum iuscello. Benedicta Esulata ualet contra prædictas, & maxime contra passionem colicam: injiciatur per clystere cum aqua salsa, & oleo, & melle: optimum est.

Contra leucoflegmatiam præcipue talis sit usus. Bulliat succus feniculi aliquantulum, & postea resideat: & aquam claram supernatantem accipe, & addito puluere Esulæ, & zuccharo, detur. Vel fiat syrupus: multum prodest.

Delicatis uero medicinas abhorrentibus, ponatur pulvis eius ad decoquendum cum carnibus. Vel ipsi cortices, & carnes illas comedant, & brodium accipiant.

Contra prædictas passiones ualet, si fiat claretum ex puluere eius, in uino & melle, & alijs speciebus. Non est enim multum abominabile.

Theodoricum anacardinum, uel hieralogodion competenter acumetur ex Esula prædicta.

Ex IOANNE VIGONIO.

D Esulæ uirtus est, purgare Melancholiam & Phlegma. Et eius lacuerucas, & porros potentissime euellit, eorum radices exiccans.

A V T O R E S.

Dioscorides, lib. 2. dict. Pityusa, & capite de Tithymalis.

Mesue, lib. simplic.

Serapion cap. cccxxi.

Scriptor Pandectarum.

¶ Nomenclaturæ Maluæ hortensis.

Græcæ, *μαλάχη. κινευντή. άνθημα.*

Latinae, Malua hortensis. Lien capræ. Muris urina.

Germanicæ, Bappelen.

PLACITA AVTORVM de Maluis.

Historia hortulanæ Maluæ ex P L I

N I O lib. 20. cap. 21.

IN M A G N I S laudibus Malua est utraq; & sativa, & sylvestris. Duo genera earum, amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci Malopen uocant, in sativis. Alteram ab emolliendo uentre dictam putant Malachen, e sylvestribus, cui grande folium, & radice alba. Althea uocatur. Ab excellentia effectus a quibusdam Aristalthea. Omne solum in quo feruntur, pinguius faciunt.

T H E O P H R A S T V S D E M A L V A,

quæ Ibisus uocatur, lib. 9. cap. 19.

Spinam quandam enarrant, quæ aquam iniecta congelet. Et radicem Ibisici posse addensare aiunt, si tritam inieceris, sub diuocq; humorem posueris. Constat Ibisicum folio Maluæ, maiori tamē, pilosioriq; caule molli, flore mellino, fructu Maluæ, caulibus proxima. Vsus eius ad rupta, & rufes uino dulci, & ad ulcera in oleo.

D E E A D E M A P V L E I V S cap. 38.

A Græcis appellatur Althea, alij Ororiza, alij Aeleomolochen, alij Molochen agriam, aut Creticen, alij Anadendramalachen, alij Sycophylon. Itali Ibisicum uocant. Nascitur locis humidis & campis.

I D E M de Malua Erratica.

Malachin agriam uocant Græci, alij Aeleomalachen, alij Acopon, alij Malachin, alij Helionstrophon, alij Osyriacam, alij Maluam rusticam, alij Maluam erraticam. Nascitur ubiq; in locis cultis.

A L I A A L T H E A E H I S T O

ria ex Dioscoride lib. 3.

Althea, quam alij Althiocon, alij Ibisicum uocant, in sylvestrium Maluarum genere est: cui folia ut Cyclamino rotunda, lanugine crescunt, flore rosaceo, bicubitali caule, radice lenta, intus alba. Althea appellatur: quod inter primas sit utilis, & pluribus polleat remedijs.

De ea, quæ A L C E A dicitur, quam ego puto eam esse,

quæ hodie herba Simeonis, uulgo *Sigmunds wurz.*

uocatur. Ex eodem D I O S C O R. lib. 3.

Alcea sylvestrium Maluarum generi adsignatur. Folia habet diuisa, Verbenacæ proxima: caules tres, aut quatuor, cortice cannabino uestitos: florem Rosæ paruum, radices albas, latas, quinque, aut sex, cum plurimum cubitales.

C Sententiæ NEOTERICORVM, de prædictis speciebus Maluarum, & autorum explicationes, Et primo HERMOLAI BARB. in Corollario.

Malua Monocaulos.

Malua, inquit, culturæ opera, intra sextum, septimumq; mensem grandescit in arborem, hastarum, baculorumque usu in Arabia, Mauritania quoq; Lixi oppido aestuario, ad Hesperidum hortos, & iuxta delubrum Herculis. Duo genera earum summa: quæ amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci Malachen uocant in satiuis. Alteram ab emolliente do uentre dictam putant Malachen e syluestribus, cui grande folium, & radices candidæ, Althea nominatur. Est & quæ unicaulis nascitur, Monocaulos ex facto cognominata. Omne solum in quo seruntur Maluæ, pinguius faciunt. De Althea, quæ item Dendromalache, siue Anadendromalache dicitur, & Ibiscus, uolumine tertio differitur. Est & Alcea, huius fere generis seorsum indicanda.

IDEM rursum in ALTHEAM.

Medici Altheam uocando, ut Theophrastus inquit, Maluam syluestrem intelligunt. Ab excellentia effectus, a quibusdam Aristalthea dicitur, Anadendromalache a Galeno. Item Ebiscus, siue Ibiscus. Quanquâ Plinius Altheam ab Ibisco separauit, in medicinæ usu. Ibiscus inquit a Pastinaca gracilitate tantum distat: damnatus in cibis, & medicinæ dumtaxat utilis: quâ Græci *μαλάχην* inquit *αγρίαν* uocant, & aliqui Pistolochiam. Altheæ folium Maluæ a Theophrasto redditur, sed grandius & pilosius, cauliculi molles, flos luteus, radix alba, neruosaq; semen Maluæ, gustus quoq; caulium ut Maluæ.

MARCELLI VERGILII
explicatio Altheæ.

Maluæ genera duo.

Nihil Althea græcis aliud est, q̃ si a medendo medicam simpliciter dicas: quibus *ἀλθεῖν* in medicina pharmacum, remediumq; & *ἀλθαίνειν*, uerbum, mederi est. Nec aliter in Theriacis suis Nicander *ἀλθύντα*, aliquid sæpe appellat. Hanc Palladius in Orobanchensi Ibiscum dici, his uerbis testatur. Altheæ, hoc est, Ibisci folia, &c. Vtiturq; ea, ut uerbis eius utamur, ut ex molli forte utrum fiat. Theophrastus syluestrem esse Maluam lib. 9. de Plantarum historia confirmat his uerbis. Et eam quam hi Altheam, illi uero syluestrem Maluam appellant. Galenus Anadendromalachen uocauit, quasi arboream, siue arborecentem Maluam. Plinius diuersis locis. 19. 20. & 21. uoluminibus, plura Maluarum genera describens, non satis certam earum historiam tradit. Nos Græcos, & hunc præsertim scriptorem secuti, præcipua duo Maluarum genera fecimus, alterum secundo, alterum tertio hoc uolumine tractatum. Non ignorantes, hæc ipsa a quibusdam iterum diuidi, & in utroq; genere satiuam, & sponte sua nascentem numerari. In priore illa hortensem, qua in cibis pro olera uterentur, & locis incultis nascentem: ut tunc in Maluæ commentationibus nostris longius diximus. In posteriore hac syluestrem esse quæ duabus illis undique procerior sit, altiusq; a terra erigatur, & in hortis confita arborefcit, multoq; maiores flores, nec minore ambitu Rosarum profert. Verumtamen quæ artificio & opere humano meliorescunt, diuersi generis ob id censenda non sunt. Descripsit Altheam hanc Theophrastus eodem libro. Quodq; in nullo Maluæ flore, quod hæcenus ipse uiderim, aut ab alijs audierim, luteum illi florem dedit. Nec nos scimus, quo modo naturæ, & alijs scriptoribus in Malua color ille respondere possit. Ostendit quorannis in omni Malua natura inter ruborem, & purpuram splendens florem. Hic etiam Rhodoides, quod est, Rosæ simile dicit esse, neq; ad formam magis, q̃ ad colorem referri id oportet. Quo fit, ut peritioribus dirimendam inter Theophrastum, scriptorem q̃ alios tam grauem litem relinquamus.

Explicatio Alceæ per HERMOLAVM

B A R B A R V M.

Alcea caulibus foliosis. Nascitur in pingui solo, nec sicco: quam & Peristereon cognomināt, a similitudine foliorum, ut conijcio. Ipsam quoque Leonis caudam, qua multum pollet animal id, Homero, Catullo, & Plinio testibus, appellant Græci Alceam. Differentia in eo, ut quibusdam placet: quod herba diphthongum non habet in penultima. Dicitur, & Cercis cauda eius. Quanquam & herba quædam Cercis est, e qua radix fiant textoribus: unde & nomen.

De eadem rursus MARCELLVS

V E R G I L I V S.

Brevis in antiquis Græcorum medicis Alceæ huius historia & medicina est. Nec Plinius aliter a Dioscoride lib. 27. cap. 4. de ea agit. Nos etiam, quod illi adiudamus, non habemus. Illud tantum tacuisse nolumus, in antiquissimis Latinis codicibus coniunctam superiori hanc esse, unoque capite de utraque agi. Quod fecisse congener earum natura uidetur.

De eius TEMPERAMENTO.

Agrestis quidem distrahendi, & molliendi clementer particeps est potentia. Hortensis uero, quadamtenus plus aquosæ humiditatis admittit, eatenus potestate imbecillior est. A barbaris frigida in primo, humida uero in secundo pronunciatur.

DE IUVAMENTIS MALVARVM

& uulgatæ Maluæ ex Dioscoride lib. 2.

Satiua esui longe aptior sylvestri. Stomacho aduersatur. Aluum iuuat, sed multo magis caules.

Interaneis, & uesicæ utilis.

Cruda folia cum salis exiguo manducata, ægyptopas ex melle sanant. Verum cum cicatricem trahere cœperint, ea demum citra salem utendum est.

Contra aculeatos apium, uesparumque ictus, illita efficax est.

Eadem cum oleo trita peruncti, non feriuntur.

Ulcera manantia in capite, furfuresque cum urina sanat.

Sacris ignibus, & ambustis decocta folia, tritaque, utilissime ex oleo imponuntur.

Eius decoctum uulvas in sessione mollit.

Prodest erosionibus uesicæ, & intestinorum, uulvæ, sedisque, clystere infusum.

Ius decoctæ cum radice sua, contra omnia uenena auxiliatur, si continuo a bibentibus reuomatur.

Contra phalangiorum morsus remedio est.

Lac euocat semen in uino potum: addito Loti sylvestris semine, uesicæ cruciatus lenit.

IUVAMENTA eius, quæ Althea dicitur,

ex DIOSCORIDE lib. 3.

Decocta in uino, aut aqua mulsa, in potu efficax est contra uulnera.

C parotidas, abscessus, mammarum inflammationes, attritus sedis, inflationes, neruorum rigores. Siquidem discutit, & excoquit, rumpit, & ad cicatricem perducit.

Cocta, ut dictum est, adiecto suillo adipe, aut anserino, terebinthinæ uel, ut malagmatis lentor fiat, facit ad uulvæ inflammationes, præclusionesq; in pessis subdita.

Decoctum eodem fungitur munere.

Onera uulvæ, reliquiasq; a partu extrahit.

Decoctæ succus ex uino potus, succurrit urinæ difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis.

Dentium mulcet dolorem, cum aceto decoctæ, colluto inde ore.

Viride semen, siccumq; tritum, uirilignes in sole perunctas emendat.

Eodem cum oleo peruncti, a uenenatis non feriuntur.

Valet contra dysenteriam, & sanguinis reiectiones, aluiq; profluuium.

In posca, aut uino decoctum bibitur contra omnes uespærum, apum, similiūq; aculeatos ictus.

Folia cum olei momento, moribus & igni ambustis illinuntur.

Constat, aquam trita radice addita, sub diuo addensari.

I V V A M E N T A Alceæ ex D I O S C O R I D E.

D Cum uino, aut aqua potæ radices, dysentericis, ruptisq; medentur.

Empirici in usu habent ad Collyria: dicuntq; uel suspensam eam a peccatore, caligantibus oculis prodesse.

Maluarum omnium I V V A M E N T A ex

P L I N I O lib. 20. cap. 21.

Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipue scorpionum, uespærum, similiūq; & muris aranei. Quin & trita cum oleo, quolibet earum peruncti ante, uel habentes eas, non feriuntur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos omnibus extrahunt illitæ crudæ, aut cum anetho potæ. Decoctæ uero cum radice sua, leporis marini uenena restringunt: & ut quidam dicunt, si uocatur matur. De eisdem mira & alia traduntur. Sed maxime, si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeas cyathum dimidium, omnibus morbis curaturum. Vlcera manantia in capite sanant, in urina putrefactæ lichenas, & ulcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis, & dentium morbiditates. Eius quæ unum caulem habet, radice circa dentem, qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas, panosq; addita hominis saliuæ, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, a pituita & nauseis liberat. Radix mammærum uitæ occurrit, adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quin diebus emendat. Stomacho inutiles Sextus niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas esse cum adipe anseris. Aliqui purgari sceminas, folijs earum manus plenæ mensura, in oleo & uino sumptis. Vtiq; constat, parientes folijs substratis celerius solui: protinus a partu reuocanda, ne

uulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in uir-
no decocta hemina. Quin & semē tritum adalligant brachio, genitale nō
continentium. Adeoq; eae Veneri nascuntur, ut semen Vnicaulis asper-
sum genitali foeminarum, auiditates augeri ad infinitum Xenocrates tra-
dat. Item tres radices iuxta adalligatas, tenasmo & dysentericis utilissime
infundi. Item sedis uitijis uel si foueantur. Melancholicis quoq; succus da-
tur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoq; comitiali-
bus heminae succi. Hic & calculosis, & inflatione & torminibus, aut opi-
sthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et sacris ignibus, & ambustis,
decocta in oleum folia inponuntur, & ad uulnerum impetus cruda cum
pane. Succus decoctae neruis prodest, & uescicæ, & intestinorum rosioni-
bus. Vuluas et cibo et infusione mollit in oleo: succus decoctae, porime-
atus suauis facit. Altheae in omnibus supradictis efficacior radix, præci-
pue conuulsis, ruptisq;. Cocta in aqua aluum sistit. Ex uino albo strumas
& parotidas, et mammarum inflammationes, & pano. in uino folia de-
cocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, q̄libet perniciosæ tussis
citissime medentur. Hippocrates uulneratis, sitientibusq; defectu san-
guinis, radices decoctæ succum bibendum dedit. Et eam uulneribus, cum
melle & resina, item conuulsis, luxatis, tumentibus & musculis, neruis, ar-
ticulis imposuit. Et asthmaticis, ac dysentericis in uino bibendū dedit. Mi-
rum, aquam radice ea addita addēfari sub dio, atq; elātescere. Efficacior
autem, quo recentior.

EX IOANNE VIGONIO.

Malua decocta in brodio gallinarū, uel pulli, cum farina hordeacea, us-
q; ad spissitudinem solidam: deinde pistata cum duorum ouorū uitellis,
& oleo Violarum in quantitate sufficienti, & parum croci, omnia simul
miscendo, apostematibus cholericis, & ualde calidis optime medetur, tã
in resoluendo, q̄ in maturando, si natura maturationem tentare uoluerit.

EX PLATARIO.

Contra calida apostemata in principio folia Maluæ terantur, & super-
ponantur. Ad maturandum terantur cum axungia porci recenti: & su-
per tegulam calidam ponantur. Hoc autem ualet contra duriciem sple-
nis & hepatis.

Fomentum ex aqua decocta, circa pedes ualet.

Ad somnum prouocandum in acutis febribus, Malua cocta & come-
sta soluit uentrem.

Valet in febribus, propter uentris constipationem.

Ex aqua illius fiat clyster mollificantium competens.

Ad menstrua prouocanda certum experimentū. Radix ipsius ad mo-
dum digiti grossa & longa, uel etiam longior, radatur aliquantulum, &
superpergatur puluis scamo, & superponatur: ungat tamen prius cum
melle, si uolueris.

Malua uiscus plus mollificat & maturat, sola folia & magis radix: trita

C cum axungia, aliquantulum calefacta & superposita, apostemata maturat, duriciem relaxat & mollificat. Hærbæ etiam cocta cum radice, fere ad consumptionem aquæ, apparebit quasi quædam uiscositas: quæ superposita apostema maturat, durum relaxat & remollit.

Ex aqua, addita cera & oleo, fit optimum unguentum ad prædicta.

Aqua decoctionis seminis ipsius herbe, ualet contra tussim siccam.

Confert ethicis.

Semina autem facellata, & in oleo cocta, duriciem splenis soluunt & mollificant.

De satù Maluæ ex PALLADIO lib. 10. de
mense Octobri.

Hoc mense Malua ferenda est, quæ occurſu hyemis ab incrementi longitudine reprimetur. Loco pingui delectatur, & humido gaudet. Letamine transferuntur plantæ eius, cum coeperint folia quatuor habere, uel quinque. Melius comprehendit planta eius, quæ tenera est: maior enim translata languebit. Sapor illius melior, si non transferantur: sed ne cito erigantur in caulem, in medio earum glebularum conferunt, aut lapillos. Rara ponenda est. Sarculo delectatur assiduo: Sic liberandæ sunt hærbis ne motum sentiant in radice. Si transferendis plantis nodum facias in radice, sessiles fient.

D • CONDITURA Maluæ ex PLATINAE
lib. 2. de honesta uoluptate.

Malui genera
duo.

Mirabuntur fortasse qui naturam Maluæ ignorant, me hanc hærbam inter edulia posuisse. Sed desinant mirari, et quantis laudibus extollenda sit animaduertant. Maluæ duo genera, Satiua, & Syluestris, et utraq; laudanda. Quæ Althea dicitur, quæ alte surgat. Amplitudine folij discernantur. Satiua minor, hanc Græci a molliendo uentre *μαλαχῆν* uocauere. Omne solum in quo seritur Malua, pinguescit. Valet hæc hærbæ contra omnes aculeatos ictus, præcipue uero scorpionum, uesparum, apum, muris arachnei. Quin et trita cum oleo, cuticæ extensa, hominem ab iniuria talium bestiarum defendit. Cruda illita uulneri, aculeos omnes extrahit. Ferunt hominem omnibus morbis cariturum, si qualibet die ex succo Maluæ aliquid sorbeat. Valet item hic succus (quantum stomacho aliquantulum inutilis) contra bilium atram, et eam maxime, quæ iam ad insaniam ducit. Elixatur tenellæ Maluæ caulis ablata cima, & in patinâ more asparagi positus, cum sale, oleo & aceto comeditur. Condiuntur et eodem modo flores. Nec insalubre hoc genus condituræ habetur: cum & calculosis, & inflationi, & torminibus, & sacris ignibus medeatur.

Coriandrum.

A

Coriander.

D E C O R I A N D R O.

Rhapsodia xxxiii.

¶ Nomenclaturæ,

Græcæ, κόριον. κορίαννον.

Latine, Corium. Corianum. Coriandrum.

Germanicæ, Coriander.

Deratione nominis Coriandri M.

V E R G I L I V S.

C Rediderunt Coriandro aliqui in Græcis nomen fecisse Cimices, quos folia eius et cati-
les olent. Et quoniam insectum id græci Corio uocent, ideo olentem eos plantam Co-
rion nominauerint. Sunt contra, qui q̃ Corian non græci frequentius q̃ Corion Coriandrum
uocent, non a Cimicibus, sed quasi Coriamblon, i. hebetantem oculorum pupulas dictum fu-
isse uelint. κόρυ enim oculi pupulam, & ἀμβλύνειν hebetare iisdem græci dicunt. Quod q̃ uerum sit,
peritiores intelligent. Ab hoc enim nihil quod ad oculos pertineat priuatim in Coriandro decer-
nitur. Omnium eius appellationum prior illa in hoc, & alijs medicinæ scriptoribus frequentior
est. Alteram illam in communiore sermonis usu fuisse, indicat in equitibus suis Aristophanes,
Quodcunq; autem nomine uocetur, nota omnibus planta est, semen præcipue; ideoq; non ultra
a nobis tractanda. Numeratur ab hoc ipso scriptore, s. uolumine inter uenena; odoreq; præles-

Ctim deprehendi, qui similis uiuenti Coriandro toto corpore sentiatur. Meminit & Nicander in Alexipharmacis suis, quo loco interpret eius syluestri Coriandro ueneni maleficium inesse ait: quod ab eo describitur latioribus longioribusq; folijs, multis adnatis, et numerosa radice, copiosq; flore. Quod nescio an uerum sit: testante Plinio. 20. uolumine eiusdem numeri capite, non inueniri inter syluestria Coriandrum. De eo iterum in 6. agendum nobis erit.

ΕΙΛΩΥ C O R I A N D R I.

Radice breuiuscula herba est, admodū fibrata, caulibus, ramisq; multis, nudo semine, ac firmo & diutino. Sub canis ortum falescit.

De satū Coriandri C O L V M E L L A

lib. 12. capite tertio.

Sinape, & Coriandrum, nec minus Eruca & Ozymū ita uti fata sunt, sua sede innotā permanent: neq; est eorum cultus alius, q̃ ut stercoreata runcentur. Possunt autem, non solum Autumno, sed & Vere conseri.

Eadem fere P A L L A D I V S Martio mense.

Ab hoc mense, usq; in Octobrem totum Coriandrum seritur. Amat terrā pinguem. Sed & macro solo nascitur. Semen melius putatur, quod uetustius fuerit. Delectatur humore. Satum bene, cum olerē quocumq; nascitur.

De Coriandri T E M P E R A M E N T O.

Vim refrigeratoriā habet: ut inquit Dioscorides. Galeno & alijs apparet ex contrarijs uirtutibus constare.

D V I R E S & iuuamenta eius ex Dioscoride.

Illitum cum pane, aut polenta, ignibus sacris, & ulceribus quę serpunt medetur.

Epinyctidas cum melle, uel uua passa, testium inflammationes, carbunculoscq; sanat.

Cum faba fresa, strumas & tubercula discutit.

Tineas interaneorum expellit, semē cum passo potum.

Genituram adauget.

Largius tamen sumptum, mentem non sine periculo mouet. Quare continuo & copiosiore usu abstinendum.

Succus cum cerusa, spumaue argenti, necnon aceto & rosaceo illitus, ardentes summę cutis inflammationes emendat.

Ex P L I N I O lib. 20. cap. 20.

Valet contra serpentium genus unum, quod amphibænas uocāt, potum, impositumq;.

Sanat & alia uulnera, epinyctidasq; & pustulas, tritum.

Sic & omnes tumores, collectionesq; cum melle, aut uua passa. Panos uero ex aceto tritum.

Semen ex aqua potum, solutionem uentris stringit.

Seminis grana tria in tertianis deuorari, iubēt aliqui ante accessionem, uel plura illini fronti.

Sunt qui & ante solis ortum cervicalibus subiici efficaciter putent.

Vis magna ad refrigerandos ardores uiridi.

Vlcera quoque quæ serpunt, sanat cum melle, uel uua passa.
Item testes, ambusta, carbunculos, aures cum lacte mulieris, epiphoras oculorum, uentris & intestinorum fluxiones.

A

Semen ex aqua potum bibitur in choleris cum Ruta.
Pellit animalia interaneorum, cum mali punici succo, & oleo semē potū.
Xenocrates tradit rem mirā, si uera est, menstrua contineri uno die, si unum granum biberint foeminæ: biduo, si duo: & totidem diebus, quot grana sumpserint. M. Varro. Coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam æstate seruari putat.

Ex MACRO.

Depellere uentre

Lumbricos, tineasque solet, si trita bibatur

Cum uino: uel si mixta sumatur aceto.

EX IOANNE VIGONIO.

Coriandrum quidam dicunt esse frigidum & siccum: quidam uero calidum. Ab effectu enim cognoscitur calidum esse: quia uentositatem & strophulas resoluit. Ex alio enim latere ostendunt esse frigidum & siccum. Quia sumptum post cibum, cibi uapores compescit, & uapores ad caput ascendentes, prohibet. Ideo decoctio eius, cum farina fabarū, & oleo rosaceo, & myrtino, ad ignem de omnibus faciendo emplastrum solidum, apostemata testiculorum calida potentissime resoluit, dolorem mitigando.

Et succus eius, cum succo Lactuce & Plantaginis, & albumine oui, & oleo rosato, omphacino, omnibus simul conquassatis, apostematibus calidis & heresypelaus, uehementer opitulatur.

Ex APVLEIO capite. 102.

Mulier ut cito pariat, Coriandri seminis grana. ii. aut. 13. in linteolo mundo de tela alligato, puer, aut puella uirgo, ad femur sinistrum, prope inguen teneat: & mox ut peractus fuerit partus, pueri remedium cito soluat, ne intestina sequantur.

B

De NOCVMENTIS Coriandri ex Dioscoride libro sexto.

Non potest ob odorem latere Coriandrum. Vocem haustum exasperat, & ebrietati similem, cum turpi loquacitate furorem facit. Toto corpore eius qui id hausit, Coriandri etiam odor sentitur.

De eius CORRECTIONE.

Remedio est, cum Irino oleo, quo in alijs præmonstratum est modo, id eduxeris, cum absinthio meracum uinum: nec itidem per se potum utile est. Bibuntur contra Coriandrum utiliter etiam ouorum puramina in seipsa confracta, tritaque, & cum muria diluta. Quinetiam Muria ipsa per se bibitur, salsumque gallinaceorum, anserisue esculentum ius, & cum lupina passum.

AUTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides lib. 3. cap. 62.

Palladius.

Plinius lib. 20. cap. 20.

Apuleius cap. 102.

Macer.

Ioan. Vigonius.

Columella lib. 12. cap. 3.

s 3

C

BASILICVM.

D

Basilienkrant.

De OZYM O Rhapsodia xxxv.

NOMENCLATURAE

Græcæ, ὄζυμον.

Latinæ, Ocimum. Basilicum.

Germanicæ, Basilienkrant.

PLACITA AVTORVM de Basilico.

Deratione nominis Ozymi Baptista Pius, commentarijs
super horto Columellæ.

NON OCYMA legendum est, sed Ozyma, pro herba odora
ra & condimentis idonea, quæ derivatur ab ὄζειν, quod est, redolere. In
hortis satorum celerrime nascitur Ozymum: nihil illo foecundius. Cum
maledictis ac probris ferendum præcipiunt, lætius proueniet. Hæc Plin.

nus libro uicesimo primo. Columella item libro duodecimo. Circa Idus A
Maías Ozyrna feruntur: quorum cum semen obrutum est, diligenter in-
culcatur paucula, uel cylindro. Nam si terram suspensam relinquant, plæ-
rumq; corrumpitur. De hoc quoq; Persius,
Cum bene discincto cantauerit Ozyrna uernæ.

Nunc error eorum corrigendus, qui idem putant Ozymū esse, quod
Ocymum. Nec refert Plinium dicere, Ozyrna celeriter prouenire. Non
enim omnia quæ prospera eueniunt, Ocyma dici debent. Nos Ozymum Ozymum.
lingua uernacula dicimus Basilicum: Ocymum uero inter pabularia nu-
meratur: tantum ab Ozyrna distans, quantum ab Eridano Hypanis. De
Ozyrna Plinius meminit lib. 21. inter hortensia: de Ocymum uero libro de
cimo octauo.

Controuersia de O C Y M O ex

P L I N I I lib. 20. cap. 12.

Ocymum Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum
quoq; claritati: præterea infantiam facere, & lethargos, & idonoris uitæ: ideoque capras id
aspersari. Hominibus quoque fugiendum censet. Adijciunt quidam, tritum si operiatur
lapide, scorpionem gignere. Comitianducatum, & in sole positum, uermes afferre. Alij ue-
ro, si eodem feriatur quispiam scorpione, qui edierit Ocymum, sanari non posse. Quinimo
tradunt aliqui, manipulo Ocymum cum cancris decem marinis, uel fluuialibus trito, conuenire
ad eum scorpiones a proximo omnes. Diodorus in empiricis etiam pediculos facere Ocymum
cibum.

Secuta ætas alacriter defendit. Nam id esse capras, nec minus quam Mentham & Ru-
tam, scorpionum terrestrium ictibus, marinorumque uenenis mederi, cum uino, addito ce-
to exiguo. Vsu quoque comperit, deficientibus ex aceto odoratum salutare esse. Item B
lethargicis, & inflammatis, & refrigerationi. Illitum capitis doloribus, cum rosaceo, aut myr-
reo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex uino. Stomacho quoq; esse utile. In-
flationes, & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum, urinam ciere, sic
& morbo regio, & hydropicis prodesse. Choleras eo & destillationes stomachi inhiberi, Ergo
etiam Coeliacis Philistio dedit: & costum dysentericis, & Colicis Plistonius. Aliqui & tena-
lissimum infantum, præcipue cum adipe asperino. Semen tritum & haustum naribus, ster-
nuta menta mouet, & destillationes capiti quoq; illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Ver-
rucas mixto sutorio atramento, tollit. Venerem stimulat: ideoque & equis, asinisq; admiscitur
tempore ingeritur.

DE ALIO OCYMO, QVOD est pabuli genus, idem P L I N I I

V 8 lib. 18. cap. 16.

Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato Ocymum uocat, quo
sistebant aluum bubus. Id erat e pabulis, segete uiridi defecta, antequam
gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios dez-
cem, uiciæ duos, tantundem & eruiliæ in iugero autumnino misceri, & feri
solitos. Melius & auena græca, cui non cadit semen admixta. Hoc uoci-
tatum Ocymum, boumq; causa feri solitum, Varro appellatum a cele-
ritate proueniendi, a græco quod est *ὠκύν* dicunt.

I D E M D E O C Y M O

libro nono, capite septimo.

Nihil Ocymno fecundius. Cum maledictis ac probris serendum præ-

Cicipiunt, lætius proueniet.

De eius saty, COLVMELLA in horto suo.

Tum quoque prociſſo, riguoque inſperſa nouali,
Ozuma comprimito, & grauibus denſato cylindris,
Exurat ſata ne reſoluti pulueris æſtu,
Paruulus aut pulex irrepens dente laceſſat,
Neu formica rapax, populari ſemina poſſit.

De Ocimo ſcitu quædam digniſſima, ex HERMOLAI BARBARI Corollario.

Ocimum.

Ocimum prorumpit e terra celerrime, ſoret particulatim, contra quæ ſolus: cæterum, primo parte inferiore, demum ſuperiore: quo ſit ut diutius quoque ſoreat. Quemadmodum Fabæ & Heliotropium. Radix una deſcendit in altitudinem craſſa, & admodum lignoſa. Cætera a lateribus exiles ac prolixæ. Semini cortex obducitur. Vni Ocimo aqua datur merſe: cætera matutinis rigentur. Feruenti quoque aqua ſparſum, maturius prouenire dicitur. Sub ære nem exalbescit. Differre uidetur Ocimum ab Ocimo, quod Ocimum pabuli & farraginis quoddam genus eſt uocatum: ab ocys uerbo, quod ualer cito, ut Varroni placet: ſive ab eo quod citat aluum bubus, & ideo iſs datur, ut purgentur. Pabularium & Catoni erat Ocimum, ſed ſiſtebat eo bubus aluum. Id erat e ſegere uiridi deſecta antequam gelaret. Quancumque manibus carpendum, non ſalcula ſecandum, ut renascatur Ocimum, Cato præcipit. Sura Manilius aliter interpretatur, & tradit Fabæ modios decem, uiciæ duos, tantundem & Eruiſiæ in iugerum, melius & auena Græca, cui non cadit ſemen, addita miſceri, & autumnio Boum cauſa ſeri ſolitos: hoc apud antiquos Ocimum uocatum. De Ocimo ſunt qui ſcribant capras id aſpernari, & inſaniam facere. Tritum ſi operiatur lapide, Scorpionem gigni, Manipulo eius cum canetis decem malarinis, uel fluuiatilibus trito, conuenire ad eum Scorpiones a proximo omnes. In cibo pediculis facere. Capras id eſitare, alij uolunt. Habetur & ſylueſtre Ocimum, quod aliud eſt quæ Acinos. Quancumque Acinos, quemadmodum & Ocimoides a Romanis Ocimaſtrum uocari Dioſcorides exiſtimat. Illud monendi ſumus, de ſylueſtri Ocimo nihil ſcripſiſſe Dioſcoridem, de Ocimoides nihil Plinium. Martialis de Ocimo ſcripſiſſe rem miram dicitur: quod modo purpureos, modo albos, modo roſeos flores pariat: & ſi ex eo ſemine frequenter ſatum ſit, nunc in Serpillum, nunc in Siſymbrium abire ſoluitur. Recentiores Græci, qui de re Ruſtica ſcripſerunt, Baſilicon, & Meliodulon appellant Ocimum: tantamque cum eo ſœminæ diſcordiam inelle prædicant, ut ſi pulcherrimo ſubiectum ſit, nec mulier id ſciat, futurum, ut nunc cibo manus admoliatur, priuſque ſubdum fuerit: ut fortasſe huc alluſerit Perſius poëta illo uerſu,

Ocimum ſylueſtre.

Excantare.

Dum ne deterius ſapiat Panutia hauſi,
Cum bene diſcincto cantauerit Ocima uernæ.
Pro, excantauerit, hoc eſt, cantando excluſerit. Nam & Varro, Plautusque, ut ait Nonius, Excantare uſurpant pro excluſedere. Meretriculam quandam Corinthi Ocimum uocam legimus in comædijs: ſicut aliam Abrotonum: quo & Themistoſtis mater ſuit nomine. Quancumque ſunt qui Euterpem uocam ſcribant, & aliam Thryallidem, & aliam Siſymbrium: et aliam Meconidem, & aliam Herpyllidem, & aliam Myrrhinem.

Ocimi explicatio per MARCELLVM Vergilium.

Eſt Ocimo quemadmodum & plariſque alijs, in ruris & hortorum diſciplina, eadem quæ uirtutis humanæ fortuna & ratio. Maleſicio enim & iniurijs melioreſcit. Vtque illa infortuno aliquo obruta, aut a Principibus neglecta, maleue habita, nihil ex ſuo cenſu amittit, ſed quod in ferro, metallisque alijs ſit, longo attritu ſubinde magis nitet, & ſpecioſior plarumque emergit: Sic etiam non diſſimili ratione Aſparagus lætior in cenſus prouenit. Gaudet calcarari, & attriti pede crocus, pereundoque lætior prouenit. Criſpum nunquam in hortis ſecundum, niſi cum eſt natum incrementum eius, ſuperuoluto cylindro coarctat olitor. Rutam dum conſeritur, maledictis proſequuntur qui adſunt: nec aliter maiore bonitate naſci id ocimum antiquitas credidit. Ex hoc genere Ocimum eſt: gaudetque & ipſum cum obrutum tenet ſemen eſt, pauicula, uel cylindro diligenter inculcari. Nam ſi terram ſuſpenſam reliquerit olitor, facillime totum corrumpitur & perit. Quodque uix credat aliquis, feruenti aqua conſperſum celerius etiam prouenit.

Pronunciata Barbarorum de Ozymo.

Iudicium SIMONIS GENVENSIS.

Ozimum, id est, Basilicum, multas habet species. Nam est commune, quod ubique inuenit, latis folijs. Et est Garyophyllatū, strictioribus folijs, & minoribus Garyophyllis, redolens, & citratū, omnibus folijs latioribus, odorem habens citri: quod Arabice Turungen uocatur. Quidam Fluuiale uocant.

PANDECTARIUM.

Ozimum quoddam est Garyophyllatū, quoddam cōmune, & quoddam latum. Plus alijs, quod Citrariū uocatur. Ozymū Garyophyllatū, est illud quod ab autoribus laudatur: Citrarium, & commune uituperatur. Garyophyllatum competit medicinæ, et herba, et semen: cum aut simpliciter ponitur in medicina, semen debet intelligi, & potissimum in electuarijs: sed in unguentis & emplastris herba intelligitur.

Kraus
Basilien.
Gros Ba
silien.

HISTORIA OZYMI EX.

Serapione cap. 156.

Ozymū Garyophyllatum secundū Isaac Ebnamram, folia habet parua, quorum color est inter uirorem & glaucedinem: & odor huius herbe est similis odori Garyophyllorū: et stipes eius est quadrangulus, cuius color est, sicut color foliorum ipsius: et semen eius est minimum, nigrum, & colligitur in mense Iunio.

Ozimum non Garyophyllatum, est arbustum paruū, & habet folia coloris nigri, similia folijs Herendarog, maiora & latiora.

Domesticum Ozimum, habet lata folia, ramulos uirides, quadrangulos: & color floris eius est albus: & semen eius est, sicut semen Ozymi, et est calidum et siccum in secundo. Aperit opilationes cerebri, et confortat in catharro.

B
Cap. 17.

De eius TEMPERAMENTO.

Teste Hippocrate lib. de ratione uictus, & lib. 1. de passionibus, quæ accidunt homini extra corpus, siccatur, calefacit, & sistit: censetur inter ea quæ confortant cor.

TEMPERAMENTVM, & complexio eius ex

AVICENNA lib. de uisibus cordis.

Basilicon est calidum & siccū in primo. Habet autē aromaticitatem & stipticitatē, cum subtilitate. Præter hæc etiā est in ipso superflua humiditas. Letificat aut cum proprietate: quam adiuuat aromaticitas, stipticitati & subtilitati associata. Finaliter tamē usus eius, non est in lætificatione laudabilis. Quoniā substantia nutritiua, quæ est in ipso, contrariat ipsius medicinali substantiæ. Etenim substantia medicinalis efficit quæ dicta sunt: nutritiua uero sanguinē turbidum atq; melancholicum generat: & illa superfluitas insuper quæ est in ipso, caussat inflationē in uenis.

Vires eius, & iuuamenta ex DIOSCORIDE.

In copioso cibo oculorum aciem hebetat.

C

Aluum mollit.

Spiritus mouet.

Vrinam pellit.

Lac euocat.

Aegre tamen conficitur.

Illitum cum polline polentæ, aceto & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est.

Draconis marini, & scorpionis ictibus per se prodest, et cū uino Chio oculorum doloribus.

Succus uisus caliginem abstergit.

Destillationes exiccat.

Semen potum conuenit infanientibus, difficili urinæ, inflatisq.

Naribus haustum, subinde mouet sternutamenta.

Quod idem herba efficit.

Sed oculos præmi necessum est: cum sternutamentum urget.

Sunt qui in cibis abdicandum censeant. Quandoquidem manducatum, & in sole positum, uermiculos gignat.

Aphri autem adiungunt, si feriantur a scorpione, qui Ozymon edent, nullo conflictari dolore.

EX SERAPIONE.

D

Dixit Isaac. Confert stomacho frigido, & facit digeri cibum grossum, Et confert hepati & cordi.

Dixit Alenmesuai. Aperit opilationes cerebri, & confert cardiacæ quæ est a phlegmate & melancholia.

Dixit Sindaxar. Auget choleras: & confert hæmorrhoidibus.

Dixit Alcalamen. Et magis temperatum q̃ Maiorana, nec est in eodem siccitate tantum.

EX PLATEARIO.

Contra fluxum uentris ex frigidityte factum ualet, cum modico puluere Acaciæ, & decoctum in aqua pluuiali, & potum.

Matricem mundificat, & menstrua prouocat decoctio ipsius herbe in aqua, & si fiat ex ea fomentum circa pudenda.

Idem facit cocta in uino & oleo.

Cataplasmata, ualet contra tenasmonem.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides, lib. 2.

Plinius, lib. 20. cap. 12. lib. 18. cap. 16.

Columella in horto suo.

Simon Ianuensis.

Baptista Pius.

Hermolaus Barbarus.

Marcellus Vergilius.

Platearius.

Scriptor Pandectarum.

Serapion.

Auicenna de uiribus cordis.

Platina lib. de honesta uoluptate.

Eadem fere
Constanti-
nus.

Lilium Conuallis, uel syluestre Lilium.

A

Meyenblümlin.

B

DE LILIO CONVALLIS, VEL LILIO syluestri. Rhapsodia XXXVI.

NOMENCLATURA

Latina, Lilium Conuallium.

Germanica, Meyblümen.

LILII Conuallis nomē apud Barbaros tantummodo lego, apud Dioscoridem nusquā, quod equidem obseruarim. Quamobrem tantisper hic uulgata Herbaria morati sumus, donec uel ex lectione nostra, uel ab doctis herbarijs, fide aliquid dignius ac certius perdisceremus. Maluimus enim ingenue fateri, quod ignoramus, quam temerario ausu, nouare quicquam, uel priuato nomine inscribere, cuius non ante, aut certas rationes, aut probabiles saltem coniecturas haberemus. Vt dicam tamen quod sentio, mihi unius generis multæ species esse apparent, Narcissus, Flores Martij, alba illa Ligustra referentes, & Lilium Conuallis, omnes liliæi generis: quasdam syluestres, quasdam quoque domesticas, quasdam odoratas, alias odoris expertes. Licet id conijcere, partim ex

- C Theophrasti Liliorum partitione, parum ex Marcelli Vergilij annotationibus, & barbarorum commentarijs. Medicos quos super hac re consultuimus, magis muos reperimus q̃ pisces. Mirū, tanta sibi polliceri purpuram, experimentaq̃ per mortes agere, & tamen hæc minima, ac uulgatissima naturæ ignorare.

De TEMPERAMENTO LILII

Conuallis.

Omnes frigida ac humida complexionis affirmant, refrigerareq̃, & confortare, ut Violas, Lilia, & Rosas.

VIRES ET IUVAMENTA.

Corroborat cor, cerebrum, hepar, cæteraq̃ spiritalia membra, ut uocant. Vnde exhibetur cardiacis, uertigine correptis, epilepticis, apoplecticis, phreneticis, & crebro in sincopim procliuibus.

Item his qui patiuntur tremorem cordis, & punctiones præcordiorū, quibus membra quoq̃ tremunt.

Compertum est etiam, incipienti lepræ meatus occludere, ne latius se pat malum, & altius radices mittat.

Scabiem & impetiginem reprimat, illitum: idq̃ si uicibus aliquot factas cum illius aqua.

- D Eadem uenenosorum animalium, & aculeatorum ictus refundit, ne exuberent: ueluti sunt uesparum, araneorum, apum, & id genus cæterorum, si subinde illinatur.

Partus accelerat, & menstrua: sed remissius, adeoq̃ sine negotio.

Ocularij etiam medici ad oculorum inflammationes, & caligines eo utuntur.

VINVM LILII CONVALLIS

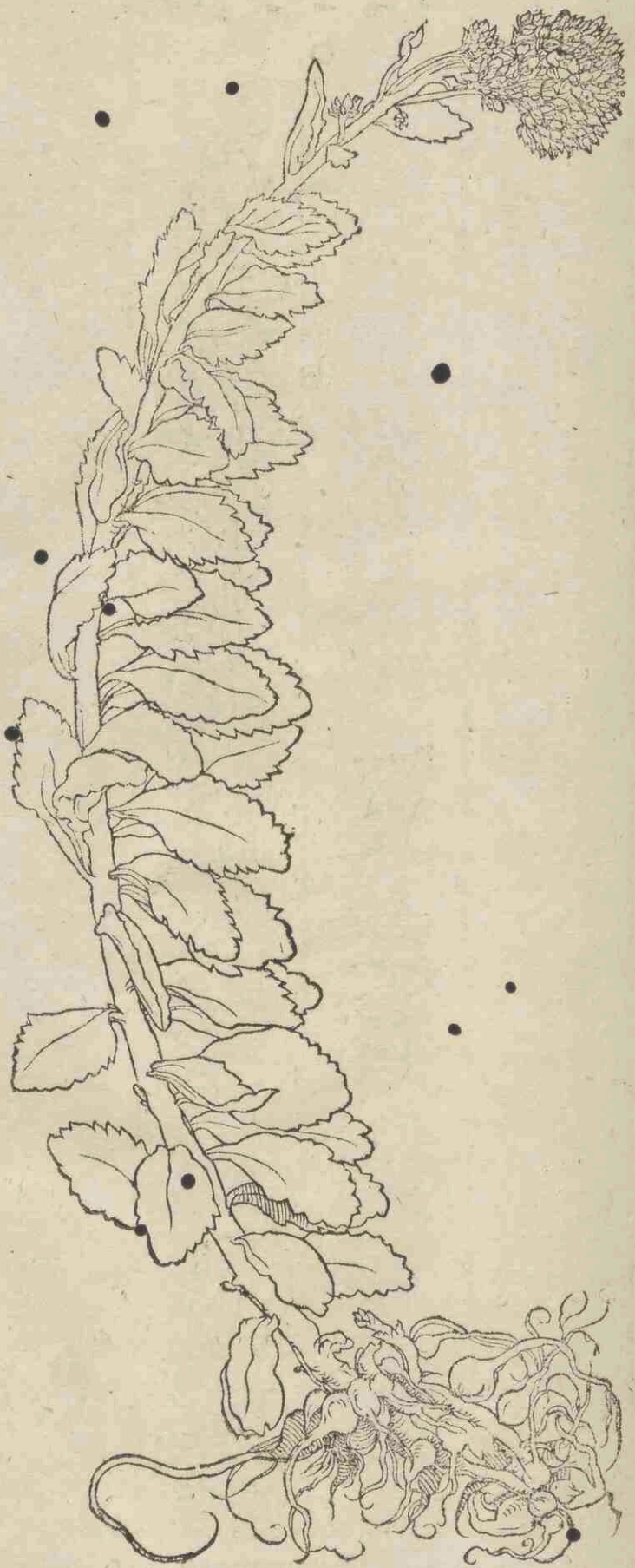
sic parato.

Recipe uini ueteris optimi, atque plenissimi mensuram unam, florum Lilij Conuallis lib. unam, quos cum indideris uitreo uasi, in sole excoquito diebus 30. Vbi insolaueris, per alembicum extrahito, semel & iterum. Extracto liquore, adde aque Lauendulę modicum, piperis triti identidē. Nihil hoc uino preciosius.

- .. Cerebrum confortat, apoplexiam prohibet, colicum dolorem sedat, et
.. uires cordis mirum in modum coadiuuat.

Braunwurtz.

Fogwein.

Fogzwangl.

Fygwartzkraut.

D E S C R O P H V L A R I A,

B

Rhapsodia XXXVII.

N O M E N C L A T V R A E Maioris,

Latinae, Scrophularia maior. Castrangula. Vrtica mortua.
Germanicae, Sawwurz. Fygwargentkraut.

M I N O R I S.

Latinae, Ficaria. Millemorbia.
Germanicae, Psassenhödlin. Fygwurz.

M E D I A E.

Latinae, Scrophularia media.
Germanicae, Knabentkraut. S. Johannis kraut. Wundtkraut. Forzwangl. Gauchgeyl. Forzwein.

I V D I C I V M O T H O N I S

de Scrophularia.

SCROPHVLAREM hærbam, quæ sit apud Dioscoridem ut pronunciare temere non ausim, ita radix palam indicat, inter testiculares, & glandulosas censendam. Nulla tamen testicularium apud Dioscoridem descriptio adhuc mihi satisfecit. Quare Barbaros tantisper morati sumus, donec certiores de nomine eius proprio fieremus, uel alius quispiam certioribus indicijs apud eundem nobis depinxerit. Animaduerto autem trium generum haberi. s. Maiorem, Minorem, & Mediam. De Maiore Simon Ianuensis sic. Scrophularia herba quædam dicitur, uel ideo, quia circa radicem quasdam tuberositates, uelut strophulas habe

Simon Ianuensis.

Millemorbia
Castrangula.
Ficaria.
Vrtica mor-
tua.

De hac uide
infra in Cheli-
donio mino-
re, cui conge-
ner uidetur.

Cat: uel quia ualet ad strophulas delendas. Habet folia similia Vrticæ, sed maiora, & subnigra. Similiter & tota planta, stipitem unum rectum, duobus cubitis longum, in cacumine grana subnigra. Hæc Millemorbia, a quibusdam Castrangula uocatur. Vocatur & Ficaria, & ut quidam uolunt, Vrtica mortua: eo, quod folia Vrticæ similia habet, non tamen urentia.

P A N D E C T A R I V S de Minori Scrophularia.

Testiculus sacerdotis, uel Zemac, herba est super terram expansa. Cuius folia sunt pinguis, et rotunda. Flos eius croceus. Radix testiculis paruis plena, & albis. A Maio mense disperit, nec amplius cernitur.

De Media Scrophularia H I E R O N Y M V S herbarius.

M V S herbarius.

Scrophularia media, crescit folijs pinguibus, rotundis, colore glaucis, succulentis, coliculo palmi unius & semis, radice tortuosa, et nodosa. Germanis uulgo uocatur **Knabenkraut / oder Wundkraut / Ganchgeyl**, quantum est & alia herba eius nominis, **oder S. Johans kraut**: quoniam desinit, et apparet a festo D. Ioannis, abditque rursum in terram. Id ita habere, empirico illi lubens crediderim. Tamen si me non fallat, alios inter Consolidas hanc referre: et item alios inter Portulacas, ex quibus est Theobaldus noster Fettichius.

The. Fettichius.

T E M P E R A M E N T V M

Vires habet resoluendi.

D

Minor calida est, & sicca, ut inquit Vigonius.

V I R E S, E T I V V A M E N T A.

Hæmorrhoides exterunt, & maior, & minuscula, tam illitæ quam potæ.

Maiore etiam, rubedo faciei depellitur ea, quæ lepre quendam aspectum habet.

Pulvis radicis Maioris, melli intritus, uel pollini faring triticeæ mixtus, cum optimo uino ueteri, simulatque glutitus, si mox in lecto decubas, prius sudores eliciet, inde strophulas, quæ in collo apparent, uel in interioribus partibus ani.

• R E M E D I A Mediae Scrophulariæ.

Media uulneraria hæra est: nam uulnera recentia praesentissime glutinat & consolidat.

Proinde sanguinem sistit illius succus.

Et coniecta in ollam, in qua carnes deferuent & frixantur, facit con crescere carniū frustra concisa,

Certe empirici ad muliebria pudenda constringenda, quo uirginitatem restaurent corruptis, ea utuntur.

A

B

Kuchenschell. Hacketkrant.

O T O B R V N N F E L S I V S.

CONSTITVERAMVS ab ipso statim operis nostri initio, quicquid esset huiuscemodi herbarum incognitarum, et de quarum nomenclaturis dubitaremus, ad libri calcem appendere, & eas tantum sumere describendas, quæ fuissent planè uulgatissimæ, adeoq; & officinis in usu: uerum longe secus accidit, & rei ipsius periculum nos edocuit, interdū seruiendum esse scenæ ὡς καὶ ᾧ λατρεύειν, quod dicitur. Nam cum formarum deliniatores & sculptores, uehementer nos remorarentur, ne interim ociose agerent & præla, cōacti sumus, quamlibet proxime obuiam arripere. Statuimus igitur nudas herbas, quarum tantum nomina germanica nobis cognita sunt, prætare nihil. Nam latina neq; ab medicis, neq; ab herbarijs rimari uoluimus (tantum abest, ut ex Dioscoride, uel aliquo ueterum hanc quæuerimus demonstrare) magis adeo ut locum supplerent, & occasionem præberent doctioribus de ijs deliberandi, q̃

C ut catalogum nostrum explerent, quem oportebat esse notissimum.
De prima hac ab empiricis id compertum habemus, quod uulneraria sit herba.

Secantur folia eius non sine acore quodam, ita ut oculos quemadmodum allium, aut cepe feriant. Illaq; per alembicum destillata, aquam uulneribus mundificandis, curandisq; utilissimā prestant, quæ & putridam carnem erodant.

Gauchblūm

Incognita ueteribus hæc herba, tamen passim in Germania nascens.
Pedicularem sunt qui uelint, quod pedibus inimica, illos pellat, dum
eius lixiuio caput lauatut.

Rhaphodia
Capillus Veneris

XXXVIII.

Maurut.

DE CAPILLO VENERIS

NOMENCLATURA

Græcæ, ἀδιάντον. πολύτριχον. τρυχομανές.

Latinae, Capillus Veneris. Coriandrum putei. Capillus porcinus.

Germanicæ, Mauruten. Steynruten.

VETERVM AVTORVM

placita, de Capillo Veneris.

ADSSERTIO CAPILLORVM

Veneris, ex Dioscoride lib. 2.

B

ADIANTON pusilla gerit folia, similia Coriandri, serrata. Cauliculi quibus exoriuntur, nigro colore nitent, prætenues, palmum alti: folijs Filicis, admodum exilibus, radice superuacua. Neq; caulem, neq; fructum, neq; florem profert.

THEOPRASTI historia de Adianto lib. 7. cap. 17.

Adianti, id est, Capilli Veneris, folium in aqua nunquã madescit, nec quicquã adhæsisse humoris constat: unde & nomen herba accepit. Genera eius duo, Candidum, atque Nigrum. Ambo ad defluuium capillos rum utilia, oleo trita. Nascuntur maxime locis humidis.

PLINIANA ADIANTI

adsertio lib. 22. cap. 21.

Aliud Adianto miraculum. Aestate uiret, bruma non marcescit. A quas respuit perfusum, mersumq; sicco simile est, tanta dissociatio deprehenditur: unde & nomen a Græcis, alioquin frutici topiario. Quidam Gallitrichon uocant, alij Polytrichon: utrūq; est ab effectu. Tingit enim capillum, & ad hoc decoquitur in uino, cum semine apij, adiecto oleo copiose, ut crispum densumq; faciat. Defluere autem prohibet. Duo genera eius, candidius, & nigrum breuiusq;. Id quod maius est Polytrichon, aliud Trichomanes uocant. Vtrūq; ramuli nigro colore nitet, folijs Filicis

Cis, ex quibus inferiora aspera & fusca sunt, omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla, umbrosas petras, parietum aspergines, ac fontium maxime specus sequitur, & saxa manantia: quod miremur, cum aqua non sentiat. Calculos e corpore mire pellit, frangitque, utique nigrum. Qua de causa, potius quam quod in saxis nasceretur, & a nostris Saxifragum appellatum crediderim.

MARCELLI VERGILII AN

notatio in Adianto, & de ratione nominis quædam.

Coronat interiores puteorum parietes, & fontium margines Adiantum: & quasi sitiens, quas tamen odit & respuit, pronus quærit aquas. Non aliter quam qui pes sedulus continue quærit, & inuentis miser abstinet. Miraculum in eo Plinius id iactat: quasi non multa alia passim uideantur, quæ naturali corporum dissociatione, misceri simul quacumque etiam illata ui nequeunt. Ex eo nominis illi causa est, quam duobus uersiculis in Theriacis suis Nicander tradidit. Ea est humiliorumque Adiantum, in quo nec descendente imbre, minimum e caelo cadens stillicidium solis insidet. Docuit idem Theophrastus, s. de Plantarum historia. τό τε ἰδιὸν τὸ ἀδιαντὸν συμβαίνειν. γὰρ ὑγραίνεται τὸ φύλλον ὑπερχέμενον, οὐδ' ἀπιδυλὸν ἔσθ'· διὰ τὸ πᾶν ὅτιαν μὴ ἐπιμένει ὄθιν καὶ ἡ προσοχρία. Quorum sensus est. Et quod in Adianto accidit. Neque enim madet folium eius aqua conspersum, neque humoris aliquod in eo uestigium remanet. Vnde & nomen illi factum est. Plinius etiam. s. uolumine, capite. 21. Aliud Adianto miraculum. Aestate uiret, Pruma non marcescit, Aquas respuit perfusum: mersumque sicco simile est: tanta dissociatio deprehenditur: unde & nomen a Græcis. Omnium græcorum, latinorumque eadem in nominis origine ratio & sententia est. Vox ipsa etiam indicat. Neque enim Adiantum aliud est, quam quod ὀν διαίνεται, id est, non marcescit. Testatus idem Plinius est Polytrichon, & Callitrichon Adiantum dici: sed diuersa ratione. Polytrichon quidem, quia capilli defluuia explet: Callitrichon autem, quia eos tingit, & speciosiores reddit: utrumque enim effectum habet. Theophrastus nihil ultra, quam χρῆσιμα εἶναι ἀμφότερα πρὸς ἔκφυσιν κεφαλῆς τριχῶν ἐν ἰλαίῳ τριβόμενα. Quod est. Vtilia ambo genera eius esse ad explendum capillo caput ex oleo inuncta. Sequitur appellationes has Trichomanes, quæ secundo generi, de quo mox agendum erit, priuatim competit. Succedit illi etiam quæ in cunctis græcis prius legitur, Ebenotrichon: ex qua nos credimus in latinis factum nomen, quod in cōmuni uulgo est Capillus Veneris. Id in antiquioribus inuentum hactenus a me non est. Dico autem antiquiores, Theophrastum, hunc ipsum, Plinium, & his æquales alios. Ideoque oborta suspicio est, ex corrupta uoce illa Ebenotrichon, Veneris Capillum factam fuisse. Bene enim syllabam, græci, ut pronunciant. Facilisque potuit lapsus esse ab audito Ebenotricho, in Veneris trichas, id est, capillum. Suspicionem tamen hanc, non decretum uolumus esse. Alioquin ex Ebena, quæ nigro colore est, factum id nomen fuit: & ad Adianti Trichomanisque nigros coliculos translatus. Neque enim aliud Ebenotrichon quam Ebeni capillum, id est, nigrum, & quali colore Ebenus est, significat. Cæteræ Adianti appellationes quæ in Dioscor. leguntur, satis certā habent causam & originem: ideoque a nobis relinquuntur. Sed non relinquenda quæ Theophrastus eodem libro retulit. γένος αὐτὸ δύο, τὸ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέλαν. Χρησιμαὶ ἀμφότερα πρὸς ἔκφυσιν κεφαλῆς τριχῶν ἐν ἰλαίῳ τριβόμενα. φῦσθαι δὲ μάλιστα πρὸς τὰ ὑδρῆλα, ὥς δὲ οἰονταὶ τίνος, καὶ πρὸς σφαγγερίαν τὸ τριχόμενον ποιεῖν, ἔχον δὲ τὸν καυλὸν ὅμοιον τῷ ἀδιαντῷ, τῷ μέλανι. φύλλα δὲ μικρὰ, σφῆρα καὶ πυκνὰ καὶ πρηνῆ, κατὰ ἀντικρὺ ἀλλήλων, ῥίζα δὲ ὀυχ ὑπέρι. χωρία δὲ φιλί σκιῶν. Quorum summa hæc est. Genera autem eius duo. Alterum quidem candidum, alterum nigrum. Vtrumque tamen explendis in capite capillis utile: in quem usum ex oleo confricatur. Nascentur aquosis locis, & ut opinantur multi, facit ad uesciæ stillicidia quod Trichomanes uocatur: habetque caulem nigro Adianto similem: folia parua, densaque, contrarijs inter se pediculis pendentia. Radix illi nulla est: amatque umbrosa loca. Et hæc pro Adianto & Trichomane Theophrastus: quæ a Plinio in eodem libro nobis reddita sunt quo diximus loco, longe diuersa ab his quæ Dioscor. tradit: qui Adianti Coriandri folio describit: neque in eo candidum aliquod genus numerat, sed nigris coliculis & hoc & Trichomanes describit. Sed nec Theophrastus etiam in qua parte candidum id genus sit, retulit. Verum tamen ut obseruasse licuit, & ex his quæ Theophrastus indicat, totius generis nomen Adiantum est. Idque statim diuiditur in candidum, & nigrum. Vocaueruntque candidum, quod comparatum alteri albicantibus folijs sit. Quod enim ad coliculos pertinet, totum ge-

Polytrichon.
Callitrichon.

Ebenotrichon.

A

us nigros habet: in candido tamen augmentibus se coliculis continue minus nigrescunt, desinuntque in summo colore uiridi. Sed certius discrimen in folijs est, quæ in nigro minora, pennata, & Filicis modo disposita sunt: in candido qualia in Coriandro, incertis interuallis prodeuntia, & in extremitatibus incisuris diuisa. Longius itidem candidum nigro est. Hancque rationem secutus Plinius ait. Duo genera eius, candidius, & nigrum breuius. Id quod breuius est, Polytrichon, aliqui Trichomanes uocant. Quæ tota est huius scriptoris historia: qui primo candidum hoc Adianti appellatione, mox nigrum Trichomanis indicat. Non est difficile utrumque inuenisse. Sed quoniam frequentius illud nascitur, habetque easdem huic uires, ideo notius & in frequentiore usu: idque tantum Veneris Capillum nunc uocant. Facillime in Dioscor. omnia intelliget, qui oculatus testis, fide sensus ad ea utetur. Neque enim dubitare poterit, qualia in Adianto Coriandri folia dicant: & quomodo in *ἄνθος ἰχθυόειρος*, quæ alij interpretes, serrata & cacuminibus diuisa dixerunt. Cum tamen impares foliorum incisuræ sint, & aliter sectæ quæ in serrantes: neque in cacuminibus tantum, sed undique per extremitates diuidantur. Credimusque nos, quod in Adianti folijs legit, Filici similia abundare, & ex altero genere ad historiâ huius translationem esse: ideoque uirij nota eo loci adiecta est. Nihil enim Filicis folio Adiantum hoc simile habet: neque si tota folia, aut earum segmenta inuicem compares. Fuerat ob eam causam animus, duas, tresue illas uoces tanquam inutiles relinqueret: sed in cunctis græcis latinisque inuentas seruauimus: præsertim dicente Plinio, Vtrique ramuli nigro colore nitent folijs Filicis. Verumtamen, ut paulo ante præmonstrauimus, non possunt simul Coriandro & Filici eiusdem plantæ folia comparari, Suspiciamusque, & adhuc suspicamur, non esse integram primam huius capituli partem: perijisseque uoces aliquas, quæ certior totius Adianti historiâ facerent: & quæ nunc tam incerta leguntur, reliquias illius esse: quæ truncæ intellectum miscent, coguntque legentes, incertis animis inter Adiantum, & Trichomanes esse. Sed qualē nos diximus paulo ante, ut credimus, utriusque historia est. Adianti appellatione in toto hoc genere antiqua medicina usa semper est: et quæ generis ea uox est, & quæ omnis Adianti eadem uires ad omnia sunt. Paulusque Aegineta cum de Adianto egisset, de Trichomane nihil tradidit, præfatus, in Adianto dictum de eo fuisse.

NEOTERICORVM placita,
de Capillis Veneris.

B

MESVE de Capillis Veneris.

Capillus Veneris dicitur apud quosdam, Capillus fontium. Et dicitur, Capillus hominis nemoralis. Et ab alijs dicitur Coriandrum putei. Et est herba, cuius folia sunt similia folijs Coriandri, uiridia, & tenuia: cuius stipes est in longitudine, circiter medium: & sunt sicut pili porcinæ: & sunt in colore intra rubedinem, & nigredinem, sed magis declinant ad nigredinem, & proprie iuxta radicem eorum: & quanto magis procedunt, ad nigredinem declinant: et sunt sine floribus: & eorum ortus est in fontibus & in puteis.

PANDECTARIUM.

Stephanus de Capillo Veneris. Ab antiquis uocabatur Adianthon, siue Polytrichon: ut patet per Dioscoridem, et per Alexandrum. Unde omnia illa, scilicet Capillus Veneris, Adianthon, & Polytrichon accipiuntur pro eodem: quia omnia hæc nomina quæ in trichon desinunt, capillum sonant: inde thris græce capillus, thrica capilli: Unde Gallithricum, Polytrichon, & Adianton, omnia illa ab effectu idem sunt.

Belle græcissima tur.

SIMONIS GENVENSIS.

Moderni distinguunt diuersas herbas per hæc nomina. Aliam scilicet per Capillum Veneris, aliam per Adianton, aliam per Polytrichon, quamuis tres primæ species, proximæ uirtutis sunt.

INDICIUM NOSTRUM.

Vides Lector, ceterum descriptionem non conuenire cum ea quam hodie monstrant offi-

Cinæ Veneris Capillum, proinde neotericos etiam pugnantia dicere; ut nihil minus etiam hodie cognoscamus, quæ uerum Adianthon. Vnde apparet potius Saxifragiæ speciem esse Capillum Venerium hunc, quod & Plinius etiam innuit, quam nos hodie ex muris & parietibus iactamus, quæ capillum Veneris: tamen quando alia ad manum non suppetebat, uulgatam adpinximus, donec aliam demonstrauerimus.

E L E C T I O E T P R O B A T I O

melioris ex Mesue.

Meliores sunt qui uiridia habent folia, qui uberiores sunt secundum omnes partes plantæ ipsorum. Subtiles uero & generales, & declinantes ad citrinitatem, non habent spiritum.

T E M P E R A M E N T V M E I V S E X

Auerroi, & Galeno.

Galenus. 6.
simpli. cap. 7.

Custaralber, id est, Capillus Veneris, dicit Galenus, quod temperatus est in suis uirtutibus primis: quamuis habeat multas operationes secundas, & tertias. Quarum quædam sunt confortatiuæ, & reperiussiuæ: quædam dissolutiuæ: & quædam faciunt nasci capillos: & quædam dissoluunt strophalas: & quædam quæ frangunt lapides.

V I R E S & iuuamenta eius ex Dioscoride.

Decoctum herbæ potum, prodest spirandi difficultati, suspiriosis, lie-
ni, & felle suffusis, & urinæ difficili.

Calculos frangit.

Aluum sistit.

D Serpentium moribus auxilio est.

Contra stomachi fluxiones in uino bibitur.

Secundas ciet & menstrua.

Sanguinis reiectiones inhibet.

Contra serpentium morsus crudum illinitur.

Alopecias densat.

Strumas discutit, furfures in facie, & manantia capitis ulcera ex lixiuio emendat.

Defluentes capillos continet, cum ladano & myrtino, & fusino, aut hyssopo, uinoque.

Decoctum eius cum lixiuio & uino infusum, idem præstat.

Coturnices, & Gallinacos pugnaciores facit, in cibos eorum additum.

Seritur gratia utilitatis pecorum.

In speluncis, umbrosis, & palustribus, circa parietum aspergines, & fontium specus enascitur.

E X M E S V E.

Solutione educunt choleram & phlegma, & humores grossos & inhibitos. Et mundificant pectus & pulmonem, & educunt materias contentas in eis, & mundificant sanguinem, & pulmonem, & clarificant colorem, et faciunt acquirere bonitatem anhelitus, & mundificant stomachum & uentrem, & hepar, & conferunt dolori eorum. Et sunt medicina bona opilationum hepatis, & splenis, & Ictericæ, & propriæ egritudinum.

omnium opilationum: & proprie infusio eorum in aqua Apij, & Endi- **A**
uiæ, aut in aqua Cicerum nigrorum, aut in aqua seminum quatuor, au-
in aqua lactis proprie: & delent cum oleo chamomillino strophulas.

Et ualet syrupus eorum pleurisi, & peripleumoniæ, & sunt prouoca-
turi urinæ.

Et usus decoctionis eorum frangit lapidem, & purgat matrices foeta-
rum, & hoc de posse eorum, & hoc quod pertinet ad eos de partibus ca-
lidis eorum. Sed ex parte caliditatis prohibent cursum materiarum, &
abscindunt sanguinem, & confortant stomachum & uentrem. Et prohi-
bent casum capillorum, & confortant radices eorum. Immo faciunt eos
crescere, & multiplicari in locis ubi oportet, & proprie cum oleo myr-
tino, aut oleo Laudani, & uino stiptico. Et puluis eorum etiam adusto-
rum, facit similiter. Et abluitur etiam ex decoctione ipsorum cum uino ca- **Serap, cap. 3.**
put, et abscindit furfures. Et simile fit ex cinere ipsorum. Et cinis ipsorum
sanat fistulas lachrymales.

D O S I S.

Potio decoctionis ipsorum, quando quaritur per ipsos solutio per uen-
trem, est circiter libram unam.

EX IOANNE VIGONIO.

Capillus Veneris, est frigida & sicca temperata naturæ. Habet uir-
tutem diureticam, ualetq; spleneticis & hepaticis. Et succus eius cum suc-
co Abrotani, & Altea, & mucillagine Nasturtij, strophulas resouit,
& in Alopecia capillos resouit.

RECTIFICATIO ex Mesue.

Non est in eis malicia, debiliter tamen purgant: sed confortant opera-
tionem eorum uiolæ. s. cassia fistula, & tereniabin: & infusio eorum in aqua
casei uigorat eos in soluendo. Decoctionem autem modicam sustinet. **B**

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides, lib. 2.

Plinius, lib. 22. cap. 21.

Serapion. Mesue.

Simon Ianuensis.

Pandectarius.

Ioan. Vigonius.

Theophrastus, lib. 7. cap. 3.

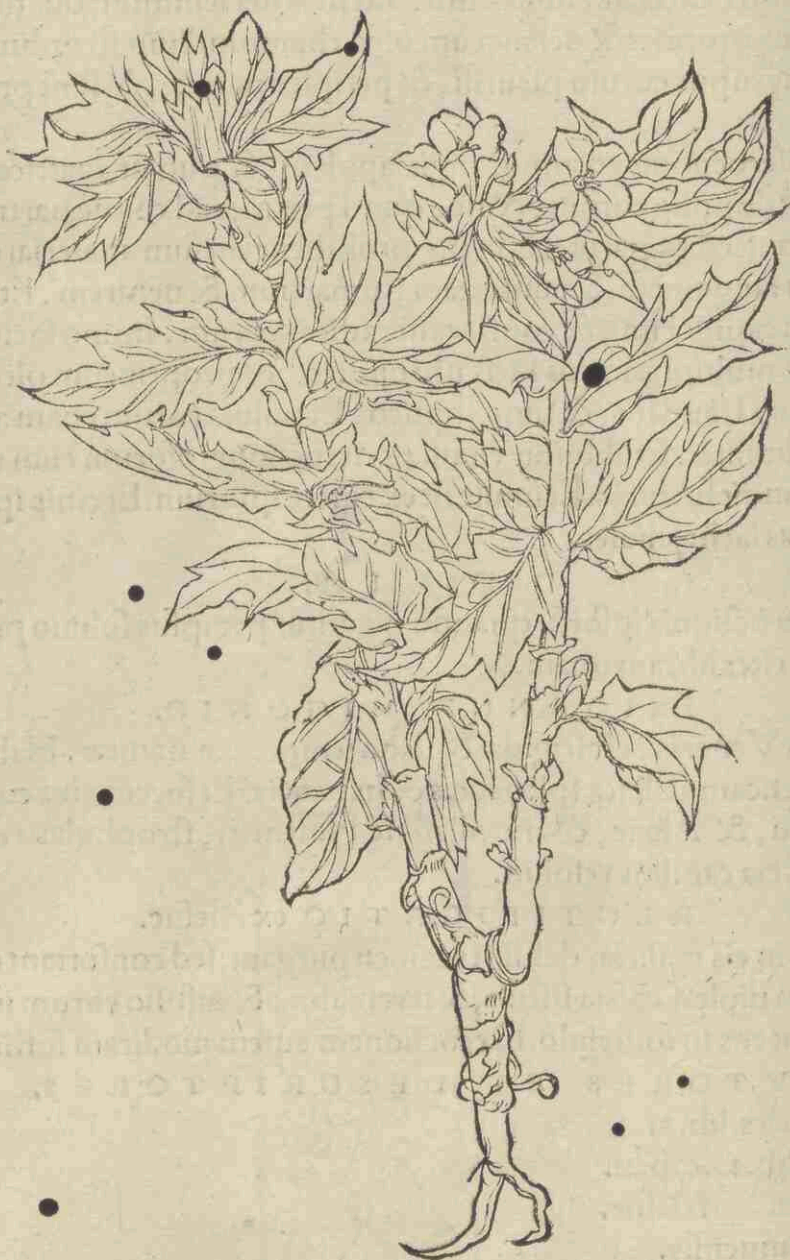
M. Vergilius.

Herm. Barbarus.

Auerrois quinto Colliget.

C

HYOSCYAMVS.

D

• Bilsamkraut.

De Hyoscyamo, Rhapsodia xxxix.

¶ NOMENCLATURAE

Græcæ, ὀκνιάμος, δισκνιάμος, πικλόνιον, ὑπνοτικός.
 Latinæ, Hyoscyamus. Herba Apollinaris. Faba suilla.
 Germanicæ, Bilsamkraut.

HYOSCYAMON græci uidentur appellasse, hoc est, Fabam **A**
suillam, propterea, quod, ut Helianus ait, pastu eius herbe, resol-
uantur & conuellantur apri. Sed remedium nouere. Aquas em̃
statim adeunt, & cancos uenantur, atq; ita protinus saluti restituuntur.
Inde Hyoscyami secundum D I O S C O R I

DE M lib. Quarto.

Frutex est caules emittens crassos, folia lata, oblonga, diuisa, nigra, hir-
suta. Flores e latere caulis ordine prodeunt, tanq; punicorum Cytini, scu-
tulis septiseminum plenis, ut Papaueris. Tres eius differentia. Vna se-
mine nigro, floribus pene purpureis, smilaceis, folijs cytiniis preduris, &
spinosis. Alterius semen subflauum, ut Irionis. Flores lutei, folia & sili-
quæ simpliciore. Ambo insaniam gignunt, & soporem. Ideo in commu-
ni usu damnantur. Tertium genus, ut quod mitissimum esset, medici re-
cepere, pingue, lanuginosum, molle, candidi floris, seminisq; in mariti-
mis rudibusq; nascens. In cuius deficientis uicem, ruffum usurpari o-
portet. Niger ut deterrimus, improbat.

Hyoscyami
differentia
tres,

DE COLLECTIONE eius & V S V.

Colligitur ex tenero semine, folijsq; & coliculis succus. In quem usum
tunduntur omnia, expressusq; in sole siccatur succus. Verum non nisi an-
no uno duntaxat durat. facillime enim putrescit. Colligitur etiam priua-
tim succus, idq; ex semine tm̃ iam sicco, adfusa cū tunditur calida aqua: **B**
deinde contusis omnibus & expressis. Est aut sic expressus succus priore
illo innocentior, et ad arcēdos somno dolores presentior. Ipsa etiam tun-
duntur folia, insperaq; ex trimestri tritico farina, in pastillos cōforman-
tur, & conformata, seruantur.

TEMPERAMENTVM

Et flos, & semen albi, ex tertio sunt ordine refrigerantium, siccantium
uero secundo.

VIRES ET IUVAMENTA.

Succus ille utilis est, ad arcēdos dolores.
Vtilis & contra acres, calidasq; in oculis destillationes, dolores aurium,
& muliebrium locorum uitia.
Cum farina autem, polentaue, contra podagras.
Oculorum dolores, emplastri modo impositum lenit.
Facit ad eadem & semen.
Miscetur utiliter & alijs, quæ ad arcēdos somno dolores conficiun-
tur, cataplasmatibus.
Recentia autem folia emplastri modo imposita, omnium aliorum re-
mediorum, efficacissime dolores omnes necant.
Radice eius utiliter in dolore dentes colluuntur, decocta, & tenta.
Aurium dolorem mirabiliter mitigat.
Omnes facile tumores pellit, & sedat, pedum, inguinum, testiculorū,
pectinis, & femorum.

Pota in cibo, potuue sumpta Apollinaris herba, ebrietati similem amentiam facit.

Ferūt preterea, si quis ulcus in crassiore intestino, quod uocāt Colon, habuerit, eiq; per clysterem infuderit, eandem fieri insaniam.

R E M E D I A.

Succurritur ex ea laborantibus aqua mulsa, & lacte, in primis uero asininio: sin minus, caprino, bubuloue. Profunt & pinei nuclei, uel cucumerum semina cum passo sumpta.

Salsum preterea uinum, cum recenti suillo adipe datur, & passo.

Item Vrticæ semen, Cichorium, Sinapi, Nasturtium, Raphani, Cæpe. Allia, singula cum uino sumpta.

Quies quoq; imperanda est ijs, ut potum uinum somno concoquant.

E X P L A T E A R I O.

Obserua, cū in receptione reperit Hyoscyamus ore recipienda, pondum est semen: si exterius, herba. Maioris autem efficaciae sunt semina.

Ad somnum prouocandum in acuta ægritudine, talis sit usus. Fiat formentum ex aqua decoctionis illius herbæ, circa pedes & frontem, & rempora, & fiat ablutio prius. Postea fiat hoc emplastrum. Subtilis seminis eius, cum albumine oui, & lacte muliebris, & cum modico confice aceto, & fronti & temporibus apponatur.

D Ad lachrymas cōstringēdas, facit idē emplastrū cum modico olibani.

Contra calida apostemata, in principio fiat emplastrū ex ipsa herba trita, & superposita, uel ex semine eiusdem, & oleo rosarum.

Contra diffuriam fiat emplastrum ex semine eius, & albumine oui, & modico aceto: super pectinem & renes ponatur.

Experimentū

Ad dolorem ex calida materia subitum medicamen. Herba ipsa trita aliquantulum, & superposita, dolorem tollit.

Ad dolorem dentium super carbones ponitur, ut fumum recipiat patiens per os, idq; per cannam: inde aqua abluuntur dentes.

Seruatur semen ipsum ad decennium.

A V T O R E S,

Dioscorides libro quarto, & sexto.

P L A T E A R I V S.

A

Poley.

De P V L E G I O Rhapsodia. XLI.

¶ N O M E N C L A T V R A E

Græcæ, γλάχων. γαλίψις. ελάγχρον.
Latinae, Pulegium.
Germanicæ, Poleyen.

QUOTIDIANVS Pulegiū olim ueteribus in sanitatis usu
cibus: unde in sale seruabatur, aliorum salgamorum modo, ut au-
tor est ultimo operis sui Columella. Nota passim herba.

Corollarium HERMOLAI BARBARI
de Pulegio.

PVlegium, ipso brumali die germinat in carnarijs, refloretq; Ramulis etiam a parente ab-
iunctis ut Scylla. Nascitur hoc etiam non satum. Semel uero satum, diutina ætate durat. Ma-
gna cum Nepeta & Mentha Pulegio societas. Fœmina in eo efficacior, florem habet purpure-
um, Mas candidum. Vtriusq; recens incensus pulices necat: unde nomen Pulegio. Habetur &

C Pulegium sylvestre, Origano simile, folijs minoribus q̄ satium, & a quibusdam uocatur *Dista-
mnus*: occasione hinc orta, Dictamnus Creticam Pulegium sylvestre nominantium. Pulegium
græci Glecona, & attice Blechon, sed & Blechron quoq; uocāt, ut inquit Dioscorides. Ego Ble-
chron Hippocrati, pro legumine quodam accipi uideo apud Galenum. Pulegium (ut dixi) bru-
malis herba dici potest, quoniam admodum & solstitialis aliquæ dicuntur. Plinius, Conduccion in-
quit, solstitialis herba, flore rubro, suspensa in collo cōprimit strumas. Plautus q̄q; in Pseudulo,
Quasi solstitialis, inquit, herba paulisper fui,
Repente exortus sum, repentino occidi.

Temperamentum P V L E G I I.

Calefacit, & attenuat, & decoquit uehementer. Quamobrem ex tho-
race & pulmone, humida, crassa, glutinosaq; facile facit exspuere.

V I R E S eius & iuuamenta ex D I O S C O

R I D E libro tertio. ●

Menstrua, secundas, ac partus eiicit.

Pulmonis uitia ex melle & aloe potum extrahit.

Conuulsis auxiliatur.

Nauseas, stomachiq; intercisiones, ex posca permulcet.

Atram bilem per aluum exigit.

Bibitur in uino utilissime contra serpentium morsus.

Defectos animo recreat, cum aceto naribus obiectum.

Gingiuas arefacti cinere corroborat.

Illitum cum polenta, inflammationes omneis sedat.

D Podagrīs per se subuenit, impositum usq; dum rubescat locus.

Cum cærato uaros extinguūt.

Lienosis cum sale utiliter illinitur.

Decoctum eius ablutas prurigines mitigat.

Conuersas uulvas corrigit.

Contra inflatiōes duriciās q; uulua, in defessiōes conuenient adijcitur.

Ex P L I N I O lib. 20. cap. 12.

Magna societas Pulegio cum Mentha, ad recreandos animo defectus,
cum furculis suis in ampullas uitreas aceti utriusq; deiectis.

Qua de causa dignior e Pulegio corona uertigini, q̄ e Rosis, cubicu-
lis nostris pronunciata est.

Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare.

Quin & olfactu capita tuorū contra frigoriū æstusq; iniuriam, & ab siti
traditur: neq; æstare eos, qui duos e Pulegio surculos impositos auri-
bus in sole habeant.

Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto.

Fœmina efficacior. Est aut hæc flore purpureo: mas candidum habet.

Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet.

Sic & pectoris, & uentris dolorem.

Stomachi aut ex aqua itē rosiōes sistit, et uomitiōes cū aceto, & polēta.

Intestinorum uitia melle decocta, & nitro sanat.

Vrinā pellit ex uino, & si Aminæum sit, et calculos, & interiores co-
mnes dolor es.

Ex melle & aceto, sedat menstrua, & secundas. Vuluas conuersas cor- A
rigit. Defunctos partus eijcit.

Semen obmutescens, olfactu admouetur.

Comicialibus in aceto cyathi mensura datur.

Siquæ insalubres bibendæ sunt, tritum inspergitur.

Salitudines corporis, si cum uino tradatur, minuit.

Neruorum caussa, & in contractione cum sale, & aceto, & melle con-
fricatur opisthotono.

Imbibitur ad serpentium ictus decoctum, ad scorpionum cum uino tri-
tum, maxime quod in siccis nascitur.

Ad oris exulcerationes, & ad tussim efficax habetur.

Flos recentis incensus, pulices necat odore.

Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante accessio-
nem olfactandum dari, aut stragulis subijci, & ita collocari ægrum, in-
ter remedia tradit.

Remedia Pulegij sylvestris ex eodem P L I N I O.

Sylvestri eadem uis efficacior est: quod simile in Origano, minoribus
folijs q̃p satium: & a quibusdam Dictamus uocatur. Gustatū a pecore,
caprisq; balatum concitat. Vnde quidam Græci literas mutantes, Blech-
on uocauerunt. Natura tam feruens est, ut illitas partes exulceret. In tussi,
& perfrictione fricari ante balnea conuenit, & ante accessionum horro-
rem. Conuulsis, & torminibus, podagrisq; mire prodest. Hepaticis cum
melle & sale bibendum datur. Pulmonum uitia execrabilia facit. Ad lie- B
nem cum sale utile est, & uesicæ, & suspirijs, & inflationibus decoctum
succo æqualiter. Et uuluas corrigit. Priuatim ualet contra omnem mor-
bum. Radix contra incrementa ulcera. Recens potentissima. Arida uero
cicatricibus decorem affert. Item Pulegio est Nepetæ societas.

• E X P L A T E A R I O.

Pulegium est calidum & siccum in tertio gradu. In tempore florum col-
ligitur, & per duos annos seruatur. Folia cum floribus abiectis stipiti-
bus in medicinis ponuntur.

Valet contra frigidum rheuma facta sacellatione capiti ex Pulegio.

Gargarismus factus ex aceto decoctionis Pulegij, & ficuum siccarum,
humiditatem uuæ & gingiuarum desiccat.

Vinum decoctionis eius, & ficuum siccarum, ualet contra frigidam
tussim ex glutinoso humore, uel aquoso.

Id uinum ualet etiam dolori stomachi & intestinorum, ex caussa frigida.
Similiter & emplastrum ex eo in uino decoctum.

Fomentum factum ex aqua decoctionis eius, humiditatem matricis de-
siccat, & uulua mirabiliter coarctat. Hoc fomento utuntur mulieres Sa-
lernitanæ.

Rhapsodia XLI.

¶ Nomenclaturæ,

Græcæ, *λathyris*.

Latinae, Catapucia. Lathyris. Granum regis. Sponsa solis.

Germanicæ, *Sprinckkômer*. *Scheystkômer*.

P. COLLINVCIV • de

Catapucia.

C A T A P V C I A est herba, quam uulgi per hæc tempora nunc Cazzapuzolam, nunc Guardalhortum uocant. Proprium uero eius nomen Lathyris, cuius quarto uolumine Dioscorides, & 27. Plinius & uires & figuram scripserunt.

Historia Catapuciæ ex Dioscoride libro quarto.

D L A T H Y R I S, quam aliqui Tithymalum appellant, eamque Tithymalorum numero adscribunt, caulem emittit cubiti altitudine, & digitali crassitudine, inanem. Gignuntur in cacumine alæ, & folia in caule oblonga, amygdalinis proxima, latiora, & læuiora. Quæ autem in summis ramulis exierunt, minora conspiciuntur, Aristolochiæ, aut oblongæ Hederæ figura. In cacumine fructum summis furculis gerit triplici conceptaculo insignem, rotundum, ceu Capparin, in quo grana intercurfantur bus membranis distincta continentur, Erui maiora, rotunda: quæ dum corticibus exuuntur, candida sunt, & gustu dulcia. Nullus radice usus. Totus frutex lacteo succo turget, uti Tithymalus. Grana sex, aut septem in catapotio, aut cum ficis, aut palmulis deuorata, aluum purgant. Sed aqua frigida postea sorbenda. Trahunt autem bilem, pituitam & aquas. Succus Tithymali modo excaptus, eundem effectum præbet. In gallinæ ceo iure, aut oleribus folia decoquuntur ad eosdem effectus.

Sententia SIMONIS IANVENSIS,

& Autoris Pandectarum de C A

T A P V C I A.

Catapucia duplex.

• Catapuciæ duæ sunt species. Nam est maior, & minor. Maior est sicut arbor ficus, licet minora folia eius, similia folijs Platani. Semina eius stant in arbore, sicut uuæ. Minor habet hastam duorum palmorum &

inanem: folia similia amygdalis, sed longiora: semen eius in cacumine
 virgæ rotundum, de foris nigrum, deintus album. Sunt enim ambæ quæ
 si eiusdem complexionis & uirtutis, scilicet calidæ in tertio, & humidæ
 in primo: uirtutemq; habent, purgandi Phlegma principaliter, deinde
 Choleram & Melancholiam.

E P E N T A P H Y L L O.

Rhapsodia XLII.

N O M E N C L A T V R A B

Græcæ, *πεντάφυλλον*.

Latinae,

Quinquefolium.

Pentaphyllon.

Mercurij Herba.

Pentadactylus.

Germanicæ,

Fünffingerkraut.

P L A C I T A A V T O R V M,

de Quinquefolio.

H I S T O R I A D I O S C O R I

dis, de Quinquefolio.

RAMOS FERT surculaceos, tenues, palmi magnitudine,
 in quibus semen: folia Menthæ, quina, singulis pediculis, raro plura, in
 ambitu serrata: florem in luteo pallescentem, interdum auri æmulum.
 Nascitur in riguis, & aquarijs ductibus. Subrubram habet radicem, ob
 longam, Veratro nigro crassiore.

T H E O P H R A S T I

historia, de Quinquefolio, libro no
 no, capite decimoquarto.

Quinquefoliæ, siue Quinquepetæ radix, nam etiam hoc nomine ap
 pellatur, cum effoditur rubra est, inarescens uero nigrescit, atq; quadra
 tur. Habet folium Vitis, sed pusillum, & colore simile uitigineo, & auge
 tur, & desinit cum Vite. Folia omnia quinque, unde & nomen. Caules
 prætenues mitit, & crebris internodijs constat.

Vide supra
 fol. 26. quo
 modo hæc
 omnia Tor
 mentillæ re
 spondeant.

C Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo comendetur. Græci uocant Pentapetes, Chamezeleon, siue Pentaphyllon. Cum effoditur, rubram habet radicem: hæc inarescens, nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero foliorum habet: & ipsa herba incipit & desinit cum Vite.

Historia A P V L E I I de eadem.

Græci Pentaphyllon uocant, alij Pentapetes, Itali Quinquefolium. Nascitur locis pratensibus cultis, & mundis, gustatu aspero, lacte molli. Folia Mentham referunt, singulis sæpius quina. Flore pallido, radice longa atq; subrubra.

I V D I C I V M N O S T R V M.

Vides sibi pugnare Theophrastū, Plinium, & Apuleium, proinde & officinas hodie dissentire ab singulis, ut necesse sit aliquos hic labi: illi uero qui sint, ex controuersia inter Leonicenū, et P. Collinuciū, facile licebit dñdicare, quas subiecimus. Tu cui palma debeat, ipse conijcto.

N I C O L A I L E O N I C E N I iudicium, de eo loco

Plinij, quo describit Pentaphyllon.

D Simili errore Plinius Pentaphyllon, atq; herbam fraga ferentē, pro eadem accipit, ac Pentaphylli notas, simul ac uires, eidē herbæ, præter Pentaphylli nomen, censuit adscribendas. Sic em̄ lib. 25. de Pentaphyllo retulit. Pentaphyllū nulli ignotū est: cum fraga quoq; gignendo comendetur. Existimarem tamen in re tam nota, esse codicis potius, q̄ Plinij errorem, ac pro Pentaphyllo, Trifolium legi oportere: quoniā etiam herba quæ fraga gignendo comendatur, & quæ nulli ignota est, non quinis, sed trinis constat folijs. Nisi Plinius postea alia nomina græca subiūgeret, atq; alia inferret indicia, quæ non sunt alterius herbæ, q̄ Pentaphylli propria.

P L I N I I defensio per P.

C O L L I N V C I V M.

Egregie defensum a nobis in Heliotropio Plinium, negabit nemo, quod unius omnia inturbantis uerbi uisum, non Plinio, sed codici, ut par erat, tribuimus. Nam & eodem argumento in Quinquefolio, ut ipse inquit, excusare Pliniū, paratus fuerat Nicolaus, nisi delicatus nimis exactor, quod omnia ad numerū opinionī, quam de Pentaphyllo exceperat, non responderent, satisfactum sibi non putauit. Sed tam in Plinio excusando nunc primus ipse, q̄ in accusando (ut semper) errare uisus est. Quod in hoc de quo agimus Quinquefolio perspicuum faciam. In hoc maxime errasse Pliniū Leonicenus credidit, quod Quinquefolium herbam, etiam fraga ferre dixerit, nam quæ fraga fert herba, inquit, non quinis, sed trinis constat folijs. Verum triplici in errore uersari Leonicenum, ante omnia scire oportet. Primum quidem, quod Quinquefolium illam esse arbitratur, quæ & in hortis, & agrorum limitibus, tum semitis, uisq; passim conspicitur, quæ quidem uulgo, & Quinquefolium, & Pes Coruinus dicitur. Hanc enim Quinquefolium esse, de qua ueteres medici loquerentur, affirmasse illū plerisq; constat: cum de nostra hac defensione, deque sua accusatione sermo forte incidisset. Auulsumq; terra ramusculum (nam & in horto res agebatur) ostendisse, dixisseq; illam Quinquefoliū esse, in qua Plinius tam euidenter errauerit. Deinde, quod per imperitiā, herbam fraga ferre posse nullā credidit, nisi eam, quæ trina folia habet, q̄q; melius Trifoliū dici adfuerat, & quā docti, uulgusq; Fragariam herbā noscunt, pariter & appellant. Tertio, quod foliū quid sit, quoue modo accipi oporteat, in saluberrimæ herbæ descriptione parū intellexisse uisus est. Adde si placeat, & quāu (quāu-

Pes Coruinus Leoniceno est Pentaphyllon.

do & ipse minutissima quæq; in Plinio carpat) quod fructus hos, siue Quinq;folij, siue Trifo-
lij, nō fraga (ut semper Vergilius, & in suo Palemone noster Maro) sed inscite fraga Leonice-
nus appellat. Nos cum Theophrasti, mox Dioscoridis, postremo Plinij, de Quinq;folio di-
cta excusserimus, & uerum esse autorem Plinij, & calumniatorem esse Leonicenū ostendemus.

Quinq;folij, siue Quinq;penne radix (libro. 9. Theoph. inquit) cum effoditur, rubra est;
inascens uero nigrescit, atq; quadrat. Habet foliū Vitis, sed pusillū, & colore simile uirgineo
est, & auget, & definit cum Vite; folia oīa quinq; unde & nomē. At quarto Dioscor. cū multa
Pentaphylli noīa enumeret, inter quæ & Pentadactylon, & Pseudoselinon, & Quinq;folij sunt,
Ramos inquit fert tenues, unius palmi, in quibus fructus: folia habet Menthæ similia, quolibet
in surculo quinq;, raro uero plura, in circuli sinuatim diuisa, Florem habet cum pallore subal-
bidum (ita enim ochroleucon interpretari posse uideo) radicem subruffam, oblongam, Helle-
boro nigro crassiorem, quæ plurimum in usu est.

Plinius uero quinto & uigesimo, Quinq;folium inquit, nulli ignotum. Cum etiam fraga
gignendo, commendetur. **G**oci uocant Pentapeton, siue Chamæselinon, siue Pentaphyllon.
Cum effoditur, rubrā habet radicem. Hæc arescens nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero
foliorum habet. Et ipsa herba incipit & definit cum Vite. De Pentaphyllo igitur, hoc est, Quin-
quesolio hæc habentur. Nullus etiam, quod sciam, his autoribus uetustior, illam pingit. Nam
Galenus eius tantum uires, non figuram aperit.

Primū illud in his satis constat, uulgare illam Leoniceni Quinq;folium, non esse hanc de
qua agimus. Nam & illi nec flos albidus, nec in surculis fructus, nec radix rubra, nec crassa, nec
inascens, aut quadratur, aut nigrescit, nec uitis egressum, digressumque sequitur, sed perpetuo
uiret. Hæc si quis neget, herbæ ipsius conspectu conuincitur. Sed & illud quoq; liquido con-
stare arbitror, cum Plinij autoritate, tum Dioscoridis pictura, Pentaphyllon hanc nostram, fru-
tus palmi tenues, in quibus fructus sint, habere illam Dioscorides referat. Folium uero non ef-
fe, quale Leonicenus arbitratus est, ex omnium descriptionibus intueri licet. Nam Theophra-
stus folium habere illam Viti simile prodidit, & folia omnia quinq;: Dioscorides uero folia il-
lam sinuatim falcatimue diuisa, quolibet in surculo quinq;. Tum in nominibus Pentadactylon
illam uocat, quo nomine & Cici quoq;, siue syluestre Sesamum cognominatur, cuius folium pa-
lam est Viti simillimum esse: tum Pseudoselinon, quod falsum Apium dici potest.

Plinius uero Chamæselinon, quasi humile Apium, eadem uterq; ratione cognominant,
quod & Apium Viti simile quiddam habere uideatur, & folia ad hunc quodq; modum sinua-
ta, a quorū deinceps numero Quinq;foliū, & Quinq;penna dicta est: quod huiusmodi integra
folia, quinq; ab radice emittit: nec soliusculis quinq; (ut quā Pedem coruinū uocari supra dixi-
mus) aut uulgaris Leoniceni Pentaphyllon distincta, sed porrectioribus quinq; (ut ita dixe-
rim) angulis, ad Vitis, Apijq; similitudinē in hunc ferme modū effigiata est. Hæc & Pentaphyl-
lon illa est, quæ Dioscoride autore, fructus edit, quæ fraga ab

Plinio appellantur, cuius eximie a Dioscoride uires Plinioq;
tradunt, quæ in Theriacæ compositionibus additur, quæ pur-
gandis domibus adhibetur, cuius radicē plurimū in usu esse,
Dioscorides dixit. Quæ si Leonicenus noster, ac uerbis oculo-
lis inspexisset, nec uilissimā herbam, cuius in medicina nullus
usus esset, pro utilissima & celeberrima demonstrasset, nec in-
tempestiue adeo in Plinij adlatrasset. Herba uero illa, quæ dis-
tincta tria folia habet, quamq; in Italiæ montib. plurimā & coe-
nobiorū hortis satiuā passim fraga ferre uidemus, suū nomen
habet. Fragaria ab herbarijs, a Plinio Fraga dicitur. Nec ueris-
sime cuiq; fuerit, hoc loco Quinq;foliū, tot appellationibus,
tot etiā signis demonstrare uoluisse, si Fragariam intellexisset
herbā quæ uulgaris est, et quā ipse fraga in superioribus appel-
lasset. Atq; ideo non simpliciter Quinq;foliū fraga ferre dixit,
sed copulæ etiā scilicet adiectione descripsit, cum cōmendari il-
lam etiam fraga gignendo dixerit; neq; enim etiā augmentem co-
pulā addidisset, nisi & aliam esse herbā, quæ fraga ferret, agno-
uisset: ut quā ipse prioribus uoluminibus indicasset. His illud
adijciendū uidetur (ut minus mirū sit, Quinq;foliū quoq; fra-
ga ferre posse) Fragariam illam nostrā huic Pentaphyllo, de qua agimus, proportionē quadam
similē adeo esse, uociusdem generis cum ipsa esse uideatur. Nam & ipsam hæc cōmentantes ob-
seruauimus, radicē subruffam habere, & digito sæpe crassiore, & senescentē nigrescere: tum non

C nisi ramusculos quinque ab radice emittere, raroque plures, in quibus prima illa foliuscula diuidantur. Duas ergo herbas esse dicimus. Vnam quæ fraga, aut certe fragis similes fructus edat, quæ Pentaphyllon, & Quinquefolium Dioscoridi, Plinioque uocetur, quæque ad medicos usus estimia sit. Alteram quæ uulgari est, & fraga ferat, nulloque alio, quæ fructus ipsius nomine designetur: cuius decimoquinto primi & uigesimi uoluminis capite Plinius meminit. Quod si me interroges, quid nam & hodie Quinquefolium hanc esse putem, quamue eius appellacionem credam? Dicam quid uestigans inuenerim, atque ut nihil unquam decernens, sic nihil reticens, quod studiosorum ingenia ad ueritatis inquisitionem mouere, excitareque possit. Est Venetijs in euico, quem Specterium uocant, seplasiarum cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo insignis sit Aethiopsis caput. In ea liber est Herbarius, tanta arte ac diligentia pictus, ut natas paginis illis suis herbas, non effigatas credas: in eo pictam uidimus ipsam prorsus quæ hic dicimus signis herbam, folijs quinque, quæ & ipsa quoque ut pinximus, porrectiores angulos, sinuatosque haberent. Sed & fructus, quos Fraga dicas, tum ad ipsam herbam latinum nomen Sanicula, Germanicum Sanicula scriptum est: citanturque inibi, de Sanicula hac scribentes, in Diadimidi Galenus, & Petrus Hispanus is, qui postea summum Pontificatum gessit, & Ioannes uigesimus primus nuncupatus: eum de medicina librum scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur: tum Ceruiensis Episcopus quidam, & Laudensis Maphæus, & Gilbertus Anglicus, Chirurghi. Ea Sanicula, Pentaphyllon ne sit, cur affinem non habeo, cur negem non uideo. Hæc habui de Pentaphyllo, Fragis, Sanicula, quæ dicerem, per quæ fateri oportere censeam, non errasse Plinium, sed iucundissimæ herbæ nomen, potestatemque docuisse.

Iudicium HERMOLAI BARBARI de Pentaphyllis.

Pentaphyllon, & Pentapeton in Theophrasto, Theodorus Quinquefolium, & Quinquapenna conuertit. Aetius hanc Hermubotanem, hoc est, Mercurij herbam uocari tradit. Aegyptij etiam Dissylphi cognominant. Daci Drocila. Itali Pphyllitum, Soloram, & Thebeotin: quamquam corrupta puto nomina. Nam & Therumbros, & Theonestron quoque dictam inuenio. Radice cum recens est, rubente: nigra, cum inarescit, quadrangula: folio uitis pusillo: augetur, desinitque cum uite: caulibus tenuibus, crebris geniculis. Nomen a numero foliorum. Quidam Græci Chamæzeleon, quasi fruticem terræ uocant. Commendari Quinquefolium fraga terrestria gignendo, Plinius existimat. Ego id, qui uerum esse possit, non intelligo. Nam herba ea quæ fraga gignit, Trifolia est, non Quinquefolia, flore candido, non luteo, in Rhœdis & Vindelicijs alpihus, etiamnum frequens secus uias. Hippocrates duo uidetur nouisse Quinquefolia. Candidum, quod & herbaceum. & procerius est a terra. Nigrum, quod humilius. Est & quæ Tormentilla uulgo dicitur Quinquefolio simillima, nisi quod septem, non quinque habet folia. Potest a nobis Heptaphyllon uocari, hoc est, Septemfolia: ex cuius radice passillos theriacos (si Dijs placeat) officinæ pro uiperarum carne subiiciunt: quoniam uiperæ modo, ut ipsi putant, nunquam uiuantur.

Derōne noīs PENTAPHYLLI, Annotatio M. VERGILII.

Nouerunt rura omnia Quinquefolium, soloque hoc nomine maxime cognitum ubique in honore aliquo est. Theophrastus. 9. de Plantarum historia non Pentaphyllon tantum uocari sua ætate dixit, uerum Pentapetes etiam, factum ab aliquibus illi nomine a pennis auium, ut credidit Gaza: ut autem nos opinamur, quia in quinque folia se pandit, & extendit. Fecit eadem etiam foliorum formam, ut Pentatomon, id est, in quinque partes diuisum diceretur. Sic Pentadactylon, quod ut in hominis manu quinque digiti sunt, sic in ea planta totidem foliorum diuisiones. Pseudoselinon dictum etiam, quod Apium mentitur, sitque illi in foliorum sectionibus illis quadamtenus simile. Quæ iridem illa gentibus aliæ appellationes fuerunt, aliquam huiusmodi causam habuerunt. Quales Callipetalon, & Xylopetalon sunt, a foliorum specie & duricie factæ. Quemadmodum uerisimile est, in barbaris illis latere incognita modo nobis, ex figura, aut uiribus eius ratione aliquam. De radice, folioque eius libr. 9. de plantarum historia agens Theophrastus, addidit, nigrescere Quinquefolij radicem effossam, siccataque. Quod a Dioscoride ideo dictum non est, quoniam satis fore sibi hic scriptor credidit, si qualis ea esset cum foderetur, dixisset. Post id enim tempus medicis certo locosignata, seruari relinquebat. Adiecit etiam Virgineum Quinquefolij folium esse, non quantitate (pusillum enim est) sed colore & forma, & quasi naturam Vitis sequeretur, augeri simul, & tamen befcere cum ea, caules per terram spargi graciles, crebras, habentes, ut ille ait *κνῆμα*, non crura, sed a cruris humani forma inter duos geniculos interualla, quæ *κνῆμα* ille, quæ diximus ratione uocat. Videndum illud etiam, quomodo hic Mentha, ille Vitis folio Quinquefolij esse dicat. Nobis male inuicem comparari posse plantarum illarum folia inter se uidentur: quemadmodum & floris color in pallido albus, simul & auri flauo colore dici. Hoc tamen non aucto difficile, ut illud. Videmus enim aliquando in pallore hominis utrumque colorem illum;

De hac supra folio, 35.

Pentapetes.

Pentatomon,
Pentadacty-
lon.
Pseudoseli-
non.

DE PENTAPHYLLI temperamento.

Pentaphylli radix, ut inquit Galenus. §. simplicium, arefacit in tertia distantia. Aut neuiquam acuta est, ideo ualde utilis perhibetur. Est namque partium tenuium.

VIREs, ET IUVAMENTA
ex DIOSCORIDE.

Ius radicis decoctæ ad tertias, si in ore contineat, dentiũ dolores sedat.
Putrida oris ulcera, collutione sistit.
Arteriæ scabricias, gargarizatu leuigat.
Contra alui profluuiã & dysenterias auxiliatur.
Item articulorum, coxendicumq; cruciatibus potum.
Cocta in aceto & illita, serpentia ulcera cohibet. Strumas, tumores, duricias, abscessus, & distentiones discutit.
Ignes sacros, reduuias, condylomata, psorasq; sanat.
Teneræ radicis succus contra iocineris, pulmonumque uitia prodest.
Item aduersum uenena.
Cum hydromelite autem, uel diluto uino, & piperis exiguo, bibuntur folia contra febrium circumitus. In quartana quidem quaternum ramulorum, in tertiana uero ternum, in quotidiana unius.
Tricena quoq; folia, tricenis pota diebus, comitialibus profunt.
Foliorum succus, tribus cyathis aliquot dies potus, celerrime regio morbo medetur.

Illita cum melle, & sale, tam uulneribus, q̃ fistulis remedio sunt.
Enterocelcis auxilium præstant.
Quinquefolium sanguinis profluuiã & potu & illitu sistit.
Ad expiationes, castimonias, & sanguinis eruptiones inciditur.

EX IOANNE VIGONIO.

Pentaphyllon uirtutem habet exiccatiuam uehementer: tamen caliditatem manifestam non uidetur participare.

AUTORES ET DESCRIPTORES.

Theophrastus, lib. 9. cap. 12

Dioscorides.

Plinius, lib. 25. cap. 9.

Apuleius.

Leoniceus.

P. Collintius.

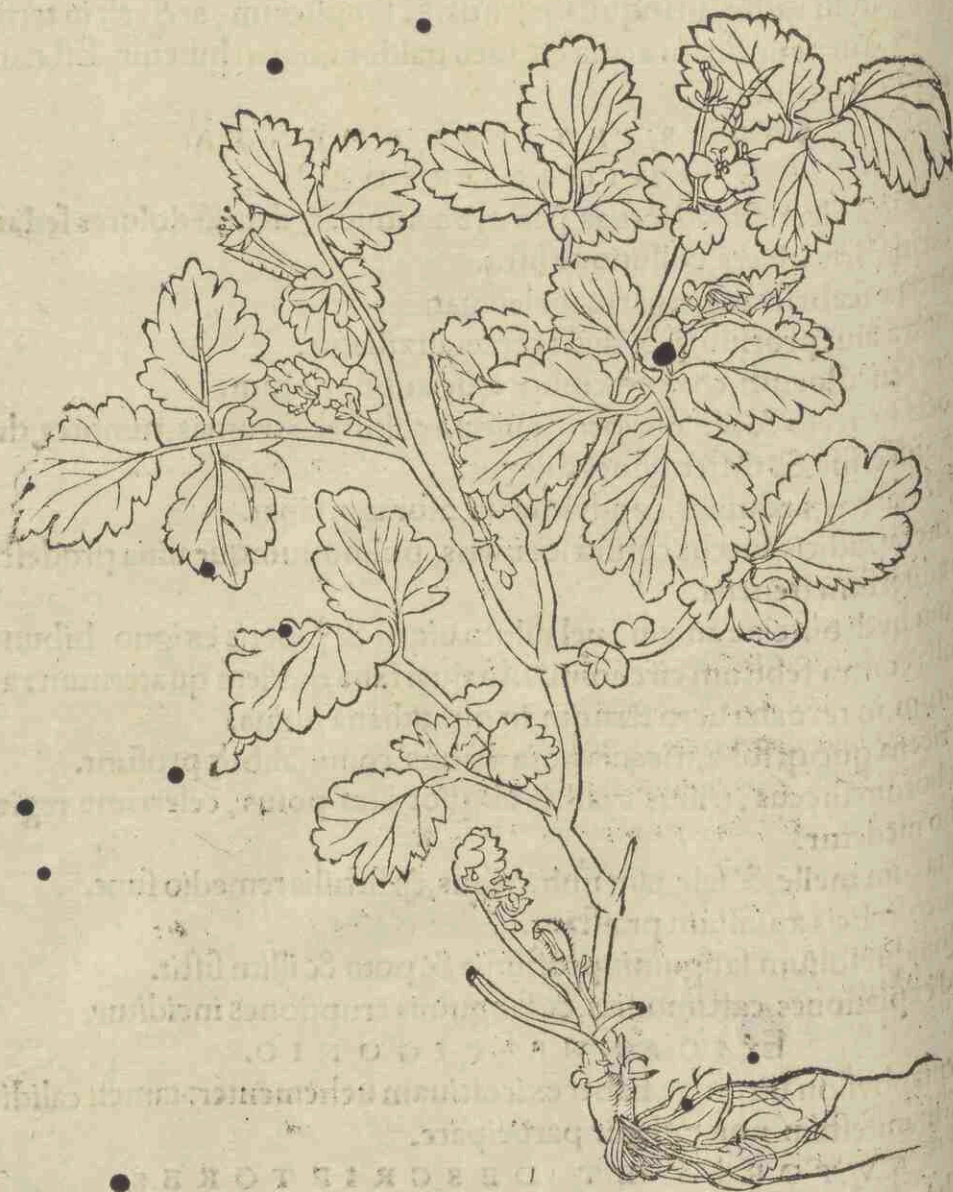
Herm. Barbarus.

Marcellus Vergilius.

Galenus, §. Simplicium.

Ioannes Vigonius.

C

D

Schölkrant.

DE CHELIDONIO Rhapsodia XLII.

NOMENCLATURAE

Græcæ, *ελιδόνιον, παλιόνια κραταία, γλαύκιον, πάνδιος φίλον*.

Latinæ, Chelidoniū, siue Chelidonia, hoc est, Hirundinaria maior.

Germanicæ, Schölkrant. Schölkurz. Schwalmen-
krant das gros.

PLACITA AVTORVM de Chelidonia.

C Historia Chelidoniæ ex DIOSCORIDE, lib. 2.
 HELIDONIA duplex est, Maior, et Minor. Maior caule
 est cubitali, aut altiori, surculoso, folijs Ranūculi, multis, molliori-
 bus tamen, & colore cæsis. Flore Violæ albæ, secundū singula folia pro-
 deunte, In ea succus croci, mordax, acris, & aliquantulū subamarus, gra-

uiter olens. Radix superne singularis, in multa crocea capillamenta fibra
tur. Siliqua ceu corniculati Papaueris, tenuis, longa. In qua semen Papa
uere maius recluditur.

De MINORE.

Minor herbula est, stolonibus constans, sine caule, folijs Hederę, mul
to rotundioribus & minoribus, teneris & subpinguibus. Radices habet
complures, pusillas, in granorum tritici modum, acervatim congestas,
quarum tres, aut quatuor in longitudinem exeunt. Iuxta aquas nascitur.

Theophrastus de Hirundinaria lib. 7. cap. 12.

Hirundinaria, quę aduentu hirundinis suum excitat florem, hæc par
tim naturalem, partim fortuitam habere causam apparet.

Historia Chelidonię ex Plinio lib. 25. cap. 8.

Animalia quoq; inuenere hæbas, in primisq; Chelidoniā. Hac em̃
hirundines, oculis pullorum in nido restituunt uisum, ut quidā uolunt,
etiā erutis oculis. Gñā eius duo. Maior fruticoso caule, folia Pastinacę er
ratice ampliore, ipsa altitudine duorū cubitorum, colos albicans, flos lus
teus. Minori folia Hederę rotundiora, minus candida. Succus croci mor
dax, semen Papaueris. Florent aduētū hirundinum, discessu marcescunt.

De temperamento Chelidonię.

Abstergendi uim habet, & satis calefaciendi, & succus acidus est.

Vires & iuuamenta eius ex D I O S C O R I D E.

Succus in æreo uase cū melle prunis decoctus, oculis claritatē adfert. B

Folij, caule, radice succus exprimitur, ineūte æstate, & siccatus in um
bra digeritur in pastillos.

Radix cum aniso, & uino albo pota, medetur regio morbo, & ulceri
bus quę serpunt. Imposita cū uino, aut māducata, dentiū dolorē sedat.

E X • I O A N N E V I G O N I O,

Chelidonia est calida & sicca in tertio, & ualde oculorum iuuatiua. I
deo uirtus eius in collyrijs acuētibz uisum perutiliter imponitur. Et eius
succus intra dentes impositus, eos intra spaciū tēporis facit cadere. Etra
dix eius est minoris exiccationis, uirtutē habens attrahendi, & resoluēdi.
Ideo dolori dentiū ex frigida causa causato, prædicta radix aliquantulū
contrita, & aceto irrorata, dentibusq; tenta, præsentissime medetur.

Ex P L A T E A R I O.

Chelidonia est calida & sicca in quarto gradu.

Cū in receptione reperitur, radix, non herba poni debet.

Radix per tres annos potest seruari in magna efficacia. Ex qualitatibus, & substantia, uirtutem
habet dissoluendi, consumendi, & attrahendi.

Ad purgandum caput, & uulnam repletam ex frigido humore, radices bene tritę in uino co
quantur, & patiens per os fumum recipiat, inde reliquo utatur pro gargarismate.

Contra colicam passionem herba trita, & in uino cocta superponatur, uel sponsia infusa in
uino decoctionis, uel puluis eius radice sæpius superponatur.

Ad mēstrua puocāda, & matricē mūdificandā, fiat fomentū sæpius ex aqua decoctionis eius.

Ad cancrum oris uel ossis, uel neruorum, puluis radice eius cum puluere rosarum confici
atur cum aceto, & decoquatur usq; ad mediocrem spissitudinem ad modum sinapis, & inungat
tur partē cancrisę, multum confert.

Contra fistulam puluis eius cum capitello conficiatur, & ori fistulę immitatur.

C

Gauchheyli mānulin.

D

De ANAGALLIDE Rhapsodia XLIII.

NOMENCLATURA

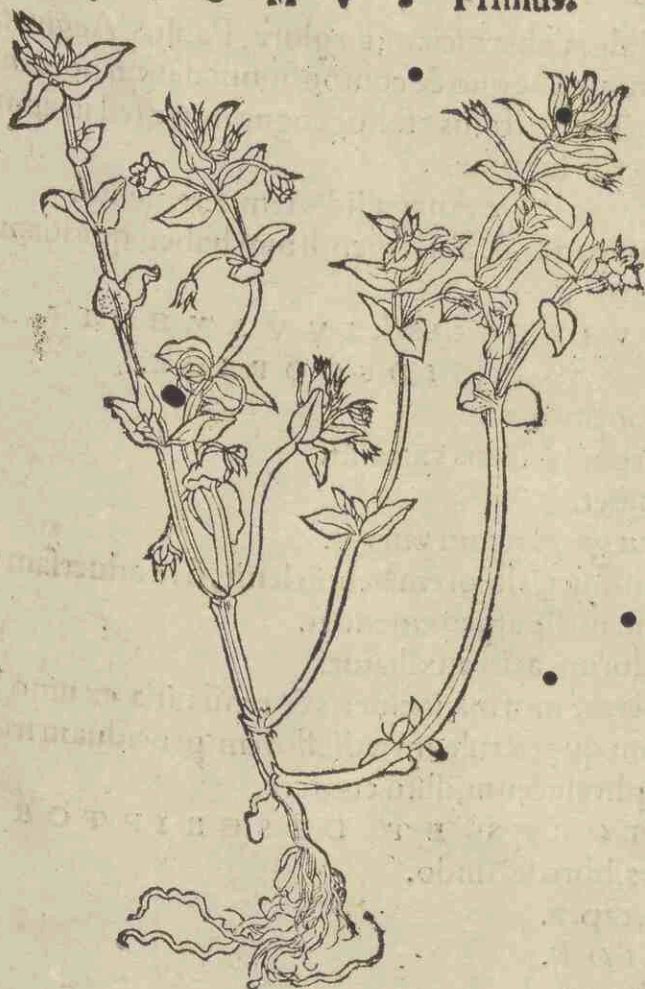
Græcæ, ἀνὰ γαλλίς, ἀνὰ γίτις, ἀνὰ γίτις, σαρπίτις.
 Latina, Anagallis. Aëritis. Sauritis. Sanguis oculi.
 Germanicæ, Gauchheyli.

Suprafol. 77.
 & sequen.

QUEMADMODUM Consolide nomē multis adeo hærbis familiare est (nōminatim em̄ quinq; eius species perstrinximus) ita & Anagallidis nomīne, quibusdam Auricula muris, uel Pilosella uenit: quibusdā ea quæ morsus gallinæ, uel uulgo Ippia uocatur. Quidam alias etiam designant eius species, quæ me prætereunt. De genere tamen Anagallide sic habet.

Εἰς δὲ Anagallidis ex Dioscoride lib. 2.

Anagallidis duo sunt genera, quæ tantum flore distant. Nam quæ cæruleo flore est, fœmina dicitur: Mas, quæ phœniceo. Frutices sunt parui in terra iacentes: folijs in quadrangulo, caule pusillis, subrotundis, ad Helvæ xine folia accedentibus: semine rotundo.

Gauchheyl weiblin.

Nec alia fere Plinius, & Serapion. Herm. Barbari Corollarium, quoniam ad excussionem prioris erroris facit subscripsimus.

Plin. lib. 16.
cap. 7.

Corollarium Barbari de Anagallide.

Frutice tenero Anagallides, non altiores palmo nascuntur in hortis & aquosis. Prior floret cerulea. Mirum, quod fœminam pecora uitant: aut si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustauere, statim eam quod (asyla, siue, ut alij codices scripsere, casyla uocatur, a nostris ferus oculi) in remedio quærunt. Præcipitur effossuris, ante solis ortum, priusquam quicquam aliud loquantur ter salutare eam, tum sublatam exprimere, ita præcipuas esse vires. Anagallin Dioscorides Sauritin quod dici perhibet. Sunt exemplaria in quibus Gauritis, non Sauritis legatur. Hippocrates Anagallin dicendo, utilem mordendis & assiccandis ulceribus Anagallidē uidetur intellexisse. Aetius Nycterida herbam ad oculorum albugines comprobatur, pro Anagallide ut puto accipiendam reliquit: quandoquidē & Nycteritis a Dioscoride uocetur. Errant qui Passerinam uulgo dictā, florem candidam ferentem, Anagallida existimant. Quemadmodum & qui Myosotin, idest, muris Auriculam pro Anagallide compictam præ-

C ferunt. Anagallidem phœniciam, a colore, Paulus Aegineta Corallium quoq; dici meminit. De quo & compositioni datum nomen, quod Diaz corallin. Quant; & pastillus est hoc cognomine: sed in eum lapis Corallius, non hæc herba sumitur.

De Anagallidis temperamento.

Vtraq; & mitigandi, & abstergendi uim habet, quiddam etiam sublidum, & trahens.

V I R E S eius & I V V A M E N T A
ex D I O S C O R I D E.

Inflammationem arcet.

Adactos corpori aculeos extrahit.

Nomas cohibet.

Succus caput gargarizatu purgat.

Et naribus infusus, dolorem dentiũ lenit, si in aduersam narẽ inijciat.

Argema cum melle attico emendat.

Retusæ oculorum aciei auxiliatur.

Contra uiperar; morsus, iocineris & renũ uitia, ex uino bibere pdest.

Tradunt eam quæ cæruleum ædit florem, prociduum sedem reprimere. Quæ uerò phœniceum, illitu euocare.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

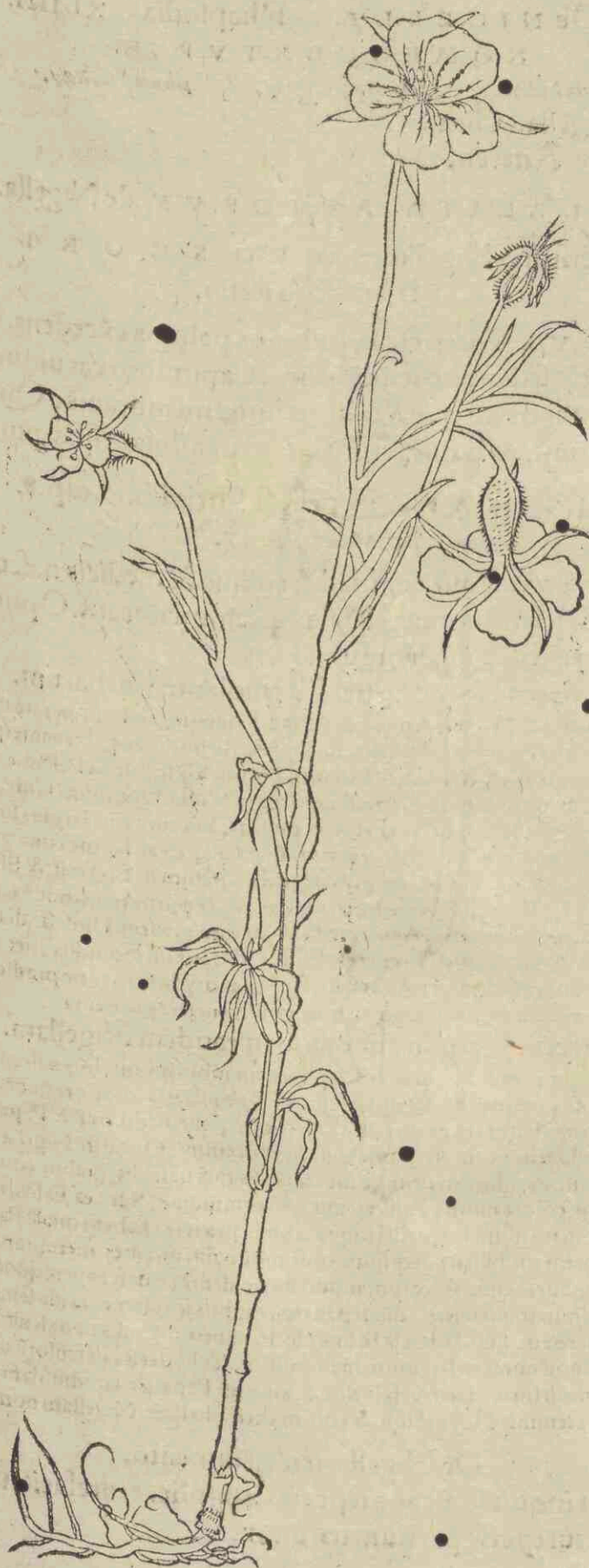
D Dioscorides, libro secundo.

Blin. lib. 26. cap. 7.

S E R A P I O N.

Herm. Barbarus.

M. Vergilius.

Kattenblumen.

C

De NIGELLA. Rhapsodia XLIII.

NOMENCLATURA

Græca, μελάνθου. μήκων άγριον. μήκων μέλαν.

Latina, Nigella. Gith.

Germanica, Ratten.

PLACITA AVTORVM de Nigella.

Historia Nigellæ ex D I O S C O R I

D E libro tertio.

EXIGVVS frutex est, sæpe binos palmos excedens. Folijs ut sectionis minutis, sed multo tenuioribus. Capitulo in cacumine tenui, ceu Papaveris oblongo, intercurrentibus intus membranis. Quibus semen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inspargitur.

P L I N I A N A Nigellæ historia lib. 19. cap. 8.

lib. 20. capite. 17.

Gith pistrinis, Anesum, et Anethū culinis & medicis nascuntur. Gith ex Græcis alij Melanthion, alij Melanspermon uocant. Optimum q̄ ex citatissimi odoris, & q̄ nigerrimum.

Επιχαρί Nigellæ per Hermolaum Barbarum.

Melanthion, quod & Melanspermon, & Melanthe interim ab Hippocrate uocat: & a Theophrasto, ut Theodorus existimat, Anthemon, siue Anthemion, Nigellam interpretatur. Quam q̄ Anthemon omnino alia species est, q̄ Melanthion, siue Gith, siue ut Palladius, Giddi. Nam & Melanthemon Chamemilon est, Melaniō uero nigra Viola. Optimum Gith, q̄ excitatissimi odoris, & q̄ nigerrimū. Culices suffitu necat, & mulcas. Succum eius largius fumenti, ueneni esse, mirari licet: cū semen ipsum, inferiori crustam panis, cereali sapore condit granissime. Aliud omnino genus uidetur esse Gith, quod in segetibus passim nasci cernit: & Pseudomelanthion uocari potest, & Githago, solijs fere Porri oblongis, flore purpureo, semine ac toto frutice maius q̄ Melanthium, nec odoratum. At uerum Gith, de quo præsens Dioscoridi mentio est, folium habet Fœniculi, Senerionisue, florem cæruleum. Odor semini iocundus, nec ubiq̄ prouenit. Hippocrates Cyprium cōmendat. Alia est herba Melandryum, in segete pratisq̄ nascens, albo flore, odorata, cuius cauliculum iocineri tritum, ex uino uetere probant.

V Marcelli Vergilij annotatio in eandem Nigellam.

Idem Maio & Iunio mēlibus in pratis, sepibus, limitibusq̄ omnibus nascentē rura oīa Nigellā: nihilq̄ eo frutice frequentius, simul & uilius. Quondā grato sapore panē Nigellæ semen cōmendabat. Inspergebatur em̄ ante cocturā illi tritum, quemadmodū & Papaveris: non aliter q̄ & nos modo dulciarijs potius q̄ Pani Anisum miscemus. Quod in Nigella merito miretur aliquis, sagacis naturæ artificium est, in conformandis eius uasculis, quibus concipitur, maturatur, & seruat semen, colore nigri, Panici seminis magnitudine. Sunt ea uascula longe papaueraceis minora, nec in mensura sua, ut illa longa. Nullā præterea habent quales Papauera in summo stellā, sed latiore umbilicū: neq̄ intus eodē modo discurrentes membranas seminū locos dissepientes. In Papauere enim sulcorum modo intercidente, quasi aggere quodā canales sunt, in Nigella per medium transeuntes, quasi parietes, quibus loculamenta illa seminū diuiduntur. Est illud discrimen etiam, quod singula in singulis Papauerum caulibus uascula sunt, in Nigella numerosiora: ut quod numero seminum in singulis uasculis deest, uasculorū numero expletur. Solaq̄ hæc uasculi forma facit, ut syluēfire & nigrum Papauera quibusdam Nigella dicentur. Græci a colore seminis Melanthion, & eorum exemplo latini Nigellam nominauerunt.

De Nigellæ temperamento.

Calefacit, ut inquit Galenus septimo Simplic. et arefacit iuxta tertium ordinem, uideturq̄ esse partium tenuium.

A

Vires eius & iuuamenta ex Dioscoride.

Capitis doloribus illitum fronti subuenit.

Discutit recentes oculorum suffusiones tritum ex Irino, & infusum naribus.

Tollit lepras, lentigines, duricias, tumoresq; uetustos cum aceto illitū.

Circumscarificatos clauos excutit cum uetere uino impositum.

Dentium doloribus decoctum cum aceto & tēda prodest.

Teretes uentris tineas expellit, peruncto ex aqua umbilico.

Destillatione laborantes adiuuat, tritum in lintheo, & olfactum.

Urinam & menstrua ciet, multis diebus sumptum.

Et lac extrahit.

Difficultatem spirandi cum uino potum leuat.

Phalangiorū moribus ex aqua drachmæ pondere haustū auxiliatur.

Incenso serpentes fugantur.

Tradunt largius epotum, enecare.

Ex P L I N I O.

Medetur serpentium plagis, & scorpionum.

Illini ex aceto & melle reperio, incensaq; serpentes fugari.

Bibitur drachma una contra araneos.

Distillationem mirum discutit, tusum in lintheolo, & olfactum.

Idem præstat radix manu tenta.

Capitis dolores illitum ex aceto, & infusum naribus.

Cum Irino, oculorum epiphoras, & tumores.

Dentium dolores, coctum cum aceto.

Difficultates spirandi, addito uino potum.

Duricias, tumoresq; ueteres, & suppuraciones illitum.

Lac mulierum augēt, continuis diebus sumptum.

Colligitur succus eius ut Hyoscyami.

Similiter largius uenenum est, quod miremur. cum semel gratissime panes etiam condiat.

Oculos quoq; purgat, urinam & menstrua ciet.

Quinimo lintheolo alligatis tantū granis. 30. secundas trahi reperio.

Aut & clauis in pedibus mederi tritum in urina.

Culices suffitu necare, item muscas.

Ex M A R C O C A T O N E cap. iiii.

Si bouem, aut aliam quāuis quadrupedem serpens momorderit, Melanthij acetabulum, & quod medici uocant Smyrneum, contrito in uini ueteri hemina: id per nares indito, & ad ipsum morsum sterqus suillum apponito. Et idem hoc, si usus euenerit, homini facito.

Ex C O L V M E L L A, lib. dere

Rustica, lib. 6. cap. 32.

Interdum & fastidio ciborum languescit pecus. Eius remediū est, ge

C nus seminis, quod Gith appellatur. Cuius duo cyathi triti, adiunguntur olei cyathis tribus, & uini sextatio, atq; ita faucibus infunduntur.

Ex VIGONIO.

Nigella est calide & siccae complexionis in tertio: & contrita cum melle, & felle taurino, aloëque, & more emplastri super umbilico imposita, lumbricos puerorum interficit.

EX PLATEARIO.

Semen Nigellæ colligitur, & per decem annos seruatur. Est autem subnigrum, & subamarum, & rotundum, & planificatum: unde uirulentam habet diureticam, ex amaritudine, dissoluendi, consumendi, ex qualitatibus suis.

EX AVERROE

quinto Colliget.

Scaunix, est Nigella, calida & sicca in tertio gradu. Et significat hoc, quia est in ultimitate amaritudinis cum subtilitate. Et ligata in panno lino, ualet odorata ad reuma frigidum, & occidit uermes: & dissoluit inflammationem, & eradicat uerrucas, & producit cum passo menstrua, & facit erigere membrum.

A V T O R E S.

Plinius, libro. 19. cap. 8.

libro. 20. capite. 17.

Dioscorides, lib. 3.

Mar. Cato, cap. 111.

Columella de re Rusti, libro. 6.

cap. 32.

Ioannes Vigonius.

D Platearius.

Auerrois. 5. Colliget.

Hermolaus Barbarus.

Marcellus Vergilius.

Mettram.

C

DE MATRICARIA PRIMA SPECIE Parthenij. Rhapsodia XLV.

NOMENCLATURAE

Græcæ, παρθένιον.

Latinae, Matricaria. Febrifuga.

Germanicæ, Mettram.

N

EBVLAS & caliginem nobis offudit, Matricariæ nouitium uocabulum, ut quæ hæc esset apud Dioscoridem certo designare nequimus: nec certum aliquid habemus, nisi quantum ex cōmentarijs Neoteritorum obseruauimus, id est, ex Pandeſtario, & Hermolao Barbaro. Vterq; tria eius genera facit. Quorū primū quidem Pandeſtarius Artemiſiā uocat. Secundam Tanacetū, uel Athanaſiam. Tertiū uulgatam Matricariam. Barbari iudiciū in Helxine herba poſuimus, quod ſic habet.

Helxine duplex Dioscoridi, & omnino autoribus. Altera Parthenion, altera Cissanthemos ab Hederæ folijs uocata. Plinio item duplex, ſed aliter. Altera de qua hic agitur Parthenij & Perdicij, ſiue Perdicialis cognomine: quoniam perdiceſ hac præcipue uescantur. Folia tamen ei non Mercurialis, ut Dioscorides, ſed mixtæ ſimilitudinis, Plantagini & Marrubio tribuit, cauſiculis denſis lanas infici, ſemina in capitibus lappaceis adhæreſcentia ueſtibus: a quo & Helxinem dictam uolunt. Hanc Aeoliæ gentes, & Aegyptij edunt. Crasſas, plurimasq; habet radices, ut inquit Plinius. Altera idem autor inquit, uerior eſt Helxine, cui radix folioſa, ex qua ſimilis malo carduus ſeminis plenus extuberat. Seminalis Acanus a Theophrasto dictus, cuius in folio ſummo uertice, lachryma erumpit iocundi ſaporis, Acanthica Maſtiche uocata, proptereaq; adulterium ex ea fit, ut diximus. Germinat, atq; floret æſtate folio, & caule, lanugines ſpinuloſas habens. Hæc Plinius. Nos hanc non Helxinem, ſed Ixinem uocari credimus: ut in Chamaeleonte candido dictum eſt: quanq; porro prior Helxine Perdicion, & Parthenion dicatur. Aliud tamen intelligo, Plinium ſecutus, Perdicion, quæ a noſtris herba Vrcolaris uocatur, ab alijs Aſtericum, folio ſimilis Ocimo, nigrior tantum, naſcens in tegulis parietiniſq;: ob id & Parietaria, & Muralium, & Muralis uulgo dicta, & Vineago: & Parthenion, quoniam a Minerua in ſomno contra præcipitia lapſusq; monſtrata eſt Percli Athenienſium princepi, cum uernula eicharus ex altitudine cecidiſſet, Splachnoptes appellatus. Turtures, columbæ, gallinacei annum diutius deducere dicuntur Helxina paſti, autog eſt Plinius. Triplex igitur inuenio Parthenium. Vnum folio Coriandri, quæ Amaracus a Galeno, Parthenium a Dioscoride nominatur, uulgo Matricaria. Alterum folio Mercurialis, ut Dioscorides hoc loco, ſiue Plantaginis & Marrubij, ut Plinius, quæ dicitur Helxine: ac de ipſa hic agitur. Tertium folio Ocimi, quæ Parietaria, & Muralis uocetur, de qua mirū eſt Dioscoridem nihil præcipere, quod ſciam. Niſi quis cum dicat ſub Helxine hanc quoq; accēpiſſe: quoniam hiſſutula ſit, & adhæreſcat ueſtibus, nec a Mercurialis herbæ folijs omnino multum diſtet, præterq; qd Mercuriali ſerrata leuiter ea ſunt, Parietariæ non ſunt. Sunt qui & Mercurialem ipſam Parthenion quoq; dicant Helxinem, ut Dioscorides in Myſoride ſcriptum reliquit. Etiam Aſine dicta eſt. quanq; corrupte in Theophrasto ſignatur Aſine, ubi Theodorus Volucrum interpretatur, arbores amplexu Hederæ modo ſtrugulantem.

Parthenion
triplex.

Textus DIOSCORIDIS de Parthenio lib. 3.

Parthenium aliqui Amaracon uocant, alij Anthemida, alij Leucanthemon, alij Chamæmelon, alij Chryſocalin, alij Melabathron, nonnulli campeſtrem florem. Romani Solis ſeculum, aliqui Millefolium, Ethruſci Cautam, Aphri, Thamath. Folijs eſt Coriandri, tenuibus, flore per ambitum albo, intus melino, odore graui, ſapore amaro. Siccatum cum aceto mulſo, aut ſale potum, non ſecus atque Epithimum, & bilem, & pituitam detrahit. Suſpirioſis prodeſt, & melancholicis. Herba ſine flore a calculoſis, & anhelatoribus magna utilitate bibitur.

Valet decoctum ad insidendum in duricia uuluarum & inflammationibus. Illinitur sacro igni & collectionibus cum flore.

COROLLARIUM HERMOLAI BARI

bari, super eodem Parthenio, quod similiter nostræ Matricariæ adstipulatur.

Parthenij flos odorem habet Mali, nascitur in sepibus: Matricariam dici eam multi putant. Sunt qui Cotulam appellant. Nam & ipse Dioscorides testatur ab Ethruscis uocari Cautam, unde Cautula deducitur, ac deinde Cotula. Sed & Leucanthen, & Tamnacum Plinius hanc appellat. Nisi librorum menda sit, Tamnacum pro Amaraco scribentium. Nam & Amaracus a Dioscoride uocatur: nec aliter a Galeno, atq; Paulo. Celsus apud nos * Pallecium, & Muralium appellat. ut Plinius intelligit. Ego Celsum de alia Parthenio Muralium dixisse autumo: quæ non in sepibus, sed in muris, parietibusq; nascitur: ob id & Parietaria uulgo nominata, ut in Helxine docuimus. Est & Parthenis pro Artemissia: quamq; sunt qui Artemin legant, non Parthenis castigando protinus errore medicorum: qui Parthenion, de qua modo loquimur, Artemissiam esse uoluerunt. Apud Hippocratem quæ sit herba Parthenion cognomento Microphyllon, hoc est, Paruifolia, dubitatur a Galeno: qui Dioscoridem pro Helxine, aut etiam Mercuriali capendum existimasse scribit. Sed quid si eam pro Artemissia secundo genere Hippocrates intelligit, cuius minora folia traduntur: aut etiam pro Matricaria, de qua hic agitur, quæ folijs Coriandri describitur.

Alias * Pallecium.

M. VERGILIUS de differentia Parthenij a Perdicio, & Chamæmilo uulgato.

Alia hæc Parthenion est ab ea quam Celsus libro 3. Perdicion uocari etiam tradit, reprimereq; simul, & refrigerare. Illa Helxine muralis, & Perdicion dicta: hæc pluribus ab Anthemide inuentis appellationibus, similis, congenerq; illi credenda est. Illa a Nicandro in Theriacis uenenatis mederi prodita: hæc sanandis suspirijs, atræ bili, calculosisque, inflammatis, duratisq; muliebribus locis apta. Hæc Chamæmalo similis, flore per ambitum candido, in medio luteo, illa Mercurialis herbæ folijs descripta: & ne longiores simus, notis omnibus inter se distinxisse, solo eodem nomine legentes fallunt. Fallit autem non nomine, sed re Parthenion, tam similis Chamæmalo, ut pro ea sæpius ab imperitis carpatur. Habet enim illi similem paruum minusq; in cunctis florem. Differt magnitudine, quæ in Parthenio amplior undique est. Differt & figura: q; coloribus in utriusq; flore paribus Chamæmali flos in medio tumet, & in ambitu erigitur: folia utro ad terram inflexa descendunt: in Parthenio folia medio exæquata per rem esse, & ut in plerisq; alijs sit, nota aliqua priuatim ab alijs dispesci, quæ in Parthenio hac uiridior odor est. Quemadmodum in Bouis oculo, quæ mox dicenda erit, sola magnitudo, quæ a Parthenio hac illa distinguitur.

B

Verum & hæc sententia Barbari repugnatores habet suos, & sunt qui falsum existimēt ex similitudine floris, quæ est Matricariæ, cum Chamæmilo. Nam Serapion inquit, priorem pro Chamomilla speciem recipit, hoc est, Anthemida. Et quæcūq; in capite de Chamomilla ex Dioscoride adfert, ea sunt apud Dioscoridem de Anthemide dicta: quamq; ambrosiarum herbarum descriptio indicet, eas omnino esse unius speciei, & qualitatis. Nam odorem pomi spirare ipsas, nomen indicat Chamæmalon, hoc est, agreste pomum, flores in ambitu albos, intus aureos habentes. Quare siue Matricariam, pro altera specie capiamus, hoc est, pro Parthenio, ut Hermolaus credidit, siue aliam herbam quamcūq; similem Chamomillæ, certe eas esse consimilis prope effectus, necesse est.

Sententia cuiusdam docti uiri.

COLLECTATIO NICOLAI LEONICENI, & P. COLLINUTII de Parthenijs.

Leoniceus lib. de Erroribus Medicorum, Parthenium (inquit) scribit Plinius lib. 21. apud Celsum uocari Perdicionem & Muralium, Deinde subiungit, eandem Parthenio, quod Muralium

C
 Chamemilon
 Corula.
 Helxine.
 Parietaria.
 Paritaria.
 Parietaria
 refrigerat.

appellatur, vires, quas Dioscorides alteri Parthenio adscribit, quod Chamemilon alio nomine dicitur, quoniam parum folijs & flore, ab herba Chamemilo differt. Hanc autem Parthenion, Chamemilo similem herbam, nonnulli ex recentioribus medicis Cotulam appellant. Sed hæc Parthenium non vocatur a Celso Perdicium atq; Muralium, sed altera potius quæ Helxine, & simul Perdicium, ac Parthenium quoq; nuncupatur, a latinis autem Parietaria, & Muralium dicitur: quia passim in parietibus, seu muris nascatur. Nostro quoq; ævo uulgo una litera dempta, pro Parietaria, Paritaria uocant. Hanc eandem herbam, siue Muralium, siue Parietaria dicatur, commemorat Celsus, suo de Medicina tertio, inter ea quæ uim habent reprimendi, simul ac refrigerandi. Quæ sane facultas ei Parthenio, quæ Perdicium, & Parietaria appellatur, non autem alteri, quæ etiam Chamemilon dicitur, ab omnibus fere medicis auctoribus adscribitur. Hæc enim sunt de eadem Dioscoridæ uerba. Habent folia adstringendi atq; refrigerandi facultatem. Nec de ea aliter Paulus atq; Galenus tradiderunt. Ipse pariter Plinius libro 24. eandem & Parthenium, & Perdicium quoq; nominari confirmat.

PANDVLPHVS COLLINVTIVS.

Tria genera
 Parthenij.

In explicandis Plinij de Parthenio (ut ipse putat) erroribus, in magnos Leoniceus errores incidit, ut ex herbarum ipsarum descriptionibus, differentiisq; cognoscere licet: quas intellexisse, distinxisseq; Plinium, Leoniceum uero confudisse, per illarum ignorationem intellegimus. De his igitur sic agemus. Tres herbas Parthenij nomine nuncupatas. 21. & 22. uolumine scribit Plinius (nam de quarta quæ Mercurialis est, sermo nunc nobis non est) hisq; omnibus suas quibus pollerent vires adscripsit. Ex eorum (ut est uidere) sententia, quas tam multos numerat, prima quæ Parthenium, Leucanthus, Thamnacusq; Græcis, a nostris, & Celso Pelecynum, Muraliumq; uocetur, in hortorum sepibus nascens, flore albo, odore mali, sapore amaro. Alteram quæ Helxine, & Siderices, & Perdicium, ab aue cognominatur: folia habens mixtæ similitudinis Plantaginis & Marrubio: cauliculos densos, leuiter rubentes, semina in capitulis lapaceis, adhaerentia uestibus, unde Helxinem dictam uolunt. Tertiam quæ tridem & Perdicium, & Agericum, a nostris uero herba Vrceolaris dicitur, folio similis Ocyimo, nigro tantum, in tegulis, parietinisq; nascens. Has Parthenij differentias si Leoniceus cognouisset, simulq; & diligentius Celsum, & dilucide ista scribentem Plinium, & suum illum Dioscoridem inspexisset, non temere adeo obstrepuisset. Quod ut plene intelligere possint studiosi, ego eas quæ sint aperiam, disceprandoq; proponam, his locum faciens, qui ueriora contulerint.

D
 Leucanthus.
 Thamnacus.
 Muralium.
 Pelecynus.

Genfeminũ.
 Amaracum.

Prima quidem a floris candore Leucanthus, & a fruticis, cespitisque densitate Thamnacus nomen accipit. Eadem a Celso (in his fortelibris, quos de agricultura scripsisse illum constat) siue ab odoris suauitate, siue quod unguetis flos aptissime conueniret, Muralium dicta est, quæ Myralium, y, psylon in, u, nostrum uerso: quod ueteres (ut Murrha, Murena, & Mure) frequentissime usurparunt, & familiare esse latinis scribit Cicero. Pelecynum idem ex eo cognominatum uidetur, quod frutex ipse odoris suauitate, ad se pelliciat siue, quod, ut Pelecynus quoq; herba, quæ in segetibus nascitur, adminiculo indigens hortorum, sepibus subrepat: quod noster quoq; ævo fieri, hominum uidemus industria. Hanc nos uulgo Genfeminum uocamus, flore albo, odore mali, sapore amaro. Hæc est illa Parthenium, quam rectius fortasse Amaracum dicere quidam, quæ sub ipsa quiescentem Ascanium, floribus, & dulci aspirans complectitur umbra. Vnde laudatum illud Co infula quondam confectum unguentum, quod Amaracum dicunt, Samfuchinumq; dicebatur. Vnde forte in Genfemini uocabulum uulgius deflexit, ut non aliud fruticis uel herbae genus intellexisse illos apud Dioscoridem putem, qui Parthenium Amaracum dixerunt. Alioqui si ea Dioscoridi Parthenium est, quam Cautam uocare Etrusci tradidit, quo pacto tam brevis herbae umbra complexum puerum, dulciq; scripsisset insignis uatatore, & Chamemilum, & Anthemida quosdam uocasse illam, quæ Cauta dicitur, fortasse quæ putet: cum inter Chamemili species, quas esse tres prodidit, collocetur.

Dux Cotæ.

Duas etenim, quæ nunc etiam Cautæ, uulgo Cotæ dicuntur herbas, unā quæ sana cognominetur, & a quibusdam Millefolium, non recte dicatur, nos Leucanthemon Plinio dicunt, 21. uolumine credimus, Abrotano odore similem, & flore albo, foliosam, suspiciosam uolunt. Alteram Chamemilo similem, quæ ab odoris foeditate putidæ cognomen ferat. Perdicium & Dioscoridis Parthenium Millefolium hoc esse, si non illi Coriandri folia adscripsisset. Ac secunda Parthenium ipsidem quibus a Plinio pingitur signis, plurima inspicitur in aruis, stipulisq; nascens, folijs fere Mercurialis: cuius semen asperum, nigrumque perdicis appetant. Eam quando semina inambulantium uestibus hæreant, ut Græcorum quidam Helxinem dictam uoluerunt, Romani herbam Lapariam, sic uulgius quoq; per hæc tempora Grapellam nuncupat.

quasi a rapiendo Rapellam dicas. Tertia uero est ea, quam ex eo quod folia caudiculis stelligin- A
stat circumhgentia habeat, Astericum dicitur: & quod ipsa rapaci quadam lanugine hærere ue-
stibus possit, a Dioscoride dicta Helxine uidetur. Quod uero tergendis urceolis, nitreisq; uasis
experimento sit efficax, a Plinio Vreolaris, a nobis uulgo quoq; Vitriolum dicitur. Quod ue-
ro muris, parietibusque nascatur, a Celso Muralis. 2. de medicina libro, a nostri temporis Medi-
cis recte Parietaria dicitur. Mineruæ sacra, atq; ideo Parthenium dicta, quod eam dea somno
monstrauerit.

Vides, utin nullo deceptus Plinius, si qui illū legant, intelligāt, ab erro-
re uindictæ? Vides iam conuoluoli huius nostri manifestā calumniā: ut
sele suo cum Dioscoride uelut in Pampino contorqueat. Qui suam Par-
thenium & Chamæmelum uocet, & Solsequium & Millefolium uocari
a Romanis affirmet: quibus quidem appellationibus absurdus nihil di-
ci potest, apud eos etiam qui uel mediocriter hærbariam attigerunt: qui
& propria illa esse diuersissimarum prorsus a Parthenio hærbarum no-
mina non ignorant. Et Leonícenus in primo quidem Parthenij genere,
pro Pelecyno, quod ueteres & impressi habent codices, Perdicium scri-
bit. In tertio pro Murali, Muraliū ponit. Et quod de Murali in. 2. de me-
dicina libro Celsus scribit, hic de Muralio in. 3. scribere illum impudēter
affirmat. Tum pro Leucanthe candidi floris hærba, unde & nomen, Co-
tam nescio quam, Cautam, ut arbitror, Dioscoridis uertens, autumat: nō
albo flore, sed luteo, candidis foliusculis coronato: non odore mali, sed
Abrotani, ut P L I N I V S, uel insuauis ac tristi: si eam quæ Putida co- B
gnominatur intelligit. Etiam quod Plinio primus obiecerat, in Nicolai
ipsū, uehementiusq; aliquanto retorqueri possit: qui non hominū mo-
do, & rerum similitudine, sed græcæ quoq; eruditionis opinione dece-
ptus, plurima intemperanter effudit. Hactenus Collinutius.

Sunt qui Febrifugam appellant, alio nomine & Centauream maiore:
quod an ita habeat, disputatum tantum proponimus, ut ansam præbea-
mus doctioribus, plura de ea herba disquirendi.

V I R E S E T I V V A M E N T A.

Matricaria herba Absinthij & Centaureæ uires habet, & uel comesta,
uel uentri cataplasmata, uentris tormina discutit. Ante accessionem in ui-
no cocta, & comesta, febrem depellit. Pellit menstrua, uermes & urinā.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides libro tertio.

Herm. Barbarus.

M. Vergilius.

Nicolaus Leonícenus.

Pand. Collinutius.

Pandectarius.

S E R A P I O N.

Keynsarn.

De Tanaceto Secunda specie Matricariæ & Partheniorum, Rhapsodia XLVI.

TANACETVM herbam uulgarem, posteriores Medici omnes Apium rusticum, Matricariam mediam, Artemisiam domesticam, & Herbam S. Mariæ appellant, Germanice, *Keynsarn/Wurmtraut/Baurenepff*. Non esse illam, quâ ipsi ex Dioscoride Ambrosiam, & Athanasiam demonstrat, M. Vergilius facit, ut credam: cuius hæc in Ambrosiam est annotatio.

Non inter herbas aliquas fluctuans & uagum nomē tantum quondam Ambrosiæ fuit, sed quodcumque odoris, aut cibi suauitate placeret in poetis scriptoribusque alijs, eodem hoc nomine ab antiquis dicebatur, & quod immortalitatem utentibus faceret, sic appellata illis fuit. Frequentius & notum ubique nomen, ignota tamen res, & inter herbas non facilis inuentu: alijs aliter eam ostendentibus, & cum Artemisia miscentibus fere cunctis. Audent tamē nostræ ætatis herbarij eam ostendere, trium dodrantum altitudine, & altiore aliquando herbam, ut hic ait, ramosam, semine per totum caulem racemoso, sed longe maioribus quæ Rutæ folijs: & quod hic ait, nunc florentibus racemis, lanuginosis, papposisque, nullo nec uini, nec alterius rei odore. Quo fit, ut in perigrina Italia, ut nos credimus, herba nihil pro comperto constituere audeamus. Plinius. 27. uolumine, capite. 4. integrum scriptoris huius caput commentationibus suis inseruit: cum tamen non multo antea libro. 25. capite septimo de Artemisia agens, dixisset. Sunt qui in mediterraneis eodem Artemisiæ nomine uocant simplici caule, minimis folijs, odore non inuocundo, quam quidam Botryn, alij Ambrosiam uocant. Ex quo manifeste deprehenditur, quod paulo antediximus, uagum per multa Ambrosiæ nomen esse: plantas, cibos, & pocula, eoque, ut Athenienses hoc nomine omnigenas fruges, oleum, uinum, lacticesque alios, quos Dijs in ara offerrent, Ambrosiā nominarent. Nobis inclinatur animus, ut peregrinam nostræ orbi, peculiarēque Cappodociæ herbam existimemus. nam quæ a nostris herbarijs hoc nomine ostenditur, uulgaris, & ubique nascens, inuentu facillima est, præsertimque ex capitulorum racemis, quos habet pappis plenos, nunc a nobis florere uisos.

Pandectarius de TANACETO.

Pandectarius de Tanaceto sic habet. Altera Artemisia Tagetes nominatur, quæ tenera est, semen habens minutum, & unā hastam folijs plenā. Nascentur in locis mediterraneis, & altioribus. Florē mellinū atque tenuem, et iucundiorē, comparatione alterius Artemisiæ. Hæc a grecis uocatur Tagetes, uel Tanacetum, & nos in lingua latina uocamus eā Thamasiā, uel Athanasiam.

Male Latine.

VIRE S eius & Iuuamenta ex eodem Pandectario.

Artemisia quæ Tagetes appellatur, facit ad uesicæ dolorem, & stranguriam, succo dato ex uino drach. ij.

Febricitantibus ex aqua calida cyathis. ij. datur.

Tosta cum axugia & aceto, coxarum dolori medicatur, ligata usque ad tertium diem.

Ut infantem hilariorem facias, suffumiga Tanacetum, et omnes simul incursiones malorum auertet.

Neruorum dolorem, & tumore pedū tritum cum oleo, mirifice sanat.

Idem præstat in dolore pedum, si in potione sumatur.

Ex HIERONYMO Herbario.

Tanacetum calores extinguit, si epithimetur.

Vermes interficit, & potum, & comestum semen.

Pellit & urinas, & calculos.

C

De CHAMÆMILO TERTIA
specie Parthenij, Rhapsodia XLVII.

DE NOMENCLATURA EIVS,

& generibus ex Dioscoride. lib. 3.

ἀνθεμίς.

Χαμαίμιλον.

ANTHEMIDA aliqui Leucanthemon, alij Heranthemon, quoniam uere floreat, alij Chamæmilon, quoniam mali odorem habet, at, nonnulli Melanthemon, alij Chrysocomam, alij Calliam, Romani Mallium, Aphri Astertiphen appellant. Genera eius tria, tantum flore distantia. Rami palmum non excedunt, fruticosi, alis multis, concaui. Terniibus ramulis, rotundis capitulis, floribus in medio aureis, forinsecus orbiculato ambitu, candidis, mellinis, aut purpureis, magnitudine foliorum Rutæ. Nascitur in asperis, & iuxta semitas. Colligitur uere.

VIRES, ET IVVAMENTA.

Vim habent radices, flores, & hæba excalefaciendi, extenuandiç.

Potu & in sessione pellunt menstrua, partus, urinam, calculosç.

Aduersus inflammationes, & ilij tormenta bibuntur.

Bilem suffusam expurgant.

Locinerum uitia sanant.

Decoctio earum uesicæ fouentur.

D Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius amplitudo maiuscula est. Hanc proprie Heranthemon uocant.

Ea cui Leucanthemo nomen est, item quæ Chrysanthemō dicitur, uerementius urinam ciunt.

Aegylopijs illitæ medentur.

Commanducata, ulcerum eruptiones in ore sanant.

Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur.

Teruntur in farinam ad abigendos febrium circuitus.

Flores & folia recondi debent, & priuatim tusa, in pastillos digeri.

Radix quoq; siccar: dumq; ingruit necessitas, binæ partes hæba duri, modo floris, aut radice pars una, modo cōtra floris partes dug, & hæba una, permutatim duplicato pondere alternis diebus.

Bibere autem oportet in uino mulso diluto.

COROLLARIUM HERM. BAR

bari super Chamæmelo.

Plin. lib. 22.
cap. 2. Theo;
lib. 7. cap. 13.

Anthemis, quæ & Leucanthemis uocatur, pro ea quæ Chamæmilon uulgo dicitur, magis est ab Asclepiade celebrata laudibus. Theophrastus Anthemon, & Anthemion appellat, quam Dioscorides Anthemida, & Hippocrates (ut arbitror) Euanthemion. Duo genera constituens. Vnum eius, quæ ab radice dumtaxat foliata sit, Alterum quæ caule tantum. Deslore incipit utrunq; cacuminibus, cum ceteræ ab imo incipiant. Flore candido, in orbem cōspicuo herbaceo. Semini colos qui flori. Decidere hoc sicut & spinosis, cōceptaculo inani relicto. Theophrastus Anthemon pro Melanthio uidetur intellexisse, ut qui Nigellam interpretatus sit. Reponuntur Anthemidis flores in coronamenta, sed collecti uere. Est & salutationis apud Arabes, cuiusdam popularis nomen Anthema, cum illo ioculari numero.

Anthema,

Vbi Rosa, ubi Viola, ubi florens Apium?

Vbi hæc Rosa, ubi hæc Viola, ubi hoc florens Apium?

Ex M. Vergilij commentario de Chamæmalo.

In Anthemide hac nulla est ex tam multis appellationibus, quæ non certam & rei coniunctam significationem habeat. Omittimus quas hic ipse declarauit, Eranthemō, quæ uere floreat, & Chamæmalum, quæ pomi odorem habet dici. Ceteræ etiam ex floris colore, odore uel consensu aliquarum gentium factæ sunt: quæ ut interior, exterior uel floris colorem magis amauerant, sic Leucanthemon a colore albo, aut Chrysanthemon, Chrysocomenue a flauo auri colore tam indicauerunt. Vtroque enim modo in scriptore hoc legitur. Quemadmodum ab odore Maffio libro de plantarum historia octauo, sæpius genere neutro Anthemon dictam fuisse. Et qui passim in grecis modo leguntur, dodrantales ramuli, in uetustissimis uiriusque gentis codicibus, duorum dodrantum altitudine herbam describunt. Nec multo post, ubi passim legitur, κλωνία ^{για μικρά λευκὰ φυλλάρια}, legi oportere, non ramulos, sed foliola. Prius enim de ramis actum fuerat, tunc autem de folijs herbam agendum erat. Inducant id uetustissimi grecorum codices, & antiqua Dioscoridis interpretatio: quorum ope nos quæ miscuerant alij interpretes, redire in sua loca cōegimus: diximusque, foliolis paruis, tenuibus, numerosisque. &c. Cætera in Chamæmalo satis nota per se sunt, ideoque a nobis longius non tractanda.

V I R E S & luuamenta eius ex Aemilio Macro.

Anthemium magis commendat laudibus autor Asclepius, quam Chamimolam nos, uel Chamomillā. Dicimus, hæc multum redolens est, & breuis herba. Herba tam similis, quam iusto nomine uulgus Dicit Amariscam, quæ sceteat, & sit amara, Ut collata sibi uix discernatur odore. Autores dicunt species tres illius esse, Quas solo florum distingui posse colore Tradunt. Est cunctis medius flos aureus illis: Sed uarijs folijs flos circumcingitur ille, Albi, uel nigri sunt, purpureiue coloris. Dicitur Anthemion proprie, cuius foliorum Purpureus color est, maiorque & fortior hæc est. At Leucanthemon, folijs deprenditur albis. Mellinis Chrysanthemon. uis omnibus illis Sicca, calensque gradu primo conceditur esse. Prouocat urinam cum uino quælibet hausta. Vescicæ frangit lapides, & menstrua purgat, Si foueatur aqua matrix qua cocta sit herba, Aut si cum uino potetur sæpius illa. Tormina sic sedat, stomachique inflatio potu Pelletur tali: squamas de uultibus aufert, Si tritam apponas solam, melliue iugatam. Ictericis prodest eius decoctio sumpta, Et mire prodest iecoris potata querelis. Pellere cum uino potata refertur abortum. Hac oleo cocta foueas si febricitantem, Frigus depelles, febrem quoque sæpe fugabis. Vngue purgantur hypocondria turgida tali.

C Pestiferos morsus serpentum, pondere drachmæ
 Cum uino prohibet Anthemis sumpta nocere.
 Plinius affirmat hanc quadraginta diebus
 Vnaquaq; die bis sumpta pondere drachmæ,
 Cum geminis cyathis uini subtilis & albi,
 Cum lotio, sensim totum purgare lienem.
 Aegylopas curat, si quis commasticet illam,
 Et sic apponat, sic ulcera sordida purgat.
 Ebullire caput febris feruore grauatum
 Sæpe solet, uel collectis humoribus in se,
 Vlcera producit (uocat Exanthemata Græcis)
 Hæc decocta uirens oleo Chamomilla repellit.
 Quod si defuerit uiridis, maceretur aceto,
 Et caput inde lauet, nullum magis adiuuat unguen.

Ex IO ANNE VIGONIO.

Chamomilla est calida & sicca in primo.

Virtus eius est, resolvere sine attractione, cum aliquali mollificatione,
 & loci confortatione.

Oleum bene-
 dictum.

D Ideo eius oleum Benedictum nominatum est, quia resoluit sine attri-
 ctione. Et decoctio eius cum extremitate absinthij, & radice Liquiritiæ,
 Foeniculi, & Petrosilij, Asparagi, & quatuor seminibus frigidorum, cum
 Iunibis, & Sebesten, in uino granatorum, & aqua Endiuæ, & zuccaro
 dulcorata, & ieiuno stomacho sumpta, ad medietatem cyathi, urinam po-
 tentissime prouocat, lapides expellit, dolorem splenis, hepatis, & iliorum
 mitigat, atq; etiam ictericiam sanat.

Ex A V E R R O I.

Chamomilla præ alijs proprietatē habet in mitigando dolore uentris.

Confectio olei Chamomillæ ex PALLADIO.

Per olei libras singulas Chamomillæ herbæ florentis auræ medietatē
 tis, proiectis albis solijs, quibus flos ambitur, unciarū singularum pōdus
 infundas, & .30. diebus in sole constitues.

Cotula foetida.

Krottendyll.

B

DE COTVLA foetida, Quarta specie
Parthenij, Rhapsodia XLVIII.

PANDECTARIUS, ET SIMON
Genuensis.

COTVLA, VEL Cotularia, alia foetida, alia non foetida. Foetida est planta similis Chamomillæ folijs & flore: quæ a Græcis uocatur Parthenion, Germanice, Hundtsblum/oder Krottendyll. Est alia Cotula non foetida, quæ uocatur Bichar Arabice, Latine, Oculus uaccæ, uel Oculus tauri, Græce, Βόφθαλμος. Plura super ea herba mihi

Cotula
duplex.

non constant. Suspicio esse, quam supra in descriptione Matricariæ, Leoniceus uocauit Cautam, Cotram, & Cotam.

● A N N O T A T I O C V I V S D A M D O

● Cui in Cotulam foetidam.

Crescit in segetibus uulgo herba, adeo similis Chamomillæ, ut frequenter etiam herbarios decipiat: cum folijs & floribus nihil penitus differre uideatur: odore tamen est tetriore. Germani eam herbam Caninam, siue Florem Caninum uocant. Odor eius capiti obest, & si crebrotur, Phrenesim inducere creditur. Forte hanc Dioscorides putauit esse Parthenion, quando illam odore subuiroso esse ait. Crescit inter segetes, & iuxta semitas, intermixta fere semper Chamemilo. Quod autem potum cum melle, ad instar epithimi, pituitamque atque bilem per interiora detrahare Dioscorides adserit Parthenion, ideoque melancholicis, & suspensiosis medicari, indicat ipsum uim habere euacuatoriam, fortiolemque Chamamilon: quod ego facile cum ex odore, tum etiam ex gustu illius herbae iudicauim: quam Germani Cynobothanem, siue Cynantherum uocant, hoc est, quod antea dixi, Florem Caninum. Quanquam eam in usu esse non uideam, quare nihil etiam ausus sum diffinire. Quantum uero attinet ad tres species Anthemidis a Dioscoride descriptas, quarum

una albos, altera purpureos, tertia uero mellinos flores habeat, putato de illis herbis esse dictum, quas frumentarias uulgo appellamus: inter quas sunt quæ flores habent purpureos.

Quidam Melanthion esse arbitrantur, eo quod semen nigrum habeat: sed Melanthion odoratius esse conspicitur. Verum locus subobscurus est, quare alijs coniecturam permittimus.

Kingelblüm.

258

352.

• S I M P L I C I U M Pharmaz

Gänfblümen.

DE QVINTA SPECIE PARTHENII.

A

id est, Oculo bouis, uel Vaccino, siue Cotula non foetenti. Rhapsodia XLIX.

B

DIOSCORIDES, lib. 2. de Buphthalmo.

BUPHTHALMON quidā Cachlam uocāt, alij Balsamenā, Magi Hamoran, alij Mercurij geniturā, alij Aphthitis semen, aut Mnesitheu, Romani Cappacoraniā, Aphri Narat. Tenuēs emittit cauliculos, mollesq; folia Feniculi, luteū florem Anthemide maiorē, oculi similitudine. Vnde nomē traxit. Circa oppida nascitur, & in campestribus. Flores cū cærato triti, tumores duriciāsque discutiunt. Aiunt epotā post exitū a balneis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

HERM. BARB. Corollarium de Buphthalmo.

Buphthalmos, siue Buphthalmon, siue ut Hippocrates Euanthemon, fruticosa caulibus, qui & mandunt decocti. Flores huius maiores multo, acioresque sentiuntur quam Anthemidis. Differt a Butomo frutice palustri, Orchomenio lacu plurimo, caule inoffensissimo, peculiari quodam leuore, folio harūdinis angulari, fructu nigro, Mali amplitudine, sexu duplici. Mas fecundus, foemina uiliū ad nexus utili. Pars ab radice tenera mādī, puerorū cibo grata. Buphthalmon uero eandē esse cū Chrysanthemo uocata, puto, de qua Quarto lib. Diosco. hęc ipsa repetit. Facitque qd Aleman poeta, Calchan, siue Cachlan, hoc est, Buphthalmon, ita noīat, ut aureū torquem lacū sub Alpes esse scribit, multorū stadiorū circūitu, ubi toto fere anno flores suauissimi odoris & odoris præstātissimi per ambitū uisant, similes Buphthalmo. Non uidet hęc Buphthalmos esse, quā rustici Bouis oculū, & Cotulā cognomento, foetidā ab odore appellat, pratensem herbam: quē eius candidi flores sunt, Buphthalmi uero lutei, ut Dioscor. & alij testantur: etiam si cærata cū ea cōgruant. Est & alia Buphthalmos, de qua in Cucumere syluestri diximus. Buphthalmon Dioscor. & Hæluron dici meminit. Ego & Hæluron uocari quandam stirpem lego apud Photionem: diuersa, nec ne sit, haud constat. Porro Hælueros animal est, qd nos Felem appellamus, uulgo, ut quidā interpretantur, Cattus: qd & Aegiluros quoque dicitur a poetis. Inuenio & Chalcā uocari purpurā, & herbæ genus, quo purpura tingit, apud Photionē grammaticum.

B

Annotatio M. Vergilij in eandem Buphthalmum.

Quæ Solis oculū Parthenion uocari causā fecerat, per ambitū floris radiata, folia & in medio disco colore luteo, eadē similitudine illi Buphthalmō nominari fecit. Figura floris em in utraq; paulominus quam eadē: sola magnitudo discrimen facit. Eamque ob causam, nomen hęc sibi a maiore maioris quadripedis oculo inuenit, Bouisque oculus dici uoluit: & si a magnitudine oculi simpliciter potius dictā forte alijs nō male credat, præsertim dicēte hoc ipso simplicitē esse οφθαλμοειδής, qd tantū figura & specie oculi significat. Plinius tamen, 27. uolumine, cap. 8. his uerbis eā descripsit. Est & Buphthalmos similis boū oculis. Quem nos secuti, Bouis oculū interpretati sumus. Mihi apparet eum esse florem, quem uulgo hodie uocat Germanice, Gentibluom: sed plantæ feminam, quem & adpinximus. Nam masculam luteis in circumferentiā foliolis, proinde tauri oculum referentibus, hac uice habere non licuit. Nisi enim uelimus, quē idem uulgo Caput Monachi, Germanice, Ringelbluom: id quod & alijs uideo placere. Quare & illum dedimus. Quāquam rectius hanc Chryson, uel Chrysanthemon liceret uocare.

Otho.

..

..

Serapion de oculo Bouis, cap. 158.

Bichar habet stipitem mollem, & folia similia folijs Maratri: & flos eius est citrinus, plus florea Chamomillæ, similis flori Cotulæ: & ideo nominant eam quidam hoc nomine.

Acuitas & mordicatio sunt in ea plus quam in Chamomilla, & resolutio eius est amplior resolutione ipsius.

AVICENNA libro secundo.

Bichar est, quæ nominatur Keusen, id est, oculus. Rosa eius est citrini coloris, rubea, in medio grossior rosa Chamomillæ. Calida est in secundo, sicca in primo.

C

De Mercuriali Sexta specie Parthenij

RHAPSODIA L.

NOMENCLATURA E

Mercurialis herbæ.

Græcæ, παρθενιον. λινόζωσις.

Latinae, Mercurialis. Linozostis. Parthenion. Herba Herculis. Vnguentaria.

Germanicæ, Bingelkraut. Scheisskraut. Mistmilt. Hundsmilt. Scheissmilt. Speckmalten. Schofsmelden. Künwurz.

Historia Mercurialis ex Plinio, libro uicesimo quinto

to, capite quinto.

LINOZOSTIS, siue Parthenion, a Mercurio inuentus, ideo apud Græcos Hermupōan multi uocant: eam apud nos oēs Mercuriale. Duo eius genera, masculus: & fœmina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoso in cacumine, Ocymo angustioribus folijs, geniculis densis, alarum cauis multis, semine in geniculis dependente, semine copioso, Mari iuxta genicula stante rariore ac breui, contortoq; fœminæ foliis ro & candido: & folia Maribus nigriora, fœminis candidiora: radix superuacua, pretenuis. Nascuntur in campestribus cultis.

De ratione nominis Mercurialis M. VERGILIUS.

D

COMMENDAT festim diuino nomine Mercurialis herba, uulgaris aliquot uinetisq; & capis fere omnibus nascens: aliquibus locis tam copiosa & efficax, ut sapore sua etiam inficiat, & bibentibus ingrata reddat. Vna, præcipuaq; illi in deicienda aluo uis est, & a cunctis in medicinæ usu recepta. Numerauit, quo diximus in Polypodio capite. Cato & hanc inter ea quæ familiā rusticam ad deiciendam aluum docebat, monens non multum ex ea accipiendum esse. Quæ uis quoniam communis illi cum pluribus alijs est, non uidebat diuino nomine ornare eam debuisse. Credimusq; nos, quod in extre mo capite ex aliorum fide Dioscoride, & a Plinio, uolumine, capite. traditum est, diuini eius nominis causam illi fuisse. Id enim magis Deum hominibus ostendisse decuit, rarum, incognitū, multisq; omnibus fecundis opatum: qui aut dum egre ferunt, plures sibi nasci filias: uxorūq; suarū in eo sexu fecunditatem calamitosam sibi fore animaduertunt: aut dum nominis sui memoriam, generis subitum, heredes familiæ, & Reipub. diues post se quotidianis uictimis & precibus reliquisse optant. Qua ratione alia præstare id sibi possent, a Deo cognouerunt. Faciuntq; ex eo est, ut Græci παρην, id est, Mercurij herbam, latini Mercurialem uocauerint: notam uulgo, ut diximus, & quæ ob nimiam soluendi uim, quam habet, pro maledicto in gente nostra etiam nunc sit.

De eius temperamento Auerrois, lib. 5. Colliget.

Mercurialis calida est, & sicca in primo gradu: & est composita ex substantijs contrarijs, hoc est, stiptica, acuta, & aquea: & inest ei quando est recens, ut leuiter purget, ita quod est in principio primi gradus in medicinis purgatiuis: & ideo datur in principio febrium, ante digestionem: si cut dantur cassia fistula, tamarindi, & his similia. Et qui biberit ex succo mediam libram, purgat choleram grossam & phlegma. Et si coquatur in uino quando est recens, consolidat magna uulnera, & sanat ulcerationem factam ab adustione ignis. Et si folia ipsius coquantur in aceto, ualent multum passioni splenis. Et flos suus ualet in hoc amplius. Et ex succo eius sit

caput purgium : & tunc ualet multum materijs discurrentibus antiquis A
ad aures & ad nares.

I V V A M E N T A eius ex Dioscoride
libro Quarto.

Vtraq; in oleribus manditur, ad aluum ciendam.
Cocta in aqua, epoto iure, bilem, aquamq; detrahít.
Constat, ut mares gignantur hanc facere, ut fceminæ illam, si a purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admoueantur.

Ex P L I N I O.

Hippocrates miris modis prædicauit Mercuriales, easq; ad hunc modum medicorum nouit uero.

Ille eas uulua cū melle, uel rosaceo, uel Irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq;.

Hoc idem præstare potu, foruq; dixit.
Instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere.

Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ, & uesicæ.

Decoctum eius dedit cum Myrrha & Thure.

Aluo quidem soluendæ, uel in febris, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias : bibít sale & melle admixto, necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius.

Purgationis causa, putauere aliqui utramq; dandam, siue cum malua B
decoctum.

Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt.

Eadem Oribasius, Euporiston lib. primo.

Ex I O A N N E V I G O N I O.

Mercurialis elixata cum brodio gallinarū, & cum zuccharo sumpta, uentrem stipticum potenter mollit, & euacuat. Capo decoctus cum Mercuriali, deinde eius brodium per os adsumptum, uentrem molliendo, humorem crudum, & choleram nigram purgat.

Ex H I E R O N Y M O Herbario.

Mercurialis herbæ aqua combusturas extinguit, & dolores mitigat.

N O T I O.

Non me præterit, esse, qui Vulnerariam herbam, quæ uulgate nomine inscribitur Gutheynrich, alteram Mercurialis herbæ speciem constituant, uiribus & iuuamentis per omnia etiam æqualem. Hoc adeo moneo re uolui, quod supra etiam testati sumus, ab alijs etiam inter Dracontia hanc censerí: quare utrobicq; illam antea posuimus.

S. Peters frant.

De Septima specie Parthenij PARIETARIA,

A

R H A P S O D I A L I.

DE hac herba, lege Corollarium Barbari, & disceptationem Leonice-
ni & Collinutij, supra in Matricariæ herbæ descriptione. Nam inibi Plin-
nius explicatur, & quid ille de Parietaria senserit. Inter Parthenia uero ad
numerari, uno ore confirmant omnes, in primis uero Apuleius.

De NOMENCLATURA.

ἡλίφινυ græce uocant, siue ἡλίτην. Latine, Parietariam, Muralium, Per-
dicium. Vicariam. Vitriolam. Parthenion. Sideritim. Germanice,
S. Peters kraut. Tag vnd nacht.

Εἰκόνη eius ex Dioscoridē lib. 2.

Folia habet Mercurialis hirsuta, cauliculos leuiter rubentes, & circa
eos ueluti semina aspera, adherentia uestibus. Nascitur circa turre et pa-
rietes: alicubi etiam circa sepes.

Admodum diserta, & scitu digna obseruatio circa Parietariam,

per M. Vergilium, & inibi de ratione nominis

Helxines, & eius alijs speciebus.

PL V R I B V S, & inter eas aliq̃ plantis alijs communibus Helxine appellationi

bus quondā indicata est. Testant in græcis id Græcorū medici, qui Helxinē primo Perdiciū, Par-
theniū, Sideritim, & Heracleam uocari aiunt. Mox & Cissampelū. Duobusq; capitibus de eius-
dem nominis herba agentes, neq; easdem utriq; uires tribuentes, duas manifeste Helxines eodē
nomine, sed diuersa natura constituisse uidentur. Præter eos Nicander etiam in Theriacis suis
Parthenij primum, mox Helxines facta mentione, utrāq; contra uenenata laudauit. ἡ ἡλίφινυ, ἡ ἡλίφινυ
ἡλίφινυ, τὴν ἐν κλύσταιν καλεῖται. Quo loco interpres eius, Clybatim, Sideritim, Parthenium, & Perdi-
cium, & omnibus his unam eandemq; plantam uotari ait: iterumq; καὶ μὴν παρθένιον. &c. Ita-
rumq; idem interpres testatus est, Parthenium a quibusdam Helxinem, & Perdiciū nomina-
ri. In latinis Plinius lib. 22. capi. 17. his uerbis græcos secutus est. Helxinem aliqui Perdiciū
uocant: quoniam perdices ea præcipue uescantur: alij Sideritim: nonnulli Parthenium. Non li-
cet in tam concordia tot testium fide, tam multis appellationibus dictam fuisse quondam Hel-
xine, non fateri. Non ideo tamen credendum, unam duas esse plantas, notis & uiribus diuer-
tas. Oportet enim in cognominibus unum esse quod primo, uere, & per se nomine illo indice-
tur: tum ex similitudine ad id nomen alia admitti: quæ genus suum seruantia, in parem nomi-
nis tantum societatem, cōmunionemq; adoptione illa ueniant. Esse autem duas Helxines, dis-
similes naturæ inter se notæ ostendunt: & post naturam antiquiores Græci, præsertimq; Paulus
Aegin. priuatim, seorsumq; his uerbis de utrāq; in. 6. agēs. ἡλίφινυ δὲ οἱ δὲ περδίκιον, οἱ δὲ παρθένιον,
οἱ δὲ σιδερίτιον, οἱ δὲ ἡράκλειον. Δύναμις δὲ αὐτῆς συνδυαὶ καὶ ἀντίμας μετ' ὑγρότητος ὑποψυχρον. Quod
est. Helxine sunt qui Perdiciū, qui Parthenium, qui Sideritim, qui Heracleam uocent. Vis e-
ius est absterfione purgare, & cum frigida humiditate aliqua sensim leniterq; adstringere. Estq;
hæc Helxines capite hoc a Diosc. tractata ex Paulo historia, & medicina. Post quam statim idē
ait. ἡλίφινυ καὶ κισσαμπέλου διαφορικῆς ἐστὶ δύναμις, id est, Helxine, quæ Cissampelos dicitur, discus-
tiendi uim habet. Huius nulla est in Diosc. historia. Habent quidem impressi, & pleriq; alij codi-
ces, in fine capitis additam magis q̃ a principio descriptam breuissimam eius historiam & me-
dicinam, & quæ huic scriptori accreuisse manifeste uideatur. Eam alij interpretes suis æditioni-
bus coniunxerunt. Nobis, qui opus hoc eo consilio suscepimus, ut ex meliorum fide omnia in
Dioscor. instaurentur, contra uetustissimos, eosdemq; optimos testes uertete ea nō placuit: præ-
sertim discordi eius ab antiquis medicina, quam in discutiendo Paulus Aegineta, codices uero
in soluenda aluo esse dixerunt. At duæ sunt Helxinæ, fatemur id quidem: non ideo tamen
in Dioscoride legenda quæ illi parum cōueniant, & alijs discrepent. Potuit enim huic scripto-
ri satis esse, inter alterius appellationes huius generis meminisse: aut quod in plæriscq; alijs factū
est, perisse huic capiti altera hæc Helxine. Ex his duas esse Helxines ratiocinari facile est. Alter-
am Mercurialis herbæ folijs, ut hic ait: ut autem Plinius, mixtæ similitudinis inter Plantaginē,
& Marrubium: alteram Hederæ, in uinetis nascentem, ideoq; Cissampelon uocatam. Illam pri-
mo & per se sic dictā: hanc illi congenerem, aut similem saltem: similemq; ut nos opinamur,

B

Absyrus græcus.

Cin tenaci uestium nexu illo: Hæc enim Helxines præcipua nota est, & unde factum illi nomen fuerit. Quærendum post hæc etiam, unde tot aliæ illæ appellationes ad Helxinem irrepleverint: non utraq; sed ut nos credimus, priorē illa; quæ semina fert in capitibus lappaceis, uestibus adhaerentia. Possunt eventus eius in alijs plures esse causæ. Sed cur Perdidum dicta fuerit, nulla, præter Plinio & Theophrasto allatam: quæ scilicet semine eius perdoes notissimæ aves uescunt: herbam quæ fodiunt, & in ea uoluntantur. Iussit hoc nomine uocata uti Absyrus, ueterinariæ medicinæ græcus autor, contra iumentorum tussim. Verba eius sunt. *Βοτάνην ἢ βοτάνην πρὸς τὴν κατὰ τὴν* Celsus etiam secundo medicinæ suæ libro, Muralem herbam nominans, hanc intellexisse creditur: quoniam parietes & muros natalem sibi locum fecerit. Ob quam causam a multis alijs quor locis Parietaria nunc etiam dicitur. Hic etiam *ἡ φάρμακός ἐστι τοῖς τοῖς*, id est, maceris & mactat. Sicut hæc appellationes hæc priori huic Helxine propriæ ex diuersis causis illi assignatæ: Sideritis uero, & Parthenion alijs plantis propriæ, huic uero additæ, & ex similitudine aliqua receptæ. Credimusque nos, Helxinem ideo Sideritim dictam, quæ utraq; Marrubij folio sit. At hic Mercurialis herbæ folio Helxinem describit: alij tamen præsertimque Plinius mixtæ similitudinis inter Plantaginem & Marrubium. Vtraque folio aspera est. Sola enim asperitate uestes tenaci nexu hæc retinet. Vtraque etiam inter saxa nascitur. Cur autem Parthenios quondam diceretur, non satis modo nobis constat. Quæ hoc nomine dicta proprie fuerit, Anthemidis congener herba est, superiore uolumine inter Chamæmalum & Bouis oculum tractata. Cæteris quæ plures in medicæ materiæ disciplina sunt, addita, & ex similitudine recepta ea appellata est. Siquidem & Artemisia Parthenion dicta est. Esse autem Parthenion Helxines appellatum, non genus, manifeste indicat Paulus Aegineta: quæ cum de Helxine egisset, non multo post proposita Parthenio, id tantum ait, *ἡ πρὸς τὴν ἰσχυρίαν*, quod est, dictum in Helxine: quasi per se Parthenion nulla est, sed & multis una Helxines appellatio. Vulgo fere nota Muralis, Parietariaque hæc Helxine. Quemadmodum contra cognitu difficilis quæ Cassampelos pum: eam quæ ob causam nominata est, quæ Hederæ folio in uinetis nascitur: ex qua eius natura scilicet aliæ Helxine appellationes etiam sunt, Melampeton, & Cissanthemon. Omnes enim coniunctum sibi Hederæ nomen habent, natalis loci, & foliorum eius index. Obseruari pluribus locis in scriptore hoc nobis est, plantarum genera, non nomina appellationibus his ab eo numerari. Factumque id etiam, quam hic polyonymon, id est, multi nominis appellationem Helxines esse ait, ad priorē illam pertinere. Ea enim est quæ tam multis nominibus indicatur.

V I R E S eius & luamenta.

Folia refrigerandi, spissandi que naturam habent.

Qua ex causâ sanant illitu ignes sacros, adusta, cōdylomata, incipientes panos, tumores, inflationesque.

Succus eius cum cerusa, ignibus sacris, & ulceribus quæ serpunt, aptissime illinitur. Imponiturque podagris cum hircino seuo, aut cœrato cyprino.

Veterem tussim adiuuat, cyatho hausto.

Tonsillis inflammatione turgentibus, utilissime & gargarizat & illinit.

Succus in aurium dolore iuuamen præstat.

Ex A P V L E I O.

Est Parietaria, ut græci ferunt, uirtutis stipticæ: denique ad similes causas ut Arnoglossos herba adhibetur.

Herba Perdidialis coquitur in aqua, & eadem aqua fouebis pedes, uel genua: deinde ipsam tusam cum axungia, impones pedibus, panno inductam, uel supra genua, sanabit mire.

Ex I O A N N E V I G O N I O.

Parietaria calida est & sicca in tertio, uidelicet folia. Est uero semen eius frigidum & humidum. Tamen alijs placet, frigida & stipticæ esse complexionis. G A L E N V S tamen octauo simplicium pharmacorum, capite Helxine, dicit. Semen eius uirtutem habet expurgandi leuior,

cum aliquali stipticitate, cū frigiditate & humiditate sociata. Paritaria in super, in patella calefacta, cum modico uini, & parū petrosilij foliorum, una cum creffonibus pectini applicata, potentissime urinam prouocat & supra uentrem, ordine iam dicto imposita, intestinorum dolorē tollit. Insuper decocta cum maluis, rosis, absinthio, matricaria, fursure, & ex corticatis fabis, deinde pisatis omnibus, & cum sapa iterum bullitis, usq; ad spissitudinem solidam, postmodum more emplastri administratis omnibus, lacertorum attritionibus, & musculorū contusionibus optime opitulatur.

¶ De Artemisia *Q*staua specie Parthenij Rhapsodia LII.

¶ NOMENCLATURA

Græca, ἀρτεμισία. ἀνακτίριος. τοξότησια.
Latinae, Artemisia. Serpillum maius. Rapium. Herba regia. Valeriana. Olus regium. Parthenis.
Germanice, *Beyfuß. Bucken. S. Johans gürtel. Suñen wēdel.*

Historia Artemisiæ ex Plinij lib. 25. cap. 7.

Artemisiam inuenit prima, & ostendit Artemisia uxor Mausoli, quæ antea Parthenis uocabatur. Sūt qui ab Artemide Artemisiam cognominatam putent: quoniam priuatim medicatur sceminarum malis, Absinthij autem modo fruticosa, maioribus folijs pinguibusq; . Ipsius duo genera, altera latioribus folijs, altera tenerioribus, & non nili in maritimis nascens. Sunt qui in Mediterraneis eodem nomine appellāt, simplici caule, minimis folijs, flores copiosi erumpentes. Cum uua maturescit odore non iniucundo, quam quidam Botrya, aliq; Ambrosiam uocant. Talis in Cappadocia nascitur.

¶ De Artemisiæ nomenclatura & origine M. Vergilius. De differentia præterea illius ab Matricaria, quam supra primam Parthenij speciem posuimus.

In multo nominum ambitu & honore quondam Artemisia fuit. Parthenis, id est, uirginalis primo dicta, q; uirgo Dea scilicet nomen illi dederit. Μοχ βασιλικόν λυχαῖον, id est, regium olus. Tum ex eadem causa, Anactorium. Anactas enim Græci uocant, Ephesia regione dicta eadem est. Quemadmodum a præsentiremedio & ope, Sozusa, id est, salutaris. Romani Regiam herbam Græcorum exemplo; & si recipiendum id sit, a similitudine, Serpillum maius dixerunt. Et hæc antiquioribus Artemisiæ nomenclatura fuit. Ex posterioribus aliq; in Cannabibus genere Artemisiam numerauerunt: congenerem illi facientes, & eodem illi nomine eam indicantes. Alij Matricariam, notum omnibus olus esse Artemisiam testati sunt. Quod non aliunde, ut credimus, q; ex duplici eius genere factum est. Quæ enim ab hoc scriptore Monoclofarem, quæ profert caulē, a Cannabe describitur. Quæ contra Absinthij modo fruticosa ab hoc, & ab alijs traditur, facile ob quas habet uires ad nostri orbis, & nostræ ætatis Matricariam transferri potuit. Quod & si græcorum de Artemisia historiæ oīno non respondeat, nec certo aliquo autore cōfirmari possit, non reñciendum tamē penitus est. Egregia em̄ in mulieribus. Dico autē nunc muliebria, quæ Græci γυναικία uocāt. Longius in Acoro a nobis tractata Artemisiæ uis est. Credendūq; non aliunde q; a matricibus posteriori Matricariæ nomen fecisse posteriores.

De Temperamento eius.

Calefaciunt oēs eius species in secūdo ordine, arefaciuntq; , aut in primo largo, aut secundo incipiente, suntq; mediocriter tenuium partium.

C

Vires eius & Iuuamenta ex Dioscoride lib. 3.

Feruefaciē conuenienter Artemisię, in muliebres deſſeſſus adhiētur,
ad detrahendos menſes, partus, ſecundasq̃.

Item ad præcluſiones uulvę, & eiufdem inflammationes. Calculos
cōminuunt. Remorataſ urinam cient. Menſes pellunt, publi illit.

Succus uulvę illitus ex Myrrha, eadem quę infeſſio trahit.

Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

EX APVLEIO.

Herbam Artemiſiam monocaulon, ſi quis iter faciens, eam ſecum in manu portauerit, non
ſentiet laborē itineris. Fugat & dæmonia, & domi poſita prohibet mala medicamenta, aurē
oculos malorū hoīm. Cū axungia tuſa & impoſita, dolorē peccatollit. Piſata quoq̃, & in pulve
rem redacta, cum aqua mulſa, potui data, inteſtinorum dolorē ſedar.

EX PLATEARIO.

Artemiſia mater herbarū dicitur, eſt calida & ſicca in quarto gradu. Fo
lia eius magis cōpetūt uſui medicinę q̃ radices, & uiridia magis q̃ ſicca.

Valet cōtra ſterilitatem factam ex humiditate: nam ſi ex ſiccitate eſſet,
obſeſſet. poſſunt autem hæc ſatis perpendi ex complexione mulierum. ſi
an ſit corpulenta, uel macilenta. Datur autem cum puluere Biſtortę, &
nucis Muſcatę, & zuccharo, per modum electuarij. Prodeſt tamen ma
gis ſi balneetur in aqua, in qua cocta ſit Artemiſia, & folia Lauri.

Ad menſtrua prouocanda fiat peſſarium ex ea, uel decoctio.

D

Contra tenaſmonem, recipiat patiens fumum colophonię per anum
poſitę ſuper carbones: deinde calefaciat Artemiſiam ſuper tegula, & ca
lefacta ponat ſuper lapidē molarē, & deſup ſedeat infirmus. Probatū eſt.

Contra glandulas, quę naſcuntur iuxta anum, fiat prius circa eas ſcari
ficatio: poſtea ponat puluis Artemiſię, & Marrubij. Contra hemigranā
detur opiata aliqua cum aqua calida, uel cum uino decoctiois Artemiſię.

EX IOANNE VIGONIO.

Artemiſia eſt calidę, & ſiccę complexionis circa tertium. Eius poſſe, eſt
loca neruoſa confortare. Et bullita cum uino & rebus anodinis, in for
ma epithimi adminiſtrata cum ſpongia, uel lotionē facta in eius decoctio
ne, ut ſupra, loca neruoſa potentiſſime confortat, cum aliquali reſolutio
ne. Valet etiam mirabiliter in tenaſmone a frigidityte cauſato, iſto modo.
Recipe Colophoniam puluerizatam, cum nuce Cypreſſi, & aliquantulum
thuris: deinde pone puluerem ſuper prunis ignitis, & recipe fumum: po
ſtea habeas Artemiſiam in debita quantitate, recentem, & calefactam
ſuper tegula, prius irrorata uino ſtiptico: ſuper quam ſedeat patiens: quia
mirabiliter tenaſmonem ſedar, & eſt medicina experta.

EX HIERONYMO Herbario.

Aqua Artemiſię ſomnum inducit. Facit procreſcere barbam illita. Tineas capitis extirpat.
Iſtericiam expellit. Et hydropiſi incipienti medetur. Stomachum confortat, & peccus. Laſſitu
dinem, & deſatigata membra refrigerat illita. Partus accelerat, bibita pondere unc. 1. Ferū mor
tuum expellit pondere unc. 1. in. pota. Mala quoq̃ accidentia, & tumores, & alia reprimunt & pel
lit quę mulieribus circa pudenda acodere ſolent. Tuſſim mitigat, pota mane & ſero. Vriam
ducit & calculos, Renes opilatos aperit. Venenorum quoq̃ unica antidotus eſt.

F I N I S.

CRHAPSODIARVM

Catalogus.

Anagallis. 2	238	Hepatica 2	96
Aristolochia 2	29	Hyoscyamus 1	225
Arona 1	56	Lilium conuallis 1	211
Artemisia. 1	265	Linum 1	170
Asarum 1	71	Linaria	193
Basilicon 1	206	Malua	197
Betonica 1	89	Marrubium 2	160
Borrago 1	112	Matricaria 1	226
Buglossa 2	112	Mercurialis	261
Buphthalmos 1	259	Narcissus Maius 2	129
Capillus Veneris 1	219	Narcissus Martius 1	182
Catapucia	229	Nenufar 2	38
Chamaedrys 1	125	Nigella 1	222
Chamomilla	252	Oculus bouis 2	259
Chelidonia 1	236	Parietaria.	263
Colubrina 3	62	Pentaphyllon	30
Consolida 2	77	Perfoliata 2	191
Consolida Regalis 1	82	Pes Coruinus 3	125
Consolida media 1	93	Plantago 3	25
Coriandrum 1	203	Pulegium 1	227
Corula foetida 1	255	Sanicula 1	81
Corula non foetense	259	Satyrion 6	107
Cynoglossa 2	176	Saxifragia 1	185
Esula	192	Scrophularia 3	215
Eufragia 1	169	Tanacetum 1	251
Fumus terræ 1	99	Tormentilla 1	85
Gauchbluom 1	217	Verbena 2	120
Hackkraut 1	218	Vinca peruinca 1	178
Hedera terrestris 1	167	Vngula Caballina 1	22
Helleborus 1	30	Violæ 2	137
Herba Paralifis 2	96	Vrticæ 2	152
Herba saponaria	230		

I N D E X

Contentorum.

A		
A. Diantum.	219 b	
Adianti miracula.	ibi.	
Alcea.	199 a	
Ampeloprason	162 c	
Anagallis duplex	238. 239	
Vires earum	240	
Antipater	98 c	
Aparinæ quæ sit.	45 a	
Arbores quædam Dijs consecratæ	3 b	
Arction duplex	44 d	
Aridæ species	57 b	
Aronæ eicon.	56 c	
Aronæ, Dracontij, & Arisari controuer-		
sia.	57 a	
Aronæ vires	58 d. 59 a b, & seq.	
Aristolochiæ duplicis descriptio	49 a b	
Aristolochia Clematidis	60. b	
Aristolochiæ genera quatuor	49 b	
Aristolochiæ utriusque vires	53 a	
Artemisiæ descriptio	165 a b	
Vires eius.	166	
Asari descriptio	71	
Asari, & Baccaris controuerfia	72 d	
Asari vires.	73 a b	
B		
Balote.	161 b. 162 d. 163 a	
Bapufecula	137 b	
Batis marina	187 b	
Batrachium, Pes coruinus, Apium syluestre		
idem.	147 b	
Betonica.	89 a b, & seq.	
Betonicæ inventores	60. a	
Betonicæ superstitiosa uis	90 c	
Eiusdem vires.	91 a b, & seq.	
Bipennula	186 d	
Bistorta, Tormentilla, uel Consolida ru-		
bea.	96 c	
Borraginis & Buglosi eicones, & descriptio-		
nes.	111 & seq.	
Buglossus uulgata, Borra-		
go est.	114 d	
Buglosi uis præcipua	ibi.	
In Buglosso & Borragine neothericorum pu-		
gnantia.	115 c	
Earum vires.	117 b, & seq.	
Buphthalmos.	259 a b	
C		
Calcifraga.	186 c	
Callitrichon	220 c	
Cauterium	163 b	
Capillus Veneris	219, & seq.	
Vires eiusdem.	222 c d, & seq.	
Cercis.		
Cœliaca.		
Chamæcissos		
Vires eius.		
Chamædaphne.		
Chamædaphne duplex.		
Chamædaphne alia a Peruinca		
Chamædrys		
Eius vires.		
Chamomilla		
Vires eius.		
Chamæmilon		
Chelidonia		
Chelidonia duplex.		
Vires earundem.		
Cimbalaris herba		
Clematidis vires		
Colubrina		
Colubrinæ genera quatuor		
Consolida regalis		
Consolida media		
Eius vires.		
Coriandrum		
Coriandri fatio		
Vires eiusdem.		
Coriandri nocumenta		
Eiusdem correctio.		
Coronopus est Pes galli		
Eius synonyma		
Cotæ duæ		
Cotulæ		
Crotos		
Crus galli		
Cyanos		
Cyclamini explicatio per Collinutiū		
Eius synonyma		
Cotæ duæ		
Cotulæ		
Crotos		
Crus galli		
Cynoglossa		
Cynoglossæ etymologia		
Cynoglossæ vires.		
D		
Dracunculus duplex.		
Dracunculi pictura		
Dracunculorum omnium explicatio do-		
cta.		
Eorum vires.		
Dronega, Lappa maior.		
E		
Benotrichon		
Echion, quid sit.		
Empetron		
Esulæ species, & descriptio		
Vires earum.		
Eufragia		
Eufragia ueteribus ignota.		

F **Lamæ**

Fumus terræ, seu Fumaria herba. 113 c
Nominis ratio. a b, & seq. 99-
Eius uires 100 d
101 b, & seq.

G **Alli**

Granandra. 149 b
Genciana 125 a b
Gramen aculeatum. 3 b
149 a

H **Edera**

terrestris. 167 a b
Hellebori nigri descriptio, & inuen-
tio. 31 a b
Hellebori utriusq; differentia. eo. b
Hellebori albi uires. 32 d, & 33 a b
Hellebori nigri uires. 33 b
De Helleborismo Hippocratis, 34 c d
Hellebori utriusq; nocumenta 35 b
Helxine. 246 c, 248 c
Hepatica. 190 d, & seq.
Vires eius. 192 c d
Herbarum primi demonstrato-
res. 2 d, 3 a
Herbarum quarundam inuentores Dij ibi.
Herbarum inuentores ex hominibus da-
ri. 3 b
Herbas inuenere & regiones. 4 c
Herbas inuenerunt & animalia bru-
ta 4 d, 5 a b
Herbarum scriptores 5 b
Herbaria medicina antiquissi-
ma. 6 c
Herbarum miracula eo. d, 7 a
Herbarum insolentes quarundam natu-
ra. 7 b
Herbarum medicina salubrior cæte-
ris. 12 d, & seq.

Herbarum neglectus, unde irrepsit. 16 d
Herba paralytis. 96, 97
Eius uires 98 d
Herba Impia. eo. c
Hermodytyli. 129 a b
Horminum ibi. a
Hyoscyamus 124, 125 a
Eius uires. 225, & seq.

L **ouis**

flos. 133 c
Hionis sanguis. 162 c
Lapidum aliquot naturæ. 7 b, 8 a
Lilium conuallis. 210, & seq.

Vires eius. 212 c
Vinum Lili conuallis. eo. d
Linum. 170 c
Lini genera ibi.
Lini miraculum 171 a
Lini satio, genera, & quomodo perficia-
tur. eo. a, 173 b
Ex lino Germanorum uestes fi-
unt. eo. b
Lina quæ olim optima 171 b
Ex Lino insidiæ auibus, piscibus, & fe-
ris. ibi.
Linum ægyptium 172 c
Lini maturitas eo. d
Lini præparatio ibi.
Linum nere, & uiris deco-
rum. ibi.
Linum uiuum ibi.
Linum Asbestinum 173 a
& Byssinum. ibi.
Lini uires 174 c
Linozostis. 361 a b

M **Alua**

hortensis. 197 a
Malua liscus eo. b
Malua Erratica ibi.
Malua Althea ibi.
Malua Alcea ibi.
Malua Vnicaulis 198 c
Maluæ genera duo 198 d, 102 d
Vires Maluarum 199 a b
Maluæ conditura & seq. 246,
& seq. 160 d
Marrubio multæ herbæ similes 162 c
Marrubium duplex 162 d
Marrubij honos apud uete-
res. 163 b
Marrubij edulium 164 c
Marrubij uinum ibi.
Marrubij etymologia eo. d
Marrubij appellatione, scemina intelli-
tur. ibi.
Marrubij præparatio & seq.
Marrubij uires 246,
& seq. 249 b
Matricaria 249 b
Vires eius 250 a
Medicos recentiores, omnia ex ueteribus di-
dicisse 15 a
Mercurialis 161 a b
Vires & monumenta eius 162
Moly. 2 d, 3 a
Morbis singulis, singulos Medicos adhibe-
bant Aegyptij. 16 d

N **N** Apellum, Aconitum.

Narcissus

Narcissi eicon & genera. 30 c d, & 132 c

Narcissus congener Lilio.

Narcissus a narce dictus

Narcissi nomen uagum & commune mul-
torum. 130 d. 132 d

Narcissus mas & foemina.

Eius uires

Narcissus Martius

Nenusari eicones

& nomenclaturæ.

Eius genera duo

Eius uires

Nigella

Vires eius.

O **O**culus Bouis

Ozymum

Ocimum

De Ozymi saty.

Ocimum sylvestre.

Vires Ozymi

Oriza.

P **P** Ampinella

Parthenium

Parthenii genera tria

Paritaria

Parietaria

Pedis coruini eicon triplex.

Eius descriptio

Pentapetes

Pentatomon

Pentadactylon

Pentaphylli uires

Personata

Perfolata

Perfoluta

Persona

Personacia, quare Lappa dicta

Perfoliata duplex

Peruinca

Petasite

Petrafindula

Pharmaca simplicia quæ

Pharmacorum abusus

Pimpinella

Pimpinellæ conditura

Vires eius

Pistolochia

Pes coruinus, Leoniceno est Pentaphyl-
lon.

Plantaginis eicones tres

Plantago duplex

earum descriptio.

Plantago item triplex

Eius uires

Polyanthemos

Polytrichon

Porrum

Porrum uirgineum

Porrasellum

Prason

Prasion

Pseudoselinon

Pulegium

Eius uires

Pulegii syluestris remedia.

Pulegio societas cum Nepeta.

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

Punctorum ratio, & utilitas

I N D E X.

T Extoria apud Germanos laudata.	173 b
In Theriacas adulterinas.	18 d
Tormentillæ descriptio	85 b. 86 c d
Tormentilla, uera Pentaphyllon	186 d
Tormentilla, Bistorta	86 c
Eius uires	eo.
Trixago, Chamædrys, Chamædrops.	87 a b
Eius uires.	126 c
Tussilago, species Vngulæ caballinæ	eo. & seq.
Tanacetum	45 a
Eius uires.	251
V Accinium.	ibi.
Varietas, mater imposturæ	137 a
Vela linea.	11 a
Verbascum altera species Personatæ	173 a
Verbenæ utriusq; eicones, & descriptio	44 d
Verbena supersticiosa	119.
Vires utriusq;	120, & seq.
Veterum frugalitas	121 a
Vinea peruinca	122 c d, & seq.
Eius uires.	15 b. 16 c
Violarum eicones, species & genera	178 d
Viola purpurea	181 b
Viola, quare Ion dicta.	134
Viola loripes	135, & seq.
	136 c
	ibi.
	136 c
Violæ Sarranæ	
Violæ Sessiles	
Violæ Leucoiæ	
Violæ Cheiri	
Violæ claudæ	
Viola muraria	
Viola cybelios	
Viola ligustria	
Viola cerulea	
Viola phlogios	
Viola Tusculana	
Marina, Calatrina, Caltha.	
Viola ferruginea	
Violarum uires	
Syrupus Violarum	
Oleum Violarum	
Vinum Violaceum	
Ulceraria	
Vngula caballina	
Eius uires.	
Vrticarum genera	
Vrtica Canina	
Vrtica Herculanea	
Vrtica iners	
Vrticarum laus	
Vrtica Nida	
Vrticarum usus	
Vrticarum sexus	
Vrtica Labeo	
Vrticarum uires.	

ibi. 137 a
ibi.
ibi. & seq.
ibi.
ibi.
eo. d
ibi.
137 b
ibi.
ibi.
137 c
ibi.
139 a
141 a b
eo. b
ibi.
14 c d
101 b. 163 b
42 c
45 b
154 c
eo. a
ibi.
ibi.
155 d
ibi.
ibi.
eo. b
ibi.
155 b, & seq.

Y
N
D
E
X

1	Vol. 1	1891
2	Vol. 2	1892
3	Vol. 3	1893
4	Vol. 4	1894
5	Vol. 5	1895
6	Vol. 6	1896
7	Vol. 7	1897
8	Vol. 8	1898
9	Vol. 9	1899
10	Vol. 10	1900
11	Vol. 11	1901
12	Vol. 12	1902
13	Vol. 13	1903
14	Vol. 14	1904
15	Vol. 15	1905
16	Vol. 16	1906
17	Vol. 17	1907
18	Vol. 18	1908
19	Vol. 19	1909
20	Vol. 20	1910
21	Vol. 21	1911
22	Vol. 22	1912
23	Vol. 23	1913
24	Vol. 24	1914
25	Vol. 25	1915
26	Vol. 26	1916
27	Vol. 27	1917
28	Vol. 28	1918
29	Vol. 29	1919
30	Vol. 30	1920
31	Vol. 31	1921
32	Vol. 32	1922
33	Vol. 33	1923
34	Vol. 34	1924
35	Vol. 35	1925
36	Vol. 36	1926
37	Vol. 37	1927
38	Vol. 38	1928
39	Vol. 39	1929
40	Vol. 40	1930
41	Vol. 41	1931
42	Vol. 42	1932
43	Vol. 43	1933
44	Vol. 44	1934
45	Vol. 45	1935
46	Vol. 46	1936
47	Vol. 47	1937
48	Vol. 48	1938
49	Vol. 49	1939
50	Vol. 50	1940
51	Vol. 51	1941
52	Vol. 52	1942
53	Vol. 53	1943
54	Vol. 54	1944
55	Vol. 55	1945
56	Vol. 56	1946
57	Vol. 57	1947
58	Vol. 58	1948
59	Vol. 59	1949
60	Vol. 60	1950
61	Vol. 61	1951
62	Vol. 62	1952
63	Vol. 63	1953
64	Vol. 64	1954
65	Vol. 65	1955
66	Vol. 66	1956
67	Vol. 67	1957
68	Vol. 68	1958
69	Vol. 69	1959
70	Vol. 70	1960
71	Vol. 71	1961
72	Vol. 72	1962
73	Vol. 73	1963
74	Vol. 74	1964
75	Vol. 75	1965
76	Vol. 76	1966
77	Vol. 77	1967
78	Vol. 78	1968
79	Vol. 79	1969
80	Vol. 80	1970
81	Vol. 81	1971
82	Vol. 82	1972
83	Vol. 83	1973
84	Vol. 84	1974
85	Vol. 85	1975
86	Vol. 86	1976
87	Vol. 87	1977
88	Vol. 88	1978
89	Vol. 89	1979
90	Vol. 90	1980
91	Vol. 91	1981
92	Vol. 92	1982
93	Vol. 93	1983
94	Vol. 94	1984
95	Vol. 95	1985
96	Vol. 96	1986
97	Vol. 97	1987
98	Vol. 98	1988
99	Vol. 99	1989
100	Vol. 100	1990